

W

O

Criminaliteit en rechts- handhaving 2000

189

Onderzoek en beleid

De reeks Onderzoek en beleid omvat de rapporten van door het Wetenschappelijk Onderzoek- en

Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie verricht onderzoek. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de minister van Justitie weergeeft.

Ontwikkelingen en
samenhangen

Eindredactie:

F.W.M. Huls

M.M. Schreuders

M.H. Ter Horst-van Breukelen

F.P. van Tulder

D

C

Centraal Bureau voor de Statistiek

**Wetenschappelijk
Onderzoek- en
Documentatiecentrum**

Voorwoord

Criminaliteit is een verschijnsel dat reeds lange tijd in de maatschappelijke en politieke belangstelling staat. Vergroting van de veiligheid van burgers is ook in deze kabinetsperiode speerpunt van beleid. Iedereen is het erover eens dat criminaliteit veel schade en persoonlijk leed veroorzaakt. Toch doen over aard, omvang en ontwikkelingen van vormen van criminaliteit nogal eens verschillende berichten de ronde. Op het eerste gezicht harde cijfers uit statistiek en onderzoek worden de volgende dag tegengesproken door weer nieuwe inzichten, zo lijkt het wel eens. Stijgt het aantal geweldsmisdrijven de laatste jaren, of juist niet? Zijn er inderdaad steeds meer jeugdigen die zich met crimineel gedrag inlaten? Vragen die keer op keer voor veel maatschappelijke discussie en aandacht in de media zorgen.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hebben in 1998 besloten om gezamenlijk te publiceren over criminaliteit en strafrechtelijke reactie. Deze samenwerking heeft geresulteerd in de eind 1999 verschenen publicatie 'Criminaliteit en rechtshandhaving 1999'. Beoogd werd een jaarlijkse actualisering. De voorliggende tweede editie in deze reeks verschijnt door onvoorziene omstandigheden een half jaar later dan gepland. Ook dit boekwerk heeft wederom de ambitie om als naslagwerk te dienen voor eenieder die geïnteresseerd is in, en betrokken is bij, cijfers over criminaliteit en rechtshandhaving. Ook in de toekomst blijven het WODC en het CBS de publicatie 'Criminaliteit en rechtshandhaving' actualiseren. Het is echter zeer waarschijnlijk dat dit niet meer in boekvorm, maar op een hiertoe te ontwikkelen internetsite zal gebeuren.

Dit rapport kon niet tot stand komen zonder de medewerking van velen, direct dan wel indirect. De eindredactie wil enkele personen speciaal bedanken. In de eerste plaats dank aan de begeleidingscommissie (zie bijlage 1), die wederom een waardevolle bijdrage heeft geleverd. Dank gaat voorts uit naar de leden van de leescommissie van het WODC voor het geleverde commentaar. Tot slot past een blijk van bijzonder grote waardering voor Huub Simons van de bureauredactie van het WODC. Dankzij zijn inzet zijn wij er toch weer in geslaagd een fraai boekwerk te leveren.

Directeur WODC
prof. dr. W.L. Buitelaar

Directeur-generaal CBS
ir. drs. R.B.J.C. van Noort

Inhoud

1 Inleiding 1

M.M. Schreuders

- 1.1 Wijze van presentatie 2
- 1.2 Kanttekeningen 4

2 Beschrijving Nederlands strafrechtstelsel 7

W.M. Garnier

- 2.1 Actoren in de strafrechtspleging 8
  - 2.1.1 De wetgever 8
  - 2.1.2 De minister van Justitie 9
  - 2.1.3 Het slachtoffer 9
  - 2.1.4 De verdachte 10
  - 2.1.5 De raadsman 11
  - 2.1.6 De politie 12
  - 2.1.7 Het Openbaar Ministerie 15
  - 2.1.8 De rechter 18
  - 2.1.9 De griffier 22
  - 2.1.10 De getuige 22
  - 2.1.11 De deskundige 23
  - 2.1.12 De tolk 23
  - 2.1.13 De reclassering 24
  - 2.1.14 De Raad voor de Kinderbescherming 25
  - 2.1.15 De Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 26
  - 2.1.16 De Buro's Slachtofferhulp 26
- 2.2 De fasen in het strafproces 27
  - 2.2.1 Strafvordering in eerste aanleg 27
  - 2.2.2 Behandeling in hoger beroep en/of cassatie 31
  - 2.2.3 De tenuitvoerlegging 31
  - 2.2.4 Internationale rechtshulp in strafzaken 32
- 2.3 Sancties in het strafrecht 33
  - 2.3.1 Meerderjarigen 33
  - 2.3.2 Minderjarigen 39

3 Criminaliteit en opsporing 43

B.J.M. Engelhard, F.W.M. Huls, R.F. Meijer, P. van Panhuis

- 3.1 Geregisteerde criminaliteit 1960-1999 45
  - 3.1.1 Geregisteerde misdrijven 45
  - 3.1.2 Opgehelderde misdrijven 45
  - 3.1.3 Gehoorde verdachten 45
  - 3.1.4 Inverzekeringstelling 49
- 3.2 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën 49
  - 3.2.1 Gewelddmisdrijven tegen personen 49
  - 3.2.2 Vermogensmisdrijven 52
  - 3.2.3 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde 55
  - 3.2.4 Verkeersmisdrijven 57
- 3.3 Criminaliteit : politieregio's en stedelijkheid 59
  - 3.3.1 Politieregio's 59
  - 3.3.2 Stedelijkheid 61
- 3.4 Delicten: slachtofferenquêtes 1980-1999 63
  - 3.4.1 Geschat aantal delicten 64
  - 3.4.2 Melding van delicten bij de politie 65
  - 3.4.3 Ondertekening van documenten 66
- 3.5 Verhouding tussen de slachtofferenquête en de politiestatistiek, 1995-1999 68
- 3.6 Kenmerken van verdachten van misdrijven in 1998 71
  - 3.6.1 Het Herkenningsdienstsysteem 71
  - 3.6.2 Persoonskenmerken 72
  - 3.6.3 Nieuwkomers en veelplegers 76
  - 3.6.4 Antecedenten en kenmerken van personen en misdrijven 79
- 3.7 Resumé 81

4 Vervolg en berechting 83

C.S. Wang, H.G. Aten

- 4.1 Vervolg en berechting in kort bestek 85
- 4.2 Ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie 87
- 4.3 Afdoeningen door het Openbaar Ministerie 91
  - 4.3.1 Sepots 93
  - 4.3.2 Transacties 95
  - 4.3.3 Overige wijzen van afdoening 96
- 4.4 Afdoeningen door de rechter 96
  - 4.4.1 Afdoeningen van rechtbankstrafzaken 96
  - 4.4.2 Eindbeslissing van de rechter 97

- 4.4.3 Opgelegde sancties naar type 100
- 4.4.4 Gevangenisstraffen in duur en volume 102
- 4.4.5 Doorlooptijd van procedures 103
- 4.5 Hoger beroep en beroep in cassatie 104
- 4.6 Vergoeding van schade en kosten aan ex-verdachten 104
- 4.7 Internationale uitlevering 105
- 4.8 Resumé 106

5 Tenuitvoerlegging van sancties 109

W. van der Heide, P.P.J. Groen

- 5.1 Sancties voor meerderjarigen 110
  - 5.1.1 Gevangenisstraf, hechtenis en vreemdelingenbewaring 110
  - 5.1.2 Taakstraffen 115
  - 5.1.3 Terbeschikkingstelling met verpleging 115
  - 5.1.4 Tbs zonder verpleging 122
- 5.2 Overige straffen en maatregelen 123
  - 5.2.1 Geldboete 123
  - 5.2.2 Ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel 126
  - 5.2.3 Schadevergoeding 128
  - 5.2.4 Ontzegging van de rijbevoegdheid 129
  - 5.2.5 Verbeurdverklaring en onttrekking aan het verkeer 129
- 5.3 Resumé 130

6 Jeugd 133

M.W. Bol, M.H. Ter Horst-van Breukelen

- 6.1 Jeugdcriminaliteit en opsporing 134
  - 6.1.1 Opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten, 1960-1999 134
  - 6.1.2 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën 115, 1960-1999 137
  - 6.1.3 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën, 1995-1999 139
  - 6.1.4 Jeugdcriminaliteit op basis van 'self-report' 141
  - 6.1.5 Aard en leeftijd 142
  - 6.1.6 Aard en geslacht 144
  - 6.1.7 Aard en etniciteit / geboorteland 146
- 6.2 Vervolging en berechting van jeugdigen 149
  - 6.2.1 Afdoening op het niveau van de politie 151
  - 6.2.2 Instroom en afdoeningen door OM 154
  - 6.2.3 Afdoening door rechter 156
- 6.3 Tenuitvoerlegging van sancties bij jeugdigen 160
  - 6.3.1 De populatie van justitiële jeugdinrichtingen 160

- 6.3.2 Voorlopige hechtenis en vrijheidsbenemende straffen en maatregelen 163
- 6.3.3 Alternatieve sanctie / taakstraf 133 165
- 6.3.4 Geldboete 167
- 6.3.5 Begeleiding jeugdreclassering 167
- 6.3.6 Recidive 169
- 6.4 Resumé 169

7 Slachtoffers van criminaliteit 173

H.W.J.M. Huys

- 7.1 Burgers als slachtoffer, 1973-1999 174
  - 7.1.1 Slachtofferschap naar delicttype 178
  - 7.1.2 Verschillen in slachtofferrisico 181
  - 7.1.3 Lichamelijke en materiële gevolgen 184
  - 7.1.4 Immateriële gevolgen 184
  - 7.1.5 Schadevergoeding 184
  - 7.1.6 Geweld tegen beroepsgroepen met een publieksfunctie 185
- 7.2 Bedrijven als slachtoffer 186
  - 7.2.1 De detailhandel 188
  - 7.2.2 Interne criminaliteit 188
- 7.3 Slachtoffers van ernstige geweldsdelicten 1998 189
  - 7.3.1 Geweldregistratie bij ziekenhuizen 189
  - 7.3.2 Geweldletsel 190
- 7.4 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit 192
  - 7.4.1 Maatregelen van burgers 192
  - 7.4.2 Maatregelen door bedrijven 194
- 7.5 Onveiligheidsgevoelens 195
- 7.6 Slachtofferhulp 198
- 7.7 Resumé 200

8 Nederland in internationaal perspectief 203

P.R. Smit

- 8.1 Voorbehoud bij het maken van internationale vergelijkingen 204
- 8.2 Ontwikkelingen 206
  - 8.2.1 Criminaliteit, daders en slachtofferschap 206
  - 8.2.2 Opsporing 207
  - 8.2.3 Vervolging 215
  - 8.2.4 Berechting en straf 216
- 8.3 Resumé 218

9 De strafrechtsketen in samenhang 221

F.P. van Tulder

- 9.1 De strafrechtsketen in 1999 223
- 9.2 De strafrechtsketen, 1960-1999 229
  - 9.2.1 Van misdrijf tot afdoening 229
  - 9.2.2 Sancties 234
- 9.3 De strafrechtsketen in detail, 1995-1999 237
  - 9.3.1 Totale criminaliteit 238
  - 9.3.2 Geweldscriminaliteit, 1995-1999 239
  - 9.3.3 Vermogenscriminaliteit, 1995-1999 241
  - 9.3.4 Vernielingen en delicten tegen de openbare orde en het gezag, 1995-1999 243
  - 9.3.5 Sancties minderjarigen, 1995-1999 244
- 9.4 Resumé 246

Literatuur 249

Bijlagen 265

- 1 Samenstelling van de begeleidingscommissie 265
- 2 Informatiebronnen 267
- 3 Begrippenlijst 295
- 4 Tabellen 307
  - Tabellen bij hoofdstuk 2 309
  - Tabellen bij hoofdstuk 3 311
  - Tabellen bij hoofdstuk 4 335
  - Tabellen bij hoofdstuk 5 351
  - Tabellen bij hoofdstuk 6 363
  - Tabellen bij hoofdstuk 7 383
  - Tabellen bij hoofdstuk 8 397
  - Tabellen bij hoofdstuk 9 407
- 5 Standaardclassificatie misdrijven CBS 409
- 6 Afkortingen 411
- 7 Trefwoordenregister 415

Inleiding

M.M. Schreuders

Criminaliteit staat sinds de jaren tachtig hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. Bleek uit een eind 1998 gehouden NIPO-enquête onder de Nederlandse bevolking dat ongeveer de helft van de volwassen Nederlanders zich onveiliger voelt op straat dan tien jaar geleden¹, ook uit meer recente onderzoeken en beleidsplannen blijkt dat criminaliteit en onveiligheid onverminderd als grote maatschappelijke problemen worden beschouwd. Het Beleidsplan Nederlandse Politie 1999-2002 stelt dat geweld en criminaliteit onaanvaardbare vormen hebben aangenomen: Nederland moet aan het einde van de kabinetsperiode Kok-II veiliger zijn. Bestrijding van criminaliteit en onveiligheid zijn dan ook speerpunten van beleid. In het regeerakkoord 1998 is 750 miljoen gulden extra uitgetrokken voor de versterking van politie en justitie. Uit de troonrede 2000 blijkt dat de regering op het terrein van de openbare orde en veiligheid de komende jaren speciale aandacht zal besteden aan het voorkomen en bestrijden van jeugdcriminaliteit, milieudelicten en zware misdaad. Hiertoe is nog eens ruim 300 miljoen gulden extra uitgetrokken. Het Sociaal en Cultureel Rapport 2000 (SCP, 2000) gaat eveneens in op de omvang en de indringendheid van het criminaliteitsprobleem en wijst op de grote maatschappelijke onrust die is ontstaan naar aanleiding van de reeks bijzonder ernstige geweldsdelicten.

Criminaliteit veroorzaakt veel schade en leed, maar over de precieze aard en omvang doen nogal eens verschillende berichten de ronde. Het ministerie van Justitie en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hebben een toenemende behoefte aan een eenduidig beeld geconstateerd. Dit heeft geleid tot een in 1998

1 Uit deze in november 1998 gehouden NIPO-enquête (De staat van het recht) blijkt onder meer dat circa de helft van de volwassen Nederlanders (54%) zich onveiliger op straat voelt dan tien jaar geleden. Als reden wordt in dit verband het meest de toename van agressie en (zinloos) geweld genoemd. Eén op de vier Nederlanders (27%) had in de afgelopen twaalf maanden in de naaste omgeving daadwerkelijk met criminaliteit te maken gehad. Zeven op de tien Nederlanders (71%) vinden in dit kader dat het strafrechtstelsel een belangrijke bijdrage levert aan het functioneren van de samenleving. Dit beeld wordt bevestigd in het Sociaal en Cultureel Rapport 1998 (SCP, 1998): ook uit deze studie blijkt dat Nederlanders vooral veiligheid willen. De politiek moet de misdaad bestrijden: 57% van de Nederlanders plaatste deze taak bij de eerste vijf van zestien mogelijke politieke doelen.

aangegaan samenwerkingsverband tussen het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) en het CBS met als doel het periodiek, en op basis van diverse statistieken en informatiebronnen, systematisch en op eenduidige wijze in kaart brengen van ontwikkelingen en samenhangen in de criminaliteit cum annexis en de rechtshandhaving. Deze samenwerking heeft geresulteerd in de – in het najaar van 1999 uitgebrachte – publicatie ‘Criminaliteit en rechtshandhaving 1999’ (Schreuders e.a., 1999). De thans voorliggende publicatie is de tweede in deze reeks en richt zich wederom op iedereen die beroepsmatig geïnteresseerd is in en betrokken is bij cijfers over criminaliteit: beleidsmakers, politiek, media, en binnen- en buitenlandse onderzoeksinstituten. Het rapport bevat een beschrijving van trends en ontwikkelingen op het terrein van de criminaliteit en rechtshandhaving, en de reactie van de samenleving daarop.

1.1 Wijze van presentatie

De ontwikkeling van de criminaliteit en de rechtshandhaving komt in deze publicatie op twee manieren aan de orde. Een lange-termijnbeschrijving (over de jaren 1960-1999) plaatst de ontwikkeling van de criminaliteit in historisch perspectief. De beschrijving over een korte periode (1995-1999) gaat dieper in op de verschillende door de politie geregistreerde misdrijfcategorieën en de uiteenlopende vormen van strafrechtelijke afdoening ervan. Afhankelijk van de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de informatie kan de beschreven periode per hoofdstuk overigens variëren, hetgeen betekent dat niet overal in het rapport steeds tijdreeksen over dezelfde periode kunnen worden gepresenteerd. Dit geldt onder andere voor paragrafen waarin gebruik gemaakt wordt van bronnen die slechts een periode van één of enkele jaren bestrijken, zoals bijvoorbeeld enquêtes. Aparte vermelding verdient hier de op basis van het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie verrichte landelijke studie naar achtergrondkenmerken van de in het jaar 1998 bekend geworden verdachten. Deelresultaten van dit onderzoek zijn in deze publicatie als ‘verdieping’ in het hoofdstuk over ‘Criminaliteit en opsporing’ (hoofdstuk 3) opgenomen.

Wat zijn nu de voornaamste wijzigingen ten opzichte van de eerste publicatie? De belangrijkste en meest ingrijpende wijziging is het opnemen van een apart hoofdstuk over jeugd(criminaliteit). In de eerste editie was informatie over jeugd verspreid over verschillende hoofdstukken weergegeven. In de nieuwe editie is deze informatie ten behoeve van de overzichtelijkheid gebundeld in een apart hoofdstuk. Nieuw is ook het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 9) waarin de samenhang tussen de stromen in de verschillende onderdelen van de strafrechtelijke keten aan de orde komt. Daarentegen is, in tegenstelling tot de vorige editie, geen apart hoofdstuk over de kosten van criminaliteit opgenomen.

De publicatie is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 is een beschrijving van het Nederlandse strafrechtstelsel, en laat zien welke instanties en actoren in dit stelsel een rol spelen en wat de voornaamste ontwikkelingen daarbij zijn in de laatste jaren. Het hoofdstuk kan dienen als referentiekader voor de overige hoofdstukken. In de hoofdstukken 3 tot en met 5 komt vervolgens de strafrechtstelsel aan bod.

Hoofdstuk 3 (Criminaliteit en opsporing) beschrijft eerst – met behulp van de CBS-politiestatistiek – de aard en de omvang van de door de politie geregistreerde criminaliteit: hoeveel processen-verbaal zijn door de politie opgemaakt, om wat voor misdrijven gaat het, hoeveel zaken zijn opgehelderd, welke verdachten zijn gehoord? De door de politie geregistreerde criminaliteit is slechts een deel van de totale criminaliteit, onder andere omdat slachtoffers van een delict daarvan niet altijd aangifte doen. Slachtofferenquêtes vormen, naast de geregistreerde gegevens, een andere belangrijke en onafhankelijke bron over aard en omvang van (veel voorkomende) criminaliteit.² Deze enquêtes geven dus op een andere manier een beeld van het aantal delicten. Ten slotte worden, met behulp van HKS-gegevens, de in 1998 bekend geworden verdachten scherper geprofileerd: er worden verschillende soorten daders en criminele carrières getypeerd.

Hoofdstuk 4 (Vervolging en berechting) gaat een stap verder in de strafrechtstelsel aan de hand van een beschrijving van de instroom en afdoening van strafzaken in eerste aanleg bij het Openbaar Ministerie (OM) en de rechtbanken. Daarnaast komen aan bod de aard van de vervolgte en berechte delicten, de wijze van afhandeling en de opgelegde sancties. Het gaat hierbij overigens steeds om afdoeningen in eerste aanleg, omdat systematische gegevens over zaken in hoger beroep ontbreken.

Hoofdstuk 5 (Tenuitvoerlegging van sancties) beschrijft de uitvoering en organisatie van verschillende soorten van strafrechtelijke sancties (straffen en maatregelen) tegen meerderjarigen in Nederland. Daarbij komen de ontwikkelingen in het sanctiestelsel en de effecten daarvan op de sanctiecapaciteit aan de orde.

Hoofdstuk 6 (Jeugd) is geheel gewijd aan de jeugd(criminaliteit). Paragraafsgewijs wordt de strafrechtstelsel voor jeugdigen doorlopen: het aantal verdachten van jeugdcriminaliteit, de uitkomsten van 'self report' studies, de vervolging en berechting van jeugdigen, de tenuitvoerlegging van sancties tegen jeugdigen, en tot slot de (jeugd)reclassering.

Hoofdstuk 7 (Slachtoffers van criminaliteit) laat zien hoe vaak burgers, instellingen en bedrijven slachtoffer worden van verschillende soorten van criminaliteit, met

2 Hoe vaak burgers slachtoffer worden van veelvoorkomende criminaliteit kan worden geschat met behulp van enquêtes. In deze slachtofferenquêtes wordt onder meer gevraagd of de – meestal lichtere – delicten die de respondenten zijn overkomen, door hen ook bij de politie zijn aangegeven, en of daarbij een aangifteformulier of een proces-verbaal is ondertekend.

inbegrip van enkele lichtere delicten. Verder wordt aandacht besteed aan de materiële en immateriele gevolgen van slachtofferschap, aan onveiligheidsgevoelens en aan preventiemaatregelen ter voorkoming van of als gevolg van criminaliteit.

In hoofdstuk 8 (Nederland in internationaal perspectief) wordt waar mogelijk recht gedaan aan de internationale dimensie: hoe is de omvang en ontwikkeling van de criminaliteit en de strafrechtelijke reactie daarop in Nederland, in vergelijking met Europa en enkele andere landen?

Het laatste hoofdstuk 9 (De strafrechtsketen in samenhang) vergelijkt de stromen in verschillende onderdelen van de strafrechtsketen met elkaar en gaat in op de samenhang daartussen.

De tekst is ter verheldering cijfermatig onderbouwd met staten en grafieken. Voor de hoofdstukken 3 tot en met 9 is meer gedetailleerd cijfermateriaal opgenomen in de vorm van tabellen, die in een aparte bijlage (bijlage 4) bijeengezet zijn. Ter illustratie of nadere analyse dan wel verdieping is de publicatie op sommige plaatsen verrijkt met een beschrijving van een illustratieve casus of van achtergronden, in de vorm van een zogenoemde box.

1.2 Kanttekeningen

Het beeld van de criminaliteit in dit boek is niet volledig; het is afhankelijk van de beperkingen van de bronnen. Hierover, tot slot van dit hoofdstuk, enkele opmerkingen.

Het accent in deze publicatie ligt op misdrijven in de sfeer van het 'commune' strafrecht.³ Bovendien wordt (nog) geen aandacht geschonken aan (vormen van) georganiseerde criminaliteit, organisatiecriminaliteit (interne criminaliteit), cyber-crime, enzovoort. Kortom, van de 'commune' criminaliteit komen ook niet alle vormen in beeld. Overtredingen vallen eveneens buiten het bereik van dit boek.

Voor deze publicatie zijn diverse bronnen gebruikt. Elke bron kent zijn beperkingen. Zo zijn de uitkomsten van self report studies en slachtofferenquêtes enigermate onbetrouwbaar, omdat de uitkomsten gebaseerd zijn op steekproeven. Dit klemt vooral, wanneer het gaat om minder vaak voorkomende delicttypen, waarbij de aantallen in de enquêtes zeer klein zijn. Bovendien zijn de uitkomsten van deze enquêtes gebaseerd op de beleving en definiëring van misdrijven door individuele personen. Deze kan afwijken van die van politie en justitie. In het algemeen zullen slachtofferenquêtes meer voorkomende en minder ernstige delicten beter in beeld brengen dan de statistieken van de politie. 'Slachtofferloze' delicten, zoals drugs-

3 Er is een aantal gebieden dat behoort tot het bijzondere strafrecht: het militaire strafrecht, het oorlogsstrafrecht en het economische en belastingstrafrecht. Gedetailleerde behandeling van misdrijven in de sfeer van dit bijzondere strafrecht valt buiten het bestek van deze publicatie.

handel of rijden onder invloed, worden via slachtofferenquêtes in het geheel niet waargenomen.

Cijfers die afkomstig zijn uit de registratie van politie en justitie, kennen weer andere beperkingen. Ten eerste hebben ze alleen betrekking op de feiten of zaken die de betreffende instantie waarneemt. Zo zal de politie vernielingen of diefstallen die niet worden aangegeven, niet registreren. Hetzelfde geldt voor 'slachtofferloze' delicten, zolang de politie deze delicten niet op het spoor komt. Dit laatste geeft al aan dat ook het beleid en de technische mogelijkheden van de betrokken instanties invloed op de cijfers kunnen hebben. Als de politie meer aandacht besteed aan mogelijk alcoholgebruik van automobilisten of op dit gebied nieuwe opsporingsmethoden gaat hanteren (gerichte alcoholcontroles, ander blaaspijpje, bloedproef), zal dit mogelijk invloed hebben op het aantal geregistreerde misdrijven.

Soortgelijke opmerkingen gelden ook verderop in de strafrechtelijke keten, bijvoorbeeld bij gegevens over vervolging en berechting. Cijfers op dit gebied dienen dus te worden geïnterpreteerd tegen de achtergrond van mogelijke veranderingen in gedrag rond aangifte en in beleid op het gebied van registratie en vervolging.

Ten slotte kunnen er verschillen in definities optreden tussen verschillende bronnen, waardoor uitkomsten niet altijd exact vergelijkbaar zijn.⁴ Voor een volledig beeld van de voornaamste kenmerken en beperkingen van de in deze publicatie gehanteerde bronnen wordt verwezen naar bijlage 2.

4 In deze publicatie wordt voor het onderdeel vervolging en berechting gebruik gemaakt van de CBS-statistiek van strafrechtspleging en -toepassing, waarbij het primaire bronsysteem COMPAS wordt bevroegd. Het Parket-Generaal (PaG) hanteert een beleidsinformatiesysteem dat eveneens COMPAS als primair bronsysteem heeft. Definitieverschillen, meetmomenten en bevragswijze kunnen verschillen in de cijfers tot gevolg hebben.

Beschrijving Nederlands strafrechtstelsel

W.M. Garnier

‘Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling’, zo luidt artikel 1 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht. Deze bepaling is de hoeksteen van ons strafrecht. Wil een feit strafbaar zijn, dan moet het vallen onder een wettelijke strafbepaling. Strafbaar is ook alleen die gedraging die reeds strafbaar gesteld was op het moment dat de gedraging plaatsvond. De wetgever kan niet met terugwerkende kracht gedragingen strafbaar stellen.

Een strafbaar feit is een menselijke gedraging die voldoet aan de wettelijke delictomschrijving, en wederrechtelijk, dat wil zeggen in strijd met het recht, is.

Het strafrecht kan worden onderscheiden in materieel strafrecht en formeel strafrecht. Het materiële strafrecht beschrijft welke gedragingen onder welke omstandigheden strafbaar zijn, wie daders zijn en welke straffen kunnen worden opgelegd.

Het formele strafrecht, ook wel strafprocesrecht genoemd, bepaalt hoe en door wie wordt onderzocht of een strafbaar feit is begaan en door wie naar welke maatstaven over de daaraan te verbinden strafrechtelijke sancties wordt beslist. Het Wetboek van Strafrecht (Sr) bevat materieel strafrecht⁵; het formele strafrecht is te vinden in het Wetboek van Strafvordering (Sv). Het Wetboek van Strafrecht dateert van 1886, het Wetboek van Strafvordering is in 1926 ingevoerd. Beide wetboeken zijn in de loop van de jaren aangepast.⁶

De belangrijkste indeling van strafbare feiten is die in: *misdriven* (de zwaardere delicten) en *overtredingen* (de lichtere delicten). In de afzonderlijke wettelijke voorschriften wordt steeds per gedraging aangegeven of er sprake is van een misdrijf of van een overtreding. Deze publicatie richt zich verder uitsluitend op de *misdriven*. Waar in het volgende sprake is van ‘criminaliteit’, worden misdrijven bedoeld.

5 Het materiële strafrecht is – anders dan het formele strafrecht – slechts gedeeltelijk in het wetboek zelf te vinden. Er is namelijk zeer veel strafrecht in de zogenoemde bijzondere wetten opgenomen.

6 Bijvoorbeeld: wijziging c.q. uitbreiding Sv in verband met wettelijke basis voor de toepassing van bijzondere opsporingsmethoden; voorgestelde wijzigingen Sr op het terrein van euthanasiewetgeving.

Het Nederlandse strafrecht maakt onderscheid tussen het gewone of commune strafrecht en het bijzondere strafrecht. Het gewone strafrecht is vervat in het Wetboek van Strafrecht⁷. Het eerste boek daarvan bevat algemene bepalingen, die bedoeld zijn om het gehele strafrecht te beheersen.⁸ Deze algemene leerstukken gelden ook voor alle bijzondere strafrechtsgebieden, tenzij bij wet daarvan wordt afgeweken.⁹

De overige strafrechtelijke regelingen behoren tot het bijzondere strafrecht. Dit strafrecht (bijvoorbeeld het militaire strafrecht, het oorlogsstrafrecht, het economische en belastingstrafrecht) voorziet een aantal speciale gebieden van een strafrechtelijke regeling. Daaronder valt tevens het strafrecht dat in tal van andere bijzondere wetten staat, zoals de Wegenverkeerswet, de Wet op de Economische delicten, de Opiumwet, en de Wet Wapens en munitie.

In dit hoofdstuk worden eerst de actoren in de strafrechtspleging beschreven. In paragraaf 2.2 volgt een korte weergave van de fasen in het strafproces. In paragraaf 2.3 komen de strafrechtelijke sancties aan bod.

2.1 Actoren in de strafrechtspleging

In deze paragraaf worden de individuen en instellingen besproken die in de strafrechtspleging een rol spelen. Hierbij worden de fasen in de strafrechtspleging zoveel mogelijk aangehouden.

2.1.1 De wetgever

De wetgever stelt de wettelijke kaders vast waarbinnen de rechter zijn rechtsprekende bevoegdheden uitoefent. Onder de term wetgever vallen: de wetgever in formele zin (regering en de Staten-Generaal gezamenlijk, artikel 81 Grondwet) en lagere wetgevers (bijvoorbeeld de provinciale en gemeentelijke wetgevers). Lagere wetgevers hebben op het strafrechtelijke terrein een beperkte rol. Zij kunnen slechts als de wet in formele zin daarvoor een basis biedt, binnen de grenzen van hun taak gedragingen strafbaar stellen.¹⁰

7 Het Wetboek van Strafrecht is ingedeeld in drie boeken: Algemene bepalingen, Misdrijven, en Overtredingen.

8 Artikel 19 Sr zondert titel IX van boek 1 van de algemene toepassing uit. Het betreft de zogenoemde betekenissentitel. In bijzondere wetten kan dus een begrip anders worden gedefinieerd dan in het algemene deel van het wetboek is gebeurd.

9 De lagere wetgevers mogen geen regels geven die in strijd zijn met de regels van boek 1, zij zijn gebonden aan het algemene deel.

10 Op grond van artikel 154 van de Gemeentewet kan de raad op overtreding van haar verordeningen hechtenis stellen tot een maximum van drie maanden of een geldboete van de tweede categorie.

Anders dan de overige individuen en instellingen treedt de wetgever zelf niet tijdens het strafproces op. Dit geldt ook voor de minister van Justitie.

2.1.2 *De minister van Justitie*

De minister van Justitie is een politieke gezagsdrager, evenals de staatssecretaris. Deze heeft een deel van de portefeuille van de minister overgenomen en draagt daarvoor politieke verantwoordelijkheid, onverminderd de verantwoordelijkheid van de minister.

De minister van Justitie heeft de taak te zorgen dat de strafrechtsbedeling kan functioneren. De minister is op verschillende wijzen betrokken bij de strafrechtspleging:

- hij vervult een belangrijke rol bij de wetgeving: de wetten worden onder verantwoordelijkheid van de minister voorbereid;
- hij benoemt bij koninklijk besluit rechters, leden van het Openbaar Ministerie (OM) en hoge politiefunctarissen;
- hij is politiek verantwoordelijk voor het OM;
- hij heeft een rol bij de executie van beslissingen van de strafrechter: de tenuitvoerlegging dient te geschieden overeenkomstig door de minister van Justitie te stellen richtlijnen;
- hij is politiek verantwoordelijk voor het gratiebeleid.

2.1.3 *Het slachtoffer*

Het slachtoffer kan aangever, klachtgerechtigde, klager en benadeelde partij zijn. Het slachtoffer is tevens vaak getuige (paragraaf 2.1.10).¹¹ Kenmerkend voor de Nederlandse strafvordering is dat het slachtoffer geen vervolger is. Vervolging is in ons stelsel de exclusieve bevoegdheid van het OM.

- *Het slachtoffer als aangever.* Ieder die kennis draagt van een strafbaar feit, is bevoegd daarvan aangifte of klachte te doen (artikel 161 Sv). Deze bevoegdheid is dus niet beperkt tot het slachtoffer. Ook een derde kan aangifte doen. Bij ernstige misdrijven als moord, doodslag en verkrachting bestaat een wettelijke verplichting tot aangifte.
- *Het slachtoffer als klachtgerechtigde.* Een klacht is een aangifte met verzoek tot vervolging (artikel 164 Sv). Een aantal misdrijven is alleen op klacht vervolgbaar. Dat wil zeggen dat, indien het slachtoffer geen klacht indient, het OM geen vervolgingsrecht heeft. Overigens wordt het OM door een klacht niet tot vervolging verplicht. Het zogeheten opportuniteitsbeginsel (zie ook paragraaf 2.1.7)

11 Niet elk delict levert een slachtoffer op. De zogeheten slachtofferloze delicten worden in hoofdstuk 3 besproken.

geeft de officier van justitie (ovj) de ruimte om een aan hem voorgelegd strafbaar feit niet te vervolgen.

- *Het slachtoffer als klager ex artikel 12 Sv.* Een belanghebbende (in de praktijk is dat meestal het slachtoffer) die vervolging wenst en constateert dat het OM geen vervolging instelt, kan zich daarover bij het hof beklagen. Het hof kan vervolgens het OM de opdracht geven alsnog de (ex-)verdachte te vervolgen.
- *Het slachtoffer als benadeelde partij.* Met de invoering van de Wet-Terwee (april 1995)¹² zijn de mogelijkheden van het slachtoffer van een misdrijf om de geleden schade tijdens het strafproces op de dader te verhalen, verruimd. Het slachtoffer kan zich met zijn vordering tot schadevergoeding in het strafproces voegen (artikel 36f lid 1 Sr). Andere instrumenten die de Wet-Terwee biedt om de belangen van slachtoffers in het strafproces te behartigen, zijn: toewijzing van een civiele vordering (artikel 361 Sv), oplegging van schadevergoeding als bijzondere voorwaarde (artikel 14c lid 2 sub 1 Sr) en het ‘storten van een som geld aan een instelling die de belangen van slachtoffers behartigt’ als bijzondere voorwaarde (artikel 14c lid 4 Sr) (Meijers e.a., 1998).

Ontwikkelingen: victim impact statement

Vanaf 1 april 2000 experimenteren de arrondissementen Dordrecht, Leeuwarden en Almere voor één jaar met het *victim impact statement*, een schriftelijke verklaring van het slachtoffer of de nabestaanden, die de officier van justitie (ovj) tijdens de zitting voorleest. Op deze manier wordt tegemoetgekomen aan de wens van het slachtoffer om zijn stem tijdens de zitting te laten horen. Als blijkt dat het victim impact statement toegevoegde waarde heeft, volgt landelijke invoering (De Leeuw, 2000).

2.1.4 De verdachte

Als verdachte wordt, voordat de vervolging is aangevangen, aangemerkt degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan enig strafbaar feit voortvloeit (artikel 27 lid 1 Sv). Daarna wordt als verdachte aangemerkt degene tegen wie de vervolging is gericht (artikel 27 lid 2 Sv). De vermoedelijke dader van een strafbaar feit blijft verdachte tot op het moment dat de rechter uitspraak heeft gedaan.

De definitie van het eerste lid van artikel 27 bevat de volgende eisen. Er moet sprake zijn van een strafbaar feit. Bovendien moet een redelijk vermoeden van schuld van de betrokkene aan dat strafbare feit bestaan. Het vermoeden moet op feiten en omstandigheden worden gebaseerd. Als dergelijke feiten of omstandigheden kunnen

12 Tegelijk met het in werking treden van de Wet-Terwee is ook de Richtlijn slachtofferzorg (1995) ingevoerd.

getuigenverklaringen, maar ook de ervaring van of feiten van algemene bekendheid worden aangemerkt. Een louter subjectief vermoeden van de opsporingsambtenaar is dus niet voldoende.

De formele verdenking betekent dat tegen de verdachte dwangmiddelen kunnen worden toegepast (zie paragraaf 2.2.1). De status van verdachte brengt niet alleen verplichtingen, maar ook rechten met zich mee. Een van de meest fundamentele rechten van een verdachte is dat hij niet hoeft mee te werken aan zijn veroordeling door middel van het afleggen van een verklaring. De verdachte heeft het recht om te zwijgen. Voor het verhoor moet de verdachte worden meegedeeld dat hij niet verplicht is tot antwoorden, de zogenoemde cautie (artikel 29 lid 2 Sv). Andere belangrijke rechten van elke verdachte zijn het recht op bijstand van een raadsman en het recht op kennisneming van de processtukken die in zijn zaak door de politie en anderen zijn opgemaakt.

De verdachte heeft ook recht op een spoedige behandeling van de strafzaak. Te lang wachten met de dagvaarding of te veel vertraging na aanvang van de zitting, met zeer grote overschrijding van bepaalde termijnen, kan leiden tot strafvermindering voor de verdachte, of zelfs tot het vervallen van het recht tot vervolging. Een laatste hier genoemd recht van de verdachte is het principe dat hij (vrijwel) altijd de in eerste instantie genomen rechterlijke beslissingen via rechtsmiddelen kan aantasten (zie paragraaf 2.2.2, waarin het hoger beroep en het beroep in cassatie worden besproken).

2.1.5 De raadsman

Een advocaat die een strafzaak behandelt, wordt in het Wetboek van Strafvordering aangeduid als raadsman (of raadvrouw). De raadsman is degene die de verdachte bijstaat. Hij geeft juridische en morele bijstand en komt op voor de belangen van zijn cliënt. De raadsman is verplicht tot geheimhouding van al hetgeen hem als zodanig is toevertrouwd en mag daarover in rechte niet getuigen. De raadsman heeft recht op vrij verkeer met de verdachte en heeft evenals de verdachte recht op inzage in de processtukken en mag daarvan afschrift nemen.

Het wetboek maakt een onderscheid tussen gekozen en toegevoegde raadsliden. De meerderjarige verdachte kan zelf een raadsman kiezen indien de hoogte van het inkomen van dien aard is dat toevoeging niet mogelijk is, of als de raadsman (bijvoorbeeld vanwege de complexiteit van de zaak) alleen tegen betaling wil optreden.

Indien voorlopige hechtenis wordt bevolen, zal de rechter-commissaris aan de verdachte (zonder rekening te houden met de inkomenssituatie) ambtshalve een raadsman toevoegen. Tevens is toevoeging mogelijk op grond van de Wet Rechtsbijstand. De Raad voor de Rechtsbijstand kan aan de verdachte op diens verzoek een raadsman toevoegen.

Een minderjarige verdachte die gedagvaard is voor de kinderrechter, krijgt altijd een raadsman toegewezen.

2.1.6 De politie

De taak en organisatie van de politie zijn wettelijk geregeld in de Politiewet 1993. De strafrechtelijke bevoegdheden van de politie in de opsporingsfase zijn te vinden in het Wetboek van Strafvordering en in een aantal bijzondere wetten, zoals de Opiumwet en de Wet Wapens en munitie.

De politie bestaat uit 25 regionale politiekorpsen en het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), sedert 1 januari 2000 een agentschap van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. Dit korps houdt onder andere toezicht op het verkeer op de rijkswegen, het scheepvaart- en het vliegverkeer. Ook zorgt het voor de bewaking van de leden van het Koninklijk Huis en levert het specialistische ondersteuning en materiaal. Voorts is bij de KLPD een aantal landelijke recheertaken ondergebracht, en de spoorwegpolitie.¹³

Artikel 3 van de Politiewet (PW) brengt het politiepersoneel samen onder het verzamelbegrip 'ambtenaar van de politie'. Onder dit begrip vallen niet alleen de reguliere executieve ambtenaren (zoals de agent, politieursurveillant), maar ook de administratieve ambtenaren. Ook vrijwillige ambtenaren (aangesteld voor de uitvoering van de politietaken waar sprake is van piekbelastingen voor de reguliere politie) en de bijzondere ambtenaren van de politie (o.a. de Rijksrecherche¹⁴) worden als ambtenaren van de politie aangemerkt.

De politieursurveillant werd eind 1991 geïntroduceerd om (het gevoel van) de veiligheid van de burger te verhogen. De surveillant beschikt over algemene opsporingsbevoegdheid, maar zijn taken zijn beperkt van aard.¹⁵

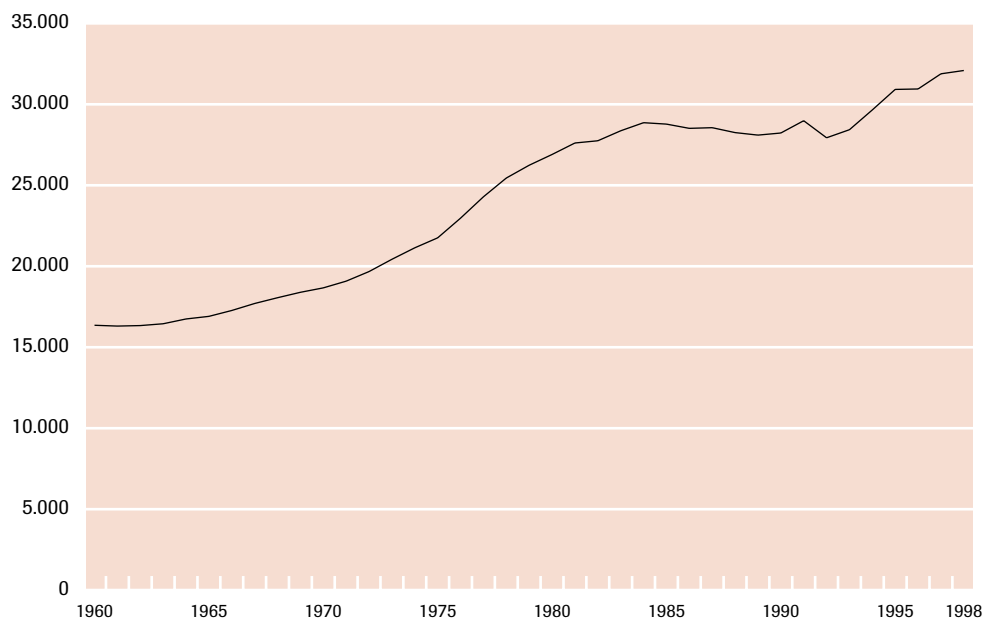
Bij de sterkte van de politie wordt onderscheid gemaakt tussen het executieve personeel en het administratieve en technische personeel. Het executieve personeel is in beginsel belast met de uitvoering van de politietaken; het administratieve en technische personeel verricht ondersteunende taken. In figuur 2.1 wordt een

13 Ten behoeve van de te leveren bijdrage aan de bestrijding van de (georganiseerde) misdaad is bij het KLPD de divisie Recherche i.o. (voorheen CRI) ondergebracht, en het Landelijk Rechercheteam (LRT).

14 De Rijksrecherche onderzoekt vermeende strafbare schendingen van de integriteit van wetshandhavende organisaties. Ook als er mensen komen te overlijden in een cel of gewond raken na vuurwapengebruik door de politie, wordt de Rijksrecherche ingeschakeld. De Rijksrecherche vervult haar taak onder rechtstreeks gezag en beheer van het college van pg's.

15 Het gaat om taken die naar verwachting geen grote onzekerheid of risico's met zich meebrengen, zoals het houden van toezicht en controle op straat, het opmaken van pv van eenvoudige strafbare feiten, verkeersregeling en gerichte verkeerscontrole, maar ook baliewerkzaamheden en arrestantenverzorging op het politiebureau.

Figuur 2.1 Ontwikkeling van de sterkte van het executieve politiepersoneel, 1960-1998 (in fte's)

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 2.1 (bijlage 4).

Bron: CBS

overzicht gegeven van de ontwikkeling van de executieve politiesterke in Nederland in volledige arbeidsplaatsen. De cijfers van vóór de reorganisatie (1994) berusten enerzijds op schattingen, voornamelijk gebaseerd op het rapport 'Politiesterkte' van de Algemene Rekenkamer, en anderzijds uit de gegevens van de Politiestatistiek.

Het aantal arbeidsplaatsen is in de periode 1960-1998 bijna verdubbeld. Deze toename is vooral totstandgekomen in de jaren 1975-1980 en vanaf 1994.

In 1998 bedraagt het aantal executieve politieambtenaren per 100.000 inwoners landelijk 205.

Artikel 2 PW noemt de volgende taken van de politie: zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven. De handhaving van de rechtsorde valt in drie onderdelen uiteen.

- *De strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde.* Politietaken hierbij zijn: de daadwerkelijke voorkoming, opsporing, en beëindiging van strafbare feiten.

Ook de eerste opvang van slachtoffers van delicten wordt tot de strafrechtelijke ordehandhaving gerekend.¹⁶

- *De openbare-ordehandhaving*, bijvoorbeeld de begeleiding van demonstraties.
- *De taken ten dienste van de justitie*, bijvoorbeeld de betekening van gerechtelijke mededelingen in strafzaken en de dienst bij de gerechten.¹⁷

De politie moet involge artikel 2 PW haar taak uitoefenen ‘in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels’. Het OM oefent gezag uit over de justitiële taken van de politie.¹⁸ De politie is gebonden aan de regels van het Wetboek van Strafvordering. Opsporingsmethoden die inbreuk maken op een grondrecht, moeten een expliciete wettelijke basis hebben.¹⁹ Naar aanleiding van de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (Commissie-Van Traa)²⁰ is het Wetboek van Strafvordering uitgebreid om te voorzien in een wettelijke basis voor de toepassing van bepaalde bijzondere opsporingsmethoden.²¹ De wetwijziging is 1 februari 2000 in werking getreden.

De bijzondere opsporingsdiensten

Naast de algemene politie zijn er bijzondere opsporingsdiensten, bijvoorbeeld de Algemene Inspectiedienst (AID), en de Belastingdienst/Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst – Economische Controledienst (Belastingdienst/FIOD–ECD).²² De ambtenaren van deze diensten hebben in de regel een specifieke opsporingstaak.

- 16 Daarbij gaat het om zaken als het opnemen van de aangifte, de ondervraging als getuige, het informeren over de mogelijkheden voor het slachtoffer om in het strafproces de schade te verhalen en de verwijzing naar professionele hulpverleningsinstanties.
- 17 Voor een volledig overzicht van de taken ten dienste van de justitie zie artikel 1 lid 1 PW.
- 18 De burgemeester is gezagsdrager als de politie ter handhaving van de openbare orde en ter uitvoering van de hulpverleningstaak optreedt (artikelen 12 en 13 PW). Bij de vervulling van haar taken heeft de politie derhalve met twee gezagsdragers te maken. Formeel is er een strikte scheiding, maar in de praktijk overlappen de handhaving van de openbare orde en de opsporing van strafbare feiten wel degelijk. Het is daarom van belang dat de gezagsdragers (de burgemeester en de ovj) en het hoofd van (het betreffende onderdeel van) het regionale politiekorps (de districts- of korpschef) regelmatig over de taakuitvoering van de politie met elkaar overleggen. Dit wordt het Driehoeksoverleg genoemd (artikel 14 PW).
- 19 Opsporingshandelingen die geen inbreuk maken op een grondrecht, kunnen gebaseerd worden op artikel 2 PW (taken van de politie).
- 20 De enquêtecommissie concludeerde in 1996 dat er sprake was van een driedelige crisis in de opsporing: een normeringscrisis, een organisatiecrisis en een gezagscrisis. Belangrijke wijzigingen in de organisatie en werkwijze van de politie en het OM werden nodig geacht (zie Commissie-Van Traa, 1996).
- 21 Zeven bevoegdheden zijn wettelijk geregeld: observatie, infiltratie, pseudo-koop, het onder cover inwinnen van informatie, het betreden van een besloten plaats teneinde aldaar onderzoekshandelingen te verrichten, het opnemen van vertrouwelijke communicatie en het onderzoek van telecommunicatie (zie ook Tak, 1998).
- 22 Wijziging Besluit buitengewone opsporingsambtenaar Belastingdienst 1995, Staatscourant 31 oktober 2000, nr. 211.

2.1.7 Het Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (OM) maakt deel uit van de rechterlijke macht. De organisatie van de rechterlijke macht is hoofdzakelijk geregeld in de Wet op de Rechterlijke organisatie (Wet RO). Tot de rechterlijke macht worden de rechters en griffiers (zittende magistratuur) en de leden van het OM: de procureurs-generaal, advocaten-generaal en officieren van justitie (staande magistratuur) gerekend. In tegenstelling tot de rechters worden leden van het OM niet voor het leven benoemd.²³

Op 1 juni 1999 is het wetsvoorstel Reorganisatie openbaar ministerie en instelling landelijk parket in werking getreden. Aanleiding voor de reorganisatie was het rapport van de Commissie Openbaar Ministerie (Commissie-Donner).²⁴ Onderdeel van de reorganisatie is een optimalisering van de taakuitoefening van het OM, onder meer via de instelling van een landelijk parket.

Het OM is georganiseerd in zogenoemde parketten: het parket-generaal, de arrondissementsparketten (voor elke rechtbank en de kantongerechten in een arrondissement tezamen is er één), de ressortsparketten (bij elk hof), en een landelijk parket. Ten slotte is er een parket verbonden aan de Hoge Raad.

- *Het parket-generaal*. Het college van procureurs-generaal (pg's) vormt samen met een staf het parket-generaal, het landelijke hoofdkantoor van het OM. Het college, dat uit ten minste drie en ten hoogste vijf leden bestaat, staat aan het hoofd van het OM. De pg's bepalen het landelijke opsporings- en vervolgingsbeleid. Het college kan aan de leden van het OM aanwijzingen geven betreffende de uitoefening en de taken en bevoegdheden van het OM. Deze aanwijzingen kunnen zowel algemeen van aard zijn als gericht zijn op een specifieke zaak. De ovj's zijn wettelijk gebonden aan deze instructies. De minister van Justitie is politiek verantwoordelijk voor het beleid van het OM. Daarom is de minister betrokken bij het opstellen van het beleid en vindt er regelmatig overleg plaats tussen de minister en het college van pg's.²⁵
- *De arrondissementsparketten (19)*. Elk arrondissementsparket staat onder leiding van een hoofdofficier van justitie (hoofd-ovj). Deze is ervoor verantwoordelijk

23 De procureur-generaal bij de Hoge Raad wordt wel voor het leven benoemd.

24 De commissie, ingesteld door de minister van Justitie in 1994, had de taak het functioneren van het OM te onderzoeken. Uiteindelijk heeft zij diverse voorstellen gedaan ter verbetering en verandering met betrekking tot de plaats en de functie van het OM in de toekomst (Commissie-Donner, 1994).

25 Het college is verantwoordelijk voor de realisatie van het beleid zoals dit is afgesproken met de minister. De minister van Justitie kan instructies geven ten aanzien van de opsporing en de vervolging, maar dient eerst het college te raadplegen. Een instructie van de minister om niet op te sporen of te vervolgen, moet naar het parlement worden gezonden samen met het standpunt van het college van pg's.

dat het beleid van het OM in het arrondissement goed wordt uitgevoerd. Op elk parket werkt een aantal ovj's. Zij vertegenwoordigen het OM bij de kantongerechten en de arrondissementsrechtbanken. De ovj's worden ondersteund door parketsecretarissen en administratief medewerkers. Tot de voornaamste werkzaamheden van het arrondissementsparket behoort niet alleen het vervolgen van strafbare feiten voor rechtbank of kantongerecht, maar ook het leidinggeven aan het opsporingsonderzoek dat door de opsporingsambtenaren wordt verricht.

- *De ressortsparketten (5)*. Een ressortsparket staat onder leiding van een hoofdadvocaat-generaal. De taak van het OM bij de hoven is de vervolging in hoger beroep. De advocaten-generaal vertegenwoordigen het OM.
- *Het landelijk parket* is belast met de aansturing van het Landelijk Recherche-team (LRT) en de behandeling van strafzaken die uit de onderzoeken van het LRT voortkomen. Aan het hoofd staat een hoofd-ovj. Het landelijk parket heeft tevens een beleidsondersteunende taak bij de bestrijding van de (internationale) georganiseerde misdaad.
- *Het parket bij de Hoge Raad*. Aan het hoofd van het parket bij de Hoge Raad (HR) staat een pg. De taak van het OM bij de HR is primair het uitbrengen van adviezen aan de HR omtrent de in de cassatie- of herzieningszaak te nemen beslissing. Het parket bij de HR valt niet onder het college van pg's, en is onafhankelijk van de minister van Justitie.

Evenals bij de politie vertoont het aantal medewerkers van het OM in de laatste jaren een duidelijke stijging (zie staat 2.1²⁶). Deze is bij het ondersteunende personeel nog groter dan bij de ovj's en de overige leden van de rechterlijke macht.

Het OM is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en met andere bij de wet vastgestelde taken (artikel 124 Wet RO). Een van de taken van het OM is het behartigen van de belangen van mensen die slachtoffer zijn van een misdrijf. Bovendien heeft het OM een opsporingstaak.

Mede op grond van de resultaten van dat opsporingsonderzoek besluit de ovj of een verdachte al dan niet zal worden vervolgd.

Het OM bezit het vervolgingsmonopolie, dat wil zeggen dat alleen het OM bevoegd is strafzaken bij de strafrechter aan te brengen. De ovj heeft niet de plicht tot vervolgen. Het *opportuniteitsbeginsel*²⁷ geeft de ovj de ruimte om een aan hem

26 Het parket van de Hoge Raad is opgenomen in staat 2.2.

27 Dit principe staat tegenover het *legaliteitsbeginsel* zoals dat in een aantal andere landen, bijvoorbeeld Duitsland, geldt. Het OM heeft dan juist de plicht alle – substantiële – zaken te vervolgen.

**Staat 2.1   Ontwikkeling van de personeelssterkte van het Openbaar Ministerie:
ondersteunende diensten en rechterlijke macht, 1995-1999 (in fte's)**

Openbaar Ministerie	1995	1996	1997	1998	1999	groei 1995-1999
totaal	2.209,0	2.281,0	2.494,5	2.642,5	2.831,0	28%
ondersteunend personeel	1.791,0	1.855,5	2.054,0	2.181,0	2.341,5	31%
parket-generaal	10,5	58,0	84,5	110,5	114,5	*
stafbureau OM	14,5	.	.	.	.	*
arrondissementsparketten	1.623,0	1.666,0	1.769,0	1.879,0	2.008,0	24%
ressortsparketten	133,5	116,5	179,0	167,5	180,0	35%
landelijk parket	3,5	9,0	14,0	15,5	26,5	*
project Fraude	2,5	1,0	1,0	.	.	*
BOOM	3,5	5,0	6,5	8,5	12,5	257%
rechterlijke macht	418,0	425,5	440,5	461,5	489,5	17%
parket-generaal	0,5	4,0	3,0	4,0	7,0	*
stafbureau OM	4,5	0	.	.	.	*
arrondissementsparketten	362,0	368,5	375,5	395,5	417,0	15%
ressortsparketten	43,0	42,5	49,5	51,0	53,0	23%
landelijk parket	4,0	6,5	9,0	8,5	10,5	*
project Fraude	2,0	2,0	2,0	0,5	.	*
BOOM	2,0	2,0	1,5	2,0	2,0	0%

* Relatief recente oprichting/opheffing maakt percentage irrelevant.

Bron: DRp

voorgelegd strafbaar feit niet te vervolgen (seponeren).²⁸ Het OM kan afzien van strafvervolgung als het algemeen belang daarmee is gediend.

Het OM heeft twee sepotmogelijkheden.

- *Technisch sepot*. Hiervan is sprake als het OM tot de conclusie is gekomen dat (verdere) vervolging geen zin heeft, omdat uit het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk vooronderzoek (gvo) is gebleken dat vervolging niet tot een veroordeling zal leiden, de verdachte ten onrechte als verdachte staat vermeld, het wettig bewijs ontbreekt, het OM niet ontvankelijk is, de rechter niet bevoegd is, of omdat het feit of de dader niet strafbaar is.
- *Beleidssepot*. Hiervan is sprake als de vervolging haalbaar is, maar de ovj om redenen van opportuniteit afziet van vervolging. De leeftijd van de verdachte

28 Die ruimte van de ovj is niet onbeperkt: hij dient het gelijkheidsbeginsel in acht te nemen en ervoor te zorgen dat gelijke gevallen zoveel mogelijk gelijk worden behandeld.

kan een dergelijke reden zijn, of dat het een gering feit betreft. Ook kan 'het algemeen belang' een vervolging in de weg staan, bijvoorbeeld (mogelijke) strijd met het landsbelang. De ovj kan van deze beleidssepotbevoegdheid ook voorwaardelijk gebruikmaken (*voorwaardelijk sepot*). Hij bericht dan aan de verdachte dat hij hem niet zal vervolgen indien deze binnen een bepaald tijdsbestek voldoet aan de gestelde voorwaarde.

Ter voorkoming van strafvervolging kan de ovj de verdachte een *transactie* aanbieden (schikking met de verdachte treffen). Zo'n schikking bestaat uit het voldoen aan een voorwaarde, zoals (in de meeste gevallen) betaling van een geldsom of het afstand doen van voorwerpen, waartegenover de ovj van (verdere) vervolging afziet.²⁹ Zo'n transactie is mogelijk voor alle overtredingen en misdrijven waarop een maximale gevangenisstraf van zes jaar is gesteld.³⁰

Het OM is behalve met de opsporing en vervolging van verdachten van strafbare feiten ook belast met de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen. Deze zogenoemde tenuitvoerlegging, vooral van vrijheidsstraffen, taakstraffen en geldboetes, wordt ook wel *executie* genoemd. Het OM heeft de feitelijke tenuitvoerlegging gedelegeerd aan verschillende justitiële of particuliere instellingen. Met de inning van geldboetes, bijvoorbeeld, is het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) belast (zie ook hoofdstuk 5).

2.1.8 De rechter

De organisatie van de zittende magistratuur wordt, zoals reeds eerder vermeld, in de Wet RO geregeld. Artikel 1 van deze wet wijst aan welke gerechten tot de rechterlijke macht behoren: de kantongerechten, de arrondissementsrechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad.

Uitspraken van kantongerechten en rechtbanken worden vonnissen genoemd; uitspraken van het gerechtshof en de HR arresten.

- *De kantongerechten* (62). De kantonrechter is een alleensprekende rechter. In strafzaken behandelt hij hoofdzakelijk overtredingen, dit zijn over het algemeen de 'lichtere' zaken.
- *De arrondissementsrechtbanken* (19). De rechtbank oordeelt in strafzaken over vrijwel alle misdrijven en over een enkele overtreding. Daarnaast oordeelt de arrondissementsrechtbank over 'economische delicten' (zowel misdrijven als overtredingen).³¹ De rechtbank is samengesteld uit kamers. Indien de zaak

29 Zie artikel 74 lid 2 Sv voor een volledig overzicht van de voorwaarden waaruit de transactie kan bestaan.

30 Transactiemogelijkheid voor misdrijven vanaf begin jaren tachtig.

31 De Arnhemse rechtbank neemt tevens kennis van door militairen begane misdrijven en enkele door hen begane overtredingen.

eenvoudig is, spreekt de rechter alleen recht (enkelvoudige kamer). Deze alleen-sprekende rechter wordt (economische) *politierechter* genoemd. Hij kan een vrijheidsstraf opleggen van maximaal een half jaar. De andere zaken worden door de (economische) meervoudige kamer van de rechtbank behandeld. In de meervoudige kamer nemen drie rechters deel aan de strafrechtspraak. Indien de verdachte strafrechtelijk minderjarig is (tussen de 12 en 18 jaar), behandelt in geval van vervolging bij de rechtbank de *kinderrechter* de zaak. De ovj kan bepalen dat de zaak door de meervoudige kamer wordt behandeld. De rechtbank oordeelt bovendien in hoger beroep over zaken die in eerste aanleg bij de kantonrechter zijn ingediend.

- *De hoven* (5). De gerechtshoven behandelen uitsluitend rechtbankzaken in hoger beroep. De hoven wijzen arrest met drie rechters, raadsheren genoemd (ook als een van die rechters een vrouw is).
- *De Hoge Raad*. De HR is het hoogste rechtscollege. De HR zetelt in Den Haag. Bij de HR is geen sprake van hoger beroep, maar van beroep in cassatie (vernietiging). De HR beoordeelt de zaak niet meer in volle omvang. Zo worden bijvoorbeeld geen getuigen meer gehoord en stelt de HR de feiten niet meer vast. De HR onderzoekt alleen of de voorschriften uit de wet in acht zijn genomen en of het recht op de juiste manier is toegepast. Indien dit niet het geval is, kan een rechterlijke beslissing worden vernietigd.³² De HR spreekt recht met vijf raadsheren. De voorzitter van de strafkamer kan bepalen dat een zaak beslist wordt door drie leden.

Ook de zittende magistratuur is de laatste jaren in omvang gegroeid – zij het wat minder dan het OM – namelijk met zo'n 10%. Het aantal rechters is in deze jaren vooral toegenomen bij de arrondissementsrechtbanken (13%). Zie staat 2.2 voor een overzicht.³³

De strafrechtspraak geschiedt in Nederland door beroepsrechters en rechter-plaatsvervangers. Dit zijn functionarissen die naast het rechterschap een hoofdbetrekking uitoefenen.³⁴

32 In enkele zeer uitzonderlijke gevallen behandelt de HR feiten in eerste aanleg.

33 Hoewel deze publicatie met name handelt over het strafrecht, hebben de cijfers in de staat ook betrekking op civiele en administratiefrechtelijke werkzaamheden van genoemde instanties.

34 De instroom in de rechterlijke macht bestaat uit juristen die de zesjarige raio-opleiding (rechterlijke ambtenaren in opleiding) hebben gevolgd en uit de zogenoemde buitenstaanders (personen met zes jaar werkervaring in bijvoorbeeld de advocatuur). Bij de bezetting van de verschillende functies binnen het gerecht gaat onze wet uit van een beginsel van rouleren. Een rechter neemt dus in zijn loopbaan aan uiteenlopende werkzaamheden deel; nu eens spreekt hij recht in civiele zaken, dan weer in strafzaken.

Staat 2.2 Ontwikkeling van de personeelssterkte van de zittende magistratuur: ondersteunende diensten en rechterlijke macht, 1995-1999 (in fte's)

zittende magistratuur	1995	1996	1997	1998	1999	groei 1995-1999
totaal	5.186,5	5.317,5	5.352,5	5.466,0	5.712,5	10%
ondersteunend personeel	3.686,0	3.766,0	3.766,0	3.846,0	4.040,5	10%
Hoge Raad der Nederlanden	69,5	63,0	59,5	60,0	72,0	4%
gerechtshoven	347,0	365,5	317,5	370,0	397,0	14%
arrondissementsrechtbanken	2.354,0	2.406,5	2.483,0	2.508,5	2.654,0	13%
kantongerechten	732,0	751,0	742,5	747,5	756,0	3%
Centrale Raad van Beroep	93,5	96,0	93,0	92,5	97,0	4%
college van beroep vh Bedrijfsleven	34,5	34,0	23,0	22,5	21,5	-38%
Tariefcommissie	7,5	7,5	7,0	6,0	6,0	-20%
Centraal Medisch Tuchtcollege	2,0	2,0	2,0	2,5	4,0	100%
college van beroep Studiefinanciering	46,0	40,5	38,5	36,5	33,0	-28%
rechterlijke macht	1.500,5	1.551,5	1.586,5	1.620,0	1.672,0	11%
Hoge Raad der Nederlanden	58,0	63,0	67,0	66,5	65,0	12%
parket Hoge Raad	14,0	14,0	14,0	15,0	15,0	7%
gerechtshoven	236,5	235	238,5	242,5	256,5	8%
arrondissementsrechtbanken	920,0	958,5	979,5	1.007,5	1.040,5	13%
kantongerechten	156,5	163,5	169,5	173,5	184,0	18%
Centrale Raad van Beroep	72,5	74,0	74,0	73,0	72,0	-1%
college van beroep vh Bedrijfsleven	16,5	15,0	15,0	14,5	15,5	-6%
Tariefcommissie	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	0%
college van beroep Studiefinanciering	21,5	23,5	24,0	22,5	18,5	-14%

Bron: DRp

Ons land kent geen juryrechtspraak en slechts in enkele gevallen is een niet-jurist bij de rechtspraak betrokken.³⁵

De zittingen zijn zoveel mogelijk openbaar. Zittingen bij de kinderrechtster vinden in beginsel achter gesloten deuren plaats.

³⁵ In twee gevallen wordt rechtgesproken (mede) door leken: (1) de meervoudige militaire strafkamer van de rechtbank en het hof te Arnhem (ter behandeling van militaire misdrijven en enkele overtredingen) bestaat uit een militair lid en twee leden van de rechterlijke macht, en (2) de penitentiaire kamer van het hof te Arnhem (ter behandeling van het beroep tegen negatieve beslissingen omtrent de vervroegde invrijheidsstelling) bestaat uit twee gedragsdeskundigen en drie leden van de rechterlijke macht.

Er zijn twee eisen die aan de rechter worden gesteld.³⁶

- 1 *Onafhankelijkheid*. De onafhankelijkheid van de rechter is in het bijzonder gewaarborgd door de benoeming voor het leven en het wettelijk vaststellen van het salaris voor rechters.³⁷
- 2 *Onpartijdigheid*. Indien er ten aanzien van een rechter feiten of omstandigheden zijn waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen leiden, kan de verdachte of het OM de rechter wraken (dat wil zeggen bezwaar maken tegen deelneming van de rechter in een zaak). De rechter die zelf meent dat daar sprake van is, kan zich verschonen (dat wil zeggen: zich onttrekken aan de behandeling van de zaak).

Ontwikkelingen

De zittende magistratuur oriënteert zich momenteel intensief op haar toekomstig functioneren (zie ook de Commissie-Leemhuis, 1998).³⁸ In december 1998 verscheen de Contourennota modernisering rechterlijke organisatie 'Rechtspraak in de 21e eeuw' (Ministerie van Justitie, 1998).

De doelstellingen van het kabinet bij de modernisering van de rechtspraak zijn als volgt:

- Recht(spraak) op maat. Het beroep op de rechter zal zoveel mogelijk beperkt moeten zijn tot die gevallen waarin geschillen niet via een voorprocedure tot een oplossing kunnen worden gebracht.
- Doorlooptijden van gerechtelijke procedures bekorten door middel van veranderingen in de werkprocessen.
- Gerechten dienen via moderne communicatiemiddelen (elektronisch) voor burgers en instanties sneller bereikbaar te zijn.
- Meer accent op rechtsgelijkheid en eenheid van de rechterlijke organisatie.
- Toeneming van de oriëntatie op de omgeving van de rechterlijke organisatie door klantenwaarderingsonderzoeken, herziene klachtprocedures.

³⁶ Overigens staan deze eisen ook in de mensenrechtenverdragen (artikel 6 lid 1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en artikel 14 lid 1 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR)).

³⁷ Onafhankelijkheid omvat ook het in onafhankelijkheid kunnen functioneren van de gerechten en de onafhankelijkheid van de rechterlijke organisatie als geheel ten opzichte van de andere staatsmachten. Deze onafhankelijkheid neemt niet weg dat de rechtspraak wordt bekostigd uit publieke middelen.

³⁸ In januari 1998 bracht de Commissie-Leemhuis het rapport 'Rechtspraak bij de tijd' uit. De commissie stelt voor de rechtspraak zelf verantwoordelijk te maken voor de eigen organisatie door invoering van integraal management bij de gerechten en door het instellen van een landelijke Raad voor de Rechtspraak. Daarnaast stelt de commissie voor de rechtbanken en de kantongerechten op bestuurlijk niveau samen te voegen, met behoud van de eigen identiteit van de kantonrechtspraak (zie Begroting 1999, 1998-1999).

Begin 1999 is het Project Versterking rechterlijke organisatie van start gegaan. De bestuurlijke organisatie van de gerechten zal worden vernieuwd. Een wetsvoorstel zal hiervoor de kaders geven. De wet zal naar verwachting 1 januari 2002 in werking treden. Dan zal tevens een landelijke Raad voor de Rechtspraak worden ingesteld die belast wordt met beheerstaken, algemene advisering en met de coördinatie van rechtspraak en rechterlijke samenwerking (Ministerie van Justitie, 1998).

2.1.9 De griffier

Elk rechterlijk college beschikt over een administratief apparaat, de Dienst Gerechtelijke Ondersteuning. De griffier verleent bijstand aan de rechter tijdens verhoren en zittingen, notuleert wat op de rechtszitting voorvalt, en stelt het procesverbaal (pv) vast (artikelen 326 en 327 Sv). Niet alleen de zittingsrechter, maar ook de rechter-commissaris (rc) wordt door een griffier bijgestaan (artikelen 171 en 172 Sv). Tevens beheert de griffier het archief en draagt zorg voor de inning van de verschuldigde proceskosten.

2.1.10 De getuige

Een getuige is iemand die iets omtrent een strafbaar feit kan verklaren. Onder een verklaring van een getuige wordt volgens het Wetboek van Strafvordering verstaan: een bij het onderzoek op de terechtzitting gedane mededeling van feiten of omstandigheden, welke hij zelf waargenomen of ondervonden heeft.³⁹ De getuige kan worden gedagvaard door de ovj, de verdachte of zijn raadsman of de rechter-commissaris (rc). Hij legt zijn verklaring onder ede af. Het afleggen van een valse verklaring (meineed) is strafbaar gesteld in artikel 207 Sr.

Twee bijzondere typen van getuigen zijn aan de orde:

- *De bedreigde getuige.* Een bedreigde getuige is een getuige waarvan de identiteit voor de verdachte en diens raadsman geheim wordt gehouden, omdat hij zich door de verdachte bedreigd voelt. De wijze waarop de Nederlandse justitie gebruikmaakte van anonieme getuige, is in de zaak Kostovski⁴⁰ gewraakt door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Naar aanleiding daarvan is het Wetboek van Strafvordering aangepast (art. 226a-226f). De rc dient te onderzoeken of er sprake is van een serieuze bedreiging. Indien dit het geval is, hoeft de getuige niet op de openbare terechtzitting te verschijnen en mag zijn onder ede voor de rc afgelegde (anonieme) verklaring door de strafkamer als volwaardig bewijs tegen de verdachte worden gebruikt.

39 Echter sinds het De auditu arrest (HR 30 december 1962; NJ, 1972, nr. 85) is de verklaring 'van horen zeggen' in het strafproces een gebruikelijk bewijsmiddel.

40 EHRM 20 november 1989; NJ, 1990, nr. 245.

- *De kroongetuige*. De term kroongetuige wordt vooral gebruikt voor een crimineel die in ruil voor strafvermindering of andere gunsten bereid is als getuige op te treden tegen een andere verdachte, omdat zonder zijn verklaring het bewijs niet rond te krijgen is.⁴¹ Momenteel heeft deze figuur nog geen wettelijke basis. Eind 1998 heeft de minister van Justitie het wetsontwerp Toezeggingen aan getuigen in strafzaken bij de Tweede Kamer ingediend (Kamerstukken II, 1998-1999c; zie ook Otte, 1999).

2.1.11 *De deskundige*

De rechter kan behoefte hebben aan het oordeel van een deskundige, bijvoorbeeld een reclasseringswerker, een technicus, een ballistisch deskundige, een psychiater, of een psycholoog.

Zowel de zittingsrechter (artikel 296 juncto 280 Sv) als de rc (artikel 227 Sv) is bevoegd deskundigen in te schakelen. In een aantal gevallen is de rechter verplicht een deskundige in te schakelen, bijvoorbeeld indien de rechter de maatregel terbeschikkingstelling (tbs) wil opleggen. Er is een aantal, onder justitie vallende, instellingen die deskundigheid 'in huis' hebben: het Nederlands Forensisch Instituut (natuurwetenschappelijk en technisch onderzoek⁴², en autopsie in gevallen van niet-natuurlijk overlijden⁴³), het Pieter Baan Centrum (klinische observatie van verdachten door forensische psychiateren en psychologen en andere deskundigen)⁴⁴ en per arrondissement een zogenaamde forensisch psychiatrische dienst (ambulante rapportage over verdachten). Alle onderzoeken monden uit in schriftelijke of mondelinge deskundigenverklaringen. De deskundige treedt overigens ook vaak als getuige op (zie ook Hielkema, 1996). De verdachte kan zelf ook deskundigen laten horen.

2.1.12 *De tolk*

Een tolk is een beëdigd vertaler. Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, dient onverwijld, in een taal die hij verstaat en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gebracht van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging (artikel 6 EVRM). De verdachte die geen Nederlands kent, moet kunnen begrijpen wat wordt gezegd, en moet kunnen begrijpen wat er aan bewijsmateriaal en overige processtukken op tafel ligt. Tijdens het gerechtelijk vooronderzoek is de

41 In het proces tegen 'de Hakkelaar' werden zowel een mededader van de verdachte als een concurrente bendeleider door de Amsterdamse rechtbank als 'betrouwbare' getuigen geaccepteerd (zie ook Mols en Spong, 1997).

42 Voorheen het Gerechtelijk Laboratorium.

43 Voorheen het Laboratorium voor gerechtelijke pathologie.

44 Zo'n observatie kan uitmonden in een advies iemand ter beschikking te stellen.

rc bevoegd een tolk te benoemen (artikel 191 Sv). Tijdens de zitting wordt, indien een verdachte de Nederlandse taal niet of niet voldoende beheerst, het onderzoek niet voortgezet zonder de bijstand van de tolk (artikel 275 Sv).

2.1.13 De reclassering

Sinds 1995 zijn alle reclasseringsactiviteiten voor meerderjarigen in Nederland verenigd in een landelijke organisatie, namelijk de Stichting Reclassering Nederland (SRN). Binnen deze stichting wordt samengewerkt door drie partners: Reclassering Nederland, de verslavingsreclassering⁴⁵ (de Geestelijke Gezondheidszorg Nederland, afdeling Verslavingsreclassering) en de afdeling Reclassering van het Leger des Heils.

In geval van een vrijheidsstraf kan de reclassering een zogenoemd penitentiair reclasseringsaanbod verzorgen, dat bestaat uit individueel en/of groepsgerichte programma's die betrekking hebben op sociale vaardigheden, huisvesting, arbeidstoeleiding, verslaving, voorbereiding op terugkeer in de maatschappij, enzovoort.

De werkzaamheden van de reclassering zijn wettelijk geregeld in de Reclasseringsregeling 1995. De reclassering heeft drie kerntaken: onderzoek en voorlichting, begeleiding en toezicht, en ontwikkeling, organisatie en uitvoering van taakstraffen en andere alternatieve sancties.

- *Onderzoek en voorlichting.* De zogenaamde voorlichtingsrapporten schetsen een beeld van de persoon van de verdachte, zijn motieven en omstandigheden; informatie die voor de ovj en/of de rechter van belang kan zijn voor het bepalen van (de aard van) de straf en de strafmaat.
- *Begeleiding en toezicht.* De reclassering geeft individuele begeleiding aan verdachte of veroordeelde cliënten. De ondersteuning vindt gedurende het gehele strafrechtelijke proces plaats. Begeleiding in de vorm van hulp en bijstand aan de verdachte vindt vooral plaats in de fase van de vroeghulp. De vroeghulp wordt geboden op het politiebureau nadat een verdachte in verzekering is gesteld.⁴⁶ Volgens de wet moet de reclassering over elke in verzekering gestelde verdachte bericht ontvangen. Een deel van de hulp en steun vindt tijdens de detentieperiode binnen de penitentiaire inrichtingen plaats (intramuraal). Daarnaast biedt de reclassering sociaal-psychiatrische ondersteuning aan cliënten met ernstige psychische problematiek (bijvoorbeeld aan tbs'ers), begeleidt de proefverloven van tbs-veroordeelden en draagt bij aan nazorg. Indien de rc of de rechtbank schorsing van de voorlopige hechtenis beveelt, kan daarbij als bijzondere voorwaarde worden gesteld dat de verdachte zich

45 Voorheen de Vereniging van Instellingen voor Verslavingszorg (NeVIV).

46 De in verzekeringstelling wordt besproken in paragraaf 2.2.1.

dient te houden aan de aanwijzingen van de reclassering. Tevens kan een veroordeelde die zijn gevangenisstraf heeft uitgezeten, bij zijn terugkeer naar de maatschappij door de rechter verplicht worden zich onder toezicht te stellen van de reclassering. Hiermee streeft de reclassering er tevens naar een bijdrage te leveren aan het omlaag brengen van de recidivecijfers.

- *Ontwikkeling, organisatie en uitvoering van taakstraffen en andere alternatieve sancties.* De reclassering zorgt voor de organisatie en de begeleiding bij de uitvoering van taakstraffen en elektronisch toezicht. Ten slotte is de reclassering verantwoordelijk bij de uitvoering van penitentiaire programma's.⁴⁷

2.1.14 De Raad voor de Kinderbescherming

Voor minderjarigen die in aanraking zijn gekomen met justitie en politie, bestaat er, anders dan bij meerderjarigen, geen algemene reclasseringsinstelling zoals de SRN. Naast een aantal civiele taken⁴⁸ voert de Raad voor de Kinderbescherming de regie over de jeugdreclassering.⁴⁹ De raad coördineert de taakstraffen voor jeugdigen. Verder zijn bij de jeugdreclassering de gezinsvoogdij-instellingen en de afdeling Jeugdreclassering van het Leger des Heils betrokken. De jeugdreclassering draagt zorg voor de vroeghulp op het politiebureau. Bij deze vroeghulp kan de raadsmedewerker op basis van het gesprek met de minderjarige vrijwillige jeugdreclassering aanbieden. De jeugdige wordt tevens geïnformeerd over het verdere verloop van de strafrechtelijke procedure. Vervolgens begint het zogenaamde basisonderzoek. De raad vergaart informatie betreffende de ontwikkeling en de achtergrond van de verdachte ten behoeve van voorlichting en advies aan de ovj. De raadsonderzoeker brengt advies uit aan de ovj over de gewenste afdoening van een zaak, altijd vanuit een pedagogisch perspectief. Als de ontwikkeling van de minderjarige ernstig in het gedrang is, kan de raad een vervolgonderzoek doen. Dit onderzoek is diepgaander dan het basisonderzoek. Het vervolgonderzoek kan worden afgesloten met een gerichte verwijzing naar een voorziening voor jeugdzorg, met een verzoek tot een maatregel van kinderscherming of met de inschakeling van de jeugdreclassering voor intensieve, niet-vrijblijvende begeleiding. Indien de ovj of de rechter een taakstraf oplegt, is het de taak van de raad om de opgelegde taakstraf mogelijk te maken door voorbereiding en ondersteuning van de tenuitvoerlegging.

47 De penitentiaire programma's zijn 1 januari 1999 in de Penitentiaire Beginselenwet wettelijk geïntroduceerd. De eindverantwoordelijkheid voor deze programma's berust bij de directeur van de inrichting.

48 De raad heeft drie kerntaken: de beschermingstaak (gericht op het onderzoeken van zaken waarin opvoedingsproblematiek aan de orde is), de adviestaak (in zaken van scheiding en omgang), en de straftaak (onderzoek naar achtergrond van jeugdigen die met de politie in aanraking zijn gekomen).

49 Zie Bruins (1995) voor meer informatie over deze regiefunctie

2.1.15 De Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming

Een controlerende rol bij de tenuitvoerlegging van sancties heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ).⁵⁰ Deze onafhankelijke instantie houdt toezicht op de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen, vooral op de terreinen van gevangeniswezen, tbs en reclassering. De raad rapporteert aan de minister van Justitie. Tevens is de raad een beroepsinstantie voor gedetineerden en tbs'ers.

2.1.16 De Buro's Slachtofferhulp

Eind jaren zeventig waren diverse groeperingen bezorgd om de positie van het slachtoffer in de strafrechtspleging. Deze groepen ontwikkelden initiatieven die uitmondten in de oprichting van een landelijk overleg van reeds bestaande Buro's Slachtofferhulp. In 1984 werd de vereniging Landelijke Organisatie Slachtofferhulp (LOS) opgericht. Met overheidssubsidie werd het Landelijk Buro LOS ingesteld dat twee taken kreeg:

- de coördinatie en sturing van de te verlenen slachtofferhulp;
- het zorgdragen voor goede afspraken en samenwerking met andere actoren in de strafrechtspleging zoals het OM, de politie en de reclassering.

De ondersteuning op praktisch gebied is vaak het invullen van (verzekerings-) papieren, het bijstaan van slachtoffers in een rechtszaak en het doorverwijzen naar de juiste instanties.

Het doel van de vereniging is de schade (materieel en immaterieel) waarmee het slachtoffer wordt geconfronteerd bij delicten en verkeersongevallen, zo veel mogelijk te verhelpen of te beperken. Slachtofferhulp levert een bijdrage aan een goede verwerking van de meegemaakte schokkende gebeurtenis. Samen met de Stichting Reclassering Nederland (SRN) startte de vereniging het project herstelbemiddeling, waarbij slachtoffers en daders na zorgvuldige afweging en voorbereiding rechtstreeks met elkaar in contact worden gebracht.

De 25 eenheden van het Buro Slachtofferhulp vallen samen met de politieregio's, zodat samenwerking met de politie gemakkelijk is. De hulp wordt geboden door circa 250 beroeps- en 1.500 vrijwillige medewerkers van de Buro's Slachtofferhulp. Deze vrijwilligers zijn goed getrainde mensen die de basis vormen voor het succes van slachtofferhulp. De Buro's Slachtofferhulp zijn inmiddels goed bekend bij het publiek; ook zonder verwijzing door de politie weet men het bureau te vinden.

50 Deze raad is een samenvoeging (1999) van de Centrale Raad voor de Strafrechtstoepassing en het College van Advies voor de Justitiële Kinderbescherming.

2.2 De fasen in het strafproces

In deze paragraaf worden de verschillende fasen van het strafproces beschreven. De eerste fase is de strafvordering in eerste aanleg. De tweede de behandeling in hoger beroep en/of cassatie. De laatste fase behelst de tenuitvoerlegging van het rechterlijk vonnis.

De paragraaf eindigt met een korte weergave van grensoverschrijdend handelen van justitie-autoriteiten (de internationale rechtshulp).

2.2.1 *Strafvordering in eerste aanleg*

Het *voorbereidende onderzoek* bestaat uit het opsporingsonderzoek, en eventueel een gerechtelijk vooronderzoek (gvo) en/of een strafrechtelijk financieel onderzoek. Aan het voorbereidende onderzoek kan een informatieve voorfase van het opsporingsonderzoek voorafgaan (pro-actief rechercheren). Op dat moment hoeft er nog geen sprake te zijn van een concrete verdenking dat een strafbaar feit is gepleegd. Het opsporingsonderzoek en het gvo kunnen elkaar overlappen. De ovj is verantwoordelijk voor het opsporingsonderzoek, de rc voor het gvo.

Het opsporingsonderzoek

Het opsporingsonderzoek begint als de politie kennis neemt van een vermoedelijk gepleegd strafbaar feit. Dit kan gebeuren door aangifte of door ontdekking op heterdaad, of door zelf onderzoek te starten (bijvoorbeeld naar georganiseerde misdaad of organisatiecriminaliteit). Tijdens het opsporingsonderzoek zal de politie getuigen horen, sporen zoeken, deskundigenadvies inwinnen, enzovoort.

De met de opsporing van strafbare feiten belaste ambtenaren van de politie heten opsporingsambtenaren.⁵¹ Zij houden het opsporingsonderzoek en leggen de resultaten daarvan vast in een *proces-verbaal* (pv). Daarin staat om welke strafbare feiten het gaat, wanneer deze plaatsvonden, wie de verdachten zijn en wat deze verdachten hebben verklaard, enzovoort. Het pv is een van de belangrijkste strafprocessuele stukken, omdat het op de terechtzitting kan worden gebruikt als bewijsmiddel.

De politie maakt niet altijd een pv op. Zij kan de zaak seponeren indien het een kleine overtreding betreft. Het pv blijft dan achterwege. Het *politiesepot* is niet wettelijk geregeld. De politie heeft ten aanzien van minderjarigen nog een

51 Artikel 141 Sv noemt (a) de officieren van justitie, (b) de ambtenaren van politie, bedoeld in artikel 3, eerste lid, onder a en c, en tweede lid van de Politiewet 1993 en (c) de door Onze Minister met Onze minister van Defensie te bepalen gevallen: de officieren en onderofficieren van de Koninklijke Marechaussee en de door Onze voornoemde Ministers aangewezen andere militairen van dat wapen.

(voorwaardelijke) sepotbevoegdheid, onder verantwoordelijkheid van het OM: de zogenaamde Halt-afdoening (zie paragraaf 2.3.2).

Tevens is het mogelijk dat de zaak zich leent voor een *politietransactie* (artikel 74c Sr). Door opsporingsambtenaren⁵² kan een transactie worden aangeboden aan iedereen voor overtredingen, aan volwassenen voor misdrijven. Als aan een voorwaarde (betaling van een geldsom) wordt voldaan, vindt geen vervolging plaats.

Tijdens het opsporingsonderzoek kunnen de politie en de ovj *dwangmiddelen* toepassen. Dit zijn strafprocesrechtelijke bevoegdheden waarmee inbreuken kunnen worden gemaakt op de rechten en vrijheden van personen, bijvoorbeeld staande houden of inbeslagneming van voorwerpen die als bewijsmateriaal kunnen dienen. De wet geeft precies aan wanneer welk dwangmiddel toegepast mag worden. De meest verstrekkende dwangmiddelen bij de politie zijn aanhouding en inverzekeringstelling.

De verdachte kan worden meegenomen naar het politiebureau om te worden verhoord. Dit ophouden voor verhoor mag maximaal zes uur duren.⁵³

Indien het belang van het onderzoek⁵⁴ dat vereist, kan de verdachte in verzekering worden gesteld. De *inverzekeringstelling* geschiedt door de hulp-ovj of de ovj zelf. Een bevel tot inverzekeringstelling kan slechts worden verleend bij een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis⁵⁵ is toegelaten. De termijn voor inverzekeringstelling is ten hoogste drie dagen. Bij dringende noodzaak kan het bevel door de officier eenmaal voor ten hoogste drie dagen worden verlengd. Wel moet de verdachte uiterlijk drie dagen en vijftien uur na zijn aanhouding worden voorgeleid aan de rc die is belast met strafzaken. Bij minderjarigen treedt de kinderrechter op als rc. De rc toetst of de inverzekeringstelling rechtmatig was, de zogenaamde rechtmatigheidstoetsing.

Indien de ovj de verdachte langer vast wil houden, moet hij bij de rc de *inbewaringstelling* vorderen. Hierdoor kan de verdachte nog eens tien dagen worden vastgehouden. De politie gebruikt de periode van inbewaringstelling vooral voor nader onderzoek naar de feiten waarop de verdenking is gebaseerd. Binnen tien dagen kan de ovj de (raadkamer van de) rechtbank vragen *gevangenhouding* van de verdachte te bevelen. Indien het een minderjarige verdachte betreft, vraagt de ovj het bevel tot

52 De tot transactie gerechtigde opsporingsambtenaren worden aangewezen bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB).

53 De uren tussen 24.00 en 9.00 worden niet meegeteld (art. 61 Sv).

54 Bij het belang van het onderzoek kan men denken aan het nader verhoren van de verdachte, de confrontatie van getuigen met de verdachte, het opsporen van een medeverdachte zonder dat de verdachte de gelegenheid heeft hem in te seinen, het achterhalen of verifiëren van de identiteit van de verdachte, enzovoort.

55 Voorlopige hechtenis is slechts toegestaan bij verdenking van zeer ernstige feiten (zie artikel 67 Sv) en dan ook alleen als er zwaarwegende gronden voor vrijheidsbeneming aanwezig zijn (zie artikel 67a Sv).

gevangenhouding aan de kinderrechter. Indien de rc in zijn bevel tot inbewaringstelling reeds heeft aangegeven dat er volgens hem tegen de verdachte ernstige verdenkingen bestaan en dat tevens bij vrijlating een kans op herhaling bestaat, zal de raadkamer van de rechtbank doorgaans een bevel tot gevangenhouding afgeven. De duur van dit bevel is dertig dagen en kan tweemaal met dertig dagen worden verlengd.

De behandeling van de strafzaak op de terechtzitting tegen de voorlopig gehechte zal volgens de wet in ieder geval uiterlijk binnen 106 dagen⁵⁶ na de aanhouding van de verdachte moeten aanvangen.

Na afloop van het opsporingsonderzoek kan de ovj één van vier mogelijke beslissingen nemen: seponeren, transigeren, een gvo vorderen of, indien de ovj van oordeel is dat er voldoende bewijs is om tot een veroordeling te komen, overgaan tot de dagvaarding van de verdachte.

Het gerechtelijk vooronderzoek (artikel 181 Sv)

Alleen bij het gerechtelijk vooronderzoek (gvo) kunnen bepaalde dwangmiddelen worden toegepast. Het gvo geschiedt onder leiding van de rc.⁵⁷ De bevoegdheden van de rc gaan veel verder dan die van de politie en de ovj. Tijdens dit onderzoek kan bijvoorbeeld een huiszoeking bij de verdachte, een schouw of een telefoontap plaatsvinden. Het gvo is zowel aanvullend op het opsporingsonderzoek als voorbereidend voor de terechtzitting.⁵⁸

Zodra de rc meent dat genoeg gegevens voorhanden zijn voor een beslissing over het vervolg van de strafzaak, kan hij het gvo sluiten. Dat zal hij ook doen als hij meent dat het onderzoek niet voldoende informatie oplevert om verdere vervolging te rechtvaardigen.

Na afloop van het gvo moet de ovj beslissen of hij van verdere vervolging afziet (seponeert, voorwaardelijk seponeert), de verdachte een transactie aanbiedt dan wel hem gaat dagvaarden. De ovj neemt uiteindelijk zelf de beslissing over de vervolging van de zaak. De rechter krijgt dus geen zaken ter berechting voorgelegd tenzij de ovj daartoe besluit.

Het strafrechtelijk financieel onderzoek (artikel 126 Sv)

Op 1 maart 1993 is een wet van kracht geworden die de mogelijkheden heeft verruimd om wederrechtelijk verkregen voordeel (wvv) langs strafrechtelijke weg

56 Maximaal 2 x 3 dagen in verzekeringstelling, maximaal 10 dagen in bewaringstelling, maximaal 3 x 30 dagen gevangenhouding.

57 Rechter die in strafzaken vooronderzoek verricht.

58 De ontwikkeling naar een terechtzitting waarvoor (vrijwel) het hele voorwerk voor de waarheidsvinding zich in het gerechtelijk vooronderzoek afspeelt, wordt niet overal als gunstig gezien. In de Europese rechtspraak heeft zich het onmiddellijkheidsbeginsel (de eis dat het bewijs ter terechtzitting dient te worden geproduceerd) ontwikkeld (Del Sol-arrest).

af te romen. Het strafrechtelijk financieel onderzoek wordt door de ovj ingesteld. Hij heeft evenwel een machtiging nodig van de rc. Het onderzoek is gericht op de bepaling van het door de verdachte wvv, met het oog op de ontneming daarvan op grond van artikel 36e Sr⁵⁹. Het onderzoek kan worden ingesteld bij verdenking van een strafbaar feit waarvoor een geldboete van de vijfde categorie (*f* 100.000) kan worden opgelegd, en waardoor op geld waardeerbaar voordeel van enig belang kan zijn verkregen.⁶⁰

Een belangrijke rol bij de uitvoering van de ontnemingswetgeving is weggelegd voor het Bureau Ontnemingswetgeving van het Openbaar Ministerie (BOOM).⁶¹

Het eindonderzoek

Onder het eindonderzoek wordt de gehele behandeling ter terechtzitting verstaan, vanaf het uitbrengen van de dagvaarding tot en met de uitspraak. Er wordt hetzij direct uitspraak gedaan⁶², hetzij door de voorzitter meegedeeld wanneer de uitspraak door de rechtbank zal plaatsvinden. De rechtbank beraadt zich daarna over het vonnis aan de hand van een aantal in het Wetboek van Strafvordering genoemde vragen (zie ook Koopmans, 1996). De vragen kunnen worden onderscheiden in *processuele vragen* en vragen omtrent *inhoudelijke aspecten*.

Indien de rechter heeft vastgesteld dat de dagvaarding geldig is, hij bevoegd is, het OM ontvankelijk is en er geen redenen zijn tot schorsing van de vervolging, gaat hij over tot de inhoudelijke vragen van artikel 350 Sv. De rechter beoordeelt eerst of wettig en overtuigend is bewezen dat de verdachte het ten laste gelegde heeft begaan (zie ook Crombag e.a., 1997). Vervolgens stelt de rechter vast of een, en zo ja welk, strafbaar feit dit bewezen verklaarde oplevert (de zogenoemde kwalificatie) en ten slotte beoordeelt hij of de dader strafbaar is.⁶³ Daarna komt de rechter toe aan de laatste vraag: Welke straf of maatregel moet worden opgelegd? Uiteindelijk doet de rechter uitspraak. Hierbij moet hij alles wat hij van de verdachte weet, meewegen.

59 Artikel 36e Sr: op vordering van het OM kan bij een afzonderlijke rechterlijke beslissing aan degene die is veroordeeld wegens een strafbaar feit de verplichting worden opgelegd tot betaling van een geldbedrag aan de staat ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel.

60 Zie Nelen en Sabee (1998) voor meer informatie over de ontnemingswetgeving.

61 Deze instantie werd in 1993 – toen nog onder de naam Centraal Advies- en Beheersbureau Beslag – in het leven geroepen teneinde het OM, en in mindere mate de opsporingsinstanties en de zittende magistratuur, in complexe ontnemingszaken te ondersteunen bij de uitvoering van de beslag-, beheer- en executietaken (Nelen en Sabee, 1998, p. 58; Nelen, 2000; Vrugink, 2001).

62 Alleenzittende rechters zoals de kantonrechter, de politierechter en de kinderrechter behoeven zich niet terug te trekken.

63 Het feit kan de dader niet worden toegerekend wegens een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis of om andere redenen zoals overmacht, noodweer en noodweerecces.

2.2.2 *Behandeling in hoger beroep en/of cassatie*

De uitkomst van een strafzaak kan voor zowel de veroordeelde als het OM onbevredigend zijn. Beide partijen kunnen eenmaal in *hoger beroep* gaan bij een hogere rechter. Van vonnissen van de rechtbank is hoger beroep mogelijk bij het gerechtshof. Het beroep moet in het algemeen binnen veertien dagen na de uitspraak worden ingesteld. Van de in hoger beroep gewezen uitspraken kunnen de meerderjarige verdachte en het OM weer binnen veertien dagen na de uitspraak in *cassatie* gaan bij de HR. Cassatie onderscheidt zich van het hoger beroep doordat het niet strekt tot een (geheel) nieuwe behandeling van de zaak. Het dient ertoe vast te stellen of de aangevallen beslissing wel overeenkomstig het recht is en de in acht te nemen vormen zijn gerespecteerd (zie ook Van Dorst, 1998).

2.2.3 *De tenuitvoerlegging*

Als voor de verdachte geen hoger beroep of cassatie meer openstaat, is de veroordeling onherroepelijk (definitief) en kan het vonnis ten uitvoer worden gelegd. Alleen gratie kan in een aantal gevallen nog uitkomst bieden. In artikel 2 van de Gratiwet staan de gronden waarvoor gratie kan worden verleend.⁶⁴ De straffen en maatregelen waarvoor gratie kan worden verzocht, staan in artikel 558 Sv. De veroordeelde heeft overigens geen *recht* op gratie; gratie is een gunstbetoon, verleend bij koninklijk besluit.

De verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van het strafvonnis ligt bij het OM. Het OM draagt niet zelf zorg voor de feitelijke tenuitvoerlegging van sancties, maar delegeert dit aan verschillende justitiële of particuliere instellingen. Deze instanties onderscheiden zich niet alleen van elkaar naar aard van de te executeren sanctie, maar vaak ook naar leeftijd van de veroordeelde (minder- of meerderjarig). Zo is de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van taakstraffen voor minderjarigen gedelegeerd aan de Raad voor de Kinderbescherming, terwijl de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van taakstraffen voor meerderjarigen is gedelegeerd aan de reclassering. De tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen gebeurt in drie soorten van justitiële inrichtingen: penitentiaire inrichtingen (gevangenis en huizen van bewaring), justitiële jeugdinrichtingen en tbs-inrichtingen. Het gevangeniswezen kent een groot aantal verschillende regimes; de mate van beveiliging varieert van extra beveiligde tot open inrichtingen.

64 De algemene criteria van rechtmatigheid en doelmatigheid zijn ontleend aan praktisch beleid.

Wanneer een verdachte die tot een gevangenisstraf wordt veroordeeld, voorafgaand aan het vonnis niet preventief was gehecht, zal deze na het onherroepelijk worden van het vonnis (zie hoofdstuk 5) worden opgeroepen zich op een bepaalde datum bij een bepaalde zelfmeldinrichting te melden. Tot die datum is sprake van een lopend vonnis. Het parket stuurt het vonnis naar het Landelijk Coördinatiepunt Arrestatiebevelen (LCA) waar wordt onderzocht of de gestrafte oproepbaar is. Wanneer dit niet het geval blijkt te zijn (bijvoorbeeld verblijfplaats onbekend), zal de persoon in kwestie ter arrestatie worden geregistreerd in het opsporingsregister (OPS). Wanneer de gestrafte wél oproepbaar is, krijgt het Bureau Bijzondere Diensten (BBD) van de dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) hiervan bericht. De BBD laat vervolgens aan de gestrafte weten dat hij zich moet melden bij een bepaalde inrichting op een vastgestelde datum die ligt in de periode van het vonnis tot vijf weken erna. De gestraften voor wie het niet mogelijk blijkt binnen vijf weken na het vonnis een plaats te vinden, vormen het zogenoemde stuwmeer lopende vonnissen. Dit stuwmeer bestaat alleen in tijden van capaciteitstekorten.

2.2.4 *Internationale rechtshulp in strafzaken*

De term internationale rechtshulp is de benaming voor een veelheid van handelingen die justitie-autoriteiten grensoverschrijdend uitvoeren. Het is de aanduiding voor de diverse vormen van de internationale samenwerking op het gebied van criminaliteitsbestrijding. De uitlevering⁶⁵ van (vaak voortvluchtige) verdachten spreekt doorgaans het meest tot de verbeelding en eist al jaren in literatuur en jurisprudentie een prominente plaats op.⁶⁶ Andere vormen zijn de overdracht c.q. overname van strafvervolgingen respectievelijk de overdracht (en overname) van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen.⁶⁷ Voorts is er de kleine rechtshulp (zie ook Knaapen, 1996), waarbij Nederlandse justitiële en politieke autoriteiten op verzoek van buitenlandse autoriteiten processuele bijstand verlenen ten behoeve van een in hun staat aanhangige strafzaak. Meestal gaat het om vergaren en overdragen van bewijsmateriaal. Maar kleine rechtshulp kan bijvoorbeeld ook bestaan uit het in

65 Uitlevering is het verzoek van de ene staat aan de andere om een persoon die zich bevindt op het grondgebied van de laatstgenoemde, op grond van de verdenking van een strafbaar feit, te laten overbrengen naar de eerstgenoemde staat. Uitlevering is in de regel gebaseerd op een verdrag. In de meeste verdragen is overigens geregeld dat staten niet dan bij hoge uitzondering hun eigen onderdanen uitleveren.

66 Naar aanleiding van de Dover-zaak van juni 2000 is op het terrein van de internationale uitlevering door de minister van Justitie een aantal extra maatregelen genomen (onder andere betere informatie-uitwisseling tussen justitiële diensten en snellere behandeling uitleveringsverzoeken).

67 De Wet Overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS) maakt het mogelijk dat een strafvonnis in een andere staat dan de staat van veroordeling ten uitvoer wordt gelegd. De gedachte achter deze wet is dat zowel uit een oogpunt van resocialisatie als op humanitaire gronden het de voorkeur verdient om gedetineerden een vrijheidssanctie in hun eigen land te laten ondergaan.

Nederland betekenen van buitenlandse dagvaardingen of het aan de autoriteiten in een ander land toezenden van uittreksels uit het algemeen documentatieregister.

2.3 Sancties in het strafrecht

De sancties in het Wetboek van Strafrecht⁶⁸ worden onderverdeeld in straffen en maatregelen.⁶⁹ De straffen zijn vooral gericht op vergelding of afschrikking, de maatregelen op bescherming van de belangen van de maatschappij of de dader. Bij een maatregel hoeft, in tegenstelling tot bij de straf, geen rechtstreeks verband te bestaan tussen de ernst van de gepleegde feiten en de zwaarte van de strafrechtelijke reactie daarop. In de wetsartikelen staat de maximumstraf die de rechter voor het desbetreffende delict kan opleggen.

De rechter heeft ook de mogelijkheid geen straf of maatregel op te leggen. Hij kan de verdachte schuldig verklaren zonder oplegging van straf (rechterlijk pardon).⁷⁰

Ontwikkelingen sancties

De nota Sancties in perspectief (Ministerie van Justitie, 2000) bevat verschillende voorstellen om het sanctiestelsel eenvoudiger, overzichtelijker en consistent te maken. Onder meer wordt voorgesteld om de voorwaardelijke vrijheidsstraf met uitsluitend de algemene voorwaarde te laten vervallen en het sanctiestelsel te laten bestaan uit drie categorieën hoofdstraffen: de (onvoorwaardelijke) vrijheidsstraf, de straf van vrijheidsbeperking (bijvoorbeeld de taakstraf) en de geldboete.⁷¹

2.3.1 Meerderjarigen

Het Wetboek van Strafrecht noemt in artikel 9 de volgende *hoofdstraffen*: gevangenisstraf, hechtenis, het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte (de taakstraf) en de geldboete. Met uitzondering van de taakstraf kunnen alle hoofdstraffen geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk worden opgelegd. Een voorwaarde bij een voorwaardelijke straf is bijvoorbeeld het binnen een bepaalde

68 Ook buiten het Wetboek van Strafrecht zijn veel sancties mogelijk. Ze zijn vooral in de bijzondere regelgeving te vinden, bijvoorbeeld de ontzegging van de rijbevoegdheid tot het besturen van motorvoertuigen in de Wegenverkeerswet.

69 Overigens maakt de wet nog onderscheid in hoofdstraffen en bijkomende straffen, maar sinds 1983 is dat onderscheid niet meer relevant, omdat de rechter nu ook een bijkomende straf zelfstandig, dus niet in combinatie met een hoofdstraf, kan opleggen.

70 Dit vindt slechts plaats als de rechter, bijvoorbeeld gelet op de geringe ernst van het feit en de persoonlijkheid van de dader, van mening is dat er geen straf aan de dader hoeft worden opgelegd (artikel 9a Sr).

71 Zie voor een volledig overzicht van de voorstellen paragraaf 3.6 van de beleidsnota. Zie ook Het schemergebied van het straffen, 2000.

termijn (meestal twee jaar) vergoeden van de schade aan het slachtoffer. Indien de veroordeelde de voorwaarde niet naleeft, loopt hij de kans dat de voorwaardelijke straf wordt omgezet in een onvoorwaardelijke.

Gevangenisstraf

De gevangenisstraf kan alleen voor misdrijven worden opgelegd. De duur van de gevangenisstraf kan levenslang of tijdelijk zijn. De levenslange gevangenisstraf wordt zeer zelden opgelegd. Slechts door middel van gratie kan de levenslange straf worden omgezet in een tijdelijke gevangenisstraf. De tijdelijke gevangenisstraf varieert van een dag tot ten hoogste twintig jaar.

De veroordeelde tot een tijdelijke gevangenisstraf komt in aanmerking voor *vervroegde invrijheidstelling* (VI). Voor de veroordeelde tot een straf van een half jaar tot een jaar gaat de VI in wanneer van de straf zes maanden plus eenderde deel van het meerdere is ondergaan. De veroordeelde tot een straf van langer dan een jaar moet twee derde van de straf ondergaan. De wet noemt uitzonderingen wanneer de VI niet wordt verleend of wordt uitgesteld, bijvoorbeeld als de veroordeelde zich tijdens zijn gevangenschap ernstig heeft misdragen (artikel 15a Sr).⁷²

In Nederland zitten de gedetineerden alleen op cel. Mannen en vrouwen ondergaan de straf gescheiden, maar kunnen wel in één inrichting worden ondergebracht. De verschillende regimes van de gevangenschappen worden in hoofdstuk 5 (tenuitvoering van sancties) beschreven.

De Penitentiaire Beginselenwet (1 januari 1999 gewijzigd) regelt de rechten en plichten van gedetineerden. De wetswijziging vergroot de mogelijkheid om binnen één inrichting verschillende regimes te voeren, maakt het mogelijk mannen en vrouwen binnen één inrichting onder te brengen en introduceert de mogelijkheid voor gedetineerden om extramuraal (dat wil zeggen, buiten de muren van de penitentiaire inrichting) een *penitentiair programma* te volgen (zie artikel 4 lid 1 van de Penitentiaire Beginselenwet). Het penitentiaire programma houdt in dat gedetineerden in de laatste fase van hun vrijheidsstraf buiten een justitiële inrichting verplicht deelnemen aan bepaalde activiteiten, bijvoorbeeld arbeidsprojecten, vorming en onderwijs, of elektronisch huisarrest. Voor het programma komen alleen gedetineerden in aanmerking die een straf hebben gekregen van meer dan een jaar waarvan de helft al is ondergaan. Het penitentiaire programma mag niet korter zijn dan zes weken en niet langer duren dan een jaar. Het doel van het penitentiaire programma is de gedetineerde beter voor te bereiden op zijn terugkeer naar de samenleving.

⁷² Overigens beoogt de beleidsnota Sancties in perspectief de regeling van VI te vervangen door een invrijheidsstelling onder voorwaarden.

Hechtenis

De hechtenis kan voor minimaal één dag en maximaal één jaar en vier maanden worden opgelegd voor voornamelijk overtredingen. De hechtenis wordt in de regel ondergaan in een huis van bewaring.

Taakstraf (tot 1993: 'alternatieve sanctie')

De wet spreekt van 'het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte' of 'dienstverlening'.

De taakstraf kan ook aan minderjarige plegers van een strafbaar feit worden opgelegd. Het accent ligt op *first offenders* en plegers van minder ernstige delicten.

De taakstraf bestaat uit een werkstraf, een leerstraf of een combinatie van beide. Taakstraffen kunnen door zowel de rechter als het OM worden toegepast. Strikt genomen zijn alleen die taakstraffen een straf, die zijn opgelegd door de rechter.

Een taakstraf die wordt overeengekomen tussen de ovg en de verdachte, is feitelijk een transactie.

Een *werkstraf* is de meest toegepaste taakstraf en bestaat meestal uit het verlenen van diensten die enig maatschappelijk nut hebben, zoals het werken in ziekenhuizen en verpleeghuizen, het schoonmaken van openbare gebouwen of parken, of het verrichten van werk voor ideële instellingen. Zij wordt in tegenstelling tot de vrijheidsstraf, in de samenleving uitgevoerd (tot een maximum van 240 uur).

Bij een *leerstraf* is de veroordeelde verplicht cursussen te volgen (bijvoorbeeld Slachtoffer in beeld of Training Sociale Vaardigheden) of wordt hij geconfronteerd met de gevolgen van zijn daad voor het slachtoffer. Leerstraffen variëren van vijf avonden tot een intensief programma van 40 uur per week gedurende drie maanden of meer. Alleen de lange, intensieve leerstraffen worden als zelfstandige straf opgelegd aan meerderjarigen. Andere leerstraffen worden vooral in combinatie opgelegd met bijvoorbeeld een werkstraf of een voorwaardelijke gevangenisstraf.

De taakstraf kan alleen worden opgelegd als de verdachte daartoe zelf een aanbod heeft gedaan.

Bij meerderjarigen kan een taakstraf alleen worden opgelegd als vervanging voor een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van maximaal zes maanden.

De reclassering is verantwoordelijk voor de uitvoering van taakstraffen voor meerderjarigen.

Ontwikkelingen van de taakstraf

Het wetsvoorstel Taakstraffen (Kamerstukken II, 1998-1999b) voorziet in een uitbreiding van de gevallen waarin een taakstraf kan worden opgelegd. De taakstraf zal als zelfstandige hoofdstraf worden opgenomen in het Wetboek van Strafrecht. De taakstraf kan dan worden opgelegd voor ieder misdrijf of iedere overtreding waar een vrijheidsstraf op staat. Tevens wordt het mogelijk een taakstraf te combineren met een vrijheidsstraf van maximaal zes maanden.

Indien de veroordeelde zijn taakstraf niet goed uitvoert, moet hij een vervangende vrijheidsstraf ondergaan. De rechter geeft voortaan bij het vonnis al aan hoe lang die vervangende vrijheidsstraf zal gaan duren.⁷³ Bovendien zal de leerstraf als onderdeel van de taakstraf worden opgenomen in het Wetboek van Strafrecht.⁷⁴ Voorstel is ook dat de rechter een aanbod mag doen voor taakstraf. De verdachte moet instemmen met het opleggen van de taakstraf. Tot slot wordt het mogelijk dat de ovj een taakstraf kan voorstellen.⁷⁵ Het wetsvoorstel is eind januari 2000 door de Tweede Kamer aangenomen.

Geldboete

De geldboete, die dateert van 1886, was bij de introductie vooral bedoeld om overtredingen te bestraffen. Sinds 1983 kan de geldboete voor alle strafbare feiten worden opgelegd, zelfs voor delicten waarvoor de rechter levenslang kan opleggen.

De geldboete bedraagt minimaal *f* 5. De wet onderscheidt zes boetecategorieën met maxima van *f* 500, *f* 5.000, *f* 10.000, *f* 25.000, *f* 100.000 en *f* 1.000.000. De betaalde boete komt in de schatkist.

Bij niet-betaling van de geldboete of het ontbreken van verhaalsmogelijkheden wordt de boete vervangen door hechtenis, met als uitgangspunt: elke *f* 50 correspondeert met één dag vervangende hechtenis.

Bijkomende straffen

De bijkomende straffen die de rechter kan opleggen, zijn (artikel 9 Sr):

- ontzetting van bepaalde rechten (bijvoorbeeld ontzetting uit ambt);
- plaatsing in een rijksinrichting;
- verbeurdverklaringen;
- openbaarmaking van een strafrechtelijke uitspraak.

73 In het wetsvoorstel is daarvoor een rekenregel opgenomen: een werkstraf van 240 uur staat ongeveer gelijk aan vier maanden vrijheidsstraf; een taakstraf van 480 uur kan maximaal acht maanden vrijheidsstraf vervangen.

74 Bij minderjarigen is dit reeds het geval. De leerstraf kan 480 uur duren. Het maximumaantal uren werkstraf blijft 240 uur.

75 Bij minderjarigen is dit officiersmodel bij zowel de leer- als werkstraf reeds mogelijk. Voordeel voor de verdachte is dat hij geen strafblad opbouwt.

Maatregelen

De rechter kan de volgende maatregelen opleggen.

- *Onttrekking aan het verkeer* (artikel 36b Sr). Deze maatregel heeft tot doel het uit de roulatie halen van gevaarlijke voorwerpen. De wet geeft aan welke voorwerpen vatbaar zijn voor onttrekking aan het verkeer, bijvoorbeeld de voorwerpen die gebruikt zijn bij het plegen van het strafbare feit.⁷⁶
- *Ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel* (artikel 36e Sr). Deze maatregel, ook wel Plukze-maatregel genoemd, is sinds 1993 in het Wetboek van Strafrecht opgenomen. De maatregel geeft de rechter de mogelijkheid de door criminelen gemaakte winst te ontnemen. De hoogte van het ontnemingsbedrag is onbeperkt. De rechter kan maximaal zes jaar vervangende hechtenis opleggen ter garantie dat het bedrag wordt geïncasseerd.
- *Schadevergoeding* (artikel 36f Sr). Deze maatregel is in 1995 geïntroduceerd om de positie van het slachtoffer te versterken. De rechter kan de veroordeelde verplichten tot betaling van een geldsom ten behoeve van het slachtoffer. De staat keert het ontvangen bedrag onverwijld uit aan het slachtoffer.
- *Plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis* (artikel 37 Sr). Deze mogelijkheid komt de rechter toe in geval van een ontoerekeningsvatbare dader. De strafrechter kan de dader laten plaatsen voor de termijn van een jaar. Eventuele verlenging gaat buiten de strafrechter om. Zij geschiedt volgens de regeling van de Wet Bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ). Plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis vindt slechts plaats indien de gestoorde persoon gevaarlijk is voor zichzelf, voor anderen, of voor de algemene veiligheid van personen of goederen. De rechter geeft het bevel tot plaatsing slechts nadat hij advies van ten minste twee gedragsdeskundigen heeft ingewonnen.
- *Verpleging in het kader van de tbs* (artikel 37a e.v. Sr). Deze maatregel kan de rechter opleggen indien de verdachte tijdens het begaan van het feit verminderd toerekeningsvatbaar was. De tbs (tot 1988: tbr) wordt vaak opgelegd in combinatie met een straf. De maatregel terbeschikkingstelling van de regering (tbr) dateert van 1928. Bij de invoering was de maatregel vooral gericht op beveili-

76 Onttrekking aan het verkeer: in het algemeen geformuleerd kunnen voorwerpen (goederen) aan het verkeer onttrokken indien het ongecontroleerde bezit ervan in strijd is met de wet of met het algemeen belang. Het kan overigens alleen bij inbeslaggenomen voorwerpen. Onttrekking aan het verkeer is een maatregel, die ook kan worden opgelegd bij vrijspraak, ontslag van rechtsvervolging en dergelijke, en zelfs bij beschikking van de raadkamer. Voorwerpen die worden onttrokken, worden in principe vernietigd of onbruikbaar gemaakt.

Verbeurdverklaring: kan alleen bij veroordeling (schuldigverklaring) en betreft in principe goederen die aan de veroordeelde behoren, maar kan ook als ze behoren aan iemand die had moeten weten dat het om 'verdachte' voorwerpen gaat, of als niet kan worden vastgesteld aan wie ze behoren. Verbeurdverklaring kan ook bij niet in beslag genomen voorwerpen. Verbeurdverklaring is geen maatregel maar een (bijkomende) straf. Verbeurdverklaarde voorwerpen worden, als het enigszins kan, verkocht en de opbrengst is dan (in principe) voor de staat.

ging van de maatschappij door opsluiting van de psychisch gestoorden, die gedurende die opsluiting dan ook behandeld werden.⁷⁷ Volgens de oude tot 1988 geldende regeling kon de tbs ook voorwaardelijk worden opgelegd. De rechter kan de tbs opleggen indien de verdachte een misdrijf heeft begaan waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld of behoort tot een aantal specifiek in de wet genoemde misdrijven (zie artikel 37a lid 1 sub 1) en indien de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van die maatregel eist. De tbs kent twee varianten: de tbs met bevel tot verpleging volgens artikel 37b Sr, en (sinds 1998) de tbs met voorwaarden⁷⁸ (artikel 38 Sr).

Ontwikkelingen: strafrechtelijke opvang verslaafden en elektronisch huisarrest

Twee maatregelen, namelijk de strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV) en het elektronisch huisarrest, zijn (nog) niet in het Wetboek van Strafrecht opgenomen. Zij bevinden zich in een experimenteel stadium.

Het wetsvoorstel SOV (Kamerstukken II, 1998-1999a) is in mei 1998 aan de Tweede Kamer aangeboden en beoogt een gedwongen opvangvoorziening in te voeren voor drugsverslaafde criminelen (zie Baas, 1998; Het Nederlandse drugbeleid, 1994-1995). Het wetsvoorstel is in april 2000 door de Tweede Kamer aangenomen, en in december 2000 door de Eerste Kamer aanvaard.

Elektronisch toezicht is een vorm van huisarrest, waarbij de gestrafte een enkelband om krijgt met een chip erin. Een centrale computer controleert steekproefsgewijs of de gestrafte zich aan de afspraken houdt. Uit een onderzoek van het WODC (Spaans en Verwers, 1997) blijkt dat elektronisch toezicht een bruikbaar alternatief is voor (een deel van) de gevangenisstraf, dat het als een echte straf wordt ervaren en dat er, ook in vergelijking met het buitenland, sprake is van een beperkt aantal mislukkingen.

Elektronisch toezicht is inmiddels landelijk ingevoerd.

77 Tot 1925 kende ons strafrecht slechts twee categorieën delinquenten: mensen aan wie hun daden geheel, en mensen aan wie hun daden in het geheel niet werden toegerekend. De eersten werden gestraft, de tweede groep werd in een krankzinnigengesticht geplaatst.

78 Het bevel tot de intramurale verpleging blijft onder een voorwaarde (bijvoorbeeld dat de tbs'er zich in een door de rechter aangewezen inrichting laat opnemen) achterwege. Bij niet-voldoen aan de voorwaarde kan de rechter bevelen dat de tbs'er alsnog van overheidswege zal worden verpleegd.

2.3.2 Minderjarigen

Minderjarig zijn degenen die ten tijde van het begaan van een strafbaar feit tenminste 12 jaar en nog geen 18 jaar waren⁷⁹ (artikel 77a Sr). Voor hen is een aantal bijzondere bepalingen in het Wetboek van Strafrecht opgenomen (artikelen 77d t/m 77gg Sr).

Echter, de rechter kan – indien hij daartoe grond vindt in de ernst van het begane feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan – het strafrecht voor meerderjarigen toepassen, indien de dader ten tijde van het begaan van een strafbaar feit 16 of 17 jaar is. Anderzijds heeft de rechter de mogelijkheid om, indien de dader ten tijde van het begaan van een strafbaar feit tussen de 18 en 21 jaar is, de bijzondere bepalingen voor jeugdigen toe te passen (artikelen 77b en 77c Sr).

Het jeugdstrafrecht is in 1995 ingrijpend gewijzigd. De straffen ‘tuchtschool’ en ‘arrest’ zijn vervangen door ‘jeugddetentie’, en de strafrechtelijke maatregelen ‘plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling’ en ‘jeugd-tbr’ zijn vervangen door plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ).

Het jeugdstrafrecht kent twee soorten van justitiële inrichtingen: opvang- en behandelinrichtingen. In april 1998 is het wetsvoorstel Beginselenwet Justitiële jeugdinrichtingen (Kamerstukken II, 1997-1998) bij de Tweede Kamer ingediend, waarin de interne rechtspositie van de jeugdige wordt geregeld, dus de regels die gelden binnen de justitiële inrichtingen.⁸⁰ De wet geeft aan dat er twee manieren zijn om een straf of maatregel in een justitiële inrichting ten uitvoer te leggen. In de eerste plaats is dat door de onderbrenging in een justitiële inrichting. In de tweede plaats kan tenuitvoerlegging geschieden – en dat is nieuw ten opzichte van de huidige regelgeving – door deelname aan een scholings- en trainingsprogramma (zie Perspectief, 1998b). Het wetsvoorstel is in maart 2000 aangenomen door de Tweede Kamer.

Met de wijziging van het jeugdstrafrecht in 1995 hebben zowel de Halt-afdoening als de taakstraffen een wettelijke grondslag gekregen (artikelen 77e en 77h Sr). De Halt-afdoening is een (voorwaardelijke) sepotbevoegdheid van de politie, onder

79 Kinderen onder de 12 jaar kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd. Voor hen geldt dat er sprake is van een onweerlegbaar vermoeden van ontoerekeningsvatbaarheid. Hoewel deze minderjarige dus niet met toepassing van het strafrecht veroordeeld kan worden, valt hij niet geheel buiten de werking van het jeugdstrafprocesrecht. Artikel 487 Sr verklaart een aantal bepalingen van het Wetboek van Strafvordering van toepassing in geval een minderjarige jonger dan 12 jaar (vermoedelijk) een strafbaar feit heeft begaan.

80 In de huidige situatie is er sprake van verbrokkelde en ontoereikende regelgeving voor de justitiële jeugdsector (Kamerstukken II, 1997-1998, nr. 3, pp. 4-6). De Beginselenwet Justitiële jeugdinrichtingen zal het Besluit Regels inrichtingen voor justitiële kindbescherming gaan vervangen.

verantwoordelijkheid van het OM. Hoewel deze afdoening dus niet door de rechter geschiedt, wordt zij voor de volledigheid hieronder toch besproken.

Halt

Halt (Het alternatief) heeft tot doel jeugdigen die voor het eerst met politie of justitie in aanraking komen (de first offenders), de mogelijkheid te bieden tot het verrichten van herstelwerkzaamheden voor de benadeelde of ten algemenen nutte. Voorwaarden voor een verwijzing naar een Halt-bureau zijn: een bekende verdachte en toestemming van de minderjarige.

De feiten die door middel van Halt kunnen worden afgedaan, zijn omschreven in een AMvB (25 januari 1995, Stb. 1995, nr. 62) en betreffen vernielingen, kleine vormen van brandstichting (met geringe schade), diefstal/verduistering zonder inbraak en aansluitend hierop heling tot een maximaal ontvreemd bedrag of waarde van het goed, het verwisselen van prijskaartjes, baldadigheid, en het afsteken van vuurwerk op niet-toegestane tijden en plaatsen. In algemene termen zijn uitgesloten van deelname de jeugdigen bij wie sprake is van zeer ernstige achterliggende problematiek, jeugdigen die recidiveren binnen een jaar na de eerste Halt-afdoening, en jeugdigen onder de 12 jaar.

Halt-afdoeningen, worden, onder de verantwoordelijkheid van het OM, door de gemeentelijke of regionale Halt-bureaus uitgevoerd. De bureaus zijn landelijk georganiseerd in de Stichting Halt Nederland.

Een Halt-afdoening wordt niet voorafgegaan door een uitspraak van de (kinder-) rechter en is daarom formeel juridisch gezien geen sanctie: de jongere krijgt geen strafblad en wordt niet geregistreerd in het algemeen documentatieregister.

De rechter kan de minderjarige drie hoofdstraffen opleggen: de taakstraf, jeugddetentie en de geldboete.

Taakstraf

Taakstraffen worden sinds 1983 aan minderjarigen opgelegd en kunnen worden toegepast bij alle mogelijke delicten. In het jeugdstrafrecht wordt onder taakstraffen verstaan: (1) deelname aan een *werkproject* voor het verrichten van arbeid ten algemenen nutte of het verrichten van arbeid tot herstel van de door het strafbare feit aangerichte schade, (2) het volgen van een *leerproject*, of (3) deelname aan een combinatieproject waarin beide elementen aanwezig zijn (Boendermaker, 1999).

De taakstraf kan aan de minderjarige worden opgelegd door de ovj (het officiersmodel) of door de rechter (het rechtersmodel). De werkstraf kan door de rechter voor jeugdigen voor maximaal 200 uur worden opgelegd. De ovj mag maximaal 40 uur werkstraf aanbieden. De taakstraf kan in de plaats komen van jeugddetentie of

een geldboete. Het OM meldt de opgelegde taakstraf aan bij de Raad voor de Kinderbescherming, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de taakstraffen. Het wetsvoorstel Taakstraffen (Kamerstukken II, 1998-1999b) stelt ook een aantal aanpassingen in het jeugdstrafrecht voor. In het jeugdstrafrecht wordt voortaan de terminologie uit het volwassenenrecht overgenomen: 'taakstraf' in plaats van 'alternatieve sanctie'. Ook in het jeugdstrafrecht wordt de taakstraf een zelfstandige straf, en is tevens een combinatie mogelijk van een vrijheidsstraf en een taakstraf.⁸¹ De rechter is straks niet meer verplicht de aard en de inhoud van de straf te bepalen. Tevens is hij niet meer verplicht zich hierover te laten voorlichten door de Raad voor de Kinderbescherming.

Jeugddetentie

De jeugddetentie kan alleen voor misdrijven worden opgelegd. Minderjarigen die veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf (ook de preventief gehechte minderjarigen) verblijven in een opvanginrichting. Opvanginrichtingen zijn gesloten inrichtingen. De straf kan aan 12- tot 16-jarigen voor maximaal één jaar worden opgelegd; aan de 16- en 17-jarigen maximaal voor twee jaar.

Geldboete

Het bedrag van de geldboete voor jongeren is ten minste *f* 5 en ten hoogste *f* 5.000.

Bijkomende straffen

De bijkomende straffen die de rechter de minderjarige kan opleggen, zijn de verbeurdverklaring en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen.

Maatregelen

De belangrijkste strafrechtelijke maatregel die de rechter kan opleggen is *plaatsing in een inrichting voor jeugdigen* (de PIJ-maatregel). De jongeren die hiertoe zijn veroordeeld, verblijven in een behandelinrichting.⁸² De maatregel is gericht op heropvoeding en behandeling. Er zijn open en gesloten behandelinrichtingen. De maatregel is mogelijk voor delicten waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan. De maximale duur is zes jaar, waarbij twee gedragsdeskundigen moeten vaststellen dat reeds tijdens het begaan van het feit sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis. Voor andere, niet in hun ontwikkeling gestoorde jongeren, is de duur maximaal vier jaar. De PIJ kan eventueel – na de meerderjarigheid van de

81 De rechter kan straks naast een vrijheidsstraf (tot een maximum van drie maanden onvoorwaardelijke jeugddetentie) een taakstraf opleggen.

82 Zie voor meer informatie over de populatie en werkwijze van Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren: Boendermaker (1999).

betrokkene – ten uitvoer gelegd worden in een tbs-kliniek. Dit kan tot maximaal het vierentwintigste levensjaar van de veroordeelde.

Ontwikkelingen: elektronisch huisarrest en nachtdetentie

Aanleiding voor het zoeken naar een alternatief voor (schorsing van) preventieve hechtenis van verdachte minderjarigen vormden de signalen van het OM dat in de grote steden ongeveer de helft van de minderjarigen uit de voorlopige hechtenis werd geschorst, omdat verblijf in een justitiële opvanginrichting een breuk zou betekenen in hun binding met school (zie Perspectief, 1998a).

Bij elektronisch huisarrest kan de jongere overdag naar school of werk en staat hij of zij 's avonds en in het weekeinde thuis onder controle.

Nachtdetentie is de voorlopige hechtenis waarbij de jongere overdag – al dan niet begeleid – naar school of werk gaat en 's avonds, 's nachts en in het weekeinde in een gesloten jeugdinstelling in zijn eigen regio verblijft. In Amsterdam werkt het Jongeren Opvang Centrum er al sinds 1983 mee, zonder dat daaraan de titel nachtdetentie is verleend. In 1997 is een experiment gestart in Rotterdam⁸³ en in 1999 in Den Haag.⁸⁴

83 Jeugdinstelling De Hartelborgt (zie Perspectief, 1997).

84 Jeugdinstelling Teylingereind (zie Perspectief, 1998c).

Criminaliteit en opsporing

**B.J.M. Engelhard, F.W.M. Huls, R.F. Meijer,
P. van Panhuis**

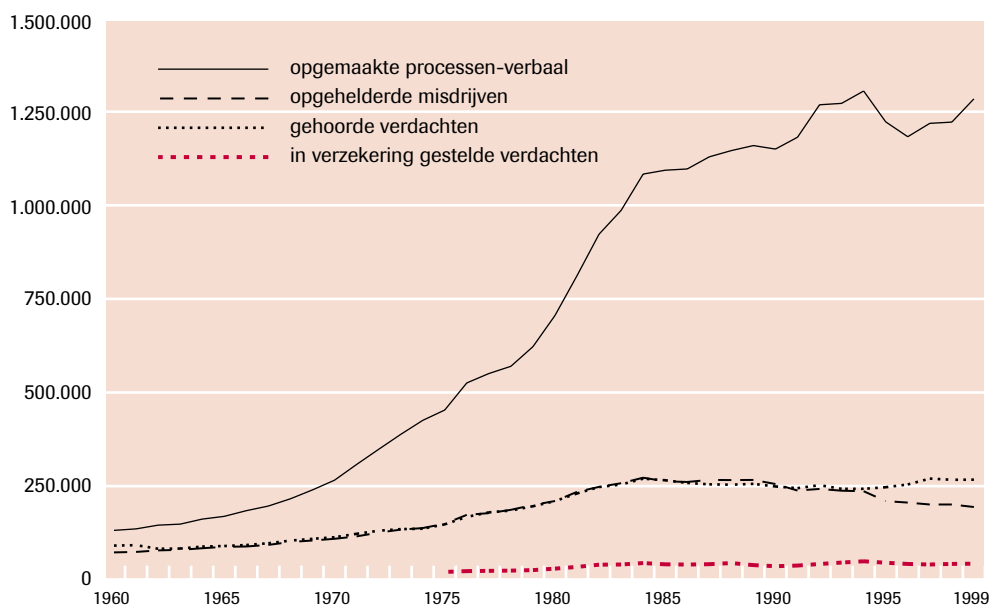
- Jaarlijks wordt in ons land door de politie bijna één misdrijf geregistreerd voor elke tien inwoners van 12-79 jaar.
- In de periode 1995-1999 laat de geregistreerde vermogenscriminaliteit een wisselend beeld zien en is de geweldscriminaliteit toegenomen.
- De ratio man-vrouw bij de door de politie gehoorde verdachten is over de periode 1960-1999 constant gebleven.
- De ontwikkeling van het aantal op basis van de slachtofferenquêtes onder burgers geschatte delicten loopt over de periode 1995-1999 in grote lijnen in de pas met de ontwikkelingen in de politiestatistiek.
- Hoe hoger de mate van 'stedelijkheid', hoe meer geregistreerde misdrijven.
- Er zijn in 1998 ruim 171.000 verdachten bij de politie geregistreerd. Tegen hen werd in dat jaar ruim 222.000 maal proces-verbaal opgemaakt (dit zijn zogenaamde 'antecedenten'). Deze groep verdachten wordt in totaal verdacht van 333.000 misdrijven in 1998. Inclusief alle voorgaande jaren worden deze zelfde verdachten voor 921.000 antecedenten en 1.445.000 misdrijven verantwoordelijk gehouden.
- Mannen van rond de 20 jaar zijn relatief het sterkst vertegenwoordigd onder de verdachten.
- Bijna drie van de tien verdachten zijn in het buitenland geboren.
- Van de in totaal 171.000 verdachten is de helft 'nieuwkomer' (eerste antecedent), 39% is een 'bekende verdachte' (2 tot en met 10 antecedenten) en 11% is 'veelpleger' (11 of meer antecedenten).
- De actiefste groep verdachten, die met meer dan 20 antecedenten, maakt 5,5% uit van alle verdachten. Deze 'top-5%' is betrokken bij maar liefst 46% van alle 1,4 miljoen geregistreerde misdrijven waarvan ooit tegen de verdachten uit 1998 proces-verbaal is opgemaakt.
- Van de top-5% zijn bijna drie op de vijf verdachten (58%) geregistreerd als verslaafd.

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de ontwikkeling van de door de politie geregistreerde criminaliteit (dit zijn de door de politie opgemaakte processen-verbaal van aangifte en eigen opsporing) als geheel en naar hoofdcategorieën van delicten. Dit wordt geregistreerd in de politiestatistiek (zie box 3.1). Tevens komt aan de orde welke activiteiten de politie in de sfeer van opsporing verricht. In dat kader wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van de opgehelderde misdrijven en van de gehoorde (en in verzekering gestelde) verdachten.

De ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit wordt globaal voor een lange periode (1960-1999) en gedetailleerd voor een korte periode (1995-1999) beschreven. Deze geregistreerde criminaliteit omvat veelal de ernstigere delicten waarmee de bevolking, het bedrijfsleven en de overheid worden geconfronteerd. Bij lichtere vormen van criminaliteit, zoals diefstallen en vernielingen, blijft een officiële aangifte nogal eens achterwege. Daarom blijven veel vormen van criminaliteit verborgen voor de politie: dit is het 'dark number'. Deze komen deels wél naar voren in slachtofferenquêtes. Daarin wordt onder meer gevraagd of zij die slachtoffer zijn geworden van een delict, dit hebben gemeld bij de politie, en of zij daarvan een document hebben ondertekend.

In dit hoofdstuk komen niet aan de orde die vormen van criminaliteit die door bijzondere opsporingsdiensten (FIOD, AID, ECD e.d.) ontdekt worden, zoals fraude,

Figuur 3.1 Geregistreerde criminaliteit, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.1 (bijlage 4).

Bron: CBS

milieumisdrijven, economische misdrijven. Ook wordt niet nader ingegaan op georganiseerde criminaliteit, organisatie- en cybercriminaliteit, mensensmokkel, vrouwenhandel enzovoort.

3.1 Geregisteerde criminaliteit 1960-1999

3.1.1 Geregisteerde misdrijven

Tussen 1960 en 1999 is het totale aantal geregisteerde misdrijven in Nederland haast vertienvoudigd, van 132.000 in 1960 tot bijna 1,3 miljoen in 1999 (figuur 3.1). Deze periode heeft een grillig verloop. Eerst is er een vrij continue stijging van het aantal misdrijven in de periode 1960-1970, vervolgens verloopt de stijging sneller tot 1985. Vanaf 1985 treedt een relatief rustige periode in met een jaarlijkse stijging van 1%. Rond 1992 vindt een iets snellere stijging plaats tot 1,3 miljoen misdrijven in 1994 (het grootste aantal ooit). Vanaf 1995 schommelt het aantal geregisteerde misdrijven rond de 1,2 miljoen. In 1999 stijgt het weer tot 1,3 miljoen.

Over de periode 1960-1999 is het aantal geregisteerde misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar verzesvoudigd van 1.543 in 1960 tot 9.950 in 1999.

3.1.2 Opgehelderde misdrijven

In de politiestatistiek wordt een misdrijf als opgehelderd beschouwd indien van het betreffende misdrijf ten minste één verdachte bij de politie bekend is. Het ophelderingspercentage is dan het aantal opgehelderde misdrijven gedeeld door het aantal geregisteerde misdrijven maal honderd (zie ook box 3.2). Het ophelderingspercentage is in de periode 1960-1999 gedaald van 55 in 1960 tot 15 in 1999. Absoluut gezien was er echter sprake van bijna een verdrievoudiging van het aantal opgehelderde misdrijven: van 73.000 in 1960 tot 194.000 in 1999. Vanaf 1993 worden er jaarlijks steeds minder zaken opgehelderd. In 1999 is het aantal zelfs weer op het niveau van 1979; alleen stonden daar toen ruim 600.000 misdrijven (32%) tegenover, tegen recentelijk 1,3 miljoen (15%).

3.1.3 Gehoorde verdachten

Een gehoorde verdachte is een persoon van wie de politie een redelijk vermoeden heeft dat hij een strafbaar feit heeft begaan, en die op grond daarvan is verhoord (zie ook paragraaf 2.1.4). Het aantal gehoorde verdachten is verdrievoudigd van ruim 90.000 in 1960 tot 267.000 in 1999. Tot en met 1984 is er sprake van een voortdurende stijging van het aantal gehoorde verdachten. In de periode 1985-1994 vond er een geringe daling (9%) plaats. Vanaf 1994 zet weer een stijging in welke in 1999 hetzelfde aantal gehoorde verdachten oplevert als in 1984.

Box 3.1 De poliestatistiek**Door de politie geregistreeerde criminaliteit**

Bij de totstandkoming van de poliestatistiek treedt een filtering op. Allereerst wordt een gedeelte van de gepleegde delicten noch bij de politie aangegeven door slachtoffer of getuige, noch door de politie zelf opgespoord.

Factoren die de aangiftebereidheid van personen beïnvloeden zijn:

- 1 de mate waarin de gebeurtenis als een strafbaar feit wordt gezien;
- 2 de ernst van het delict (mate van lichamelijk letsel, waarde van het gestolene, schadebedrag);
- 3 de mate van betrokkenheid (slachtoffer, getuige);
- 4 de bereikbaarheid van het politiebureau;
- 5 eerdere ervaringen met de politie;
- 6 de eisen die een verzekering stelt over bewijs van aangifte;
- 7 de relatie tussen dader en slachtoffer (geweld in de gezinssfeer, angst voor represailles).

Vervolgens is de vraag of de politie het delict registreert. De reactie van de politie kan uiteenlopend zijn, van het 'door de vingers zien' tot het meenemen van de dader naar het bureau. Deze reactie zal in hoge mate de registratie bepalen.

Factoren die daarbij in het spel zijn:

- 1 de definitie van de gebeurtenis (is dit een strafbaar feit?), onder invloed van de wetskennis en de eigen perceptie van de politieambtenaar;
- 2 de aandacht van de politie, onder invloed van prioriteiten in politiebeleid en beschikbare middelen (politiesterkte);
- 3 de aard van het dienstonderdeel – een

wijkagent zal waarschijnlijk eerder preventief of waarschuwend optreden dan een rechercheur;

- 4 het beleid van het OM (bij welk soort zaken liggen prioriteiten bij de vervolging? – zie Van Dijk en Steinmetz 1979) en de weerslag hiervan op de politie;
- 5 het beleid van het lokale bestuur (in het algemeen rond openbare orde en veiligheid);
- 6 de wijze van verwerking van gegevens (automatisering).

Kortom, niet alle criminaliteit wordt ontdekt en komt ter kennis van de politie, en niet alle criminaliteit die ter kennis komt van de politie, wordt geregistreerd.

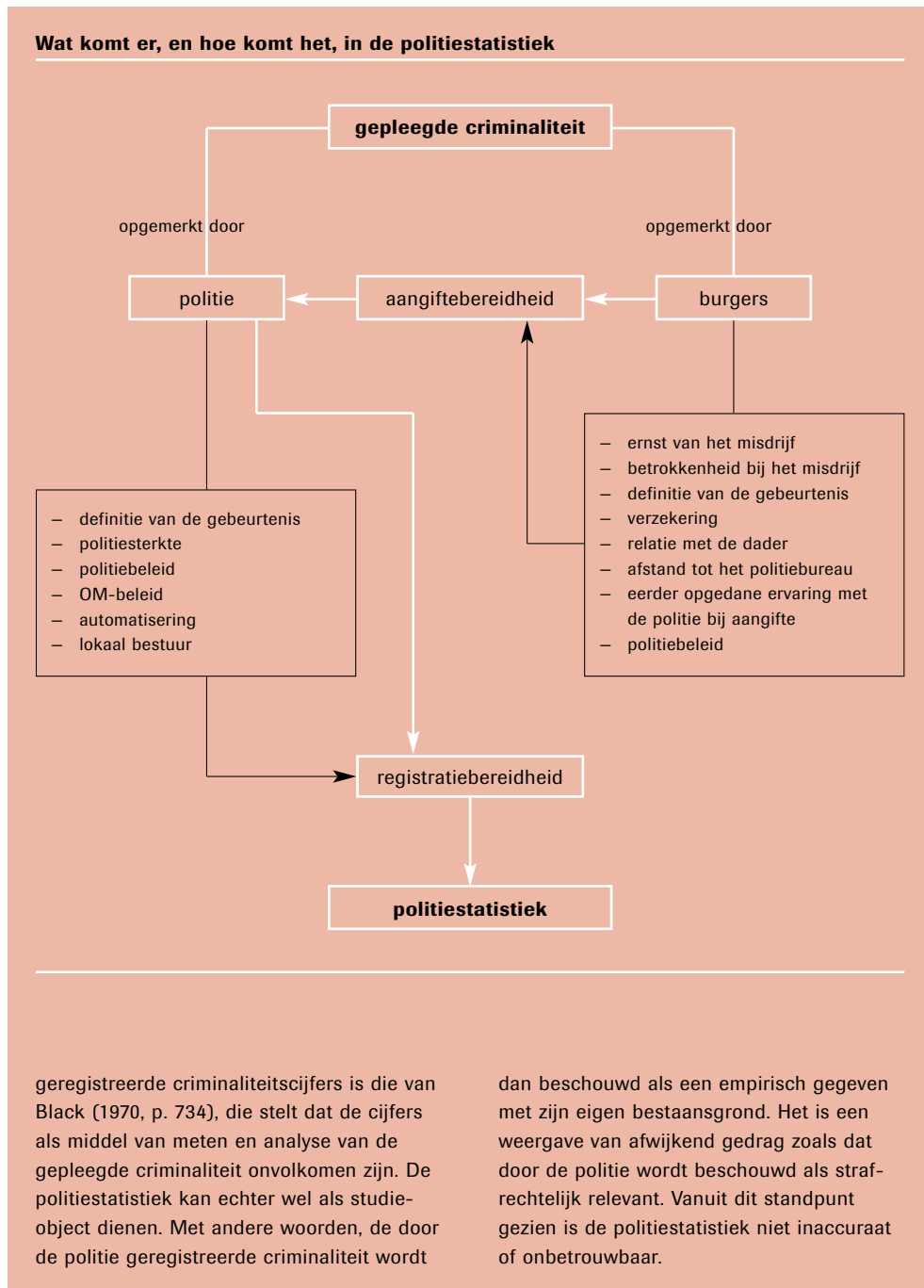
Dit boek laat overtredingen buiten beschouwing, en beperkt zich tot misdrijven. De misdrijven die bij de politie bekend zijn geworden en waarvan de politie een proces-verbaal heeft opgemaakt, vormen de *geregistreeerde criminaliteit*. Deze wordt in de poliestatistiek aangetroffen.

Het gebruik van de poliestatistiek

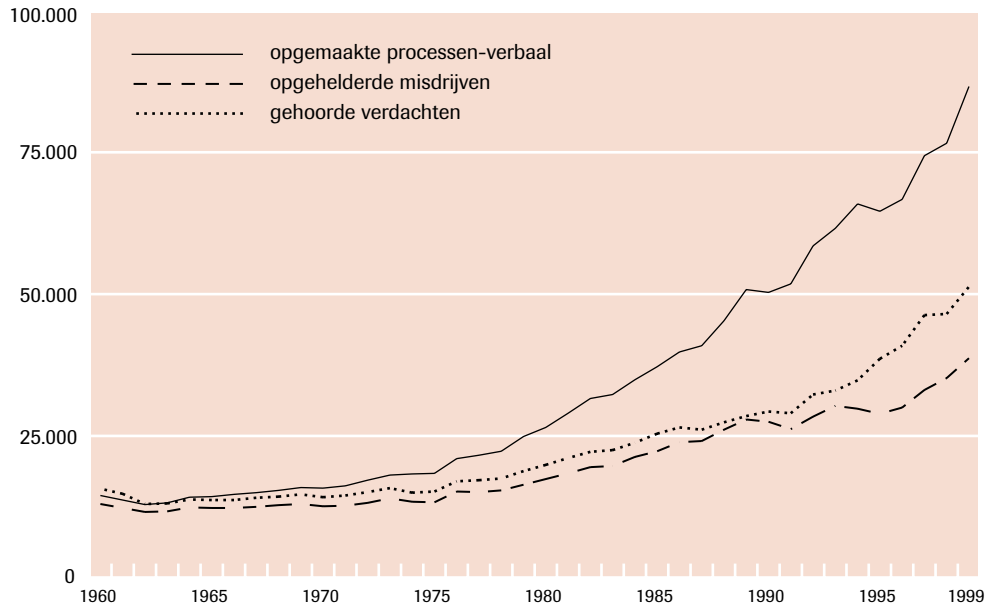
Buikhuisen (1975) onderzocht de mogelijkheden van het gebruik van cijfers over de geregistreeerde criminaliteit. Hij kwam tot de conclusie dat de door het CBS geproduceerde cijfers geen juist inzicht in de werkelijke omvang en ontwikkeling van de gepleegde misdrijven geven maar dat ze daarentegen wel van belang zijn voor de bepaling van de 'workload' van de politie en met name de vaststelling van haar activiteitsniveau waar het zogenaamde slachtofferloze delicten betreft.

Een andere visie op het gebruik van geregistreeerde criminaliteitscijfers en niet

Vervolg box 3.1

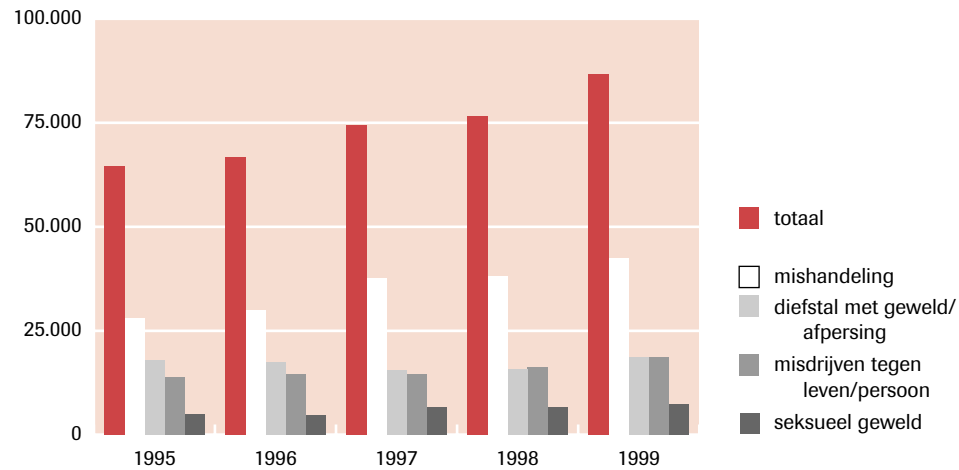

Figuur 3.2 Geregistreerde geweldsmisdrijven, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.2 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 3.3 Geregistreerde geweldsmisdrijven, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.6 (bijlage 4).
Bron: CBS

3.1.4 Inverzekeringstelling

Inverzekeringstelling gebeurt na verhoor door de (hulp)officier van justitie (ovj), indien deze het in het belang van het onderzoek nodig acht dat de verdachte ter beschikking van justitie blijft (paragraaf 2.2.1). De inverzekeringstellingen zijn pas vanaf 1975 in de politiestatistiek opgenomen. De aantallen laten geen spectaculaire ontwikkeling zien. Vanaf 1982 schommelt het aantal inverzekeringstellingen rond de 40.000 per jaar, met alleen een piek in 1993-1995 (met 49.000 in 1994 als maximum).

3.2 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën

3.2.1 Geweldsmisdrijven tegen personen

Tot het einde van de jaren zeventig is het aantal geweldsmisdrijven ongeveer 20.000 per jaar. Vanaf 1980 laten de geweldsmisdrijven een vrij sterke en continue stijging zien (figuur 3.2). In tien jaar tijd is het aantal geweldsmisdrijven bijna verdubbeld: van 27.000 in 1980 naar 50.000 in 1990. In de jaren negentig nemen de geregistreerde geweldsmisdrijven versneld toe tot ruim 86.000. Ten opzichte van 1960 is dat een verzesvoudiging. Dit is overigens een minder grote toename dan bij het totale aantal geregistreerde misdrijven. In de categorie geweldsmisdrijven is niet opgenomen de openlijke geweldpleging. Deze misdrijven vallen in de categorie openbare orde en gezag. De helft van dit aantal misdrijven heeft betrekking op personen.

De geweldsmisdrijven hebben een hoger ophelderingspercentage dan andere misdrijfcategorieën. Het feit dat er bij geweldsmisdrijven sprake is van contact tussen dader en slachtoffer (meer aanwijzingen voor de politie) zal hierbij uiteraard een belangrijke rol spelen. Het aantal opgehelderde geweldsmisdrijven is in de periode 1960-1999 verdrievoudigd. Gerelateerd aan het aantal opgemaakte pv's van geregistreerde geweldsmisdrijven, is het percentage opgehelderde zaken met de helft gereduceerd van 90% in 1960 tot 45% in 1999. Ook het aantal gehoorde verdachten neemt minder snel toe dan het aantal geregistreerde geweldsmisdrijven. In 1999 werden bijna 39.000 geweldsmisdrijven opgehelderd. Hierbij werden 51.300 verdachten gehoord.

Geweldsmisdrijven kenmerken zich door het opzettelijk gebruik van geweld tegenover de medemens. De geweldsmisdrijven worden onderverdeeld in mishandeling, diefstal met geweld c.q. afpersing, misdrijven tegen leven en persoon (bedreiging, moord en doodslag en dood door schuld) en seksuele geweldsdelicten (verkrachting, aanranding en overige seksuele misdrijven). Figuur 3.3 geeft een overzicht van het aantal geweldsmisdrijven naar type.

Box 3.2 Het ophelderingspercentage

In deze publicatie wordt onder andere het aantal opgehelderde misdrijven, naast het aantal geregistreerde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten, in beeld gebracht. De verhouding tussen het aantal ophelderingen en het aantal misdrijven geeft het ophelderingspercentage, dat reeds lang een dalende ontwikkeling laat zien.

De betekenis en de waarde van het ophelderingspercentage als maatstaf voor de productiviteit van de politie staat reeds lang ter discussie. Daarbij wijst Rovers (1999) er op, dat in de discussie in het algemeen niet duidelijk is welke eisen men aan het ophelderingspercentage zou willen stellen. Verschillende auteurs hebben op dit gebied verschillende verwachtingen, die vaak echter niet worden geëxpliciteerd. Door de uiteenlopende verwachtingen is het onmogelijk één overkoepelende maat te construeren.

Kanttekeningen bij of kritiek op de betekenis van het ophelderingspercentage als maatstaf voor de productiviteit van de politie gaan in ten minste vier richtingen:

- 1 De maatstaf is globaal, omdat het een 'overall-maat' is, waarin zowel kleine als grote, zowel moeilijk als makkelijk oplosbare, zowel haal- als niet-haalmisdrijven doorwerken. Het is echter ook mogelijk om naar ophelderingspercentages per delicttype te kijken.
- 2 De maatstaf is partieel, omdat de politie

veel meer doet dan het ophelderen van misdrijven. Zie voor analyses waarin ook andere typen prestaties van de politie (op het gebied van verkeer, preventie, hulpverlening) worden betrokken Goudriaan e.a. (1989), Wiebrens e.a. (1992), Kruissink 1993).

- 3 Ook op het gebied van opsporing en vervolging is de maatstaf van beperkte waarde. Wiebrens en Essers (1999) wijzen op de mogelijke invloed van het opsporingsbeleid: '(...) dat het ophelderingspercentage daalt in de loop van de tijd. Dit is toe te schrijven aan veranderingen van daders en delicten en aan beleidsmatige ontwikkelingen, zoals de aanpak van jeugdcriminaliteit en geweld'. Vooral jongere verdachten worden eerder doorgestuurd naar het OM, waardoor zij minder worden verhoord voor andere gepleegde misdrijven. Uiteindelijk resulteert dit in een geringer aantal opgehelderde zaken per verdachte. Daarom pleiten zij voor afschaffing van het aantal ophelderingen als maatstaf voor de productie van de politie. Zij bepleiten een ketenbreed denken, waarin wordt gekeken naar de resultaten van de opsporing in termen van gepakte daders en de resultaten van vervolging en bestrafing. Daarbij past allereerst de kanttekening van Rovers (1999) dat laatstgenoemde maatstaven ook sterk worden beïnvloed door de prestaties binnen de rechtspraak. Tevens past de kanttekening

Vervolg box 3.2

dat de kans op succesvolle vervolging in het algemeen groter zijn, naarmate er meer misdrijven zijn opgehelderd en aan de verdachte kunnen worden toegeschreven. In het bovenstaande gepresenteerde cijfers suggereren dat meer verdachten worden aangehouden en klaarblijkelijk sneller worden doorgezonden, maar dat OM en rechter daar niet altijd iets mee doen. In die zin blijkt het aantal gehoorde verdachten evenmin een bevredigende maatstaf voor de productie van de politie.

- 4 Het ophelderingspercentage is om nog twee andere redenen geen goede maatstaf voor de *productiviteit* van de politie. In de eerste plaats omdat de maat niets zegt over het aantal ophelderingen, maar alleen over het aantal ophelderingen in relatie tot het aantal geregistreerde misdrijven. De maat is in die zin relatief. Een ophelderingspercentage van 20% bij een aantal van één miljoen geregistreerde misdrijven is, in termen van politiestatistiek, van een heel andere orde dan eenzelfde ophelderingspercentage bij 1.000 geregistreerde misdrijven. In de tweede plaats dient een productiviteitsmaat rekening te houden met de beschikbare middelen, ofwel de inzet van de politie. Een meer zinvolle maat voor de productiviteit is dan ook te verkrijgen via deling van het aantal opgehelderde misdrijven op de beschikbare inzet van politiepersoneel. Het is dan ook deze

maat waar Rovers (1999) zich op richt. Ook eerder genoemde productiviteitsstudies leggen een relatie met de inzet van politiemiddelen.

De conclusies over het gebruik van het aantal ophelderingen en het ophelderingspercentage als maatstaven voor de prestaties van de politie zijn:

- Het is om diverse redenen geen goede allesomvattende maatstaf voor 'de productiviteit van de politie'. Daarvoor zijn de achterliggende misdrijven te heterogeen van karakter, wordt geen rekening gehouden met het omvangsaspect (het aantal misdrijven) en de voor het bereiken van het ophelderingspercentage ingezette middelen. De politie doet meer dan het ophelderen van misdrijven. Bovendien is er niet altijd een eenduidige relatie tussen het succes van de opsporing van daders en het aantal opgehelderde misdrijven.
- Dat betekent niet dat het aantal opgehelderde misdrijven niet één van de maatstaven kan zijn voor de prestaties van de politie op het gebied van de opsporing; dit naast maatstaven in de vorm van het aantal verdachten en het aantal bij het OM ingeschreven zaken. Steeds dient daarbij rekening te worden gehouden met de invloed van mogelijke veranderingen in de opsporingspraktijk. Zoals Rovers (1999) laat zien, wijzen overigens verschillende maatstaven, op langere termijn gezien, in dezelfde richting.

Mishandeling

Sinds jaar en dag is het delict mishandeling veruit het meest voorkomende geweldsdelict. In 1999 had 50% van de geweldsmisdrijven betrekking op mishandeling. In de periode 1995-1999 is het aantal met een derde toegenomen tot 38.000. Meer dan de helft wordt opgehelderd, hetgeen wil zeggen dat er een verdachte bekend is. In totaal zijn in 1999 26.200 verdachten gehoord.

Diefstal met geweld en afpersing

Onder diefstal met geweld valt ook straatroof. Men moet bedenken dat het hier om twee typen van misdrijven kan gaan: aan de ene kant tasjesroof en aan de andere kant echte straatroof, waarbij meer sprake is van afpersing (al dan niet met een wapen of met fysiek geweld).

Het aantal geregistreerde diefstallen met geweld en afpersingen neemt vanaf 1995 eerst af tot minder dan 16.000. In 1999 stijgt het tot 19.000. Eén op de duizend inwoners van 12-79 jaar krijgt ermee te maken. Het ophelderingspercentage is vrij laag, namelijk 24. Er worden bijna twee keer zoveel verdachten gehoord als er opgehelderde zaken zijn.

Misdrijven tegen leven en persoon

De misdrijven tegen leven en persoon namen in de jaren negentig toe. Het aantal opgemaakte pv's is in 1999 met 34% gestegen ten opzichte van 1995. In totaal gaat het om 18.500 gevallen, waarbij bedreiging het meest voorkomt. Net als bij diefstal met geweld is de dader doorgaans geen bekende van het slachtoffer, maar door de confrontatie kan het slachtoffer vaak wel een goede beschrijving van de verdachte geven.

Het percentage opgehelderde zaken (50%) is tweemaal zo hoog als bij diefstal met geweld (23%).

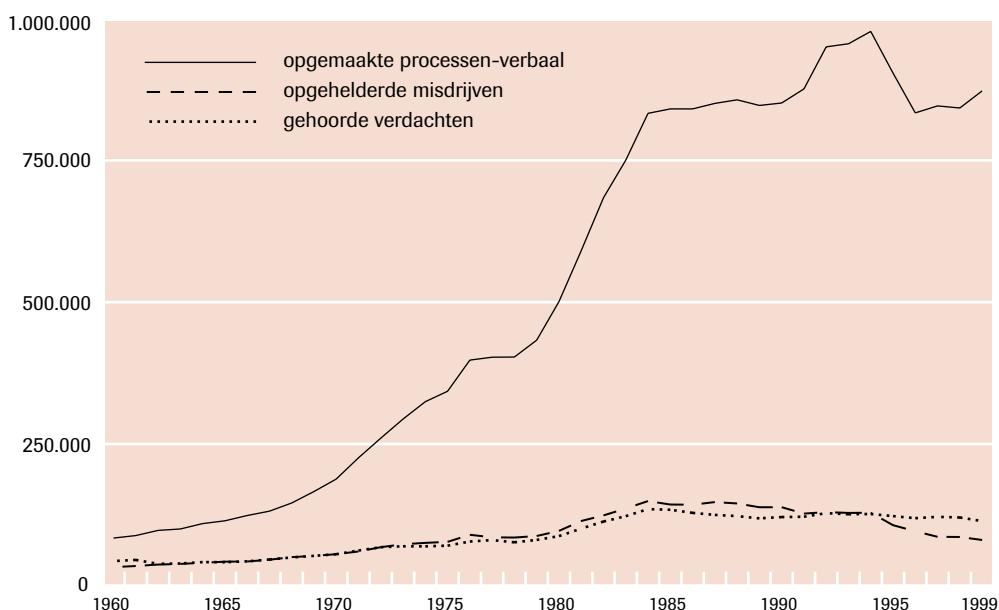
Seksuele geweldsdelicten

De seksuele delicten verkrachting en aanranding zijn over deze periode in aantal slechts licht gestegen, de overige seksuele delicten zijn met 1.400 gestegen tot ruim 2.500 in 1999.

De ophelderingspercentages zijn verschillend: bij feitelijke aanranding 40, bij verkrachting en bij de overige seksuele delicten 56.

3.2.2 Vermogensmisdrijven

Het totale aantal geregistreerde vermogensmisdrijven is in de periode 1960-1994 almaar toegenomen: bijna vertwaalfvoudigd van ruim 84.000 in 1960 tot 977.000 in 1994 (figuur 3.4). Daarna treedt een spectaculaire daling op van 8% in 1995 en nog

Figuur 3.4 Geregisteerde vermogensmisdriften, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.3 (bijlage 4).

Bron: CBS

eens 8% in 1996. In 1999 is het aantal geregisteerde vermogensmisdriften alweer 870.000.

Ook het aantal opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten neemt in de periode 1960-1990 toe. Daarna neemt het aantal ophelderingen af (tussen 1990 en 1999 met 41%) terwijl het aantal gehoorde verdachten slechts een beetje daalt. In 1999 werden bijna 81.000 vermogensmisdriften opgehelderd. Hierbij werden ruim 114.000 verdachten gehoord. Het ophelderingspercentage in 1960 was bijna 40; in 1999 is dit nog maar 9.

De vermogensmisdriften zijn, berekend per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, in de periode 1960-1999 bijna verzevenvoudigd: van 986 in 1960 tot 6.758 in 1999.

Bij de vermogensmisdriften worden drie categorieën onderscheiden: eenvoudige diefstal, gekwalificeerde diefstal (diefstal waarbij onder andere sprake is van twee of meer personen en/of van braak) en overige (verduistering, heling/schuldheling, valsheidsmisdriften en bedrog). Figuur 3.5 geeft een overzicht van het aantal vermogensmisdriften naar type.

Figuur 3.5 Geregistreerde vermogensmisdrijven, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.6 (bijlage 4).

Bron: CBS

Eenvoudige diefstal

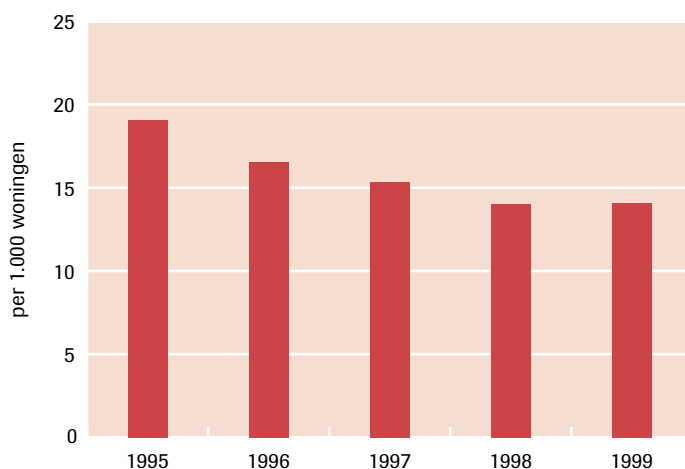
In de periode 1995-1999 steeg de eenvoudige diefstal van 346.000 tot 364.000. In 1999 was bij 42% van de vermogensmisdrijven sprake van eenvoudige diefstal. Het ophelderingspercentage lag iets hoger dan voor het totale aantal opgehelderde vermogensmisdrijven. In totaal werden in 1999 bijna 41.000 zaken opgehelderd, waarbij 53.000 verdachten zijn gehoord. Per 1.000 inwoners van 12-79 jaar vonden 28 eenvoudige diefstallen plaats.

Gekwalificeerde diefstal

De gekwalificeerde diefstal nam in de periode 1995-1999 af van 533.000 naar 480.000. In 1999 was bijna 55% van de vermogensmisdrijven een gekwalificeerde diefstal. Het ophelderingspercentage was met 6 het laagste van de vermogensmisdrijven. In totaal werden in 1999 slechts 30.000 zaken opgehelderd, waarbij 47.200 verdachten zijn gehoord. Per 1.000 inwoners van 12-79 jaar werden 37 gekwalificeerde diefstallen gepleegd.

Overige vermogensmisdrijven

De overige vermogensmisdrijven laten over de periode 1995-1999 een kleine stijging zien, van ruim 25.000 in 1995-1997 naar 27.000 in 1998 en 29.000 in 1999. Hiervan zijn valsheidsmisdrijven en bedrog het grootst in aantal. Het aantal opgehelderde zaken is met 36% beduidend hoger dan dat van de eenvoudige en van de gekwalificeerde diefstallen. Ook bij deze misdrijven geldt dat er meer verdachten gehoord zijn dan het aantal zaken dat opgehelderd is.

Figuur 3.6 Geregisteerde diefstallen uit woonhuizen, 1995-1999

Bron: CBS

Samenvattend kan gezegd worden dat de dalende tendens in de vermogensmisdrijven voornamelijk voor rekening komt van de gekwalificeerde diefstallen. Dit spoort aardig met de dalende lijn in het aantal diefstallen uit woonhuizen (figuur 3.6). Overigens is het aantal vermogensdelicten (waaronder diefstallen uit woonhuizen) in 1999 weer gestegen.

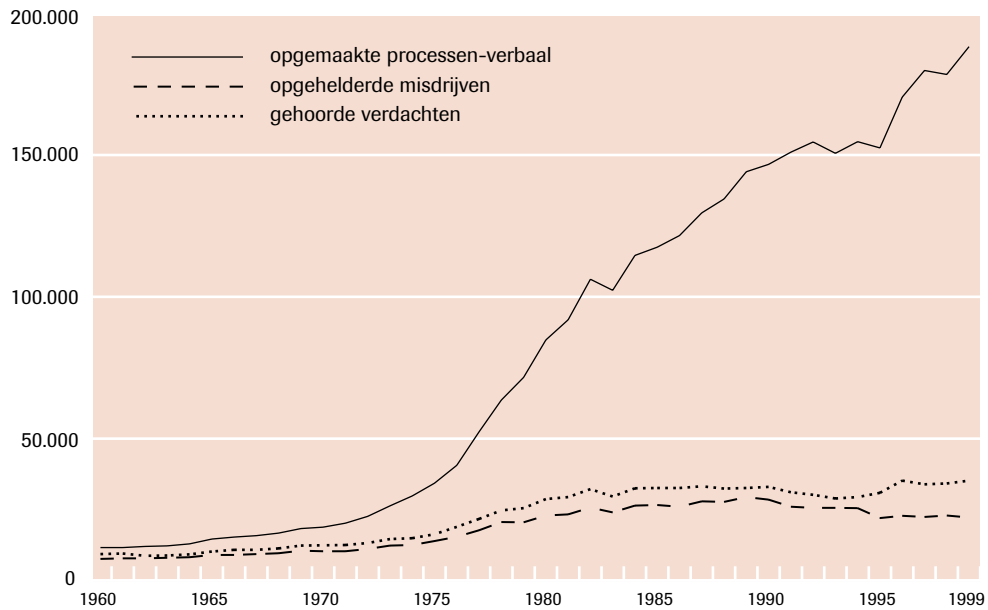
3.2.3 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde

Het aantal vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde vormt in de periode 1960-1999 de snelst stijgende categorie misdrijven (figuur 3.7). In 1999 zijn zestienmaal zoveel misdrijven geregistreerd als in 1960: 188.200 in 1999 tegen 11.600 in 1960. In de jaren zeventig vindt relatief de grootste stijging plaats, namelijk met 350% tot 85.000.

Het aantal opgehelderde zaken laat in absolute zin een veel minder sterke groei zien: een verdrievoudiging. Dit betekent in feite dat er steeds minder van dit type misdrijven worden opgehelderd. Was het ophelderingspercentage in 1960 nog 66, in 1999 is dit ver teruggelopen tot slechts 12. Vooral in de jaren zeventig is het aantal ophelderingen drastisch gedaald: het ophelderingspercentage daalde van 55 in 1970 tot 27 in 1980. In 1999 is dit percentage dus nog eens gehalveerd tot 12.

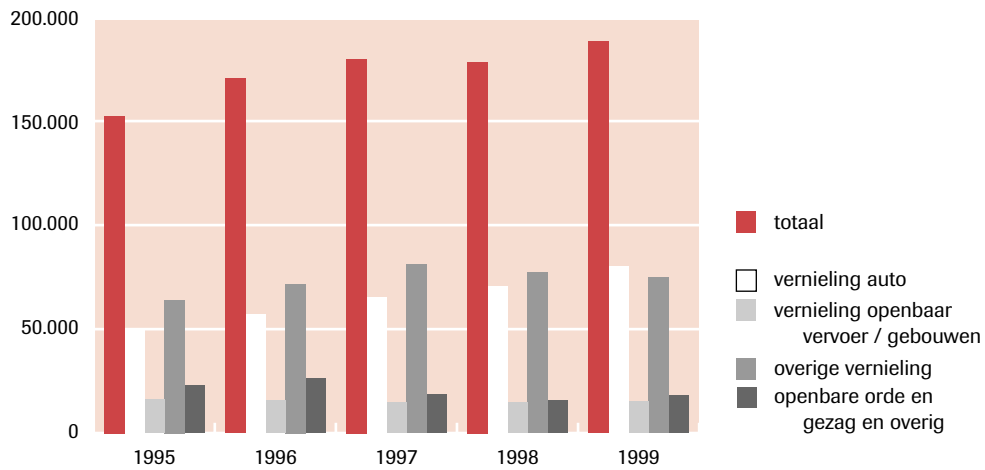
Ook bij dit type misdrijf zijn er meer verdachten dan opgehelderde zaken. Dit verschil wordt de laatste jaren steeds groter. Een verklaring hiervoor kan zijn dat misdrijven tegen de openbare orde en het gezag steeds vaker in groepsverband worden begaan. Zeker als men bedenkt dat het misdrijf gezamenlijke openlijke geweldpleging (art. 141 Sr) hiertoe gerekend wordt.

Figuur 3.7 Geregisteerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.4 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 3.8 Geregisteerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.6 (bijlage 4).
Bron: CBS

Deze groep misdrijven is onderverdeeld in de categorieën: vernielingen van auto's, van het openbaar vervoer en van gebouwen, overige vernielingen, en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag en overig (te weten discriminatie, schennis der eerbaarheid en gemeengevaarlijke misdrijven). Figuur 3.8 geeft een overzicht.

3.2.4 Verkeersmisdrijven

Een deel van de misdrijven uit de Wegenverkeerswet, zoals rijden onder invloed, het besturen van een motorrijtuig na ontzegging van de rijbevoegdheid, en het weigeren van medewerking aan een bloedproef, kan slechts geconstateerd worden na een gerichte controle van de politie. Het aantal pv's zegt dus meer over de opsporingsintensiteit van de politie dan over het werkelijke aantal automobilisten in overtreding. Het is duidelijk dat deze zaken meteen opgehelderd zijn.

Het doorrijden na een ongeval is echter een voorbeeld van een misdrijf waarbij het slachtoffer mogelijk aangifte doet en waarvan de politie een pv van aangifte opmaakt.

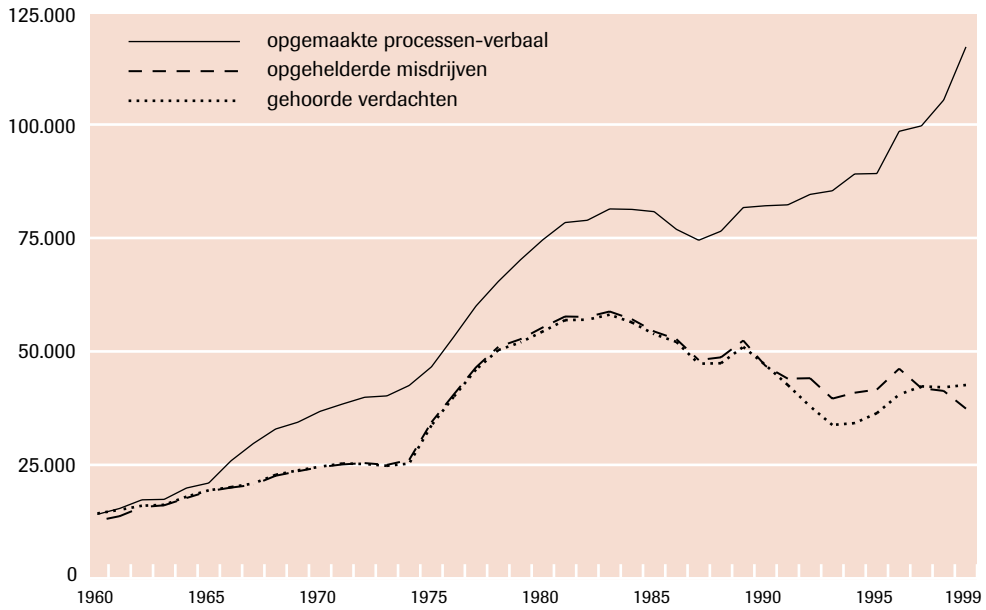
Sedert 1960 is het aantal geregistreerde verkeersmisdrijven verachtvoudigd (figuur 3.9). Hierbij moet worden bedacht dat in de periode 1960-1999 het aantal personenauto's meer dan vertienvoudigd is. In de jaren zeventig is de grootste absolute stijging geweest van het aantal pv's van aangifte en opsporing van verkeersmisdrijven: van 36.800 in 1970 naar 74.600 in 1980, een verdubbeling. Deze stijging was het sterkst bij het rijden onder invloed. In november 1974 is art. 26 van de Wegenverkeerswet uitgebreid: bij een bepaald alcoholpromillage in het bloed overtreedt men de wet, welke op eenvoudige wijze door middel van een blaas- en/of bloedproef geconstateerd kan worden. Deze verdubbeling van het aantal geregistreerde verkeersmisdrijven is ook terug te vinden in het aantal opgehelderde zaken en het aantal gehoorde verdachten. Deze stijging zet nog door tot 1985; daarna vindt er nog wel een stijging plaats van het aantal opgemaakte pv's, maar niet meer van het aantal opgehelderde zaken en het aantal gehoorde verdachten.

Was het ophelderingspercentage in 1980 nog 74, daarna daalt het snel tot 32 in 1999. Dit komt vooral door het misdrijf doorrijden na een ongeval.⁸⁵

Het aantal gehoorde verdachten met betrekking tot de Wegenverkeerswet is vooral toegenomen in de periode 1974-1981: van 25.300 in 1974 tot 56.900 in 1981 (zie bijlage 4, tabel 3.5). In 1999 was dit aantal weer gedaald tot 43.000. Karakteristiek voor deze misdrijven is dat de verhouding opgehelderde zaken – gehoorde verdachten één op één is. Dit is toe te schrijven aan het rijden onder invloed: men heeft de verdachte meteen op het moment van de constatering.

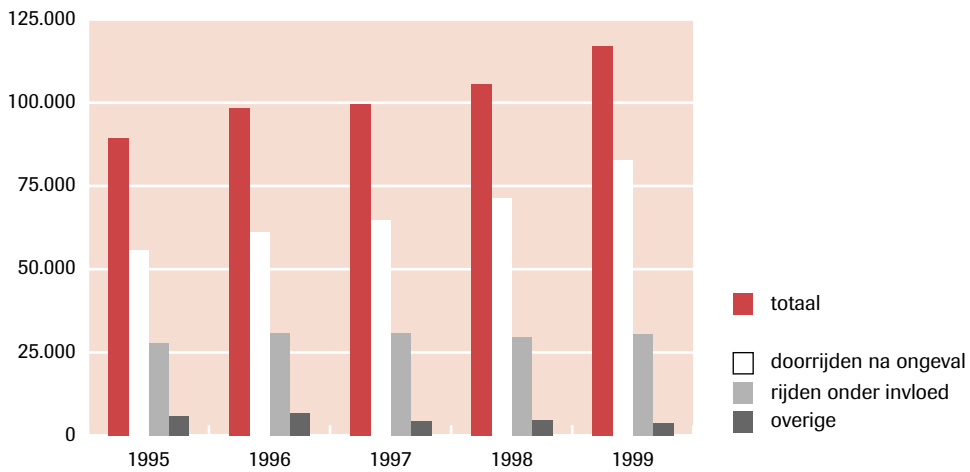
85 Overigens zou bij een groot deel van die delicten alcohol in het spel geweest kunnen zijn.

Figuur 3.9 Geregistreerde verkeersmisdrrijven, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.5 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 3.10 Geregistreerde verkeersmisdrrijven, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.6 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 3.10 geeft een overzicht van het aantal geregistreerde verkeersmisdrijven naar type. Bedacht moet worden dat met name het aantal geregistreerde gevallen van rijden onder invloed sterk afhankelijk is van de opsporingsactiviteiten van de politie.

3.3 Criminaliteit : politieregio's en stedelijkheid

3.3.1 Politieregio's

Er is een groot verschil in criminaliteitsniveau tussen de verschillende politieregio's. De regio's in de randstad en die in de provincie waar grote steden zijn, hebben een hoger criminaliteitsniveau dan de overige regio's (figuur 3.11). De regio Amsterdam-Amstelland is met 19.545 per 100.000 inwoners van 12-79 jaar veruit de koploper, op afstand gevolgd door Utrecht met 12.213. De regio's met relatief de minste misdrijven zijn Noord- en Oost-Gelderland, Drenthe, Twente en Zeeland, elk met minder dan 7.000 misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar.

Geweldsmisdrijven

In 1999 is Amsterdam-Amstelland met 1.649 misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar de regio met veruit de meeste geweldsdelicten. De nummers twee en drie van de regio's, Rotterdam-Rijnmond en Flevoland, blijven daar met 873 en 869 geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar beduidend bij achter. Ook Haaglanden, Utrecht en Gelderland-Zuid laten een bovengemiddeld niveau van geweldscriminaliteit zien. De regio Noord- en Oost-Gelderland heeft relatief de minste geweldsmisdrijven.

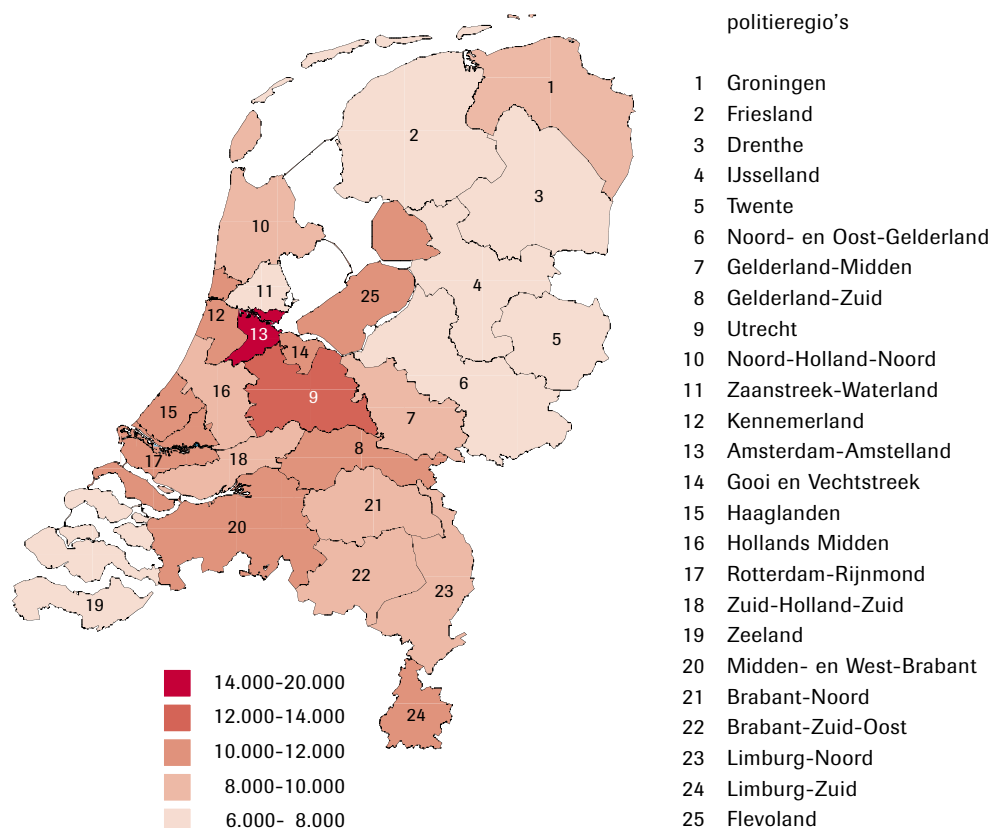
Over de periode 1995-1999 is de geweldscriminaliteit in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 32% gestegen. De regio's die relatief sterker stijgen, zijn Friesland, Drenthe en de regio's in de provincie Noord-Brabant. De regio Utrecht is de enige regio die een daling laat zien, van 2%.

Vermogensmisdrijven

In 1999 is Amsterdam-Amstelland met 14.294 misdrijven de regio met veruit de meeste vermogensdelicten per 100.000 inwoners van 12-79 jaar. De nummer twee van de regio's, Utrecht, heeft er met 9.030 beduidend minder. Zeeland heeft relatief de minste vermogensdelicten.

Over de periode 1995-1999 is de vermogenscriminaliteit in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 5% gedaald. De regio's die het sterkst dalen, zijn Noord-Oost-Gelderland, Zeeland en Twente. Friesland, Gelderland-Zuid en Drenthe zijn de regio's die het sterkst stijgen.

Figuur 3.11 Geregisteerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar politieregio, 1999

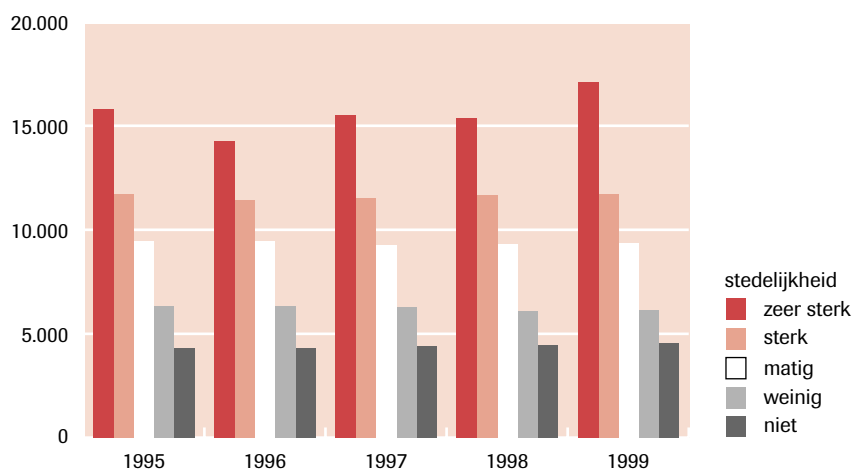
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.9 (bijlage 4); tabellen 3.10-13 geven de cijfers per misdrijfcategorie.
Bron: CBS

Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag

In 1999 is Flevoland met 2.466 misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar de regio met veruit de meeste vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde. De nummers twee en drie van de regio's, Rotterdam-Rijnmond en Limburg-Zuid, hebben er met 1.685 en 1.666 beduidend minder. In Twente komen deze delicten relatief het minst voor.

Over de periode 1995-1999 zijn de vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 21% gestegen. De regio's die het sterkst stijgen, zijn Friesland en Limburg-Noord. De regio Gelderland-Zuid is de enige regio die een daling laat zien, van 33%.

Figuur 3.12 Geregisteerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar stedelijkheid*, 1995-1999

* Stedelijkheid van een gemeente: op basis van aantal adressen per oppervlakte-eenheid.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.14 (bijlage 4).

Bron: CBS

Verkeersmisdrijven

In 1999 is Amsterdam-Amstelland met 1.473 misdrijven de regio met veruit de meeste verkeersdelicten per 100.000 inwoners van 12-79 jaar. De regio's Rotterdam-Rijnmond, Kennemerland en Limburg-Zuid volgen met respectievelijk 1.296, 1.150 en 1.113. Drenthe en Groningen hebben relatief de minste verkeersmisdrijven. Over de periode 1995-1999 is de verkeerscriminaliteit in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 29% gestegen. De regio's die het sterkst stijgen, zijn Friesland, Gelderland-Zuid, Amsterdam-Amstelland en Flevoland. De regio's Zeeland en Kennemerland zijn de enige regio's die een daling laten zien, van respectievelijk 28% en 11%.

3.3.2 *Stedelijkheid*

De mate van 'stedelijkheid', de concentratie van het aantal adressen op een bepaalde oppervlakte, is een betere indicator voor criminaliteit dan het inwonertal van de stad (CBS, o.a. 2000).

Er bestaat een samenhang tussen de mate van stedelijkheid van een gemeente en het aantal geregisteerde misdrijven: hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe meer misdrijven. Om de verschillende stedelijkheidsgroepen goed te kunnen vergelijken, wordt gekeken naar het aantal misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar (figuur 3.12). In 1999 hebben de zeer sterk stedelijke gemeenten met 171 per 1.000

inwoners de meeste misdrijven. De sterk stedelijke gemeenten hebben 117, de matig stedelijke 94, de weinig stedelijke 61 en de niet-stedelijke gemeenten 45 misdrijven per 1.000 inwoners van 12-79 jaar.

In de periode 1995-1999 zijn de misdrijven per hoofd van de bevolking in de zeer sterk stedelijke gemeenten met 8% gestegen, in de niet-stedelijke met 5%. De overige gemeenten bleven bijna gelijk of daalden iets.

Geweldsmisdrijven

Ook wanneer we ons tot de geweldsmisdrijven beperken, gaat de relatie tussen de stedelijkheid van een gemeente en het aantal geregistreerde misdrijven op: hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe meer geweld. De zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 1999 met 13 per 1.000 inwoners fors meer geweldsmisdrijven dan de overige gemeenten.

In de periode 1995-1999 is het aantal geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar in de weinig en niet-stedelijke gemeenten, met respectievelijk 42 en 59%, sterker gestegen dan de overige drie categorieën. Hoge niveaus van geweldscriminaliteit zijn echter nog steeds voorbehouden aan gebieden met een sterke of zeer sterke mate van stedelijkheid.

Vermogensmisdrijven

Ook voor vermogensmisdrijven geldt: hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe meer vermogensmisdrijven. De zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 1999 met 124 per 1.000 inwoners meer vermogensmisdrijven dan de overige gemeenten.

In de periode 1995-1999 is het aantal vermogensmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 5% gedaald. Deze daling was het sterkst in de weinig stedelijke gemeenten (14%). Alleen de zeer sterk stedelijke gemeenten daalden niet (0,3% stijging).

Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag

De relatie tussen de stedelijkheid van een gemeente en het aantal geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde laat een ander beeld zien dan bij de gewelds- en vermogensmisdrijven. De matig, sterk en zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 1999, met 17 per 1.000 inwoners, een vrijwel gelijk aantal vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde. De weinig en niet-stedelijke gemeenten volgen met respectievelijk 12 en 9 op de 1.000 inwoners.

In de periode 1995-1999 is het aantal vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde per 100.000 inwoners van 12-79 jaar het sterkst gestegen in de niet-stedelijke gemeenten (30%) en in de zeer sterk stedelijke gemeenten (28%). In de sterk stedelijke gemeenten was de toename het geringst (10%).

Verkeersmisdrijven

De zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 1999 met 14 op de 1.000 inwoners de meeste verkeersmisdrijven. In de periode 1995-1999 is in deze gemeenten het aantal verkeersmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 61% gestegen, in de overige met ongeveer 20%.

3.4 Delicten: slachtofferenquêtes 1980-1999

Slachtofferenquêtes hebben onder meer tot doel meer inzicht te krijgen in de omvang en de ontwikkeling van de verborgen criminaliteit. Dit dark number omvat dat deel van de criminaliteit dat zich aan de waarneming van politie en justitie onttrekt, omdat er geen aangifte wordt gedaan of omdat de politie om wat voor reden dan ook niet registreert (proces-verbaal opmaakt).

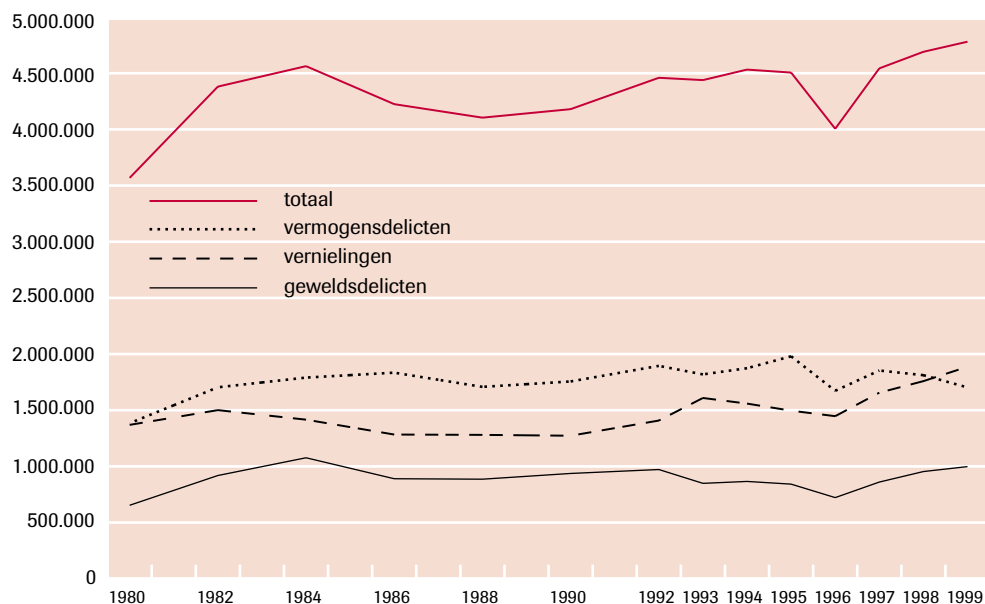
In de CBS-slachtofferenquêtes wordt niet alleen gevraagd of men slachtoffer is geworden van bepaalde delicten, maar ook hoe vaak, of deze gebeurtenissen aan de politie zijn gemeld, en of daarbij een document is ondertekend. Hiermee kan een beeld worden verkregen van de omvang van een deel van het dark number. In de CBS-slachtofferenquêtes wordt alleen aan personen van 15 jaar en ouder gevraagd of ze slachtoffer geweest zijn van een delict. Bedrijven en instellingen maken geen deel uit van de ondervraagden. Dit betekent dat een gedeelte van de gepleegde (en niet-geregistreerde) criminaliteit buiten beschouwing blijft.

Voor een vergelijking met de aard en de omvang van de geregistreerde criminaliteit is het aantal delicten waarbij het slachtoffer een document heeft ondertekend, een indicator.

De slachtofferenquêtes werken met landelijke *schattingen* op basis van steekproeven. Opgemerkt zij dat in de enquête veelal naar gewelds- en vermogensmisdrijven en vernielingen wordt gevraagd. Alle eigen opsporingsactiviteiten van de politie zullen daarom vrijwel niet in de enquête terug te vinden zijn.

Hieronder wordt de resultaten van de CBS-slachtofferenquêtes globaal op drie niveaus besproken. Eerst worden schattingen gemaakt van de aantallen delicten (in totaal en op categorieniveau); vervolgens wordt nagegaan in hoeverre deze delicten door of namens de slachtoffers zijn gemeld bij de politie, en ten slotte bij hoeveel delicten daarbij een document is ondertekend.

Hoewel getracht is de vraag in de enquête naar een bepaald misdrijf overeen te laten stemmen met de juridische kwalificatie van een misdrijf in de politiestatistiek, zal dit niet altijd opgaan. Bij vergelijkingen tussen geschatte aantallen delicten uit de enquête en de aantallen uit de politiestatistiek gaat het niet zozeer om absolute aantallen als wel om de richting van de ontwikkelingen.

Figuur 3.13 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden)*, 1980-1998

* Schattingen op basis van de slachtofferenquêtes.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 3.15 en 3.16 (bijlage 4).

Bron: CBS

3.4.1 Geschat aantal delicten

De bevolking van 15 jaar en ouder in Nederland krijgt volgens de slachtofferenquêtes jaarlijks te maken met naar schatting tussen de 4 en 4,8 miljoen delicten. De ontwikkeling van het aantal delicten laat sinds 1980 een wisselend verloop zien (figuur 3.13). Tot 1984 nam het aantal delicten volgens de slachtofferenquête sterk toe tot meer dan 4,5 miljoen. Tussen 1984 en 1988 daalde het aantal geleidelijk, waarna tot 1992 opnieuw een stijging optrad tot een vergelijkbaar niveau als dat van 1984. Vanaf 1993 is het totale aantal delicten, met gemiddeld ruim 1% per jaar, licht gestegen tot bijna 4,8 miljoen in 1999.

Hoewel het totale aantal geschatte delicten in recente jaren vergelijkbaar is met of zelfs hoger ligt dan in 1984, komt het aantal delicten per 100 inwoners van 15 jaar en ouder door de toename van de bevolking uit op circa 37, hetgeen lager is dan in 1984.

Het totale aantal geschatte gewelddelicten tegen personen schommelt volgens de slachtofferenquêtes in de onderzochte periode tussen 0,7 (in 1980) en 1,1 miljoen (in 1984), het hoogste aantal in de onderzochte periode. In 1999 wordt dit aantal

geschat op bijna 1 miljoen (figuur 3.13); dat komt overeen met acht geweldsdelicten per 100 inwoners.

Het grootste deel van alle delicten tegen burgers, tussen 1,7 en 2 miljoen, bestaat uit vermogensdelicten: ongeveer vijftien delicten per 100 inwoners van 15 jaar en ouder. Fietsdiefstallen vormen hiervan het grootste deel. Tussen 1980 en 1995 is het totale aantal vermogensdelicten vrijwel doorlopend toegenomen. In 1995 waren er meer vermogensdelicten dan ooit (bijna 2 miljoen); na 1995 neemt het aantal af tot 1,7 miljoen in 1999.

Het aantal vernielingen (vooral aan auto's) is tussen 1984 en 1998 vrijwel continu gedaald en bereikte in 1990 het laagste niveau ooit. Daarna nam het geschatte aantal vernielingen, met een onderbreking in het midden van de jaren negentig, sterk toe tot meer dan 1,9 miljoen in 1999. Dit is voor het eerst meer dan het aantal diefstallen. Ook het aantal vernielingen per 100 inwoners is in dat jaar met vijftien het grootst.

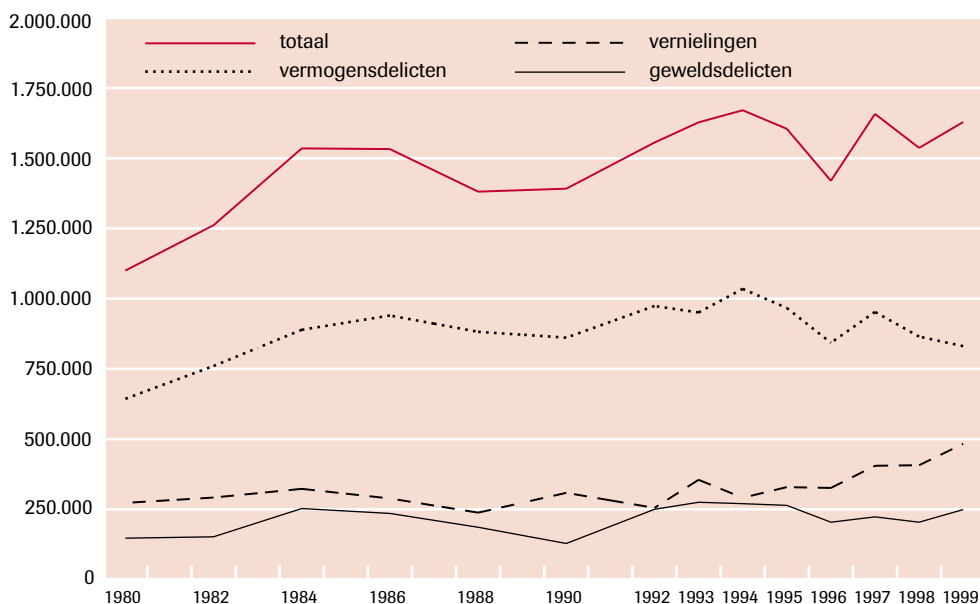
3.4.2 *Melding van delicten bij de politie*

Het merendeel van de veelvoorkomende criminaliteit tegen burgers wordt niet bij de politie gemeld, en blijft daarmee dus 'verborgen' voor de opsporingsinstanties.⁸⁶ Delicten die niet bij de politie worden gemeld, zijn volgens slachtoffers in de Politiemonitor Bevolking doorgaans niet zo belangrijk. Ook wordt als reden voor het niet melden genoemd dat aangifte doen toch niets helpt of dat het om geringe schade gaat. Omgekeerd noemen slachtoffers als belangrijkste redenen voor het wel melden van delicten dat de dader moet worden gepakt, dat er een bewijs voor de verzekering nodig is, of dat men aangifte doen een plicht vindt (Politiemonitor Bevolking 1999, landelijke rapportage, p. 60).

In 1999 werden volgens de CBS-slachtofferenquêtes naar schatting ruim 1,6 miljoen voorvallen door of namens de slachtoffers aan de politie gemeld. Dit is vrijwel even veel als in de voorgaande jaren. In procenten van het totale aantal delicten tegen burgers is het aandeel van bij de politie gemelde delicten in 1998 en 1999 iets lager dan in de voorgaande jaren. Sinds 1980 is dit percentage licht en schoksgewijs toegenomen van circa 30% in het begin van de jaren tachtig tot rond 36% in het midden van de jaren negentig.

Figuur 3.14 geeft een overzicht van veelvoorkomende delicten die bij de politie zijn gemeld. Van alle geweldsdelicten wordt tussen 15% en 30% bij de politie gemeld; dit is minder dan gemiddeld. Vooral seksuele delicten en bedreigingen worden weinig bij de politie gemeld; van het aantal mishandelingen wordt ongeveer de helft gemeld. Het percentage gemelde geweldsdelicten was in 1993 met 32 het hoogste

86 De term 'veelvoorkomende criminaliteit' omvat veelal lichtere vormen van criminaliteit; zie ook hoofdstuk 7.

Figuur 3.14 Delicten tegen burgers, die bij de politie zijn gemeld*, 1980-1999

* Schattingen op basis van de slachtofferenquêtes.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 3.15 en 3.17 (bijlage 4).

Bron: CBS

binnen de onderzochte periode. In 1999 is het absolute aantal gewelddelicten hoger dan de jaren ervoor; het meldingspercentage is 25.

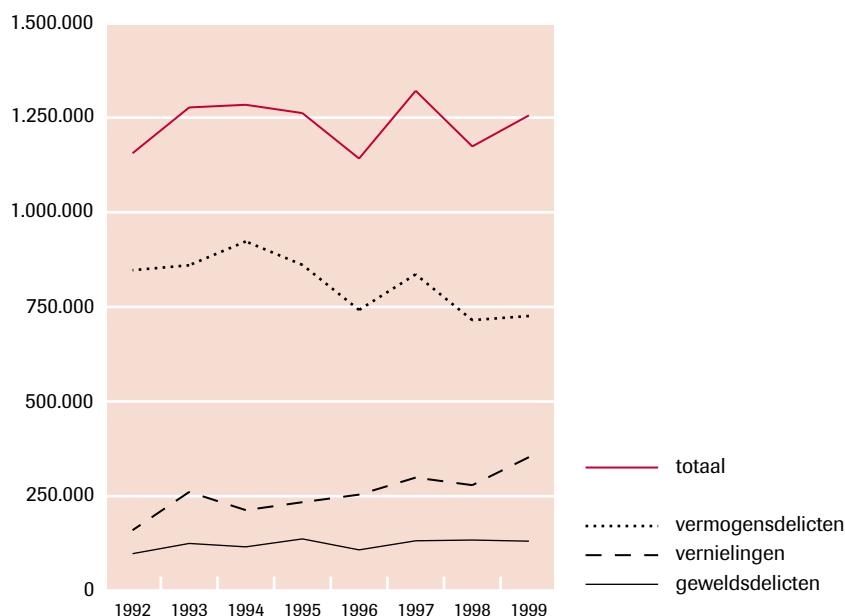
Bij de vermogensmisdriften is het aandeel van de delicten die bij de politie worden gemeld, sinds 1980 vrijwel continu gestegen, tot 55% in 1994; dit is duidelijk meer dan gemiddeld. In 1994 werden meer dan een miljoen vermogensdelicten gemeld. Na 1994 is het meldingspercentage bij vermogensmisdriften tot rond of onder de 50 gezakt. Vrijwel alle inbraken worden bij de politie gemeld. Ook van diefstal uit de auto en van zakkenrollerij wordt relatief vaak melding gemaakt. Van fietsendiefstallen wordt minder dan de helft gemeld; bij overige diefstallen is dit aandeel zelfs minder dan een derde.

Het geschatte aantal vernielingen varieert in de loop der tijd nogal, evenals het percentage gemelde vernielingen.

3.4.3 Ondertekening van documenten

Tussen de 75 en 80% van de bij de politie gemelde delicten leiden volgens de slachtoffers tot een ondertekend document, bijvoorbeeld in de vorm van een proces-verbaal. Dit komt overeen met ruim een kwart van het totale aantal

Figuur 3.15 Delicten tegen burgers waarbij een document is ondertekend*, 1992-1999

* Schattingen op basis van de slachtofferenquêtes.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 3.15 en 3.18 (bijlage 4).

Bron: CBS

ondervonden delicten tegen burgers. Het gaat naar schatting jaarlijks om zo'n 1,2 miljoen ondertekende documenten (zie figuur 3.15). Het percentage delicten tegen burgers waarbij een document is ondertekend, is de laatste jaren in verhouding tot het totale aantal delicten wat gedaald, maar ten opzichte van het aantal bij de politie gemelde delicten vrijwel stabiel gebleven.

Van de bij de politie gemelde vermogensdelicten krijgt bijna 90% een vervolg in een ondertekend document. Dit betreft circa 45% van alle ondervonden vermogensdelicten. Het gaat daarbij naar schatting om tussen 700.000 en 900.000 vermogensdelicten per jaar.

Gemiddeld wordt meer dan 70% van de gemelde vernielingen vastgelegd in een schriftelijk document, ofwel een op de zes ondervonden vernielingen. Sinds 1995 is het aantal vernielingen vastgelegd in een document toegenomen tot 350.000. Beschadiging van de auto leidt vaker dan andere vernielingen tot een ondertekend document.

In het traject van voorval tot ondertekend document, zoals hier op basis van de resultaten uit de CBS-slachtofferenquêtes onder de bevolking is beschreven, neemt het aandeel van de vermogensdelicten toe. Van alle (in Nederland) ondervonden delicten tegen burgers samen bestaat ruim 40% uit vermogensdelicten (gemiddeld

over 1995-1999), meer dan 36% bestaat uit vernielingen, en bijna 20% van de delicten is een geweldsdelict. Maar van de door of namens de slachtoffers bij de politie gemelde delicten tegen burgers bestaat 57% uit vermogensdelicten (gemiddeld over 1995-1999), terwijl het aandeel van vernielingen en geweldsdelicten is gedaald tot respectievelijk 25% en 15%. Van alle door of namens de slachtoffers ondertekende delicten bestaat in 1999 63% uit vermogensdelicten (gemiddeld over 1995-1999). Het aandeel van de vernielingen is 23% en het aandeel geweldsdelicten is 10%.

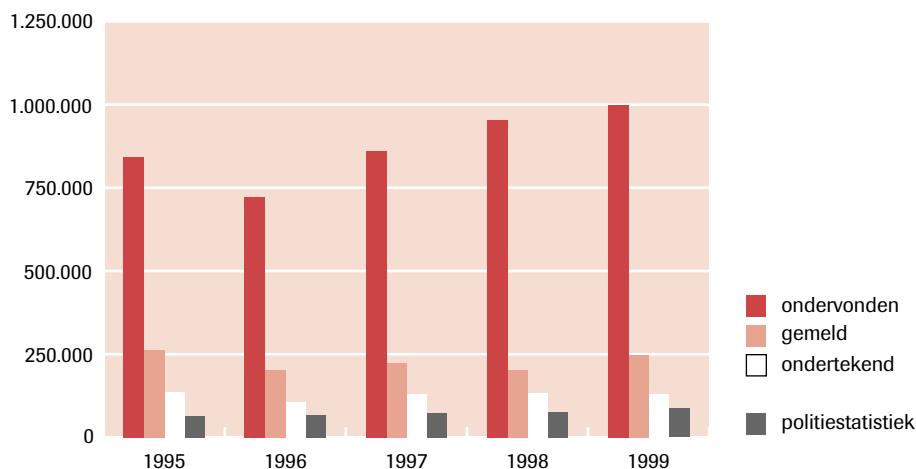
3.5 Verhouding tussen de slachtofferenquête en de politiestatistiek, 1995-1999

Er bestaat a priori een verschil tussen de aantallen geschatte delicten uit de slachtofferenquêtes en de geregistreerde criminaliteit volgens de politiestatistiek. Allereerst spelen verschillen in de omschrijving en de keuze van delicten een rol. In de politiestatistiek staat de overtreding van een wetsartikel centraal, ongeacht of daarbij slachtoffers zijn betrokken. In enquêtes gaat het daarentegen primair om zo duidelijk en eenduidig mogelijk omschreven gebeurtenissen die personen hebben meegemaakt, en die tevens aansluiten bij een juridische definitie. De overtreder(s) van de wetsartikelen zijn daarbij van minder belang. Ook een schriftelijk en ondertekend document hoeft voor politie en slachtoffers niet hetzelfde te zijn: voor de politie vormt een (ondertekend) proces-verbaal, meestal het criterium voor een geregistreerd misdrijf, de basis voor mogelijk verdere juridische afwikkeling. Een volgens het slachtoffer ondertekend document is niet altijd een pv, maar kan bijvoorbeeld ook een verklaring zijn ten behoeve van de verzekering. In slachtofferenquêtes worden slachtofferloze, zeer ernstige en 'zeldzame' delicten niet waargenomen. Slachtofferschap van bedrijven wordt (nog) niet systematisch en eenduidig via enquêtes in kaart gebracht.

Bij de politie kunnen beleidsbeslissingen ten aanzien van prioriteiten in opsporing van delicten, ontwikkelingen rond automatisering en andere factoren van invloed zijn op aard en omvang van de geregistreerde criminaliteit. (Zie box 3.1 voor een nadere beschouwing over de politiestatistiek.)

Verschillen zijn verder toe te schrijven aan methodologische factoren die inherent zijn aan slachtofferenquêtes, zoals de keuze van de berichtgevers, verschillen in verslag- en onderzoeksperiode, geheugeneffecten bij respondenten, weegfactoren en dergelijke. Fluctuaties in het geschatte aantal ondertekende aangiften op basis van de slachtofferenquêtes hangen samen met het beperkte aantal waarnemingen in de steekproef en met de dienovereenkomstig grote betrouwbaarheidsmarges. (Zie verder box 7.1 en bijlage 2 voor meer informatie over slachtofferenquêtes; vergelijk ook Kester en Junger-Tas, 1994; bijlage 3.)

Figuur 3.16 Gewelddelicten volgens de slachtofferenquêtes en de politiestatistiek, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).

Bron: CBS

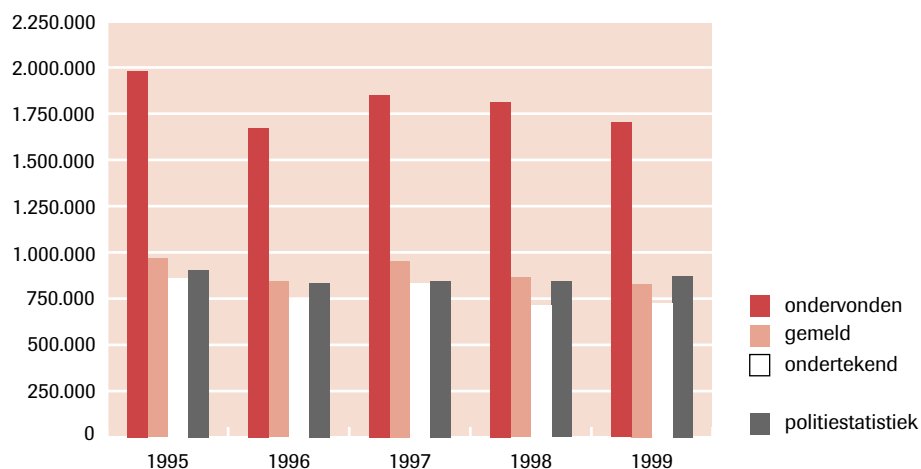
Gewelddelicten

De groep gewelddelicten omvat voor de slachtofferenquêtes seksuele delicten, mishandeling en bedreiging.⁸⁷ Voor de politie is gerekend met de CBS-standaardclassificatie (zie bijlage 5). De gewelddelicten vormen overigens slechts een gering deel van het totaal (dat strikt genomen binnen de vraagstelling van de slachtofferenquête valt).

Figuur 3.16 toont voor geweldsmisdrijven de relatie tussen de politiestatistiek en de slachtofferenquête. Over de periode 1995-1999 stijgt zowel het geschatte aantal door burgers ondervonden delicten als het aantal door de politie opgemaakte pv's. Dat niet alle ondertekende delicten in de statistiek worden teruggevonden, zou kunnen duiden op het bestaan van een grijs gebied van delicten waarvan slachtoffers melden dat ondertekening heeft plaatsgevonden, maar die de politie vervolgens alsnog terzijde heeft gelegd. Deze verklaring houdt in dat (een deel van) het verschil tussen de slachtofferenquête en de politiestatistiek een gevolg is van onderrapportage door de politie.

87 In de ERV en POLS zijn seksuele delicten omschreven als het op een kwetsende manier met seksuele bedoelingen worden aangeraakt of vastgepakt. In de ESM ging het om handtastelijkheden met seksuele bedoelingen tegen iemands wil. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen binnenshuis en buitenshuis. Diefstal met geweld valt in de CBS-enquêtes onder de diefstaldelicten. Bij voorvallen met een sterke persoonlijke impact (zoals seksuele delicten) kunnen ook subjectieve ervaringen en de (wisselende) aandacht van de media van invloed zijn op de vraag of een bepaald voorval al dan niet als een delict wordt ervaren.

Figuur 3.17 Vermogensdelicten volgens de slachtofferenquêtes en de politiestatistiek, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).

Bron: CBS

In hoeverre er werkelijk sprake is van een groei van de geweldscriminaliteit, is onderwerp van discussie. Zie hiervoor paragraaf 9.2.3.

Vermogensdelicten

Figuur 3.17 toont voor vermogensdelicten de relatie tussen de politiestatistiek en de slachtofferenquête. In de periode 1995-1999 daalt zowel het aantal volgens de slachtofferenquête ondervonden delicten als het aantal misdrijven volgens de politiestatistiek.

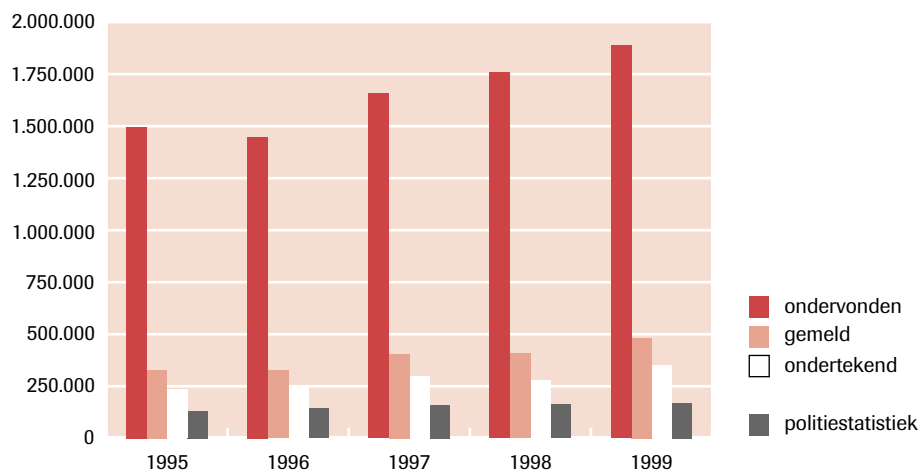
Bij dit delicttype is er een iets andere ontwikkeling te zien dan bij geweldsdelicten. Behalve dat de aantallen ruim twee keer zo hoog zijn, zijn zij volgens de politiestatistiek over de verslagperiode hoger dan de cijfers van de ondertekende documenten volgens de slachtofferenquêtes.

Hier kunnen twee factoren een rol spelen. De vermogensmisdrijven uit de politiestatistiek omvatten meer soorten van misdrijven dan de enquête (heling, bedrog, fraude enzovoort). Daarnaast omvat de politiestatistiek ook vermogensmisdrijven waarvan bedrijven en instellingen slachtoffer zijn geworden, en die niet in de CBS-slachtofferenquêtes zijn meegenomen.

Vernielingen

Figuur 3.18 toont voor vernielingen de relatie tussen de politiestatistiek en de slachtofferenquête in de periode 1995-1999. Er gaapt een groot gat tussen het aantal mensen dat zegt slachtoffer te zijn van vernieling en de daadwerkelijke melding

Figuur 3.18 Vernielingen volgens de slachtofferenquêtes en de politiestatistiek, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).

Bron: CBS

ervan aan de politie. Over de gehele periode laten de verschillende lijnen alle een duidelijke stijging zien.

3.6 Kenmerken van verdachten van misdrijven in 1998

3.6.1 Het Herkenningsdienstsysteem

In het voorgaande kwamen, op basis van de gegevens uit de Politiestatistiek, onder andere globale gegevens over (ontwikkelingen in) het aantal geregistreerde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten aan de orde.

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de kenmerken van verdachten van misdrijven in 1998.⁸⁸ Bron van de gegevens in deze paragraaf zijn de Herkenningsdienstsysteem van de politieregio's (HKS).⁸⁹ Op basis daarvan is een bestand samengesteld van alle personen die in verband met één of meer misdrijven in 1998 een proces-verbaal hebben gekregen. Het bestand bevat ook de criminele antecedenten van deze personen uit voorgaande jaren. Alle verdachten die in meerdere

⁸⁸ Hierin zijn ook de economische delicten begrepen.

⁸⁹ Deze paragraaf is een bewerking van hoofdstuk 3 uit het rapport '170.000 verdachten (en hun kenmerken)': Algemeen beeld verdachten 1998 (ABRIO, 2000). De methodische verantwoording is te vinden in hoofdstuk 2 (pp. 9-17) van het genoemde rapport. De HKS-cijfers voor 1999 waren voor deze analyses nog niet beschikbaar.

politieregio's geregistreerd staan, zijn geïdentificeerd en tot één unieke verdachte herleid.⁹⁰ Zo zijn de verdachten zonder dubbelstellingen, dus de 'unieke' verdachten uit 1998 in kaart gebracht.

Bij de interpretatie van de gegevens moet worden bedacht dat zij de uitkomst zijn van het opsporingsproces, dat een selectieve werking kan hebben. Zo komen daders die aan opsporing weten te ontkomen, en de door hen gepleegde misdrijven in het volgende niet in beeld.

In 1998 blijken er ruim 171.000 (unieke) verdachten te zijn.⁹¹ Dit is, behoudens de niet in Nederland wonende verdachten, ruim 1% van de Nederlandse bevolking van 12 jaar en ouder. Deze personen worden verdacht van het plegen van een of meer misdrijven in 1998. Tegen deze personen werd in dat jaar in totaal ruim 222.000 maal proces-verbaal opgemaakt, anders gezegd: deze personen hebben 222.000 antecedenten en worden daarbij verantwoordelijk gehouden voor 333.000 misdrijven in 1998.⁹² Wanneer alle voorgaande jaren worden meegenomen, hebben zij 921.000 antecedenten en worden voor 1.445.000 misdrijven verantwoordelijk gehouden.

3.6.2 *Persoonskenmerken*

Leeftijd en geslacht

Figuur 3.19 geeft het aantal verdachten naar leeftijd per 1.000 inwoners weer. Omdat kinderen jonger dan 12 jaar niet strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, zijn de jongste geregistreeerde verdachten 12 jaar.

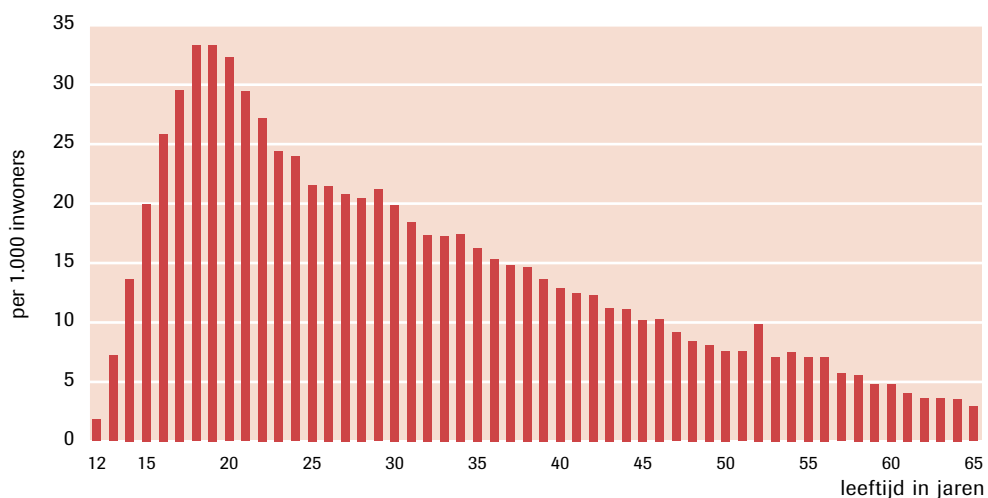
De gemiddelde leeftijd van de verdachten is 32 jaar. Onder de 18- en 19-jarigen is het aandeel verdachten het grootst: per 1.000 inwoners van 18 en 19 jaar werden 33

90 In het HKS worden alleen 'natuurlijke personen' opgenomen. Rechtspersonen zijn uitgesloten van opname. Gegevens van de bijzondere opsporingsdiensten (bijvoorbeeld FIOD, ECD, douane) zijn uitgezonderd van registratie. De informatie met betrekking tot Halt-verwijzingen is niet in de analyses meegenomen.

91 Dit aantal wijkt af van het eerder in dit hoofdstuk gepresenteerde aantal gehoorde verdachten volgens de Politiestatistiek (269.000). In dat aantal kan één persoon die meerdere keren in een jaar als verdachte met de politie in aanraking komt, ook meerdere keren worden geteld. Tevens bevat dit aantal ook de gehoorde verdachten die na verhoor niets met de zaak te maken blijken te hebben, en eveneens de jeugdige verdachten die een Halt-verwijzing krijgen. Beide typen verdachten zijn niet in de HKS-analyse vervat.

92 Het is niet mogelijk om een directe vergelijking te maken met het door het CBS getelde aantal in 1998 opgehelderde misdrijven, te weten 203.000 opgehelderde misdrijven. Het verschil, maar liefst 130.000 misdrijven, is mogelijk (deels) te verklaren uit het feit dat misdrijven in samenwerking met mededaders gepleegd kunnen zijn. Het CBS redeneert vanuit de misdrijven en telt elk misdrijf maar een keer mee. Het HKS redeneert vanuit de verdachten: zo wordt een delict dat door twee verdachten is gepleegd tweemaal meegeteld.

Figuur 3.19 Leeftijdverdeling verdachten: aantal verdachten per 1.000 inwoners van die leeftijd, 1998

Bron: HKS/ABRIO, CBS

personen verdacht van één of meer misdrijven. In 1998 bestaat 11% van het totale aantal verdachten uit strafrechtelijk minderjarigen (12 tot en met 17 jaar).

De leeftijd waarop de verdachten voor het eerst in HKS werden geregistreerd, ligt gemiddeld op 27 jaar. Dit lijkt hoog, maar dit resultaat wordt mede bepaald door oudere verdachten die voor het eerst met de politie in aanraking komen. De verdachten blijken in 1998 gemiddeld een carrière duur achter de rug te hebben van vijf jaar.

Het merendeel van de verdachten, 145.500 personen ofwel 85%, is man. Er zijn 25.800 vrouwelijke verdachten. Dit mag geen verrassing zijn. Onderzoek (onder andere van Mertens e.a., 1998) heeft uitgewezen dat de sterke ondervertegenwoordiging van vrouwen onder verdachten een steeds terugkerend fenomeen is. Er bestaat tevens verschil in de gemiddelde leeftijd van vrouwelijke en mannelijke verdachten. Mannen worden gemiddeld op 27-jarige en vrouwen op 31-jarige leeftijd voor het eerst ge verbaliseerd wegens het plegen van een misdrijf.

Staat 3.1 geeft een beeld van het aantal verdachten per 1.000 inwoners naar gemeentegrootte, minder- en meerderjarigheid en geslacht. In de staat wordt het aantal verdachten per 1.000 inwoners weergegeven naar de gemeenten waarin zij *wonen*. De misdrijven kunnen in een andere gemeente *gepleegd* zijn.

Uit de staat blijkt dat, gerelateerd aan het aantal inwoners van 12 jaar en ouder, de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) de gemeenteklasse vormen waarin de meeste verdachten wonen. Per 1.000 inwoners worden er

Staat 3.1 Aantal verdachten in 1998 per 1.000 inwoners*, naar strafrechtelijke minder-/meerderjarigheid, geslacht en gemeenteklasse**

gemeenteklasse naar inwoneraantal	totaal	minder- jarig	meerder- jarig	man	vrouw
< 20.000	7	8	7	13	2
20.000-50.000	9	11	9	16	3
50.000-100.000	13	19	13	23	4
100.000-200.000	14	21	13	24	4
vier grote steden	23	36	22	40	7
totaal***	13	16	12	22	4

* Inwoners van 12 jaar en ouder in de desbetreffende categorie.

** Laatste bekende woon- of verblijfplaats.

*** Zonder 'woonplaats onbekend' of 'wonend in buitenland'.

Bron: HKS/ABRIO, CBS

daar in 1998 23 verdacht van het plegen van één of meer misdrijven. Landelijk ligt dit aantal op 13. In de grote steden wonen relatief ruim tweemaal zoveel wegens een misdrijf in 1998 geformuleerde verdachten als in de rest van Nederland.⁹³ Het algemene beeld dat het criminaliteitsvraagstuk in de vier grote steden aanmerkelijk ernstiger is dan elders (zie ook paragraaf 3.3.2) wordt bevestigd. Grapendaal e.a. (1995) en Schreuders e.a. (1999) komen in een ander verband tot eenzelfde conclusie.

Ook op het gebied van leeftijd van de verdachten treden verschillen tussen gemeenteklassen op. Terwijl in de kleine gemeenten (tot 20.000 inwoners) bij minderjarigen het aantal verdachten nauwelijks hoger is dan bij meerderjarigen (8 tegen 7 per 1.000), ligt het in de vier grote steden meer dan 50% hoger (36 tegen 22 per 1.000).

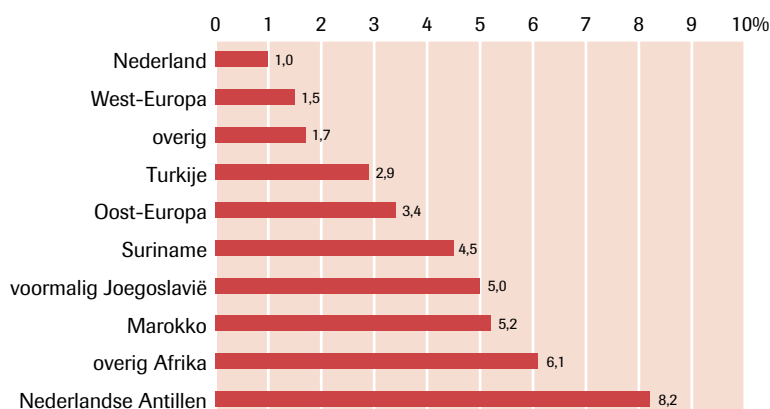
Dit uit zich ook in ander opzicht: naarmate de gemeenten kleiner zijn, neemt de leeftijd waarop het eerste misdrijf van een verdachte wordt geregistreerd toe: verdachten uit gemeenten met minder dan 20.000 inwoners zijn met 30 jaar gemiddeld drie jaar ouder dan landelijk. Verdachten die in grotere gemeenten wonen (met meer dan 100.000 inwoners) zijn het jongst ten tijde van het eerste misdrijf (26 jaar).

In de verschillende gemeenteklassen varieert het aantal mannelijke verdachten per 1.000 (mannelijke) inwoners van 13 tot 40; bij de vrouwen ligt dit aantal tussen 2 en 7.

93 Het aantal verdachten per 1.000 inwoners in Nederland exclusief de grote vier steden is 11.

Figuur 3.20 Verdachten 1998 naar geboorteland in percentages van de bevolking per (categorie) geboorteland (12 jaar en ouder)*

* Exclusief in buitenland woonachtige verdachten.

Bron: HKS/ABRIO

Geboorteland

Het HKS bevat informatie over geboorteland en nationaliteit van de verdachten. Geen van beide indicatoren geeft echter een volledig dekkend beeld van de herkomst van de verdachten. Het overgrote deel van de jeugdige bevolking van allochtone herkomst, dus inclusief de tweede en derde generatie, is namelijk in Nederland geboren en heeft ook dikwijls de Nederlandse nationaliteit. Deze groep allochtonen kan dus niet worden getraceerd. Het HKS kan dus in principe alleen gegevens leveren over allochtone verdachten van de zogenaamde eerste generatie (Van Tilburg en Grapendaal, 2000).

Uit de analyse blijkt nu dat bijna drie van de tien verdachten (30%) in het buitenland geboren zijn. Een relatief klein deel van de in het buitenland geboren verdachten, minder dan 5%, woont in het buitenland of heeft een onbekende woon- of verblijfadres.

In hoeverre verschilt het aantal verdachten per bevolkingsgroep? Uit figuur 3.20 blijkt dat het percentage buiten Nederland geboren in Nederland woonachtige verdachten steeds hoger ligt dan bij de in Nederland geboren: de verhouding varieert van 1,5 (West-Europa) tot 8 maal zoveel (Nederlandse Antillen) als in Nederland geboren verdachten⁹⁴.

Bij de interpretatie van deze cijfers zijn ten minste drie kanttekeningen op hun plaats. In de eerste plaats is er sprake van meetproblemen. Mogelijk bevindt zich

94 Exclusief verdachten die buiten Nederland wonen of een onbekend woon- of verblijfadres hebben.

onder de verdachten een substantieel aandeel illegaal hier verblijvenden, alsmede kort (bijvoorbeeld op toeristenvisum) in Nederland verblijvenden. Hierdoor leidt het afzetten van de verdachtenpopulatie tegen de hier wonende populatie mogelijk tot een vertekend beeld. Ook geldt dat sprake kan zijn van enige overschatting van het aantal verdachten van buitenlandse herkomst.⁹⁵

In de tweede plaats is het van belang te constateren dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen diverse groepen. De CRIEM-nota (1997, p. 1) vermeldt in dit verband: 'In publicaties worden soms te snel conclusies getrokken ten aanzien van aard en omvang van criminaliteit onder minderheden of wordt er onvoldoende onderscheid gemaakt tussen de diverse minderheidsgroepen, waardoor foutieve beelden snel kunnen postvatten.'

In de derde plaats zeggen de geconstateerde verschillen op zich nog niets over de *achtergronden* van deze verschillen. Zo geldt dat de leeftijdsopbouw van de hier wonende allochtonen per (groep van) geboorteland(en) verschillend is. Gezien de sterke samenhang met leeftijd (zie figuur 3.19) kan dit grote gevolgen hebben voor de vertegenwoordiging van deze groepen onder de verdachten. Ook meer algemeen kunnen maatschappelijke achtergronden een rol spelen. Onderzoek van Leuw (1997) laat zien dat hoewel '(...) over het algemeen door allochtone groepen in onze samenleving relatief meer criminaliteit wordt geproduceerd dan door het autochtoon Nederlandse deel van de samenleving (...), (...) er na correctie voor demografische en sociaal economische factoren... sprake is van een veel kleiner verschil in mate van delinquentie tussen allochtone en autochtone bevolkingsgroepen'. De CRIEM-nota (1997, p. 29) stelt over de oververtegenwoordiging van allochtonen: 'Wellicht speelt enige selectiviteit bij politie en justitie ook mee, maar de belangrijkste oorzaak dient gezocht te worden in de onvolkomen integratie van betrokken groepen, welke mede voortkomt uit de grote sociaal-culturele afstand tussen hun moederland en de Nederlandse samenleving.'

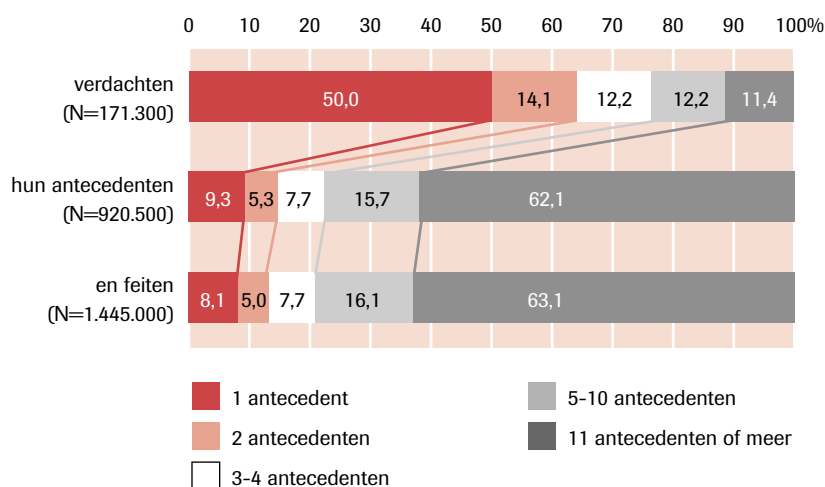
3.6.3 *Nieuwkomers en veelplegers*

Figuur 3.21 geeft de onderverdeling van de verdachten uit 1998 naar aantal antecedenten en misdrijven en het aandeel in het totale aantal antecedenten en misdrijven (feiten).

Uit deze figuur blijkt dat *veel* verdachten *weinig* antecedenten en feiten hebben en *weinig* verdachten *veel* antecedenten en feiten. De helft van de verdachten heeft 1 antecedent. Hun aandeel op het totale aantal antecedenten is daarentegen

95 Dit heeft te maken met (veel) voorkomende speciale tekens in de naamsgegevens. Deze kunnen er, bij gebruik van verschillende spellingswijzen voor eenzelfde naam, toe leiden dat namen niet als uniek worden herkend door het 'ontdubbelingsprogramma'.

Figuur 3.21 Verdachten in 1998, hun antecedenten* en de daarbij gepleegde misdrijven (feiten), naar aantal antecedenten van de verdachte

* Ook die uit voorgaande jaren.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.19 (bijlage 4).

Bron: HKS/ABRIO

slechts 9% en in het totale aantal feiten slechts 8%. Daartegenover vormt het aantal verdachten dat 11 of meer antecedenten heeft, 11% op het totale aantal verdachten, maar worden zij verantwoordelijk gehouden voor 62% van het totale aantal antecedenten en 63% van het totale aantal feiten. Een klein deel (11%) van de verdachten is aldus verantwoordelijk voor een zeer groot deel (ruim 60%) van alle antecedenten en feiten.⁹⁶

De categorie van verdachten met 21 of meer antecedenten omvat 9.500 extreem actieve verdachten. Dit is 5,5% van het totale aantal verdachten, met andere woorden het gaat hier (naar beneden afgerond) om de 'top-5%', die betrokken is bij 46% van alle tegen verdachten uit 1998 geregistreerde misdrijven! De groep met 11 tot 20 antecedenten omvat 10.100 verdachten (6% van het totaal).

Verdachten behorende tot deze actiefste categorieën worden hier betiteld als 'veelplegers'. Verdachten met slechts 1 antecedent zijn op dit punt per definitie nieuw voor de politie en kunnen dan ook als 'nieuwkomers' worden beschouwd. Voor de

96 Sprinkhuizen en Van Oosterwijk (1996) hanteren een vergelijkbare indeling in hun analyse naar jeugdige plegers van misdrijven, te weten 'beginners' (1-2 antecedenten), 'doorstromers' (3 tot en met 10 antecedenten) en 'routiniers' (11 of meer antecedenten). Ook Ferwerda en Versteegh (1999) gebruiken deze indeling. Op basis van deze indeling zouden de beginners 64% van het totale aantal verdachten uitmaken, doorstromers 24% en routiniers 11%.

Staat 3.2 Verdachten in 1998, enkele achtergrondkenmerken naar aantal antecedenten van de verdachte

achtergrondkenmerken	aantal antecedenten				(abs.)*
	1 'nieuw- komer' (%)	2-10 'bekende verdachte'	11+ 'veel- pleger'	totaal	
totaal	50	39	11	100	171.300
geslacht					
man	47	40	13	100	145.500
vrouw	66	30	5	100	25.800
gemeenteklasse naar inwonertal					
< 20.000	59	35	6	100	22.400
20.000-50.000	53	38	9	100	37.100
50.000-100.000	46	42	12	100	25.500
100.000-200.000	45	41	14	100	34.100
vier grote steden	43	42	15	100	39.800
buitenland	77	18	4	100	7.800
onbekend	51	36	13	100	4.700
verslaving					
geen verslaving	53	39	7	100	159.700
alcohol	4	34	61	100	1.300
drugs	4	28	67	100	9.200
alcohol en drugs	1	14	86	100	1.100
leeftijd in 1998					
12-17	65	35	1	100	18.100
18-24	50	44	6	100	39.300
25-34	41	43	16	100	50.600
35-44	45	36	20	100	33.200
45-54	56	32	12	100	18.900
55+	69	26	5	100	11.200

* Afgerond op honderdtallen.

Bron: HKS/ABRIO

resterende verdachten, dat wil zeggen verdachten met 2 tot en met 10 antecedenten, geldt dan dat zij al eerder een proces-verbaal tegen zich opgemaakt zagen en zodoende als 'bekende verdachte' kunnen worden beschouwd.

3.6.4 *Antecedenten en kenmerken van personen en misdrijven*

Staat 3.2 geeft de samenhang van het aantal antecedenten van de verdachten met enkele kenmerken van deze personen. Daarbij zijn de 171.000 verdachten in de drie hierboven beschreven groepen ondergebracht: nieuwkomers maken 50% hiervan uit, bekende verdachten 39% en veelplegers 11%.

In de staat is ook een indicatie opgenomen of de verdachte verslaafd aan alcohol en/of drugs is. Het gaat hier overigens om door de politie geregistreerde verslaving, dat wil zeggen, op basis van ofwel vrijwillige melding van (drugs- of alcohol)gebruik of -verslaving door verdachte, ofwel de inschatting van aanwezigheid van verslavingsproblematiek bij de verdachte door de politie. Mogelijk wordt niet in elke politieregio even goed bijgehouden of een verdachte verslaafd is. Genoemde aantallen dienen derhalve te worden beschouwd als een minimumindicatie van verslavingsproblematiek bij verdachten.

Nieuwkomers zijn betrokken bij 9%, bekende verdachten bij 29% en veelplegers bij 62% van alle geregistreerde antecedenten (niet in de staat weergegeven; zie figuur 3.21). Twee derde van alle vrouwelijke verdachten uit 1998 is 'nieuwkomer', tegen iets minder dan de helft van de mannelijke tegenhangers. Mannen blijken in vergelijking tot vrouwen bijna driemaal zo vaak 'veelpleger'. Verder blijkt dat hoe groter de woongemeente (naar inwonertal), hoe groter het aandeel 'veelplegers' op het totale aantal verdachten. De 'grote vier' hebben in vergelijking tot de kleinste gemeenteklasse bijna driemaal zo veel veelplegers. Gemeenten met 100-200.000 inwoners volgen daarbij overigens op de voet. De actiefste groep verdachten, de 'top-5%' (de 9.500 verdachten met meer dan 20 antecedenten, niet in deze staat weergegeven), komt zelfs bijna viermaal zo vaak voor in de grote steden als in de kleinste gemeenten.

Met name bij de alcohol- en drugsverslaafden is een relatief groot aantal veelplegers. Bij alcoholverslaafden drie op de vijf, bij drugsverslaafden twee op de drie, en bij verslaafden aan alcohol én drugs bijna negen op elke tien verdachten. Indien het aandeel verslaafden in de groep veelplegers wordt berekend (niet in de staat weergegeven) blijkt dat onder hen ruim 40% bekend staat als alcohol- of drugsverslaafd. Van de 'top-5%' staat zelfs bijna drie op elke vijf verdachten (58%) als verslaafd geregistreerd. Dat zijn in totaal bijna 5.500 verdachten. Binnen deze groep verdachten zijn de kandidaten voor de strafrechtelijke opvang verslaafden te vinden. Waarschijnlijk is de geschatte omvang van deze groep overigens een

Staat 3.3 Verdachten in 1998, per misdrijfcategorie naar aantal antecedenten van de verdachte

misdrijfcategorie	aantal antecedenten				(abs.)*
	1 'nieuw- komer' (%)	2-10 'bekende verdachte'	11+ 'veel- pleger'	totaal	
<i>misdrijven waarvan in 1998 verdacht</i>					
totaal	35	42	23	100	332.500
geweld	34	47	19	100	54.600
vermogen	28	40	33	100	135.400
vernietiging en openbare orde	37	46	17	100	46.900
verkeer	49	41	10	100	53.700
<i>misdrijven waarvan in 1998 of eerder verdacht</i>					
totaal	8	29	63	100	1.445.300
geweld	10	39	51	100	178.300
vermogen	4	22	74	100	852.100
vernietiging en openbare orde	10	39	51	100	170.500
verkeer	20	41	39	100	130.400

* Afgerond op honderdtallen.

Bron: HKS/ABRIO

ondergrens. Immers, zoals hiervoor beschreven zal een eventuele verslaving soms niet in de registratie terechtkomen.

Er is duidelijk een verband waarneembaar tussen leeftijd van de verdachten en het aantal antecedenten: aanvankelijk geldt dat hoe ouder de verdachten is, hoe groter het aandeel veelplegers of, omgekeerd, hoe kleiner het aandeel beginners. Pas vanaf de groep verdachten van 45 jaar en ouder neemt het aandeel beginners weer toe. De in absolute zin grootste leeftijdsgroep wordt gevormd door de 25- tot en met 34-jarigen.

Staat 3.3 geeft de samenhang tussen het aantal antecedenten van de verdachten in 1998 en de aard van de in datzelfde jaar opgehelderde misdrijven. Indien deze misdrijven worden uitgesplitst naar type misdrijf, blijkt de groep beginnende verdachten (zoals in staat 2 beschreven, de helft van het aantal verdachten) betrokken bij ruim een kwart van de vermogensmisdrijven en een derde van de geweldsmisdrijven. Ofwel: twee derde van de geweldsmisdrijven kunnen aan

de veelplegers en bekende verdachten worden toegeschreven. Verkeersmisdrijven komen voor ruwweg de helft op het conto van beginners.

Staat 3.3 toont ook het totaal van de misdrijven die in 1998 én in eerdere jaren opgehelderd zijn, voor zover ze aan in 1998 bekend geworden verdachten zijn toe te schrijven. Uiteraard is dan het aandeel van de veelplegers in het aantal misdrijven groter: in tegenstelling tot de nieuwkomers zijn zij al regelmatig met de politie in aanraking geweest. Dan blijkt onder meer dat de helft van de geweldsmisdrijven aan veelplegers kan worden toegeschreven, en maar liefst drie op elke vier vermogensmisdrijven. Bij verkeersmisdrijven is het aandeel van de veelplegers relatief klein. Hier zijn de beginners voor circa een vijfde van de misdrijven verantwoordelijk.

3.7 Resumé

De door de politie geregistreerde criminaliteit is sinds 1960 over de hele linie gestegen. Vanaf het eind van de jaren zeventig nemen de aantallen snel toe bij vermogens- en geweldsmisdrijven, vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en de verkeersmisdrijven. Bij de vermogens- en verkeersmisdrijven is de stijging vanaf het begin van de jaren tachtig niet zo sterk meer, of is in sommige perioden sprake van een daling. De geweldsmisdrijven zijn juist na 1980 het sterkst toegenomen.

In totaal is de geregistreerde criminaliteit tussen 1960 en 1999 bijna vertienvoudigd. Het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten verdrievoudigden in dezelfde periode bijna. De laatste jaren neemt het aantal gehoorde verdachten sneller toe dan het aantal opgehelderde misdrijven.

Hoe stedelijker de gemeente, hoe meer criminaliteit per hoofd van de bevolking van 12-79 jaar. In zeer stedelijke gemeenten waren er in 1999 ruim vijftien geregistreerde misdrijven per 100 inwoners, in sterk stedelijke gemeenten bijna twaalf, tegenover het totale landelijke gemiddelde van nog geen tien per 100 inwoners van 12-79 jaar.

De ontwikkeling van het aantal op basis van de slachtofferenquêtes onder burgers geschatte delicten loopt over de periode 1995-1999 in grote lijnen in de pas met de ontwikkelingen in de politiestatistiek: stijgingen bij geweld en vernielingen en daling bij vermogensmisdrijven. Op basis van deze enquêtes worden naar schatting in 1999 in ons land 38 delicten per 100 inwoners van 15 jaar en ouder gepleegd.

Een analyse van de herkenningssystemen van de politieregio's (HKS) biedt aanvullende informatie over kenmerken van verdachten. Er zijn in 1998 ruim 171.000 (unieke) verdachten. Deze personen worden verantwoordelijk gehouden voor ruim 222.000 antecedenten (processen-verbaal) en 333.000 misdrijven in dat jaar.

Mannen van rond de 20 jaar en met name minderjarige inwoners van de grote steden zijn relatief het sterkst in de populatie verdachten vertegenwoordigd. Drie van de tien verdachten zijn in het buitenland geboren.

Van de in totaal 171.000 verdachten is, wanneer ook het verleden in ogenschouw wordt genomen, de helft 'nieuwkomer' (in totaal 1 antecedent), 39% is een 'bekende verdachte' (2 tot en met 10 antecedenten) en 11% is 'veelpleger' (11 of meer antecedenten). De actiefste groep verdachten, die met meer dan 20 antecedenten, maakt 5,5% uit van alle verdachten. Deze 'top-5%' is betrokken bij bijna de helft (46%) van alle 1,4 miljoen geregistreerde misdrijven waarvan ooit tegen de verdachten uit 1998 proces-verbaal is opgemaakt. Een groot deel (41%) van de 'veelplegers' staat bekend als (alcohol- en/of) drugsverslaafd.

Het aandeel van de 'nieuwkomers' (de helft van de verdachten) in het totale aantal in 1998 opgehelderde misdrijven is relatief groot bij de verkeersmisdrijven (de helft) en relatief klein bij de vermogensmisdrijven (ruim een kwart).

Vervolging en berechting

C.S. Wang, H.G. Aten

- Het aantal rechtbankstrafzaken, ingeschreven bij het OM, is in de afgelopen veertig jaar flink toegenomen. Zijn het er in 1960 nog 121.000, via 273.000 in 1994 is het aantal, de laatste jaren in een dalende trend, uitgekomen op 235.000 in 1999.
- Van de ingeschreven strafzaken doen het OM en de rechter er in 1999 elk ongeveer de helft af, het OM bijvoorbeeld via transacties of septs, de rechter in de meeste gevallen met een schuldigverklaring, soms met een ontslag van rechtsvervolging of vrijspraak.
- Het aantal zaken dat het OM afdoet, daalt sterk tussen 1995 en 1999: van 147.000 naar 114.000 zaken; de vermindering zit vooral in de (bijna) halvering van het aantal afgedane vermogensdelicten, van 60.000 naar 30.000 zaken.
- Van alle 114.000 in 1999 door het OM afgedane zaken eindigt 58% met een transactie en wordt 23% geseponeerd.
- De rechter legt in 1999 in 105.000 zaken een straf op. In meer dan 40% van de gevallen is dit een geldboete zonder gevangenisstraf, in 36% een gevangenisstraf zonder geldboete. De overige straffen zijn combinaties of taakstraffen.
- Van alle door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen is in 1997 ruim 4% een straf van drie jaar of meer, in 1999 bijna 3,5%. Dit is in 1960 nog maar 0,5%.
- Van de 47.000 opgelegde onvoorwaardelijke geldboetes in 1999 valt ruim 40% in de categorie 1.000 tot 5.000 gulden.

In het traject van de strafrechtelijke afdoening van criminaliteit volgt na de fase van de opsporing (hoofdstuk 3) die van de vervolging en de berechting. Daarbij gaat het om de instroom van strafzaken bij de parketten van het OM en de afdoening van strafzaken in eerste aanleg door het OM en door de rechter. Processen-verbaal worden bij de verschillende arrondissementsparketten ingeschreven. De officier van justitie beslist, afhankelijk van de omstandigheden en de aard van het strafbare feit, over de verdere afhandeling van de strafzaak. Hij kan seponeren, hij kan een transactieaanbod doen (in beperkte mate mogelijk bij misdrijven), of hij kan de zaak, eventueel na voeging, voorleggen aan de rechter.

De in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfermatige informatie gaat voornamelijk over de rechtbankstrafzaken die in eerste aanleg worden behandeld door de arrondissementsrechtbanken. Meer summier wordt ingegaan op hoger beroep bij de gerechtshoven en beroep in cassatie bij de Hoge Raad, op schadevergoeding aan ex-verdachten en op internationale uitlevering.

De gepresenteerde informatie heeft in eerste instantie betrekking op de periode 1995-1999. Cijfers over de periode tussen 1960 en 1995 zijn in beperkte mate opgenomen.⁹⁷

Bij een vergelijking van de cijfermatige informatie van deze editie van 'Criminaliteit en rechtshandhaving' met die van 1999 zal de lezer verschillen kunnen opmerken die een nadere uitleg behoeven.

Het CBS is begin jaren negentig, voorzover mogelijk, overgegaan van een handmatige op een elektronische gegevensverzameling uit COMPAS, het administratiesysteem van de parketten (zie bijlage 2). Sinds 1993 vindt de berichtgeving vanuit COMPAS over ingeschreven en door OM en rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken vrijwel volledig langs elektronische weg plaats. Deze elektronische berichtgeving kende kinderziektes, terwijl de papieren berichtgeving in enkele gevallen voortijdig werd gestaakt. Op deze wijze is informatie over een deel van de ingeschreven zaken en over vrijwel alle afdoeningen door het OM over de jaren 1991 en 1992 verloren gegaan. In mindere mate geldt dit ook voor 1993. Ook de cijfers over afdoeningen door de rechter kenden op onderdelen onderrapportage, waardoor op dit gebied voor de jaren 1991-1993 alleen het totaalcijfer betrouwbaar genoeg is voor statistische analyse.

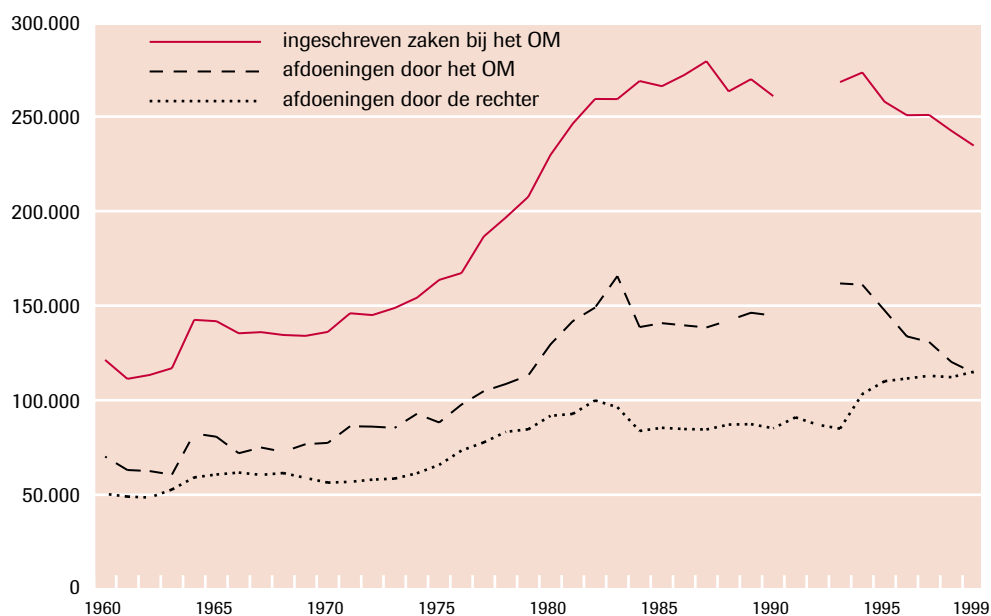
Ook na 1993 blijkt de berichtgeving onvolledig te zijn geweest en is sprake van een onderrapportage. Daarom heeft het CBS, in samenwerking met de berichtgevers, de basisgegevens voor 1994 en latere jaren gereviseerd. Deze revisie is in het najaar van 2000 afgerond. De herziene cijfers komen in de plaats van alle eerder gepubliceerde gegevens over ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken vanaf 1994.

In dit hoofdstuk zijn vrijwel geen gegevens opgenomen over zaken met minderjarige verdachten. Uitvoerige informatie over de toepassing van het jeugdstrafrecht, met uitgebreide aandacht voor de leeftijdscategorie 12 tot en met 17 jaar staat in hoofdstuk 6.

In box 4.1 vindt een nadere uiteenzetting plaats over de bij het CBS en het parket-generaal in gebruik zijnde informatiesystemen over vervolging en berechting. Onder

97 In de loop van de beschreven periode (1960-1999) zijn in de basisgegevens over vervolging en berechting (bijvoorbeeld door wijziging in wetgeving, verandering van inzicht of het opstellen van standaardclassificaties) veranderingen opgetreden in de wijze van groepering en weergave van de statistische uitkomsten. De in dit hoofdstuk vermelde cijferreeksen zijn zoveel mogelijk vergelijkbaar gemaakt door het samenvoegen of splitsen van het beschikbare basismateriaal.

Figuur 4.1 Inschrijvingen en afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg, 1960-1999*

* 1960-1990 = gewone strafzaken, economische strafzaken, belastingstrafzaken, militaire strafzaken; 1993-1999 = Wetboek van Strafrecht, Wegenverkeerswet, Wet op de Economische delicten, Opiumwet, Wet Wapens en munitie, overige strafwetten en onbekend; OM-cijfers van 1991 en 1992 ontbreken.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.1 (bijlage 4).

Bron: CBS

meer wordt aandacht geschonken aan de werkwijze van de onderscheidene instellingen en de verschillende wijzen van vergaring van statistische informatie.

4.1 Vervolg en berechting in kort bestek

In 1960 zijn zo'n 120.000 strafzaken ingeschreven bij de arrondissementsparketten van het OM (zie figuur 4.1). In hetzelfde jaar zijn door het OM 70.000 en door de rechter 50.000 zaken afgedaan. Overigens zijn dit niet precies diezelfde 120.000 zaken, omdat er ook zaken van voorgaande jaren worden afgedaan. Bedacht moet verder worden dat een of meer oorspronkelijk afzonderlijk ingeschreven zaken in het vervolg van het traject door het OM of daarna door de rechter gevoegd kunnen worden. Voor de beoordeling van de langetermijntrend is het ontbreken van de gegevens over de jaren 1991 en 1992 geen onoverkomelijk bezwaar.

Te zien is dat vanaf 1970 de inschrijvingen en afdoeningen stijgen. Deze stijging vindt versneld plaats vanaf eind jaren zeventig, maar eindigt begin jaren tachtig.

Box 4.1 Informatiesystemen over vervolging en berechting: CBS en parket-generaal

Het CBS ontleent zijn informatie over vervolging en berechting voor het grootste deel aan COMPAS. COMPAS is het elektronische administratiesysteem van de arrondissementsparketten.

Uit COMPAS ontvangt het CBS informatie over ingeschreven rechtbankstrafzaken, afdoeningen door het Openbaar Ministerie en afdoeningen door de rechter in eerste aanleg. Deze informatie wordt gecompleteerd door berichtgeving van de gerechtshoven en de Hoge Raad. Per inschrijving of beslissing wordt een melding gedaan naar het CBS. De berichtgeving vindt plaats per dossiernummer. Het CBS koppelt de afzonderlijke berichten van de verschillende instanties per dossiernummer tot informatie per strafzaak.

Het parket-generaal beschikt over het informatiesysteem OMDData. De informatie in OMDData omvat gegevens over inschrijvingen, afdoeningen door het Openbaar Ministerie en de rechter in eerste aanleg. Deze worden op dossierniveau onttrokken aan Rapsody, een systeem voor beleids- en beheersinformatie dat bij de arrondissementen in gebruik is. Rapsody ontleent zijn gegevens eveneens aan COMPAS. Het WODC heeft toegang tot dit systeem ten behoeve van onderzoek.

Tussen beide waarnemingen is een aantal verschillen op te merken, zoals:

- 1 Een bericht wordt in principe pas naar het CBS verzonden als de dossierinformatie niet meer wordt gewijzigd. Op deze manier ontstaat er een vertraging in de berichtgeving en daarmee ook een vertraging in de termijn waarop cijfers beschikbaar komen. Rapsody wordt per week gevuld vanuit COMPAS. OMDData kan Rapsody op

willekeurige momenten bevragen.

Hierbij worden geen eisen gesteld aan de status van de zaak. Het resultaat is dat de gegevens eerder beschikbaar zijn, maar nog wel onderhevig zijn aan mutaties.

- 2 Het CBS 'bevriest' zijn gegevens in jaarbestanden.

OMData kent een dynamiek, omdat de gegevens na een vorige bevraging gewijzigd kunnen zijn. Het gevolg is, dat er op een later tijdstip een ander antwoord kan komen op dezelfde vraag.

- 3 Het CBS deelt strafzaken naar delicttype in op basis van het delict met de zwaarste strafbedreiging.

In OMDData kan dit (nog) niet op die manier. Een eventuele indeling naar delicttype vindt daar meestal plaats op basis van het als eerste vermelde feit in een zaak.

Door deze verschillen in werkwijze kunnen ook verschillen ontstaan in de uitkomsten.

Keuzes moeten worden gemaakt en verschillen kunnen optreden, niet alleen in de werkwijze bij de vergaring van statistische informatie, maar ook bij de presentatie en de daarbij gekozen afbakening. De ratio achter de keuzes is afhankelijk van achterliggende doelstellingen en uitgangspunten. Dat moge uit het volgende blijken.

Het CBS registreert, overigens evenals het Openbaar Ministerie (OM) in zijn jaarverslagen, voegingen ad informandum en ter berechting als afdoeningen door het OM. De gedachte daarbij is dat deze zaken statistisch 'aan hun eind komen' door een beslissing van het OM. Ze zijn immers in het vervolg van het proces (bij de rechter) niet meer waarneembaar als afzonderlijke

Vervolg box 4.1

statistische eenheid. In 1999 ging het om circa 14.000 voegingen.

Wanneer echter het doel is om zicht te krijgen op de zaken of feiten die door de rechter worden behandeld, dan zijn deze voegingen daarbij ook van belang. Met andere woorden: ze spelen bij de rechter wel een rol. Dit in tegenstelling tot andere afdoeningwijzen als sepot of transactie. In die zin zijn het geen 'echte' afdoeningen door het OM. Bij de interpretatie van de cijfers is dus de achterliggende doelstelling van belang.

Er zijn ook verschillen tussen de in dit hoofdstuk gepresenteerde CBS-cijfers en de statistische rapportages in de jaarverslagen van het OM. Deze zijn onder andere het gevolg van een verschil in optiek tussen beide instellingen.

Zo rekent het OM dagvaardingen tot de 'productie' van het OM. Dat is vanuit de optiek van de organisatie begrijpelijk: een dagvaarding is immers een product dat het OM 'verlaat', al is er vervolgens nog wel werk voor het OM bij de rechtszitting en in het verlengde daarvan. In 1999 ging het om circa 124.000 dagvaardingen (OM-jaarverslag 1999, p. 21). Vanuit de statistisch optiek van het CBS is echter een dagvaarding minder belangrijk: de zaak komt daarmee statistisch niet tot een einde. Die zaak zal immers, later in de tijd, via een afdoening door de rechter in de statistiek opduiken.

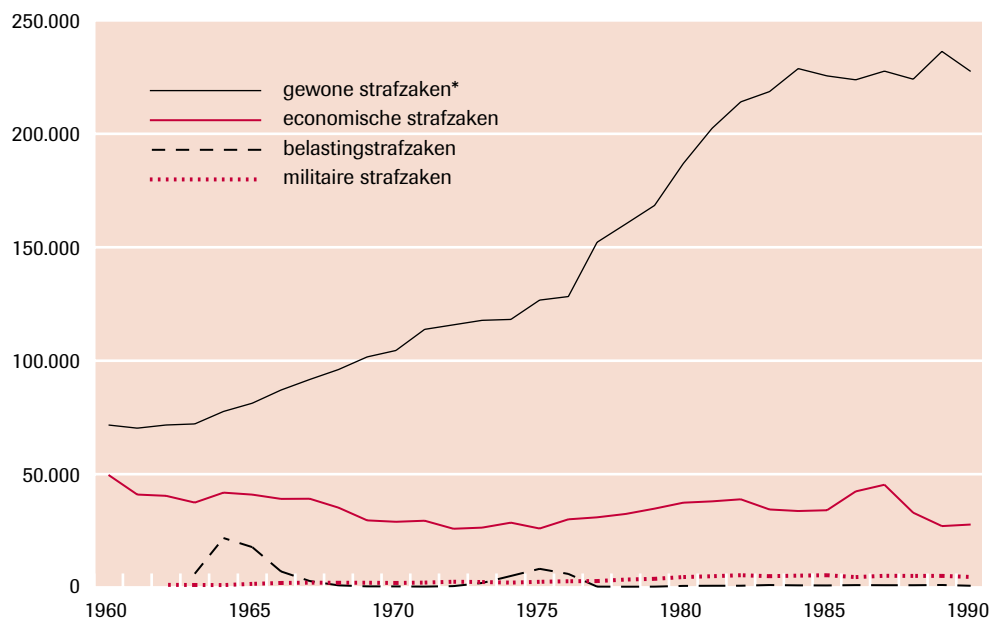
De gegevens in deze publicatie zijn steeds gebaseerd op CBS-informatie. Berichtgeving van gerechtshoven en Hoge Raad kon daarin nog niet worden verwerkt.

Rond 1994 zijn zowel inschrijvingen als afdoeningen (OM en rechter) weer op het niveau van begin jaren tachtig.

In de periode 1994-1999 is er zowel bij de inschrijvingen als bij de afdoeningen OM een dalende tendens te zien. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat ook de totale geregistreerde criminaliteit in die periode aanvankelijk vermindert, maar vanaf 1996 weer stijgt. In 1999 worden 235.000 strafzaken ingeschreven bij het OM (in 1995 zijn het er 258.000). Het OM doet in 1999 115.000 zaken af (in 1995 nog 147.000). De rechter doet in de periode 1995-1999 jaarlijks tussen de 110.000 en 115.000 zaken af.

4.2   Ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie

In de fase van de opsporing besluiten de opsporingsautoriteiten tot het al dan niet doorzenden naar het OM van het opgemaakte proces-verbaal inzake een ter kennis gekomen strafbaar feit (overtreding of misdrijf). Van alle misdrijven die bij de opsporingsinstanties (zoals politie) zijn geregistreerd – jaarlijks zo'n 1,2 miljoen – komt slechts een deel voor verdere behandeling als strafzaak terecht bij de parketten van het OM.

Figuur 4.2 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie, 1960-1990

* Commune delicten, misdrijven.

Voor enkele corresponderende cijfers, zie tabel 4.2 (bijlage 4).

Bron: CBS

Een deel van de minder ernstige strafbare feiten wordt door de politie afgehandeld. Bij misdrijven kan dat gebeuren via een Halt-afdoening als het om strafrechtelijk minderjarigen gaat (zie paragraaf 6.2.1), of via een transactie als het om strafrechtelijk meerderjarigen gaat. Deze laatste mogelijkheid is in 1993 ingevoerd en kwam in 1999 voor bij circa 7.500 lichtere gevallen van winkeldiefstal en rijden onder invloed.

Daartegenover staat dat het OM niet alleen van de politie processen-verbaal inzake strafbare feiten krijgt, maar ook van bijzondere opsporingsdiensten, zoals de Economische Controledienst (ECD) en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD). Deze zaken kwamen niet in hoofdstuk 3 aan de orde, maar leiden wél tot een strafzaak en komen daarom in dit hoofdstuk wel in de cijfers voor.

Een strafzaak is in dit kader gedefinieerd als 'een aan het Openbaar Ministerie ter (verdere) afhandeling voorgelegd proces-verbaal tegen één verdachte wegens een of meer strafbare feiten' (zie bijlage 3). Eén verdachte (persoon) kan dus meer dan één strafbaar feit hebben gepleegd, terwijl anderzijds bij één strafbaar feit meer verdachten kunnen zijn betrokken. Het OM (met voeging ad informandum of

voeging ter berechting) en de rechter (met voeging ter zitting) kunnen, onder andere om redenen van efficiëntie, afzonderlijk ingeschreven zaken die in voldoende mate met elkaar samenhangen, behandelen of afdoen als één zaak.

Bij de strafzaken waarbij de verdachte meer dan één misdrijf heeft gepleegd, is de strafzaak primair geclassificeerd bij het misdrijf waarop in de wet de hoogste strafdreiging staat. De indeling van misdrijven in dit hoofdstuk is gebaseerd op de CBS-standaardclassificatie misdrijven (zie bijlage 5).

Uit de vroegere Justitiële Statistiek blijkt dat in het jaar 1960 bij de rechtbanken bijna 72.000 'gewone' strafzaken en een kleine 50.000 economische strafzaken worden ingeschreven, in totaal 121.000 (figuur 4.2). In 1965 is het aantal zaken opgelopen tot 142.000, inclusief 18.000 belastingstrafzaken (vóór 1963 zijn geen afzonderlijke cijfers van de belastingstrafzaken beschikbaar⁹⁸). Tussen 1970 en 1984 loopt het aantal ingeschreven gewone strafzaken verder op, tot 229.000, en blijft dan tot 1990 tamelijk constant. Het aantal economische strafzaken komt via 37.000 in 1980 uiteindelijk uit op bijna 28.000 in 1990.

In het begin van de jaren negentig is de standaardclassificatie misdrijven in de statistische overzichten geïntroduceerd, zodat de ingeschreven zaken konden worden uitgesplitst naar wet (figuur 4.3).

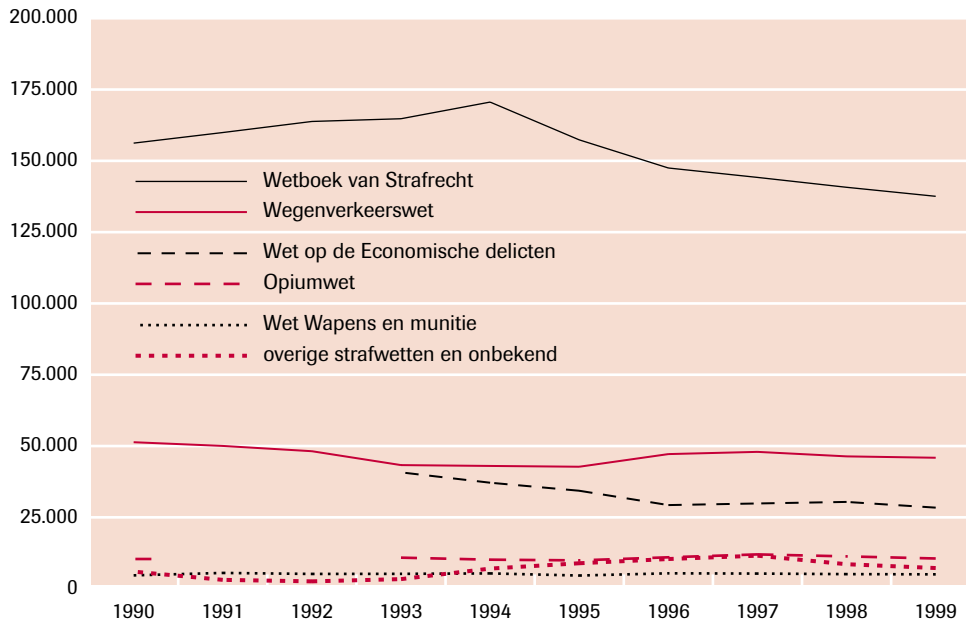
Uit tabel 4.3 (bijlage 4) blijkt dat in de periode 1995-1999 het aantal ingeschreven rechtbankstrafzaken van 258.000 in 1995 geleidelijk is gedaald tot rond de 235.000 in 1999 (-9%). Deze daling komt vooral voor bij de vermogensmisdrijven. Gestegen zijn de geweldsmisdrijven (+13%).

De meeste zaken in de fase van de vervolging gaan over strafbare feiten uit het Wetboek van Strafrecht: 138.000 in 1999, dit is globaal bijna zes van elke tien zaken. Van de overige zaken dragen vooral bij misdrijven uit de Wegenverkeerswet (46.000 in 1999), zoals rijden onder invloed en doorrijden na ongeval, en strafbare feiten uit de Wet op de Economische delicten (28.000). De laatste categorie is de afgelopen jaren in omvang teruggelopen (-20%). Verder zijn er de misdrijven uit de Opiumwet (11.000), de Wet Wapens en munitie (5.000) en de overige strafwetten (7.000).

Vermogensmisdrijven vormen het grootste deel van de misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht: in absolute aantallen, maar ook relatief, zijn echter de ingeschreven vermogensmisdrijven sinds 1995 teruggelopen (zie figuur 4.4). Worden er in 1995

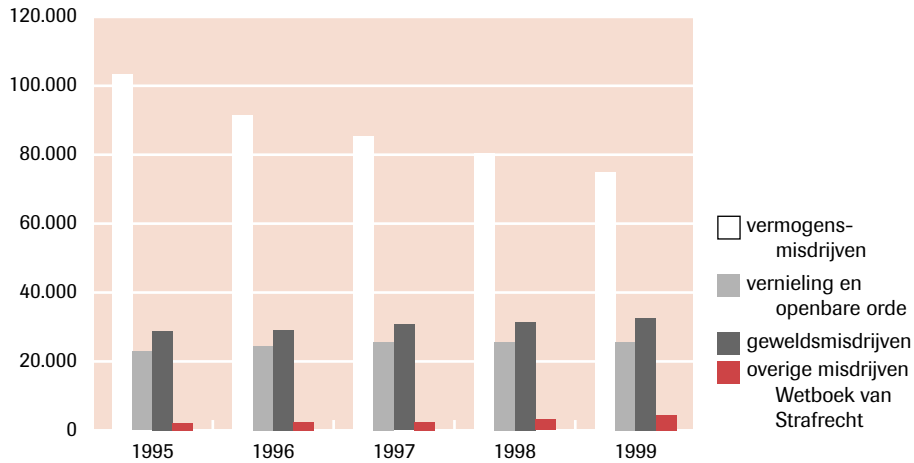
98 De omvang van het aantal belastingstrafzaken is in de loop van de beschreven periode aan nogal grote schommelingen onderhevig geweest (maximaal ingeschreven 22.000 zaken in 1964, minimaal ingeschreven 400 zaken in 1978). Dit houdt, kort gezegd, verband met verschillen in rubricering van en competentie rond bepaalde parkeer(meter)overtradingen: wel of niet een belastingzaak; behandeling door de rechtbank of door het kantongerecht.

Figuur 4.3 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie, 1990-1999

Voor enkele corresponderende cijfers, zie tabel 4.2 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 4.4 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie, Wetboek van Strafrecht, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

nog iets meer dan 103.000 geteld (66% van het totaal van misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht), in 1999 zijn het er 75.000, 54% van het totale aantal. Eenvoudige en gekwalificeerde diefstal maken bij de vermogensmisdrijven het leeuwendeel uit. Juist deze misdrijven zijn in aantal teruggelopen. Toegenomen in de periode 1995-1999 is het aandeel van de geweldsmisdrijven binnen de zaken uit het Wetboek van Strafrecht: van 18% naar 24%. In absolute aantallen zijn vooral de delictsoorten bedreiging en mishandeling in de afgelopen periode gestegen.

4.3 Afdoeningen door het Openbaar Ministerie

De arrondissementsparketten van het OM behandelen de ingeschreven rechtbankstrafzaken. De officier van justitie beslist mede aan de hand van door het beleid aangegeven criteria of hij in een bepaalde zaak al dan niet overgaat tot vervolging. De afdoening van strafzaken in eerste aanleg door het OM in het jaar 1960, komt uit op een totaal van 70.000 zaken.⁹⁹ In de daaropvolgende jaren stijgt het totale aantal afdoeningen OM geleidelijk naar 87.000 in 1975. Daarna gaat de groei sneller: via 130.000 in 1980 naar een top van 166.000 in 1983. Vanaf dat jaar zet een afvlakking in. Tot 1990 is er nog een geringe groei naar rond de 145.000 OM-afdoeningen.¹⁰⁰ In 1999 is het totale aantal afdoeningen door het OM met iets minder dan 115.000 zaken weer beland op het niveau van rond 1980 (zie figuur 4.1).

Misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht

Het Wetboek van Strafrecht krijgt in deze publicatie extra aandacht. Figuur 4.5 geeft een uitsplitsing van de afdoeningen van rechtbankstrafzaken door het OM, ingedeeld naar het ten laste gelegde type misdrijf. In 1995 ging het bij 68% van alle OM-afdoeningen van delicten uit het Wetboek van Strafrecht om een van de vermogensmisdrijven; in 1999 is dat nog 53%. Vooral de diefstalmisdrijven zijn sterk teruggelopen. Door deze sterke afname van de vermogensmisdrijven is het aandeel van de geweldsmisdrijven gestegen van 15% in 1995 naar 20% in 1999, ondanks een afname in absolute aantallen.

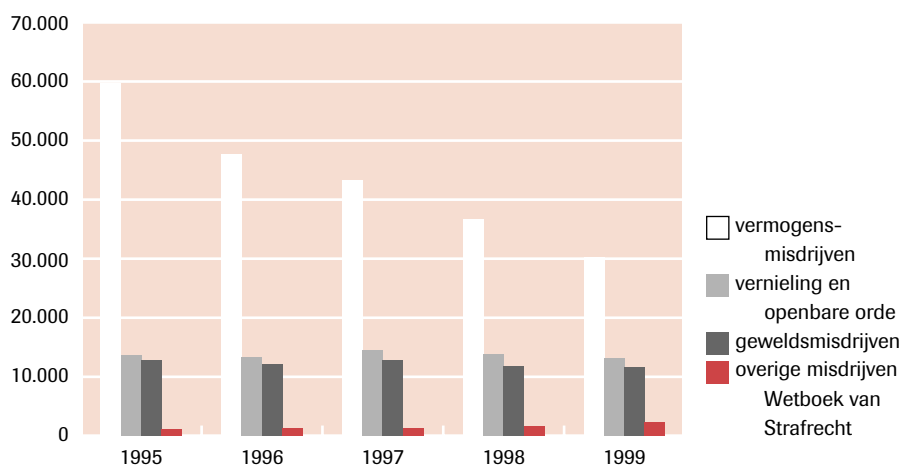
Verdachten in door OM afgedane strafzaken

Figuur 4.6 laat zien dat in de periode 1995-1999 rond drie kwart van alle verdachten meerderjarigen zijn. Hun aandeel loopt terug. In 1999 is het nog 71%. Het aandeel van de minderjarigen daarentegen is stijgend. Is het in 1995 bijna 11%, in 1999 gaat het al in de richting van de 15% van alle OM-afdoeningen.

99 De cijfers van 1960 zijn inclusief economische strafzaken maar exclusief belastingstrafzaken.

100 Gegevens over OM-afdoeningen voor de jaren 1991 en 1992 ontbreken.

Figuur 4.5 Afdoeningen door het Openbaar Ministerie van rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.4 (bijlage 4).

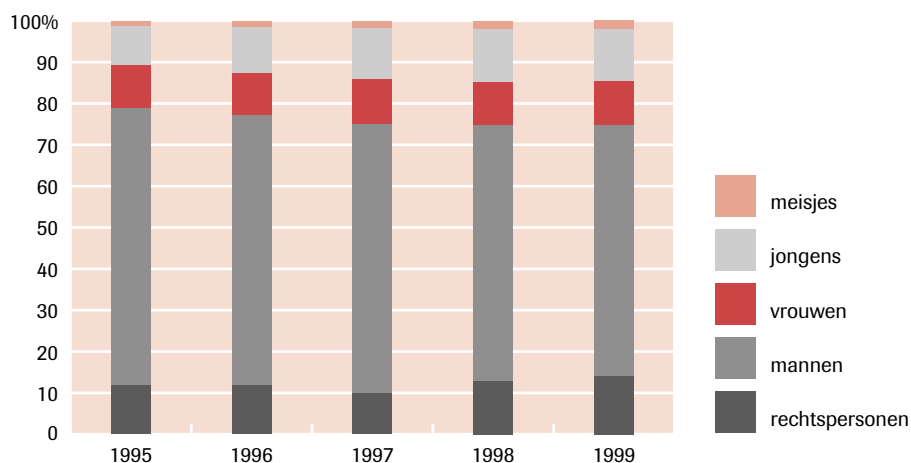
Bron: CBS

Een op de tien verdachten is een meerderjarige vrouw. De minderjarige verdachten zijn in meerderheid jongens: van het totale aantal verdachten maken zij 12% uit; meisjes 2%, maar hun aantal neemt toe. Ongeveer 14% van de verdachten is een rechtspersoon. Ook deze categorie verdachten neemt toe.

Bezien naar leeftijd en geslacht van de verdachten en type misdrijf blijkt dat de delictcategorie geweldsdelicten onder (minderjarige) jongens en meisjes tussen 1995 en 1999 duidelijk is gestegen: van alle verdachten van geweldsdelicten was in 1996 16% minderjarig; in 1999 is het al 22%. Ook bij de verdachten van vermogensdelicten, hoewel in aantal afnemend, gaat het steeds meer om minderjarigen: in 1995 nog 15% van de OM-afdoeningen inzake vermogensdelicten, in 1999 25%.

Zowel bij de vrouwen als de meisjes en de jongens is bij de in 1999 door het OM afgedane zaken het aandeel van de vermogensmisdrijven (merendeels diefstal-delicten) ongeveer de helft. Bij de (volwassen) mannen is het aandeel in dit type misdrijven ongeveer een kwart. De laatsten zijn vaak betrokken bij misdrijven uit de Wegenverkeerswet, zoals rijden onder invloed. Verdachte rechtspersonen wordt in bijna negen van de tien zaken waarbij ze zijn betrokken, een economisch misdrijf ten laste gelegd. Een groot deel van de misdrijven kan uiteraard per definitie niet door een rechtspersoon worden gepleegd.

Figuur 4.6 Afdoeningen door het Openbaar Ministerie van rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, naar type verdachte, 1995-1999

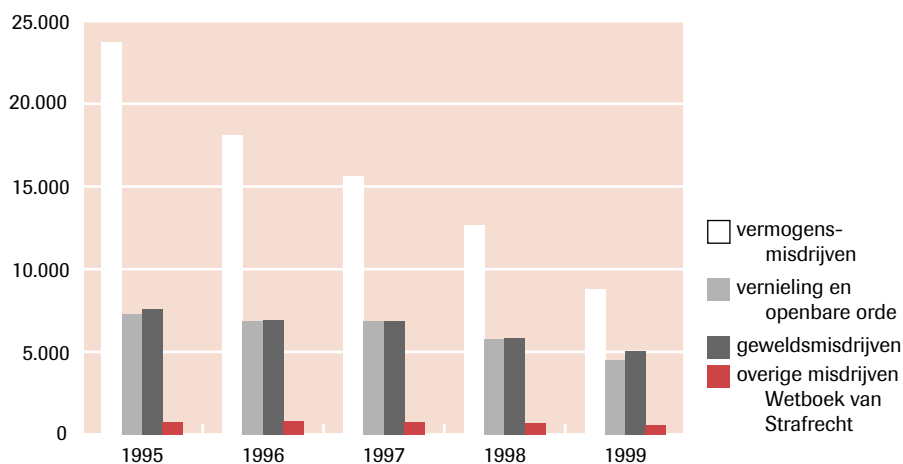
Bron: CBS

De afdoening van een strafzaak door het OM, zonder tussenkomst van de rechter, gebeurt op diverse wijzen. De belangrijkste daarvan zijn de sepot en (het aanbieden van) transacties. Daarnaast worden in de statistische overzichten tot de afdoeningen door het OM de voeging ad informandum en de voeging ter zitting gerekend (zie ook hoofdstuk 2). Ook de overdracht van het ene naar het andere parket is een afdoening door het OM. Na een voeging of een overdracht zal een strafzaak in de meeste gevallen uiteindelijk aan de rechter worden voorgelegd.

4.3.1 Sepots

Met het totale aantal afdoeningen door het OM steeg het absolute aantal sepot: van 20.000 in 1960 tot ruim 70.000 in 1990. Relatief gezien was er een daling. Werd in 1960 bijna twee derde van de zaken afgedaan met een sepot, in 1990 was dit nog minder dan de helft. Van de 115.000 rechtbankstrafzaken die het OM in 1999 afdoet, gebeurt dat zelfs nog maar in minder dan een kwart van de gevallen in de vorm van een sepot (26.000 zaken of 23%). In de afgelopen vijf jaren is het aandeel van de sepot vrij snel teruggelopen: in 1995 ging het nog om 36% (zie ook tabel 4.5, bijlage 4). Wanneer de officier van justitie een zaak seponeert, zijn het in de meerderheid van de gevallen technische sepot (in 1999 15.000, in 1995 nog bijna 30.000).

Figuur 4.7 Sepots door het Openbaar Ministerie in rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, 1995-1999

Bron: CBS

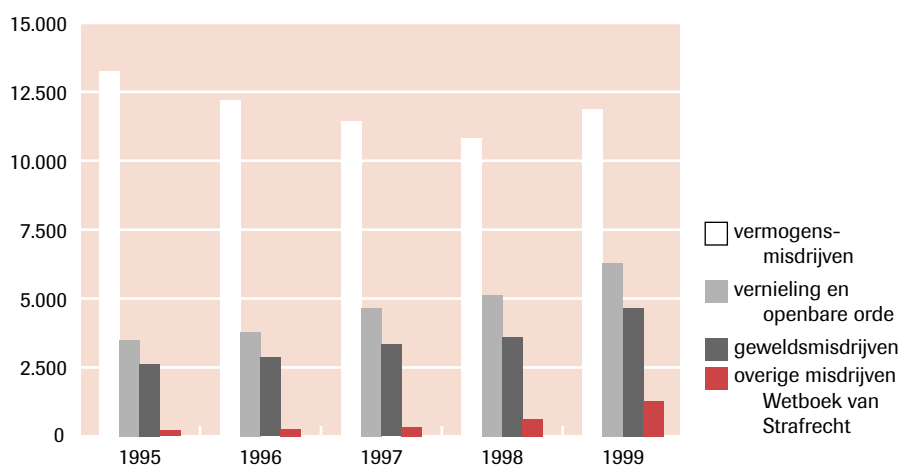
Bij de andere wijzen van sepot (11.000 keer in 1999) gaat het om een van de tientallen onderscheiden vormen van het beleidssepot¹⁰¹; bijvoorbeeld kan 'het algemeen belang' een vervolging in de weg staan. Deze wijzen van afdoening OM kunnen voorwaardelijk of onvoorwaardelijk plaatsvinden.

Tot de beleidssepots worden ook de 'kale' sepots gerekend: sepots zonder voorwaarden en zonder kennisgeving aan de verdachte. De sepots staan voor bijna drie kwart in verband met de (aanvankelijke) verdenking van misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht. Sepots voor verkeersmisdrijven en voor economische misdrijven maken beide zo'n 10% van het totale aantal sepots uit.

De sepots voor zaken uit het Wetboek van Strafrecht lopen zowel voor het totaal als voor alle categorieën afzonderlijk in aantal terug (figuur 4.7). In de periode 1995-1999 is vooral het aantal sepots voor vermogensmisdrijven sterk verminderd, van 24.000 naar 9.000. Ook de sepots voor de categorie geweldsmisdrijven en de categorie vernieling en openbare orde daalden flink in omvang.

¹⁰¹ In het midden van de jaren tachtig heeft de regering bepaald dat 'zal moeten worden gestreefd naar halvering van het percentage onvoorwaardelijke beleidssepots (...) in de periode tot 1990'. In 1988 heeft het CBS onderzocht of het gestelde doel werd gehaald (CBS, 1988). Geconcludeerd werd toen dat dit het geval was. Overigens werd opgemerkt dat al in het begin van de jaren tachtig het aantal beleidssepots 'over zijn top heen was op het moment dat het kabinet zijn doelstelling publiceerde'.

Figuur 4.8 Transacties door het Openbaar Ministerie in rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, 1995-1999

Bron: CBS

4.3.2 Transacties

Een andere belangrijke wijze van afdoening die het OM ten dienste staat, is de transactie (artikel 74 Sr). In de meeste gevallen stelt het OM hierbij als voorwaarde het betalen van een bepaalde geldsom (een 'boete'). Bij de invoering van de Wet Vermogenssancties in 1983 werd deze transactiemogelijkheid voor misdrijven in het strafrecht geïntroduceerd. Het aantal en het type van strafbare feiten waarvoor het OM een transactievoorstel kan doen, is in de loop van de jaren steeds verder uitgebreid.

Tegenover de absolute en de relatieve afname van het aantal septs in de periode 1995-1999, staat de relatieve toename van het aantal transacties. Het absolute aantal transacties bij rechtbankstrafzaken is in de periode 1995-1998 jaarlijks steeds iets minder dan 60.000, maar is in 1999 opgelopen tot bijna 67.000 (tabel 4.5, bijlage 4). Bij een dalend totaal aantal OM-afdoeningen (van 147.000 naar 115.000) neemt het aandeel transacties relatief toe van 39% in 1995 tot 58% in 1999. De transactie gaat als afdoeningmiddel ver aan kop.

De verdeling over de categorieën delicten is bij de transacties anders dan bij de septs. Zo is het aandeel van de transacties voor een misdrijf uit het Wetboek van Strafrecht vrij stabiel en ligt dit rond de 35%. Het verkeersmisdrijf 'rijden onder invloed' is na een lichte stijging weer gedaald. Omgekeerd zijn de transacties voor economische misdrijven na een daling rond 1997 weer gestegen. Van alle transacties in zaken uit het Wetboek van Strafrecht hebben de meeste betrekking op een vermogensmisdrijf (zie figuur 4.8). Het aandeel van de transacties voor

misdrijven uit de categorieën geweld en vernieling en openbare orde ligt lager maar is aan het toenemen.

4.3.3 *Overige wijzen van afdoening*

Behalve de afdoening door middel van een sepot of een transactie, heeft de officier van justitie andere manieren om een strafzaak zelf af te doen, dus voordat de rechter er aan te pas komt. De officier van justitie beoordeelt, al naar gelang de aard en de omstandigheden van de aan hem voorgelegde zaken, of het *samenvoegen* van afzonderlijke strafzaken zinvol is, bijvoorbeeld om redenen van efficiëntie. Deze zaken gaan dan alsnog *gevoegd* naar de rechter. Ongeveer een kwart (in 1995) tot een zesde (in 1999) van alle OM-afdoeningen bestaat uit een voeging ad informandum, voeging ter berechting of een overdracht naar een ander parket. Ook in absolute aantallen bezien zijn deze wijzen van afdoening OM sterk verminderd (zie tabel 4.5, bijlage 4).

Ruim de helft van de zaken wordt door het OM via een dagvaarding voor de rechter gebracht. Deze worden door het CBS *niet* tot de afdoeningen van het OM gerekend (zie box 4.1) en komen in de volgende paragraaf (afdoeningen door de rechter) tot uitdrukking.

4.4 **Afdoeningen door de rechter**

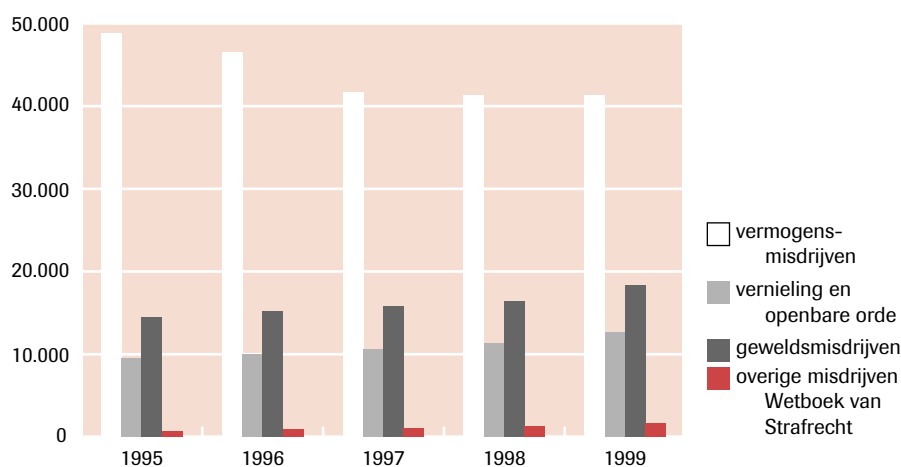
De strafzaken die bij de parketten staan ingeschreven, worden globaal gesproken in de helft van de gevallen afgedaan door het OM. Dit gebeurt, zoals hiervoor is gebleken, in de regel via een sepot of een transactie. De andere helft van de ingeschreven zaken legt het OM ter berechting voor aan de rechter. De officier van justitie gaat in dat geval over tot het dagvaarden van de verdachte. De rechter in eerste aanleg gaat zich dan over de zaak uitspreken.

4.4.1 *Afdoeningen van rechtbankstrafzaken*

De ontwikkeling in de afdoeningen van zaken door de strafkamers van de arrondissementsrechtbanken laat zien dat er tussen 1960 en heden meer dan een verdubbeling in het aantal zaken is geweest. De rechter doet in 1960 50.000 strafzaken af, in 1999 ruim 115.000 (zie figuur 4.1).

Een opvallende ontwikkeling is te zien bij de misdrijven uit de Wegenverkeerswet. In de loop van de jaren zeventig begint het aantal verkeerszaken sterk te stijgen. Deze stijging houdt aan tot na 1980. De stijging wordt vooral veroorzaakt door het misdrijf rijden onder invloed. De verklaring van deze ontwikkeling lijkt dan ook te liggen in de toenmalige nieuwe, strengere wetgeving op het gebied van drankgebruik bij het deelnemen aan het verkeer en de handhaving daarvan sinds 1974.

Figuur 4.9 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.6 (bijlage 4).

Bron: CBS

In hoofdstuk 3 (paragraaf 3.2.4) is reeds aandacht geschonken aan de opsporingskant van dit delict, artikel 26 uit de toenmalige Wegenverkeerswet.

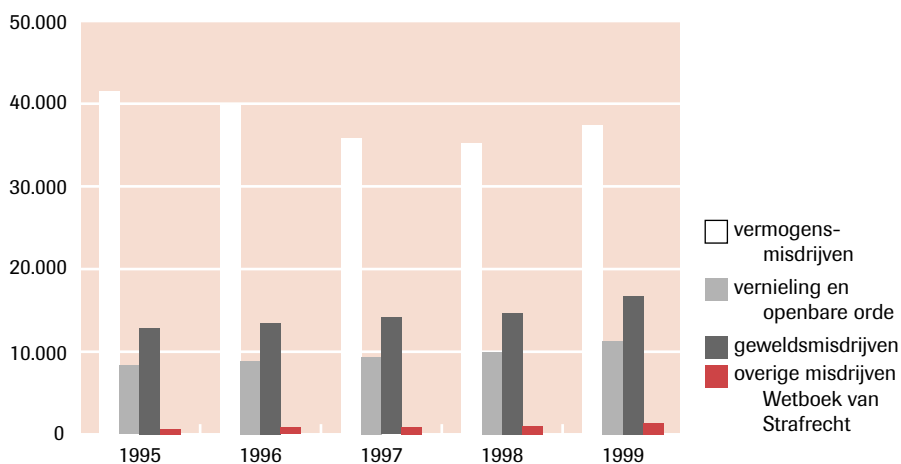
In de periode 1995-1999 staat jaarlijks bijna twee derde van alle strafzaken bij de rechter in verband met een misdrijf uit het Wetboek van Strafrecht (zie tabel 4.6, bijlage 4). In dezelfde periode behoort een vijfde van de strafzaken bij de rechter tot de misdrijven uit de Wegenverkeerswet. Het aandeel van de misdrijven tegen de Opiumwet, in absoluut aantal gering, laat een stijgende tendens zien.

Binnen de categorie Wetboek van Strafrecht zijn in de periode 1995-1999 ook bij de strafzaken die aan de rechter worden voorgelegd, de vermogensmisdrijven in de meerderheid, hoewel het aandeel aan het dalen is: van 67% naar 56% (zie figuur 4.9). Geweldsmisdrijven, in aantal geringer, hebben in de rechterlijke afdoeningen van misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht in dezelfde periode een groeiend aandeel: van 20% naar 25%.

4.4.2 Eindbeslissing van de rechter

Bij de rechtbankstrafzaken, zo blijkt uit de cijfers, verklaart de rechter een verdachte in de meeste gevallen schuldig. Van de 115.000 strafzaken die de rechtbanken in eerste aanleg in 1999 hebben afgedaan, eindigen er bijna 106.000 met een schuldigverklaring (zie tabel 4.7, bijlage 4). De verdeling naar zaken binnen het Wetboek van Strafrecht is weergegeven in figuur 4.10.

Figuur 4.10 Schuldigverklaringen door de rechter in rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.7 (bijlage 4).

Bron: CBS

De periode 1995-1998 laat bij zaken uit het Wetboek van Strafrecht, in volume de grootste categorie, aanvankelijk een lichte teruggang zien van het aantal schuldigverklaringen, van 63.000 in 1995 (65%) naar 60.000 in 1998 (60%), terwijl er in 1999 een toeneming is naar 67.000, 63% van het totaal aantal schuldigverklaringen. Elk van de drie grote delictcategorieën (geweld, vermogen, vernieling/openbare orde) stijgt met ongeveer 2.000 (1999 t.o.v. 1998) schuldigverklaringen.

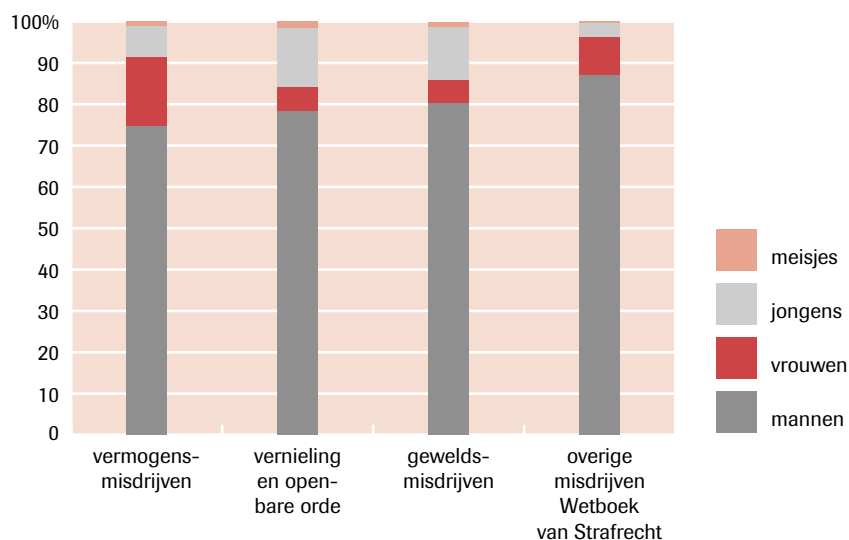
Voor misdrijven uit de Wegenverkeerswet is, vergeleken met 1995 (20.000 ofwel 20% van het totale aantal schuldigverklaringen), in 1999 in meer zaken een schuldigverklaring uitgesproken (23.000, ofwel 22%). In 1997 waren het er absoluut (24.000) en relatief (24%) nog iets meer. Dalend is het aantal schuldigverklaringen voor zaken in verband met de Wet op de Economische delicten. Stijgend daarentegen weer zijn de schuldigverklaringen voor misdrijven uit de Opiumwet.

Voor alle hoofdcategorieën zijn de mannen als verdachte veruit in de meerderheid, het meest prominent bij de Wegenverkeerswet en de Wet Wapens en munitie. De rechtspersonen zijn weer 'goed' vertegenwoordigd bij de Wet op de Economische delicten.

Ook binnen de hoofdcategorie Wetboek van Strafrecht vormen in 1999 de (volwassen) mannen steeds de grootste groep (figuur 4.11). Bij de geweldsmisdrijven en bij vernieling en misdrijven tegen de openbare orde is het aandeel jongens binnen de groep verdachten groot. Vrouwen zijn vooral te vinden bij de vermogensmisdrijven.

Figuur 4.11 Schuldigverklaringen door de rechter in rechtbankstrafzaken, Wetboek van Strafrecht, naar type verdachte, 1998

Bron: CBS

In nog geen 5.000 zaken komt de rechter in 1999 tot een vrijspraak of een ontslag van alle rechtsvervolging (zie tabel 4.8, bijlage 4). Zo'n 4% van de zaken die het OM voorlegt aan de rechter, eindigt in eerste aanleg dus met een niet-schuldigverklaring. Dit percentage verandert de laatste jaren vrijwel niet. Per misdrijftype lopen overigens de percentages vrijspraken uiteen.

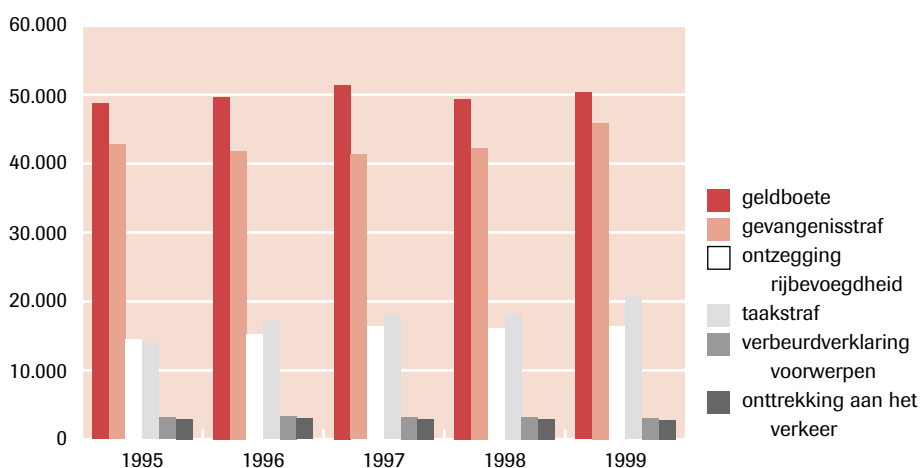
Enige achtergronden van vrijspraken zijn te vinden in een onderzoek over het mislukken van de vervolging van strafzaken (CBS 1994). Bij circa 10% van de vrijspraken gaat het om processuele fouten (de 'vormfouten'), zoals fouten in de tenlastelegging. Verder kan sprake zijn van bewust bij de vervolging genomen risico's, met voor het OM negatieve afloop. Ook ligt soms seponeren meer voor de hand, maar besluit het OM uit het oogpunt van de ernst van het feit en de daaraan verbonden maatschappelijke onrust toch tot vervolging. Soms ook is, vooral bij bepaalde misdrijven tegen het leven, sprake van bewijsproblemen. Ten slotte is volgens het onderzoek ook de rol van de advocatuur als professionele tegenspeler van het OM van belang.

Tegen de uitspraak van de arrondissementsrechter kunnen de betrokken partijen (OM en advocaat verdachte) bij het gerechtshof in hoger beroep gaan. Na een uitspraak van het gerechtshof is beroep in cassatie bij de Hoge Raad mogelijk. In beroepszaken kan de uitspraak van de lagere rechter worden herzien en kan de zaak dus bijvoorbeeld alsnog in vrijspraak eindigen.

Staat 4.1 Opgelegde straffen in rechtbankstrafzaken in eerste aanleg, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	(in %)
	(abs.)					
gevangenisstraf zonder geldboete	33.961	33.584	33.330	34.472	37.790	36
onvoorwaardelijk	19.846	19.024	18.456	18.718	20.847	55
gedeeltelijk onvoorwaardelijk	4.803	4.886	5.074	5.500	5.650	15
voorwaardelijk	9.312	9.674	9.800	10.254	11.293	30
geldboete zonder gevangenisstraf	39.953	41.406	43.389	41.577	42.225	40
onvoorwaardelijk	33.169	33.841	36.410	34.482	34.842	83
gevangenisstraf met geldboete	8.794	8.272	7.997	7.821	8.103	8

Bron: CBS

Figuur 4.12 Opgelegde sancties door de rechter in rechtbankstrafzaken, 1995-1999

Voor enkele corresponderende cijfers, zie tabel 4.10 (bijlage 4).

Bron: CBS

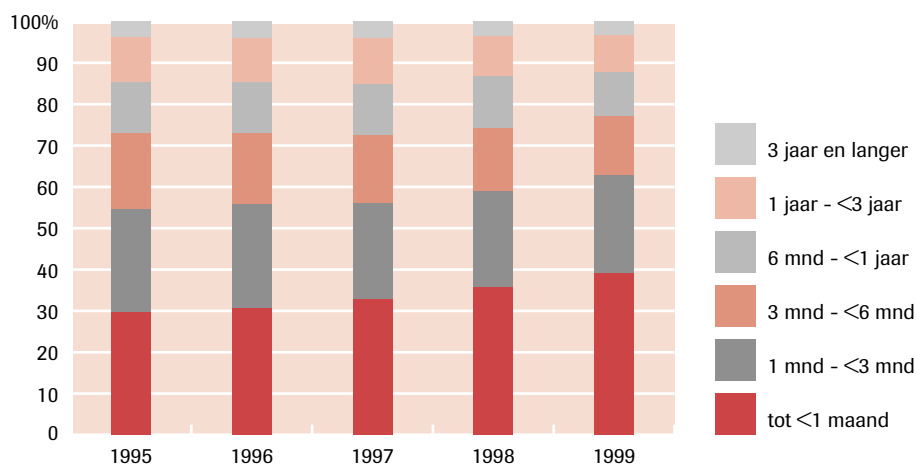
4.4.3 Opgelegde sancties naar type

Wanneer de rechter de verdachte schuldig verklaart, zal hij in de meeste gevallen een sanctie opleggen. In veel gevallen legt de rechter een combinatie van straffen op (staat 4.1 en tabel 4.9, bijlage 4).

De verschillende typen van sancties hebben door de tijd heen niet steeds hetzelfde belang gehad. Taakstraffen bijvoorbeeld spelen pas vanaf 1985 een rol van betekenis. Voor de specifieke sancties voor jongeren wordt verwezen naar hoofdstuk 6.

In de periode 1960-1995 is het totale aantal opgelegde sancties gestaag gegroeid van 47.000 in 1960 tot 135.000 in 1995 (zie tabel 4.10, bijlage 4). Het verloop van de

Figuur 4.13 Duur van de opgelegde gevangenisstraffen door de rechter in rechtbankstrafzaken, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.11 (bijlage 4).

Bron: CBS

diverse opgelegde sancties is hier en daar nogal grillig. De geldboete is de meest opgelegde hoofdstraf, met een vrij snelle stijging tot 1980 en daarna een stabilisering rond de 50.000. De invloed van de nieuwe alcoholwetgeving binnen de Wegenverkeerswet lijkt ook bij de opgelegde sancties zichtbaar: in het midden van de jaren zeventig steeg het aantal opgelegde ontzeggingen van de rijbevoegdheid zeer snel; daarna zakte het weer af.

De periode 1995-1999 laat voor de meeste opgelegde sancties (in eerste aanleg) een geleidelijk stijgende trend zien (figuur 4.12). De stijging bij de taakstraffen is wat sterker. De gevangenisstraffen bewegen zich de laatste jaren rond de 45.000.

De ontwikkeling van de duur van het onvoorwaardelijke deel van opgelegde gevangenisstraffen in de periode 1995-1999 is weergegeven in figuur 4.13. Zichtbaar is dat het aandeel van de straffen van minder dan een maand – dat in de jaren tachtig was gedaald – tussen 1995 en 1999 weer zowel absoluut als relatief een stijgende lijn vertoont. Een gevangenisstraf met een duur van een tot drie maanden vormt in de afgelopen vijf jaren ongeveer een kwart van alle vrijheidsbenemende sancties. De langere straffen (vanaf een jaar) hebben sinds de jaren tachtig een steeds groter aandeel van het totale aantal opgelegde straffen uitgemaakt. In de laatste jaren is dit gestabiliseerd. In 1999 is bijna 3,5% van alle opgelegde gevangenisstraffen langer dan drie jaar. In 1960 was dat 0,5%. Veranderingen in de verdeling van de langetermijngegevens over de opgelegde onvoorwaardelijke boetes worden uiteraard beïnvloed door inflatie-effecten, door aanpassingen van maximale boetebedreigingen in de wet en door de mate van

strafoplegging door de rechter. Ter illustratie (zie tabel 4.12, bijlage 4): in 1960 betrof nog 58% van de 23.000 opgelegde boetes een bedrag van minder dan *f* 50, in 1999 ging het om niet meer dan 0,1% (van de 47.000 boetes).

In 1999 liggen vier van elke tien opgelegde boetes tussen de *f* 1.000 en *f* 5.000, drie van elke tien boetes bedragen tussen de *f* 500 en *f* 1.000, en twee van elke tien boetes vallen in de categorie *f* 100 tot *f* 500. Boetes onder de *f* 100 en boven de *f* 5.000 zijn een zeldzaamheid (1 à 2%).

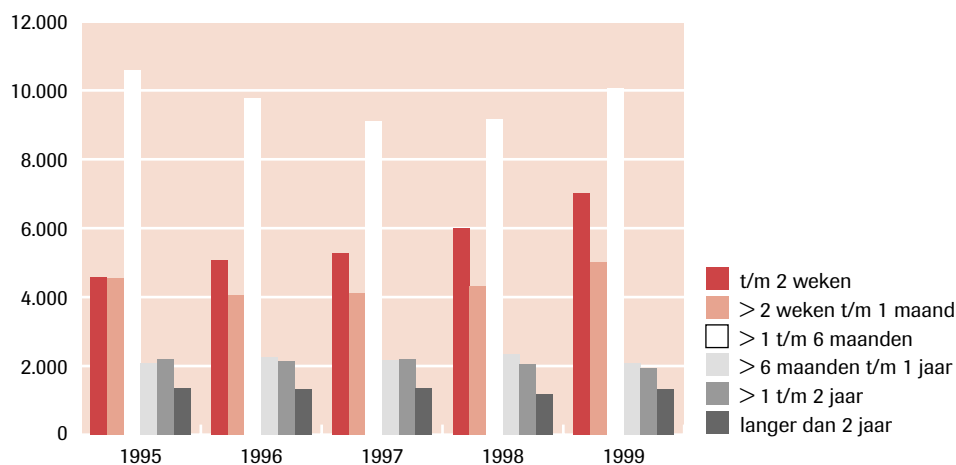
Over de leeftijdsverdeling van de veroordeelde personen is uit de basisgegevens af te leiden dat er in de loop van de periode 1995-1999 verschuivingen zijn: de leeftijdsgroep tot en met 29 jaar daalt licht, terwijl de leeftijdsgroep vanaf 30 jaar wat toeneemt.

4.4.4 *Gevangenisstraffen in duur en volume*

In een studie van het WODC (Grapendaal e.a., 1997) wordt onder meer geconcludeerd dat de toename van het aantal te executeren detentiejaren in de periode 1985-1995 (van een kleine 6.000 naar bijna 11.000 detentiejaren) voor een belangrijk deel is te verklaren uit een toename van de gemiddelde strafduur voor met name geweldsdelicten en delicten betreffende de openbare orde. Voorts is de toename van het aantal (volume) opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen sinds 1990 een oorzaak van de toenemende druk op het gevangeniswezen.

Uit meer recente straftoemettingsgegevens vanaf het jaar 1995 blijkt dat het aantal opgelegde detentiejaren¹⁰² (eerste aanleg) sinds 1995 redelijk constant rond 10.000 ligt (tabel 4.15, bijlage 4; zie ook Van der Heide e.a., 2001a en 2001b). Tussen 1995 en 1999 is evenwel een stijging zichtbaar van het aantal onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen met 8%. Met name de groei die zich in 1998 en 1999 heeft voorgedaan bij delicten betreffende de openbare orde, geweldsdelicten en vermogensdelicten draagt hieraan bij (tabel 4.13, bijlage 4). Deze stijging van het aantal straffen gaat echter gepaard met een daling van de gemiddelde duur met 12%, met name bij de vermogensdelicten (tabel 4.14, bijlage 4). Nadere differentiatie van vrijheidsstraffen naar duurcategorieën wijst uit dat de daling van de gemiddelde strafduur het gevolg is van een forse toename van hele korte vrijheidsstraffen (tabel 4.16, bijlage 4). Vooral de categorie tot en met 2 weken is sterk gestegen: van bijna 4.600 in 1995 tot 7.000 in 1999. Deze ontwikkeling, gevoegd bij de doorzettende groei van het aantal taakstraffen (zie paragraaf 5.1.2), geeft aan dat lichtere vormen van vrijheidsbenemende en -beperkende straffen vaker worden opgelegd, terwijl het aantal lange gevangenisstraffen ongeveer gelijk blijft.

102 De uitkomsten zijn steeds berekend op basis van de werkelijk uit te zitten straftijd, rekening houdend met de toepasselijke vervroegde invrijheidsstelling (ex artikel 15 Sr).

Figuur 4.14 Opgelegde vrijheidsstraffen naar duurcategorie, 1995-1999*

* Exclusief vervroegde invrijheidsstelling (VI).

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.16 (bijlage 4).

Bron: CBS

4.4.5 Doorlooptijd van procedures

Een procedure bij de rechter in eerste aanleg heeft een bepaalde doorlooptijd. Vanaf het moment van inschrijving bij het parket van het OM tot aan de einduitspraak gaat geruime tijd voorbij. Uit de gegevens blijkt dat ruim acht van de tien zaken door de enkelvoudige kamer (politierechter) worden afgedaan. Van de ruim 115.000 zaken in 1999 waarvan de doorlooptijd is berekend, is het overgrote deel, meer dan 96.000 zaken of 83%, door de politierechter behandeld. De politierechter behandelt die zaken waarbij als criteria gelden de 'eenvoudigheid' van de zaak en het voornemen van het OM niet meer dan zes maanden gevangenisstraf te eisen. De meervoudige kamer doet bijna 12.000 zaken af, de kinderrechter iets minder dan 8.000.

In 1995 heeft een zaak bij de meervoudige kamer een doorlooptijd van gemiddeld 225 dagen (7,5 maand¹⁰³), bij de enkelvoudige kamer (politierechter) is het 236 dagen (bijna 8 maanden) en bij de kinderrechter 220 dagen (bijna 7,5 maand). In 1999 zijn deze doorlooptijden respectievelijk 235, 218 en 210 dagen (zie tabel 4.17, bijlage 4).

Bij de kinderrechter gaan de zaken dus gemiddeld het snelst. In de loop van de periode 1995-1999 is de doorlooptijd van de zaken bij de politierechter met zo'n kleine 8% afgenomen; bij de meervoudige kamer is die met 4% toegenomen.

103 Voor deze vergelijking is een maand gesteld op 30 dagen.

Natuurlijk zijn er verschillen tussen de zaken als men kijkt naar het in de tenlastellegging omschreven strafbare feit. Als wordt voorbijgegaan aan de vrij heterogene categorie 'overige wetten', waaronder fiscale zaken, met een relatief lange doorlooptijd, of aan de categorieën met een klein aantal zaken, hebben in 1999 bij de meervoudige kamer de economische misdrijven gemiddeld de langste doorlooptijd met 501 dagen (bijna 17 maanden). Ook bij de politierechter hebben, naast de wapen- en munitiemisdrijven, de economische misdrijven een relatief lange doorlooptijd: ongeveer 10 maanden.

4.5 Hoger beroep en beroep in cassatie

In de periode 1995-1999 behandelen de gerechtshoven jaarlijks gemiddeld zo'n 9.000 zaken (zie tabel 4.18, bijlage 4). In minder dan 4% van de arresten bevestigt het hof een vonnis van de rechtbank. Ruim drie kwart van de hogerberoepzaken eindigt met een of andere wijziging van het vonnis, waarbij een grote meerderheid opnieuw in een schuldigverklaring eindigt. In zo'n 8 à 9% van de in hoger beroep behandelde zaken bij het hof volgt vrijspraak.

De strafkamer van de Hoge Raad heeft jaarlijks een werklast van 2.500 à 3.000 cassatieberoepen. Drie vijfde daarvan handelt de raad jaarlijks af, waarbij in circa 80% van de zaken het cassatieberoep wordt verworpen. In ongeveer 6% van de gevallen volgt een terug- of verwijzing naar een lagere rechter, meestal het hof.

4.6 Vergoeding van schade en kosten aan ex-verdachten

Personen die ten onrechte hechtenis hebben ondergaan, ontvangen als ze daarom vragen van de overheid een schadevergoeding. Deze regeling is gebaseerd op de artikelen 89 en 591 van het Wetboek van Strafvordering.

Wanneer een zaak eindigt zonder oplegging van straf, of wanneer wel straf wordt opgelegd maar voor een strafbaar feit waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegelaten, heeft een gewezen verdachte recht op vergoeding van de schade welke hij tengevolge van ondergane verzekering, klinische observatie of voorlopige hechtenis heeft geleden (art. 89 e.v. Sv). De vergoeding wordt toegekend door de behandelende rechtbank dan wel, bij kantongerechtafen, de rechtbank van het arrondissement waarin het kanton is gelegen.

Artikel 591 e.v. regelt de vergoeding van door gewezen verdachten gemaakte kosten (zoals proceskosten, reis- en verblijfskosten) en vergoeding van de schade welke hij ten gevolge van tijdverzuim door het gerechtelijk vooronderzoek en de behandeling van de zaak ter terechtzitting werkelijk heeft geleden alsmede in de kosten van een raadsman.

Staat 4.2 Schadevergoeding aan ex-verdachten wegens ondergane hechtenis*, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
aantal verzoeken om schadevergoeding waarover in het jaar werd beslist	1.974	2.392	2.831	3.407	3.873
aantal verzoeken waarop schadevergoeding werd toegekend	1.668	1.979	2.451	2.994	3.333
toegekende schadevergoedingen (in miljoenen guldens)	9,7	12,4	16,1	20,0	19,3
gemiddeld bedrag per toegekende schadevergoeding (in guldens)	5.799	6.289	6.574	6.668	5.802

* Op grond van artikelen 89 en 591a Sv.

Bron: CBS

Staat 4.2 laat zien dat zowel het aantal beslissingen op verzoeken ex artikelen 89 en 591a Sv, als het aantal toegekende verzoeken tussen 1995 en 1999 fors is gestegen. Het gemiddelde uitgekeerde bedrag is in 1999 voor het eerst sinds een lange periode lager dan het jaar daarvoor. Ook het totale bedrag aan toegekende schadevergoedingen (in 1999 ongeveer 19 miljoen gulden) daalt iets ten opzichte van het voorafgaande jaar.

4.7 Internationale uitlevering

Uitlevering, een aspect van internationale rechtshulp, is het verzoek van de ene staat aan de andere om een persoon die zich bevindt op het grondgebied van laatstgenoemde staat, te laten overbrengen naar de eerste staat op grond van de verdenking van een strafbaar feit. Uitlevering is in de regel gebaseerd op een verdrag.

Bij uitlevering kan het gaan om: een verzoek aan Nederland door een vreemde staat om een verdachte uit te leveren teneinde in de vreemde staat te worden berecht, of een verzoek door Nederland aan een vreemde staat om een verdachte uit te leveren teneinde in Nederland te worden berecht. In de meeste verdragen is overigens geregeld dat staten niet dan bij hoge uitzondering hun eigen onderdanen uitleveren.

In 1999 gaat het om 264 verzoeken aan Nederland om uitlevering (zie staat 4.3). De meeste verzoeken komen uit Europese landen, vooral uit de buurlanden België en Duitsland. Door Nederland worden in 1999 105 verzoeken aan andere landen gericht. Ook hier neemt Europa, met name door verzoeken aan Duitsland, een prominente plaats in. Bij zowel uitgaande als binnenkomende verzoeken gaat het in ongeveer 10% om een land buiten Europa.

Staat 4.3 Verzoeken om uitlevering, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
aan Nederland door een land in:					
Europa	207	233	264	260	239
Azië	1	-	8	1	3
Afrika	-	4	1	2	-
Amerika	8	9	10	17	18
Oceanië	-	-	1	-	-
onbekend	4	-	1	3	4
totaal	220	246	285	283	264
door Nederland aan een land in:					
Europa	105	115	131	131	95
Azië	-	-	1	6	-
Afrika	-	-	-	-	-
Amerika	4	9	8	8	10
Oceanië	-	-	-	-	-
onbekend	-	-	3	1	-
totaal	109	124	143	146	105

Bron: MvJ, Directie Internationale Strafrechtelijke Aangelegenheden en Drugsbeleid

4.8 Resumé

Na de fase van de opsporing van misdrijven door de politie is het aan de officier van justitie om te beslissen over het al dan niet strafrechtelijk vervolgen en over de wijze waarop. Afhankelijk van het strafbare feit en de omstandigheden kan hij seponeren, een transactie aanbieden of de zaak voorleggen aan de rechter voor een rechterlijk vonnis.

Het aantal rechtbankstrafzaken dat bij het OM is ingeschreven, is in de loop van de jaren flink toegenomen. Waren het er in 1960 nog ruim 120.000, via zo'n 258.000 in 1995 zijn het er, de laatste jaren weer in een dalende trend, in 1999 nog altijd zo'n 235.000. Van al deze ingeschreven strafzaken doet in 1999 het OM er ongeveer de helft zelf af terwijl het OM de rechter de andere helft ter beoordeling en afhandeling voorlegt.

Uit de cijfers blijkt dat van alle in 1999 door het OM afgedane zaken, er zo'n 58% met een transactie eindigt. Het aandeel van de transacties groeit sterk: in 1995 is het nog minder dan 40%. Ruim 23% van de ingeschreven zaken werd geseponneerd, dat wil zeggen dat het OM er verder 'geen werk van maakte'. Het aantal voegingen door het OM is in de afgelopen vijf jaar gehalveerd.

Strafzaken waarover het oordeel van de rechter wordt gevraagd, eindigen meestal in een schuldigverklaring; vrijspraken en ontslag van rechtsvervolging komen relatief weinig voor.

In 1999 legt de rechter in zo'n 105.000 zaken een straf op. Dit is in meer dan 40% van de gevallen een geldboete zonder gevangenisstraf, in bijna 36% een gevangenisstraf zonder geldboete. De overige straffen zijn combinaties of taakstraffen. Er is een forse toename van de korte vrijheidsstraffen die leidt tot een daling van de gemiddelde strafduur. Deze ontwikkeling, gevoegd bij de doorzettende groei van het aantal taakstraffen, geeft aan dat lichtere vormen van vrijheidsbenemende en -beperkende straffen vaker worden opgelegd, terwijl het aantal lange gevangenisstraffen ongeveer gelijk blijft.

Tenuitvoerlegging van sancties

W. van der Heide, P.P.J. Groen

- De jaren negentig laten een forse toename zien in het aantal cellen en het aantal gedetineerden: het gemiddelde aantal meerderjarige gedetineerden nam toe van 7.400 in 1990 tot 12.900 in 1999, met inbegrip van tbs en vreemdelingenbewaring.
- De gemiddelde feitelijke detentieduur nam in de jaren negentig toe van 77 tot 102 dagen.
- In 1994 werden ruim 5.300 meerderjarigen wegens plaatsgebrek heengezonden; in 1999 is niemand heengezonden wegens plaatsgebrek. De belangrijkste oorzaak voor deze daling is de forse groei van de penitentiaire capaciteit.
- Na een jarenlange stijging van het aantal tbs-passanten en de wachttijd voor plaatsing in een tbs-kliniek, is sinds 1996 een daling zichtbaar.
- De opbrengst van het incasso bij ontnemingsmaatregelen blijft achter bij de verwachtingen.
- De laatste twintig jaar is het percentage gratieverzoeken waarop de Kroon positief besliste, gestegen van 23% naar 50%. Deze ontwikkeling wordt deels veroorzaakt door het toenemende gebruik van de mogelijkheid om bij gevangenisstraffen tot zes maanden gratie te verlenen onder voorwaarde dat betrokkene een taakstraf ondergaat.

Na de fase van vervolging en berechting volgt in dit hoofdstuk de tenuitvoerlegging van sancties die aan *meerderjarigen* zijn opgelegd. De sancties die specifiek zijn voor *minderjarigen*, worden in hoofdstuk 6 behandeld.

Het Nederlandse strafrecht kent de volgende hoofdstraffen voor meerderjarigen: de geldboete, de gevangenisstraf, hechtenis en de taakstraf (zie ook hoofdstuk 2). Naast de straf is er nog een andere sanctie, namelijk de strafrechtelijke *maatregel*. Belangrijke maatregelen voor meerderjarigen zijn de tbs en de ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel (wvv).

In paragraaf 5.1 worden de straffen en maatregelen besproken die specifiek worden opgelegd aan meerderjarigen. Sommige sanctiemodaliteiten zijn niet te specificeren naar minder- en meerderjarigen, zoals ontnemings- en schadevergoedingsmaatregelen en sancties tegen rechtspersonen. Deze worden behandeld in paragraaf 5.2.

Staat 5.1 Capaciteit en bezetting, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
bevolking op 30 september	6.892	7.302	7.495	8.037	8.737	10.329	11.931	11.770	11.759	11.872
w.o. wegens										
voorlopige hechtenis	2.643	2.671	2.784	2.931	3.041	3.434	4.067	4.139	4.392	4.614
gevangenisstraf	3.511	3.980	3.989	4.414	4.943	5.820	6.404	6.020	5.731	5.572
gedetineerden in de loop van het jaar aanwezig*	31.219	33.940	35.490	37.285	31.543	32.523	38.756	40.836	40.198	42.251
bevolking per dag	6.616	7.111	7.232	7.432	8.393	9.646	11.059	11.745	11.775	11.673
verblijfsdagen per gedetineerde	77	76	75	73	97	108	105	105	107	102
capaciteit van de penitentiaire inrichtingen	7.195	7.713	7.935	7.948	8.567	10.208	11.992	12.250	12.491	12.401
aantal personeelsleden van de penitentiaire inrichtingen	8.161	8.273	8.005	8.503	9.446	10.416	11.057	11.662	12.120	12.022

* Totale bevolking van de inrichtingen op 1 januari plus het aantal personen dat in de loop van het jaar uit de vrije maatschappij en de politiecel werd opgenomen, exclusief bijzondere inrichtingen, inclusief vreemdelingenbewaring.

Bron: DJI

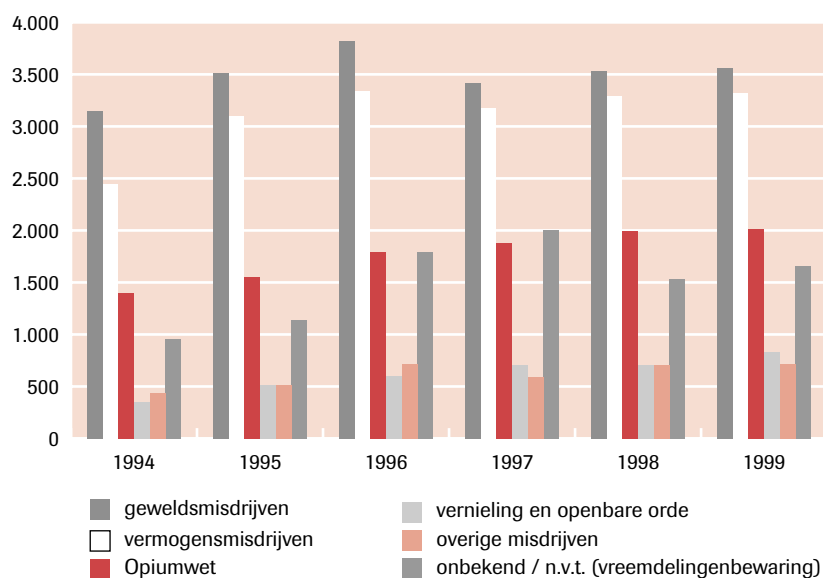
Hoewel het bij vreemdelingenbewaring niet om de tenuitvoerlegging van een sanctie gaat, wordt dit onderwerp om praktische redenen toch in dit hoofdstuk behandeld (paragraaf 5.1.1).

5.1 Sancties voor meerderjarigen

5.1.1 *Gevangenisstraf, hechtenis en vreemdelingenbewaring*

Het gevangeniswezen is in de jaren negentig op alle fronten gegroeid. Het aantal ingeslotenen, de capaciteit en het personeelsbestand zijn fors toegenomen (staat 5.1). Het gevangeniswezen is een mannenwereld; dit geldt ook voor het personeel. Hoewel het aandeel vrouwen in het personeelsbestand de laatste decennia fors is gegroeid (van 6% in 1995 naar 29% in 1999), blijven zij duidelijk in de minderheid.

In de jaren negentig nam de gemiddelde verblijfsduur in de penitentiaire inrichtingen toe met een derde. Deze stijging is echter al eerder ingezet, en heeft in de tweede helft van de jaren tachtig bijgedragen aan een toenemende behoefte aan celcapaciteit. De groei van de capaciteitsbehoefte in de periode 1985-1995 is voor de helft toe te schrijven aan de stijging van de geweldscriminaliteit, in het bijzonder diefstal met geweld (Grapendaal e.a., 1997). Figuur 5.1 laat zien dat het aantal detentie jaren (geteld in bezette cellen) met betrekking tot geweldsdelicten na 1996 niet verder stijgt.

Figuur 5.1 Gevangeniswezen, gemiddelde bezetting naar delictsoort, 1994-1999

Bron: CBS

Kenmerken van de gedetineerdenpopulatie

De ontwikkeling van het aandeel vrouwen in gevangeniswezen vertoont in de loop der jaren een merkwaardige beweging. Maakte het aandeel vrouwen dat het gevangeniswezen binnenstroomde in 1986 nog 2% van het totaal uit, in 1993 was dit gegroeid tot boven de 5%. In de jaren 1993-1997 was er sprake van een daling tot onder de 4%, maar het aandeel vrouwen steeg tot ruim 7% in 1999. Deze laatste spectaculaire toename is voor het grootste deel te verklaren uit het feit dat het capaciteitstekort in inrichtingen voor vrouwen in het recente verleden groter was dan in inrichtingen voor mannen. Dit capaciteitstekort is inmiddels goeddeels weggewerkt.

Figuur 5.1 laat zien hoe de delictsoorten vertegenwoordigd zijn in de totale bezetting van de penitentiaire inrichtingen. Het grootste deel van de bezetting is gedetineerd vanwege een gewelds- of vermogensdelict.

Van alle gedetineerden is 53% in het buitenland geboren. Een deel hiervan zit overigens niet op strafrechtelijke titel, maar wacht op uitzetting uit Nederland. Wanneer deze gedetineerden buiten beschouwing worden gelaten, heeft nog 49% van de gedetineerdenpopulatie het buitenland als geboorteland (zie bijlage 4, tabel 5.3)

In-, door- en uitstroom

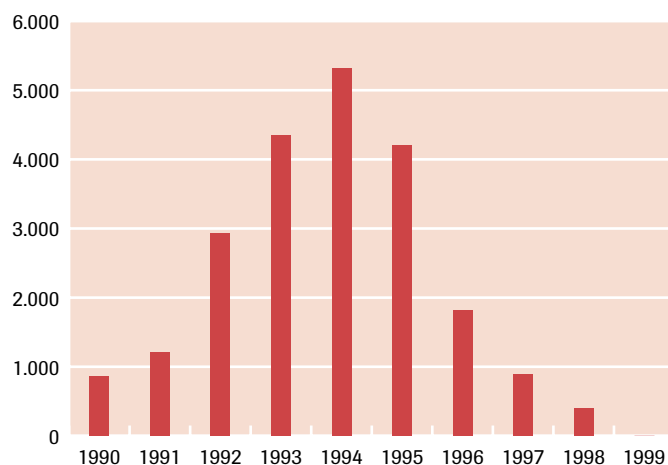
Op 30 september 1999 verbleven bijna 12.000 meerderjarige personen in een gevangenis of een huis van bewaring (zie staat 5.1). In totaal hebben ruim 42.000 mensen in 1999 enige tijd in een cel van gevangeniswezen verbleven. Van de gemiddelde bevolking was ruim een derde preventief gehecht, de helft was veroordeeld tot een gevangenisstraf, een op de twaalf was vreemdeling wachtend op uitzetting en de overigen waren gegijzelden, tbs-passanten (wachtend op plaatsing in een tbs-kliniek) en gedetineerden die tijdelijk buiten de inrichting verbleven (bijvoorbeeld in verband met ziekte). Overigens neemt het aandeel voorlopig gehechten toe en het aandeel afgestraften (veroordeelden door de rechter) af. Een mogelijke verklaring hiervoor is de flink toegenomen gevangenis capaciteit waardoor, meer dan een paar jaar geleden, verdachten van een zeer ernstig misdrijf preventief kunnen worden gehecht. Ook het aandeel vreemdelingen wachtend op uitzetting is toegenomen, van 6% in 1995 naar 9% in 1999.

Hoewel 12% van de instroom bestond uit subsidiair gehechten¹⁰⁴, is het aantal plaatsen dat door deze categorie gedetineerden gemiddeld wordt bezet, nog geen 2%. Oorzaak hiervan is de korte duur van de subsidiaire hechtenis.

Om verschillende redenen worden vrijheidsstraffen vaak slechts gedeeltelijk uitgezeten. Bij gevangenisstraffen van langer dan een half jaar is zelfs wettelijk geregeld dat betrokkene vervroegd in vrijheid wordt gesteld.¹⁰⁵ Als gevolg van deze zogenaamde VI-regeling werd in 1995 ongeveer een kwart van het totale aantal door de rechter opgelegde detentiejaren niet geëxecuteerd (Grapendaal e.a., 1997). Een andere reden voor verkorting van de straf is gratieverlening. De Kroon kan gratie verlenen. In de regel doet zij dat slechts op grond van een belangrijke wijziging van omstandigheden van de veroordeelde na het vonnis (bijvoorbeeld medische, zakelijke of familie-omstandigheden) of op grond van de verwachting dat met verdere tenuitvoerlegging van de straf geen redelijk doel wordt gediend (alleen bij langgestraften). De grondwet schrijft voor dat gratie alleen kan worden verleend na advisering door de rechter. De Kroon neemt het rechterlijke advies bijna altijd over. In 1999 werden bijna 4.500 beslissingen naar aanleiding van een gratieverzoek genomen, die voor de helft gunstig voor de verzoeker uitvielen. Overigens is de laatste twintig jaar een sterk stijgende trend zichtbaar in het percentage positieve beslissingen. Werd in 1979 nog in 23% van de verzoeken positief beslist, in 1999 gebeurde dit in 50% van de gevallen. Een (deel van de) verklaring hiervoor is het feit dat steeds vaker gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om bij gevangenis-

104 In deze gevallen wordt vrijheidsstraf ten uitvoer gelegd bij het niet-nakomen van de primair opgelegde sanctie; veelal het niet-betalen van een boete.

105 Regeling voor vervroegde invrijheidsstelling: straffen tot een half jaar worden geheel uitgezeten; voor straffen van een half tot een heel jaar geldt dat het eerste half jaar geheel wordt uitgezeten en het restant voor eenderde deel; straffen langer dan een jaar worden voor tweederde deel uitgezeten (artikel 15 Sr).

Figuur 5.2 Heenzendingen van meerderjarigen wegens plaatsgebrek, 1990-1999

Bron: DJI

straffen tot zes maanden gratie te verlenen onder voorwaarde dat betrokkene een werkstraf ondergaat.¹⁰⁶

In 1994 werden 5.300 meerderjarigen heengezonden wegens plaatsgebrek. Het gaat hier in meerderheid om verdachten die de ovj eigenlijk in preventieve hechtenis zou willen nemen, maar die hij moet laten gaan omdat er geen plaats voor ze is. Zo werd in 1994 ruim één op de vier preventieven heengezonden. Mede omdat dit leidde tot veel onrust bij bevolking, pers en politiek, is in hoog tempo veel detentiefaciliteit bijgebouwd (in de periode 1994-1999 groeide de capaciteit met bijna 4.000 cellen). Hierdoor is het aantal heenzendingen drastisch gedaald: in 1999 werden zelfs helemaal geen verdachten meer wegens plaatsgebrek heengezonden (figuur 5.2).

Het beeld dat de heengezonden verdachten vaak hun straf ontlopen, is niet juist. Uit dossieronderzoek van de Algemene Rekenkamer (1997) blijkt dat 76% van de in 1993 heengezonden verdachten binnen drie jaar een vrijheidsstraf en 11% een taakstraf opgelegd had gekregen. De resterende 13% was geseponneerd of er was sprake van vrijspraak, voorwaardelijke straf, gratie of overlijden.

Op verschillende manieren en in wisselende mate onttrekken afgestraften zich aan de opgelegde detentie. De eenvoudigste en meest voorkomende manier is het zich

¹⁰⁶ Meestal betreft het dan een verstekvonnis. Omdat een taakstraf niet bij verstek mag worden opgelegd, wordt bij afwezigheid van de verdachte op de zitting vaak een (korte) gevangenisstraf gegeven. Indien de gestrafte achteraf alsnog om omzetting in een taakstraf vraagt, wordt de gevangenisstraf vaak door middel van gratie ongedaan gemaakt onder voorwaarde dat betrokkene een taakstraf ondergaat.

niet melden bij de inrichting nadat men hiertoe werd opgeroepen. Van de bijna 19.000 door het CJIB in 1999 behandelde lopende vonnissen¹⁰⁷ betrof slechts 17% een daadwerkelijke melding door de gestrafte. Een aanzienlijk groter deel (44%) werd na arrestatie ingesloten. Overigens zijn dit niet allemaal gestraften die zich niet hebben gemeld na een oproep hiertoe. Het is ook mogelijk dat betrokkene niet kan worden opgeroepen omdat zijn woon- of verblijfplaats onbekend is. De overige door het CJIB afgedane lopende vonnissen betroffen onder andere gestraften die ingesloten zijn vanwege het plegen van een nieuw delict (16%) en gestraften die uitstel kregen vanwege een gratieverzoek (16%). Welk deel van de 'niet-melders' ook op de lange termijn de dans ontspringt, is niet duidelijk, maar het aantal in 1999 verjaarde zaken in het opsporingsregister geeft aan dat het niet om hele grote aantallen kan gaan.¹⁰⁸

Naast het zich niet melden na oproep proberen ook veel gestraften zich te onttrekken door bijvoorbeeld niet terug te komen van verlof of weg te lopen uit het gebouw. Overigens wordt bijna elke voortvluchtige gedetineerde vroeg of laat weer opgepakt. Het aantal ontvluchtingen is de laatste vijf jaar slechts 1,1% hoger dan het aantal aangehouden voortvluchtige gedetineerden. Dit komt neer op een verschil van gemiddeld elf ontvluchte meerderjarige gedetineerden per jaar, die (voorlopig) de dans ontspringen.

Gevangenisstraf bij internationale uitlevering

In paragraaf 4.6 is sprake van uitlevering van verdachten aan een ander land ter berechting aldaar. De Wet Overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS) maakt het mogelijk dat een strafvonnis in een andere staat dan de staat van veroordeling ten uitvoer wordt gelegd. De gedachte achter deze wet is dat zowel uit een oogpunt van resocialisatie als op humanitaire gronden het de voorkeur verdient om gedetineerden een vrijheidssanctie in hun eigen land te laten ondergaan. Het aantal gedetineerden dat in het kader van de WOTS een verzoek doet om vanuit het buitenland naar Nederland te worden overgebracht (200 gedetineerden in 1999), is aanzienlijk groter dan vice versa (45 in 1999).¹⁰⁹ Van de verzoeken tot overbrenging naar Nederland kwam in 1999 ruim de helft uit Spanje (52), Duitsland (53), de

107 Het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB), gevestigd in Leeuwarden, heeft een coördinerende rol bij de tenuitvoerlegging van lopende vonnissen.

Een lopend vonnis is een vrijheidsstraf voor veroordeelden die voor het vonnis niet preventief gehecht waren. Het aantal gestraften is aanzienlijk lager dan het aantal vonnissen doordat een gestrafte meer dan één vonnis kan hebben (gemiddeld 1,5 vonnissen per persoon). Een vonnis kan meerdere malen worden aangemeld en wordt dan ook meerdere malen geteld. Te denken valt aan afwijzing van een gratieverzoek. Een ruwe schatting is dat het om zo'n 10% van de zaken gaat.

108 De verjaringstermijn is afhankelijk van de aard van het gepleegde, maar is in de meeste gevallen acht jaar (voor overtredingen: twee jaar en acht maanden).

109 Cijfers m.b.t. de WOTS zijn niet in een tabel weergegeven.

Verenigde Staten (18) en het Verenigd Koninkrijk (15). Vice versa betreffen de verzoeken vooral overbrenging naar Turkije (8), Duitsland (6), het Verenigd Koninkrijk (5) en Frankrijk (5). Het aantal verzoeken dat ook daadwerkelijk leidt tot overbrenging naar Nederland, verschilt aanzienlijk per land van herkomst. Verzoeken uit Spanje en Portugal hebben vaker succes dan verzoeken uit het Verenigd Koninkrijk, Duitsland of de Scandinavische landen. De laatstgenoemde landen hebben vaak problemen met het relatief milde strafklimaat in Nederland ten aanzien van softdrugsdelicten, en komen niet tot overeenstemming over de in Nederland ten uitvoer te leggen straf. In 1999 werden 83 gedetineerden in het kader van de WOTS naar Nederland overgebracht.

5.1.2 *Taakstraffen*

De sanctie taakstraf (tot 1993 'alternatieve sanctie') kon tot 2001 slechts worden opgelegd ter vervanging van een korte vrijheidsstraf (tot en met zes maanden). In 1989 kregen alternatieve sancties voor meerderjarigen een wettelijke basis in de Wet Onbetaalde arbeid ten algemenen nutte. In 2000 is een nieuwe wet over taakstraffen door het parlement aangenomen (zie paragraaf 2.3.1).

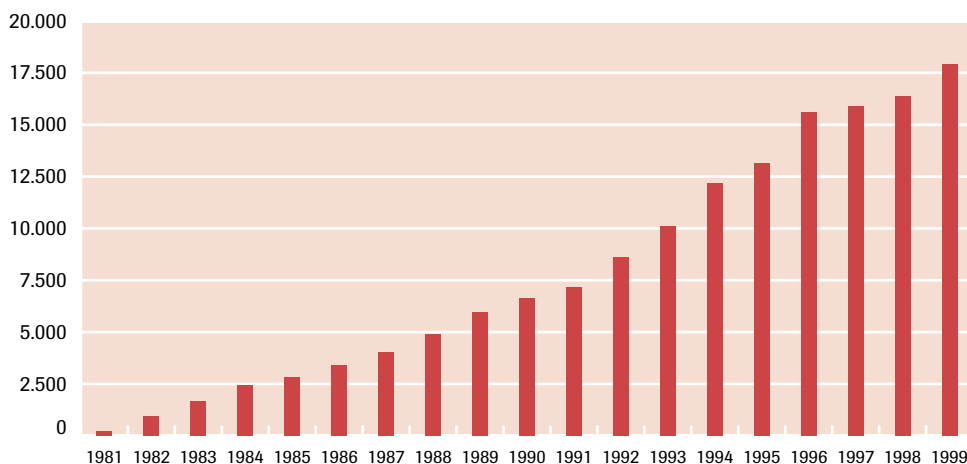
Taakstraffen worden ten uitvoer gelegd door Reclassering Nederland, de verslavingsreclassering (de GGZ Nederland, afdeling verslavingsreclassering) of de reclasseringsafdeling van het Leger des Heils. In 1999 werden bij de reclassering ruim 22.000 taakstraffen aangemeld (bron: Stichting Reclassering Nederland).

Van de 22.000 in 1999 bij de reclassering aangemelde taakstraffen was 56% in juni 2000 succesvol afgerond terwijl 25% nog liep. Het restant (19%) is ofwel nooit gestart (meestal omdat de gestrafte zich niet bij de reclassering heeft gemeld, 6%), ofwel is mislukt gedurende de tenuitvoerlegging, omdat de gestrafte niet is komen opdagen op de eerste dag van de werkstraf (3%), de gemaakte afspraken niet nakwam (5%), of de taakstraf om andere redenen niet tot uitvoering gekomen is (5%). Jongeren, allochtonen (met name Marokkanen) en vooral verslaafden mislukken relatief vaak in de tenuitvoerlegging van hun werkstraf. Verslaafden mislukken zelfs bijna twee keer vaker dan gemiddeld. Figuur 5.3 geeft de sterke groei weer van het aantal gestarte werkstraffen voor meerderjarigen.

5.1.3 *Terbeschikkingstelling met verpleging*

Tbs met verpleging (voorheen terbeschikkingstelling van de regering, tbr) kan in een aantal daarvoor aangewezen inrichtingen ten uitvoer worden gelegd. De meeste daarvan zijn justitiële inrichtingen, de overige inrichtingen vallen onder de geestelijke gezondheidszorg. Tot voor kort waren de meeste inrichtingen gespecialiseerd in een bepaald soort behandeling. Plaatsing in een bepaalde inrichting gebeurde na selectie door het Dr. F.S. Meijers Instituut, waar de ter

Figuur 5.3 Gestarte werkstraffen voor meerderjarigen, 1981-1999

Bron: DPJS

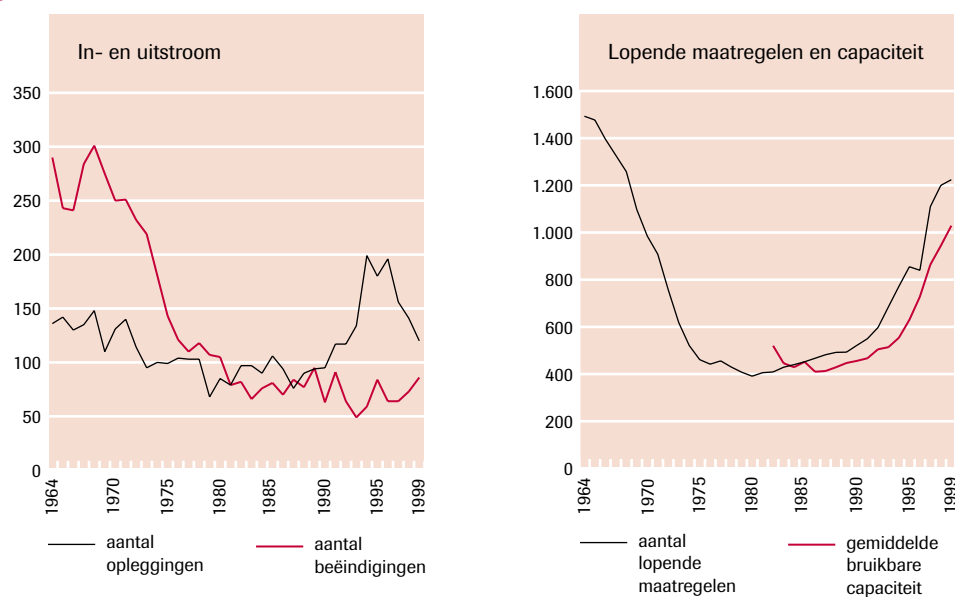
beschikking gestelde doorgaans ter observatie werd opgenomen. Sinds eind 1999 is het vanouds bekende systeem van gespecialiseerde inrichtingen en uitvoerige selectie verlaten. Naar aanleiding van de aanbevelingen van de werkgroep Interdepartementaal Beleidsonderzoek TBS gaan de inrichtingen zich vanaf dat tijdstip richten op een breder aanbod van tbs-gestelden, waarbij de inrichtingen slechts op enkele punten van elkaar verschillen, namelijk de mate van beveiliging, het al of niet voorhanden zijn van capaciteit voor vrouwen en de mogelijkheid om zwakbegaafden en zwaar psychotische patiënten te behandelen. Ook worden er enkele inrichtingen aangewezen voor tbs-gestelden ten aanzien van wie na meerdere mislukte behandel pogingen weinig uitzicht meer bestaat op een succesvolle behandeling ('longstay' inrichtingen). Tbs-gestelden worden nog maar op enkele criteria beoordeeld en vervolgens min of meer aselekt aan de geschikte inrichtingen toegewezen.

In de tbs-klinieken verblijft ook een beperkt aantal personen aan wie geen tbs is opgelegd, voornamelijk gedetineerden die door ernstige psychische stoornissen niet langer in de penitentiaire inrichting te handhaven zijn.

Ontwikkeling van instroom, uitstroom en capaciteit

Aan het begin van de hier beschreven periode, 1960, staat de capaciteit van de tbr-inrichtingen al geruime tijd onder zware druk (figuur 5.4).

De situatie verbetert in de daaropvolgende tien à vijftien jaar door een aantal factoren: nieuwbouwactiviteiten, bouwkundige verbeteringen en aanwijzing van bestaande capaciteit voor tbr. Vooral het aantal beëindigingen dat het aantal opleggingen in sterke mate overtreft, zorgt ervoor dat het aantal lopende tbr-

Figuur 5.4 In- en uitstroom van tbr/tbs, 1964-1997

Bron: DJI

maatregelen snel daalt. Na 1970 neemt ook het aantal opleggingen af. De rechter beperkt zich in deze periode, anders dan voorheen, steeds meer tot die gevallen waarin sprake is van ernstige geweldsdelicten (Hofstee, 1987).

Vanaf de tweede helft van de jaren zeventig tot en met de jaren tachtig is het aantal opleggingen en beëindigingen van tbr/tbs in evenwicht, en tussen het aantal lopende maatregelen en de capaciteit van de inrichtingen bestaat geen groot verschil.

Vanaf 1990 neemt het aantal opleggingen van de maatregel opnieuw toe, terwijl het aantal beëindigingen door de steeds langer wordende behandelduur juist afneemt. De tbs-sector staat daardoor in de tweede helft van de negentiger jaren opnieuw sterk onder druk. De laatste drie jaar neemt de instroom weliswaar weer wat af bij gelijktijdige toename van de uitstroom, maar het aantal opleggingen overtreft nog steeds het aantal beëindigingen, zodat de capaciteitsdruk blijft bestaan, zelfs na belangrijke uitbreiding van de capaciteit.

Volgens recent onderzoek moet de verklaring voor de sterk toegenomen instroom in de afgelopen jaren vooral gezocht worden in de toename van het aantal gestoorde en gevaarlijke plegers van ernstige geweldsdelicten (zie Leuw, 1998 voor achtergronden en oorzaken). Afgezet tegen de stijging van de zwaardere geweldscriminaliteit in de laatste tien jaar en vergeleken met de toename van het aantal lange gevangenisstraffen in dezelfde periode, is de stijging van het

Staat 5.2 Intramurale behandelduur tbs (opname in kliniek tot proefverlof of ontslag), 1978-1999* **Staat 5.3** Tbr-/tbs-passanten, 1990-1999

jaar	gemiddelde duur (maanden)	jaar	aantal passanten	gemiddelde wachttijd (dagen)
1978	43	1990	28	175
1983	49	1991	26	126
1990	50	1992	37	168
1992	57	1993	52	175
1994	56	1994	83	230
1995	59	1995	134	320
1996	65	1996	180	347
1997	.	1997	171	365
1998	60	1998	173	299
1999	65	1999	148	280

* Deze gegevens zijn bepaald aan de hand van de in een jaar beëindigde intramurale behandelingen. Bepaald volgens een andere methode, waarbij instroomcohorten worden gevolgd, komt de gemiddelde intramurale behandelduur in de laatste jaren eerder op 9 jaar uit (Laeven en Van Vliet, 2000).

Bron: DJI

aantal tbs-opleggingen overigens niet bovenmatig. De steeds langer wordende behandelduur (zie staat 5.2) kan worden verklaard door het steeds 'zwaarder' worden van de tbs-bevolking, waardoor doorstroming naar de GGZ steeds problematischer wordt (Leuw, 1998).

Een gevolg van de capaciteitsdruk is een lange wachttijd en een groot aantal passanten in de laatste tien jaar (staat 5.3). Mogelijk heeft ook nieuwe wetgeving in de laatste jaren daartoe bijgedragen. Volgens de nieuwe Beginselenwet Terbeschikking-gestelden (1997) moet een tbs-gestelde binnen zes maanden worden geplaatst nadat de tbs-termijn is gaan lopen. Daarnaast is bij het in werking treden van de wet-Fokkens (1997) bepaald dat, ingeval tbs met gevangenisstraf is opgelegd, in beginsel na uitzitten van een derde van de strafduur plaatsing in een tbs-inrichting moet plaatsvinden. Omdat voorheen plaatsing na twee derde van de straftijd regel was, zal de inwerkintreding tijdelijk extra capaciteitsdruk hebben veroorzaakt. Aan de andere kant veroorzaken andere elementen van de wet-Fokkens (voorwaardelijke beëindiging en tbs met voorwaarden, zie verder) juist een verlichting van de capaciteitsdruk.

Kenmerken van de tbs-populatie

In de jaren zestig was bij meer dan de helft van de tbr-gestelden een vermogensdelict aanleiding tot de tbr, bij ongeveer een derde een zedendelict, en bij slechts ongeveer een tiende een geweldsdelict. Vanaf de jaren zeventig veranderde

geleidelijk de interpretatie door de rechter van de gronden voor tbr, en wordt de maatregel steeds meer voorbehouden aan gestoorde plegers van (ernstige) geweldsdelicten. In 1990 was bij meer dan de helft van de tbs'ers een geweldsdelict aan de orde (zie ook Hofstee, 1987).

Vanaf 1990 zijn gedetailleerde gegevens beschikbaar over de bevolking van de tbs-inrichtingen. In 1990 en 1993 zijn via enquêtes gegevens over de tbs-populatie verzameld. Sinds 1995 verzamelt de afdeling Monitoring en Research van het Meijers Instituut structureel gegevens van de gehele populatie. Een beschrijving van de populatie is te vinden in twee artikelen van Van Emmerik (1995 en 1999). Hoofdkenmerken van de tbs-populatie over de laatste tien jaar zijn:

- voor het overgrote deel mannen;
- gemiddelde leeftijd 30 à 35 jaar;
- vrijwel allen ongehuwd of gescheiden;
- opleidingsniveau over het algemeen laag;
- ruwweg de helft was werkloos op het moment dat het delict werd gepleegd, een kwart verrichtte ongeschoolde arbeid;
- twee derde had op dat moment een verslavingsprobleem;
- ongeveer twee vijfde bracht een deel van zijn of haar leven voor het 18e jaar door in een of meer tehuizen.

Deze kenmerken zijn behoorlijk constant sinds 1990 (zie tabel 5.9). Het aandeel vrouwen is licht gestegen in de eerste jaren na 1990 maar blijft daarna constant op 5%. Het aandeel allochtonen neemt in de hele periode vanaf 1990 geleidelijk toe. Ook het aandeel met verslavingsproblemen stijgt van 61% in 1990 tot 68% in 1998.

Voor 90% van de populatie is dit de eerste tbs. Het grootste deel heeft ook nooit eerder een andere strafrechtelijke maatregel opgelegd gekregen. Een eerdere veroordeling tot een voorwaardelijke of onvoorwaardelijke vrijheidsstraf komt wel veel voor, al neemt het percentage personen dat eerder veroordeeld is tot een vrijheidsstraf af, van 79 in 1990 tot 64 in 1998.

Bij vrijwel alle tbs'ers is sprake van een agressieve component in het gepleegde delict. Daarnaast is er bij 25% à 30% sprake van een vermogenscomponent.

Dit percentage lijkt in de laatste jaren weer iets toegenomen. Het aandeel van delicten met een seksuele component neemt duidelijk af.¹¹⁰ Bij een klein deel van de tbs-populatie was brandstichting (mede) aanleiding voor de tbs. Dit deel lijkt enigszins toegenomen in de eerste jaren vanaf 1990 van 9% tot 12%, en blijft daarna constant.

110 De diverse componenten die de afdeling Monitoring en Research hanteert, sluiten elkaar niet uit. Een delict kan dus een agressieve component en een vermogenscomponent hebben. Dit in tegenstelling tot de systematiek van het CBS, waarbij een delict een vermogensdelict kan zijn of een geweldsdelict, maar niet beide.

Staat 5.4 Beëindiging tbs: aandeel contraire beslissingen, 1993-1999

aard beëindiging	1993 (N=27)	1994 (N=59)	1995 (N=69)	1996 (N=56)	1997 (N=81)	1998 (N=66)	1999 (N=70)
contraire beëindigingen	56%	49%	43%	41%	36%	38%	28%
vanuit inrichting	30%	20%	17%	20%	14%	17%	18%
vanuit proefverlof	26%	29%	26%	21%	22%	21%	10%
overige beëindigingen*	45%	50%	57%	59%	64%	62%	71%
vanuit inrichting	30%	25%	29%	30%	33%	32%	51%
vanuit proefverlof	15%	25%	28%	29%	31%	30%	20%

* Dit zijn beëindigingen conform het advies van de behandelaars en beëindigingen zonder beslissing van de rechter, bijvoorbeeld beëindigingen van rechtswege, of doordat de duur van de tbs bij oplegging was gelimiteerd.

Bron: DJI

De gegevens over de diagnose door de behandelaar geven enige indicatie dat de tbs-bevolking ook in de laatste tien jaar nog steeds zwaarder wordt. Zowel het percentage personen met een psychotische stoornis als dat met een persoonlijkheidsstoornis blijft weliswaar constant, maar de behandeling wordt in toenemende mate gecompliceerd door bijkomende aan verslaving gerelateerde stoornissen. In ongeveer 40% van de gevallen wordt bij aanvang van de behandeling verwacht dat de patiënt langdurig afhankelijk zal zijn van enige zorg, variërend van langdurig verblijf in een tbs-inrichting tot zorg in een beschermde of beschutte woonvorm.

Beëindiging van de tbs-maatregel

Tbs met bevel tot verpleging wordt voor twee jaar opgelegd. De maatregel kan door de rechter worden verlengd op vordering van de ovj, na zwaarwegend advies van de behandelinrichting. Wanneer de rechter in afwijking van het advies van de behandelaars de tbs niet verlengt of de ovj tegen het advies van de behandelaars geen vordering doet, wordt gesproken van een contraire beëindiging. Als ideaal wordt de situatie beschouwd waarin de tbs-gestelde wordt ontslagen na een periode van proefverlof, in tegenstelling tot ontslag direct uit de inrichting. Zowel beëindiging door een contraire beslissing als beëindiging rechtstreeks uit de inrichting worden door de recidiveonderzoeken van het WODC in verband gebracht met een grotere kans op recidive (Van Emmerik, 1985 en 1989; Leuw, 1995 en 1999).

Uit de recidiveonderzoeken blijkt verder dat in de voor het onderzoek beschouwde periode, 1974 tot en met 1993, tbs steeds vaker rechtstreeks uit de inrichting werd beëindigd en steeds vaker door een contraire beslissing.

In de periode vanaf 1995 wordt slechts een klein percentage van de tbs-maatregelen via de meest gewenste weg beëindigd (Van Emmerik, 1999). Wel neemt het percentage contraire beslissingen geleidelijk af (staat 5.4).

Staat 5.5 Recidive, 1974-1993

recidivecriterium	1974-1978	1979-1983	1984-1988	1989-1993
enig misdrijf gepleegd (proces-verbaal)	63%	64%	59%	53%
opnieuw veroordeeld	51%	50%	49%	43%
onvoorwaardelijke straf opgelegd	33%	32%	31%	31%
onvoorwaardelijke straf > 6 mnd. of tbs	16%	22%	19%	21%

Bron: WODC

Vanaf de invoering van de wet-Fokkens in oktober 1997 is voorwaardelijke beëindiging van de tbs door de rechter mogelijk. Hierbij wordt de behandeling gestopt terwijl de tbs doorloopt, en bestaat de mogelijkheid voor een nieuwe last tot verpleging als niet aan de voorwaarden wordt voldaan of als ernstig gevaar voor recidive ontstaat. De reclassering is belast met de begeleiding van de tbs-gestelde en het toezicht op de naleving van de voorwaarden. In 1999 werden 42 tbs-maatregelen voorwaardelijk beëindigd.

Recidive

Vier onderzoeken van het WODC geven een beeld van de (geregistreerde) recidive door ex-terbeschikkinggestelden (Van Emmerik, 1985 en 1989; Leuw, 1995 en 1999). De vier onderzoeken samen beslaan de periode tussen 1974 en 1993. De algemene recidive na beëindiging van de tbs, dat wil zeggen de mate waarin na de tbs enig misdrijf wordt gepleegd, is in de periode van de onderzoeken afgenomen van 63% tot 53%. Belangrijker voor de beoordeling van de effectiviteit van de tbs is de mate waarin na de behandeling met ernstigere delicten wordt gerecidiveerd. Recidive met ernstigere delicten, waarvoor een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van zes maanden of meer werd opgelegd, blijkt vrij constant op ongeveer 20% (staat 5.5).

Ook naar een ander criterium beoordeeld blijkt ernstige recidive door ex-tbs'ers niet te zijn afgenomen: recidive met delicten waarvoor vaak tbs wordt opgelegd (geweld, seksueel geweld en brandstichting) blijft constant op ongeveer 15%. Deze resultaten moeten worden beschouwd tegen de achtergrond van een geleidelijk veranderende tbs-populatie, een langer wordende behandelduur en een steeds kleiner wordende uitstroom: in de periode 1974-1978 maakte de uitstroom 24% uit van de tbs-populatie, in de periode 1989-1993 nog slechts 12%. De effectiviteit van de tbs lijkt dan constant bij een steeds groter wordende inspanning (Leuw, 1999). De onderzoeksresultaten laten een verband zien tussen het al of niet recidiveren en bepaalde kenmerken van de tbs'er en de tenuitvoerlegging van de tbs. De recidivisten pleegden over het algemeen meer en ernstigere delicten in de periode voorafgaand aan de oplegging van de tbs en werden op jongere leeftijd veroordeeld. Ook kende het verloop van de tbs bij deze personen meer incidenten. Uit de laatste twee onderzoeken (Leuw, 1995 en 1999) blijkt ook een duidelijk verband tussen de mate

Staat 5.6 Tbs met en zonder verpleging, 1989-1999

jaar	tbs met verpleging	tbs zonder verpleging
1989	94	18
1990	95	17
1991	117	16
1992	117	16
1993	134	12
1994	199	10
1995	180	10
1996	196	12
1997	156	8
1998	141	26
1999	120	23

Bron: DJI

van recidive en de wijze waarop de tbs is geëindigd: de personen wier tbs zonder proefverlof was geëindigd (vaak bij contraire beëindiging), recidiveerden vaker. Overigens steken deze recidivecijfers na tbs op zichzelf beschouwd niet ongunstig af tegen de recidive na vrijheidsstraf in het algemeen: deze beloopt volgens de ruimste definitie zo'n 80%.¹¹¹

5.1.4 Tbs zonder verpleging

Sinds 1988 bestaat de tbs-maatregel ook in een vorm waarbij opname in een tbs-inrichting achterwege blijft: aanvankelijk tbs met aanwijzing, in 1998 vervangen door tbs met voorwaarden.

Tbs met aanwijzing is sinds de invoering van deze maatregel tot en met 1997 weinig toegepast. Volgens onderzoek dat door de commissie-Fokkens is verricht, is de belangrijkste reden hiervoor het ontbreken in de praktijk van mogelijkheden tot ingrijpen bij niet opvolgen van de aanwijzing of bij toenemende gevaarsdreiging. Tbs met aanwijzing kon in zulke gevallen niet zonder meer worden omgezet in tbs met verpleging. De ruimere toepassing van tbs zonder verpleging in 1998 en 1999 (staat 5.6) is toe te schrijven aan de invoering van de maatregel tbs met voorwaarden eind 1997. Deze als onderdeel van de wet-Fokkens ingevoerde maatregel heeft ruimere mogelijkheden om het gevaarrisico te beperken. Bij de uitvoering van de maatregel en het toezicht op de naleving van de voorwaarden heeft de reclassering een belangrijke rol.

¹¹¹ Daarbij gaat het overigens wel om anderssoortige delicten.

Staat 5.7 Te executeren boetevonnissen 1991-1999

jaar	boetevonnissen
1991	372.441
1992	298.686
1993	205.879
1994	-
1995	161.879
1996	144.472
1997	136.613
1998	118.853
1999	117.840

Bron: CJIB

5.2 Overige straffen en maatregelen

Deze paragraaf beschrijft de sancties die niet gedifferentieerd zijn naar minder- en meerderjarigen en de sancties tegen rechtspersonen.

5.2.1 Geldboete

In de gegevens over inning van geldboetes kan geen onderscheid worden gemaakt naar misdrijven en overtredingen. Administratiefrechtelijke afdoeningen van verkeersvoorschriften komen niet aan de orde.

Het aantal te executeren boetevonnissen daalt in de eerste helft van de jaren negentig sterk door de gefaseerde invoering van de Wet Administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (WAHV, ook wel wet-Mulder), waardoor steeds meer verkeersovertredingen met een administratiefrechtelijke sanctie werden afgedaan (staat 5.7). Daardoor verandert de verhouding tussen opgelegde boetes voor overtredingen en voor misdrijven. De laatste jaren neemt het aantal opgelegde boetes verder af, vooral de door de kantongerechten opgelegde boetes. Het beleid van het OM om in zaken die waarschijnlijk resulteren in een boetevonnissen, vaker aan te sturen op een transactie, draagt hieraan mede bij. Iets meer dan een derde van de opgelegde boetes heeft de laatste jaren betrekking op misdrijfzaken: in 1998 legde de rechtbank zo'n 48.000 boetes op ter zake van misdrijven, terwijl de kantonrechter zo'n 63.600 boetes oplegde (bron: parket-generaal). Van de in 1999 te innen boetes was 3% opgelegd aan minderjarigen (zie ook paragraaf 6.3.4) en 3% aan rechtspersonen. Het resterende deel was opgelegd aan meerderjarigen. Sinds eind 1994 wordt de inning van de door de rechter opgelegde boetes verzorgd door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB). Met de in 1999 ter inning aan het CJIB aangemelde

Box 5.1 Soorten van justitiële inrichtingen en beschrijving van regimes

De dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van het ministerie van Justitie verzorgt de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen. Personen die moeten worden ingesloten, komen terecht in een justitiële inrichting. Dat kan zijn een justitiële jeugdinstelling, een penitentiaire inrichting voor volwassenen of een tbs-inrichting. In deze box wordt van elk van de inrichtingen voor meerderjarigen een korte beschrijving gegeven. Hierbij wordt onder meer aandacht geschonken aan de doelgroep, de capaciteit in 1999, de bestemming en de mate van beveiliging.

Gevangnissen (3.640 plaatsen)

- *Halfopen inrichting detentiefasering (HOI)*: langgestraften worden hier, bij gebleken goede motivatie en geschiktheid, in de laatste fase van de detentie geplaatst. Begeleidingsprogramma's als voorbereiding op de terugkeer naar de samenleving. Vierwekelijks weekendverlof. Laag beveiligingsniveau.
- *HOI-zelfmelders*: inrichting met een laag beveiligingsniveau bestemd voor gedetineerden met een strafrestant van meer dan drie dagen, die zichzelf melden na een oproep hiertoe om reden van één of meer lopende vonnissen. Vierwekelijks weekendverlof.
- *Penitentiair open inrichting (POI)*: strafrestant van twaalf maanden of meer, waarbij ten minste de helft van de totale detentietijd is verstreken. Maximum verblijfsduur is vijf maanden. Plaatsing bij gebleken goede motivatie en geschiktheid. Overdag arbeid en begeleidingsprogramma's. Laag beveiligingsniveau. Wekelijks weekendverlof. Regime van algehele gemeenschap.
- *Dagdetentie*: bij gebleken goede motivatie en geschiktheid. Programma van activiteiten gedurende de dag en verblijf

op het huisadres gedurende de nachten en in de weekeinden. Dagdetentie is een vorm van penitentiair programma.

- *Gevangenis voor kortgestraften*: onherroepelijk tot gevangenisstraf veroordeelden met een strafrestant van maximaal zes maanden, doorgaans ten uitvoer gelegd in aansluiting op de preventieve hechtenis. Het accent bij de aangeboden activiteiten ligt op bedrijfseconomische arbeid. Mogelijkheid voor deelname aan basiseducatie. Deelname aan activiteiten in het dagprogramma is verplicht.
- *Gevangenis voor langgestraften*: onherroepelijk tot gevangenisstraf veroordeelden met een strafrestant van meer dan zes maanden. Gedetineerden zijn niet geschikt of gemotiveerd om geplaatst te worden in een andere inrichting (bijvoorbeeld met meer vrijheden). Het accent bij de aangeboden activiteiten ligt op bedrijfseconomische arbeid. Mogelijkheid voor deelname aan basiseducatie. Deelname aan activiteiten is verplicht.
- *Arrestanteninrichting*: gesloten inrichting voor gestraften die zich niet bij een zelfmeldinrichting hebben gemeld.
- *De EBI*: deze Extra Beveiligde Inrichting te Vught is eigenlijk een gevangenis binnen een gevangenis. Hij is vooral bestemd voor ingeslotenen die een extreem vluchtrisico vormen en voor ingeslotenen van wie een eventuele ontvluchting een zeer grote maatschappelijke onrust zou veroorzaken.

Huizen van bewaring (9.567 plaatsen)

- *Hvb (standaardregime)*: onder meer bestemd voor preventief gehechten. Het accent bij de aangeboden activiteiten ligt op bedrijfseconomische arbeid. Mogelijkheid voor deelname aan basiseducatie. Deelname aan activiteiten is niet verplicht.

Vervolg box 5.1

- *Hvb (sober regime)*: afdelingen bestemd voor subsidiair gehechten, vreemdelingen, arrestanten en personen uit de overlastcategorie. Maximale verblijfsduur is 60 dagen. Wel een dagprogramma, geen activiteiten in de avonduren. Ten minste de wettelijk verplichte activiteiten worden aangeboden.
- *Vreemdelingenbewaring (1.203 plaatsen)*: plaatsen ten behoeve van inbewaringstelling van vreemdelingen op grond van artikel 26 van de Vreemdelingenwet.
- *De FOBA*: één landelijke crisisopvang (afdeling in de PI Overamstel, het Bijlmercomplex); uitgebreid medisch team beschikbaar dat tezamen met onder meer forensische begeleiders de crisis-situatie tracht te doorbreken. Regelmatig gebruik van de isolatiecel. Enige gevangenis / huis van bewaring waar dwangmedicatie wordt toegepast.
- *'Hvb-overig'*: hierin zitten gedetineerden die nog slechts een klein deel van de detentie voor de boeg hebben en niet

meer worden overgeplaatst (meeste tijd is in voorlopige hechtenis uitgezeten), afgestraften die wachten op selectie en overplaatsing en (een zeer kleine minderheid) subsidiair gehechten.

Tbs (in totaal 1.170 plaatsen)

Tbs'ers worden opgenomen in een gespecialiseerde tbs-inrichting. Hiervan zijn er momenteel zeven: drie rijksinrichtingen en vier particuliere inrichtingen. Daarnaast worden er in drie niet-justitiële forensisch psychiatrische ziekenhuizen ongeveer 200 tbs-patiënten opgenomen. Ten behoeve van de advisering aan de rechter is er een observatiekliniek: het Pieter Baan Centrum te Utrecht. Tbs-inrichtingen zijn volwaardige psychiatrische klinieken. De tbs'er krijgt er een psychiatrische behandeling die is toegesneden op zijn specifieke stoornis en het door hem gepleegde delict. Tbs-inrichtingen kennen, gelet op de gevaren voor de tbs'er zelf en voor de samenleving, een zeer hoog beveiligingsniveau.

Bron: DJI

boetes was een totaal bedrag gemoeid van 117 miljoen gulden. In totaal inde het CJIB in 1999 76 miljoen gulden (zie bijlage 4, tabel 5.10).

Het inningsproces

Bij een onherroepelijk boetevonnissen ontvangt de veroordeelde van het CJIB een of meer verzoeken tot betaling, beginnend met een eerste aanschrijving en zo nodig gevolgd door een eerste en een tweede aanmaning. Indien niet binnen de gestelde termijn wordt betaald en een nieuwe aanmaning wordt gestuurd, wordt steeds het boetebedrag van rechtswege verhoogd (met *f* 25 na de eerste aanschrijving en met 20% na de eerste aanmaning). Indien ook de tweede aanmaning niet gevolgd wordt door betaling, wordt door het CJIB een dwangbevel uitgevaardigd dat door een gerechtsdeurwaarder ten uitvoer wordt gelegd. In 1999 gebeurde dat ruim 27.000 maal (in 1998 nog ruim 31.000 maal). Als ook het verhaal door de deurwaarder niet slaagt, wordt een arrestatiebevel uitgevaardigd om de vervangende hechtenis ten uitvoer te leggen (CJIB, 1999).

Staat 5.8 Incassoprestaties onherroepelijke boetevonnissen, 1995-1999

periode inschrijving CJIB	betaald binnen	betaald binnen
	1 jaar	2 jaar
1995	59%	77%
1996	62%	75%
1997	62%	79%
1998	65%	80%
1999	65%	79%

Bron: jaarverslagen CJIB

De bereidheid om boetes direct na een eerste inschrijving te betalen blijkt de laatste jaren te zijn afgenomen. Het aandeel van boetevonnissen dat binnen één danwel binnen twee jaar wordt betaald, neemt daarentegen iets toe (staat 5.8). De inning van boetevonnissen kost meer moeite dan de inning van administratieve sancties die ook door het CJIB wordt verzorgd: van die sancties wordt bijna 95% binnen één jaar betaald, tegen ongeveer 65% van de boetes.

5.2.2 Ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel

De 'Plukze'-wetgeving, waarbij oplegging van de maatregel van ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel (wvv) door de rechter mogelijk werd gemaakt, is in 1993 van kracht geworden (zie paragraaf 2.3.1). De tenuitvoerlegging van de maatregel komt pas later op gang. Vanaf 1996 is de tenuitvoerlegging formeel aan het CJIB opgedragen, en ligt de verantwoordelijkheid bij de landelijke executie-officier.¹¹² Staat 5.9 geeft een overzicht van de door het OM en het CJIB ten uitvoer gelegde ontnemingsmaatregelen.

De maatregel tot ontneming van wvv is het sluitstuk van het traject van de financiële recherche. In dat traject zijn er meer mogelijkheden om het beoogde doel te bereiken: een deel van de ontnemingszaken wordt door het OM afgedaan met een schikking of een transactie. In 1999 gebeurde dit bij 61 zaken, waarbij 9,1 miljoen gulden werd geïncasseerd (1998: 64 zaken, 2,7 miljoen gulden).¹¹³ Bij het beslag speelt de Dienst der Domeinen een belangrijke rol, die in de meeste gevallen als bewaarder optreedt en de goederen veilt als tot 'uitwinning' wordt overgegaan. In 1999 nam de Dienst der Domeinen 2.300 'goederen' in bewaring waarop conservatoir beslag was gelegd. De opbrengst van door de Dienst der Domeinen geveilde goederen in dat jaar was 3,2 miljoen gulden.

¹¹² Executierichtlijn Ontnemingsmaatregelen, 4 oktober 1995, Stcrt. 1995, nr. 246.

¹¹³ Bron: BOOM: Stand van zaken t/m 31 december 1999, herziene versie 31 maart 2000.

Staat 5.9 Door OM en CJIB ten uitvoer gelegde ontnemingsmaatregelen, 1995-1999, waarde in guldens*

uitvoerende instantie	1995	1996	1997	1998	1999
arrondissementsparketten	826.500	98.800	371.300	0	0
ressortsparketten	1.070.000	965.000	0	0	0
CJIB	1.352.200	2.741.100	8.406.300	3.416.000	4.788.500

* Alle afdoeningen, inclusief als oninbaar afgeboekt.

Bron: BOOM/CJIB

Staat 5.10 Aantallen ontnemingsmaatregelen, 1995-1999*

stroomgegevens ontnemingsmaatregelen	1995	1996	1997	1998	1999
ter executie aangeboden aan CJIB	264	473	774	694	853
waarde van de vorderingen	f 10.028.800	f 11.988.500			
afgedaan door CJIB	40	87	225	280	342
binnen 3 maanden			156	123	126
tussen 3 en 18 maanden			55	100	100
na 18 maanden			14	57	116
eindvoorraad 31 december	224	610	1.159	1.573	2.084

* Buiten beschouwing: door parketten OM geëxecuteerd.

Bron: CJIB

Inning van ontnemingsmaatregelen door het CJIB

Zowel de instroom van maatregelen bij het CJIB als het aantal afdoeningen vertoont een stijgende lijn. Omdat het aantal afdoeningen (nog) sterk achterblijft bij de instroom, loopt de werkvoorraad van het CJIB op (staat 5.10).

Het proces van inning en incasso door het CJIB start met een verzoek aan de veroordeelde om het opgelegde bedrag te voldoen, of toestemming te verlenen de opbrengst van een eventueel conservatoir beslag aan te wenden om de vordering te voldoen. Een betalingsregeling behoort tot de mogelijkheden. Wordt niet aan het verzoek voldaan met betaling of toestemming, dan wordt een dwangbevel uitgevaardigd en wordt de incasso in handen van een gerechtsdeurwaarder gegeven. Deze zal altijd eerst een eventueel conservatoir beslag 'uitwinnen', en vervolgens het nog openstaande bedrag proberen te verhalen op de overige bezittingen. Bieden de bezittingen van de veroordeelde geen verhaal, dan wordt doorgaans de tenuitvoerlegging aangehouden. Vervangende hechtenis wordt alleen bij uitzondering ten uitvoer gelegd na een beslissing van de landelijke executie-officier.

De tenuitvoerlegging van ontnemingsmaatregelen is een moeizame zaak; de inning is vele malen minder effectief dan die van boetevonnissen. Van de in 1999 gerealiseerde ontnemingen werd één op de drie pas na 18 maanden na binnenkomst afgedaan.

Staat 5.11 Schadevergoedingsmaatregelen, 1996-1999

stroomcijfers schadevergoedingsmaatregelen	1996	1997	1998	1999
beginvoorraad CJIB 1 januari	0	1.123	3.523	6.265
ter executie aangeboden aan CJIB	1.251	3.865	4.647	6.335
afgedaan door CJIB	128	1.465	2.106	3.517
eindvoorraad CJIB 31 december	1.123	3.523	6.265	9.083

Bron: jaarverslagen CJIB

Staat 5.12 Wijze van afdoening schadevergoedingsmaatregelen, 1996-1999

wijze van afdoening	1996	1997	1998	1999
betaling aan CJIB	78%	78%	77%	63%
betaald aan deurwaarder	12%	1%	5%	8%
betaald aan parket	10%	1%	1%	1%
betaald aan slachtoffer		11%	12%	11%
vervangende hechtenis		0%	1%	3%
oninbaar		9%	5%	9%

Bron: jaarverslagen CJIB

De evaluatie van de ontnemingswetgeving (Nelen en Sabee, 1996 en 1998) noemt een aantal oorzaken voor de problematische tenuitvoerlegging: een tekortschietende informatievoorziening bij de parketten (de maatregelen worden pas in een laat stadium aan het CJIB overgedragen, omdat tijdige informatie over het executeerbaar worden ontbreekt); de beperkte mogelijkheden die het CJIB heeft om de vermogenspositie van de verdachte goed in kaart te brengen (in de opsporingsfase bestaan daartoe ruimere mogelijkheden, en zou meer aandacht moeten worden besteed aan mogelijke problemen bij de executie in de toekomst); een groot deel van de personen aan wie de maatregel is opgelegd, bestaat uit hardnekkige debiteuren; bovendien zijn velen voor langere tijd gedetineerd, bijvoorbeeld uit hoofde van een in de onderliggende strafzaak opgelegde gevangenisstraf.

5.2.3 Schadevergoeding

De schadevergoedingsmaatregel is een vrij recente uitbreiding van de maatregelen die de rechter kan opleggen. Sinds medio 1996 is het CJIB belast met de inning van de schadevergoeding (zie staat 5.11).

De inningsprocedure lijkt op de procedure die gevolgd wordt bij de inning van boetes door het CJIB. De veroordeelde ontvangt van het CJIB een aanschrijving met verzoek tot betaling, eventueel gevolgd door een eerste en een tweede aanmaning, inclusief wettelijke verhogingen. Volgt ook op de tweede aanmaning geen betaling,

dan wordt een dwangbevel uitgevaardigd, waarna een deurwaarder de schade tracht te verhalen op de goederen van de veroordeelde. Als verhaal niet mogelijk blijkt, dan kan een arrestatiebevel worden uitgevaardigd om de vervangende hechtenis ten uitvoer te leggen. In tegenstelling tot de vervangende hechtenis bij boete, blijft daarbij de betalingsverplichting van de veroordeelde bestaan.

Het overgrote deel van de schadevergoedingsmaatregelen die in 1999 door het CJIB werden afgedaan, eindigde in een betaling, meestal aan het CJIB of aan het slachtoffer (staat 5.12).

Van de maatregelen die het CJIB in 1999 heeft afgedaan, had 60% een doorlooptijd van minder dan zes maanden, en bijna 74% een doorlooptijd van minder dan een jaar.

5.2.4 *Ontzegging van de rijbevoegdheid*

Tenuitvoerlegging van de ontzegging van de rijbevoegdheid houdt in dat het rijbewijs wordt ingenomen of ingevorderd, en dat een mutatie wordt doorgevoerd in het Centraal Register Rijbewijzen (CRR). De mutatie wordt uitgevoerd door de politie of door het parket, die daartoe een rechtstreekse verbinding hebben met het CRR. Tenuitvoerlegging van de ontzegging is dus vooral een administratieve handeling. Cijfers over het aantal mutaties zijn niet bekend. Problemen in de zin dat tenuitvoerlegging achterwege blijft of dat achterstand ontstaat, zijn niet waarschijnlijk. Veelal wordt reeds bij constatering van delicten waarvoor de ontzegging van de rijbevoegdheid kan worden opgelegd, het rijbewijs door de politie ingenomen. In die gevallen legt de politie de inhouding vast. De ovj kan besluiten de zaak binnen zes maanden na de inhouding op zitting te brengen. Besluit de ovj de zaak niet op zitting te brengen, dan wordt door het parket de registratie van een eventuele inhouding in het CRR ongedaan gemaakt. Na een uitspraak van de rechter registreert het parket de opgelegde ontzegging in het systeem van het CRR.

5.2.5 *Verbeurdverklaring en onttrekking aan het verkeer*

Hoewel het hier om sancties met een juridisch verschillend karakter gaat – zijkomende straf respectievelijk maatregel – worden verbeurdverklaring en onttrekking aan het verkeer hier tezamen behandeld, omdat bij de tenuitvoerlegging van beide de Dienst der Domeinen een belangrijke rol speelt.

De Dienst der Domeinen treedt in de meeste gevallen op als bewaarder van in beslag genomen goederen, die kunnen worden verbeurdverklaard of onttrokken aan het verkeer. De goederen kunnen worden verkocht, vernietigd of teruggegeven aan de betrokkene. Verbeurdverklarde goederen worden meestal verkocht bij inschrijving. Aan het verkeer te onttrekken voorwerpen worden over het algemeen vernietigd. In beslag genomen goederen die niet geschikt zijn om te bewaren

Staat 5.13 Strafrechtelijk beslag bij de Dienst der Domeinen, 1995-1999*

jaar	in bewaring genomen goederen	opbrengst verkochte goederen (x f 1.000)
1995	33.362	3.736
1996	44.479	7.309
1997	61.815	5.726
1998	62.988	2.527
1999	45.957	2.977

* Exclusief conservatoir beslag in het kader van Strafrechtelijk Financieel Onderzoek en exclusief vuurwerk.
Bron: Dienst der Domeinen

(bijvoorbeeld vanwege bederfelijkheid), worden met een machtiging van het OM verkocht, ook als de procedure tegen de betrokkene nog loopt. In dat geval komt het beslag op de opbrengst te rusten. De maximale bewaartermijn is twee jaar. Na die termijn wordt eveneens met machtiging verkocht.

In staat 5.13 wordt de ontwikkeling van het beroep op de Dienst der Domeinen vanuit het strafrecht weergegeven. De genoemde 'goederen' zijn zeer divers: individuele auto's of kasten worden als goed geteld, maar soms ook een heel complex van goederen, zoals een complete hennepkwekerij. Bij de opbrengstcijfers gaat het om een saldo van baten en vergoedingen per jaar. Het kan voorkomen dat een partij bederfelijke goederen in een voorgaand jaar is verkocht, waarbij de opbrengst in dat jaar is verwerkt, terwijl in een volgend jaar door een last tot teruggave die opbrengst weer in negatieve zin is verwerkt.

5.3 Resumé

In 1999 telde Nederland zo'n 13.000 meerderjarige gedetineerden, met inbegrip van tbs en vreemdelingenbewaring. De grootste groep in de 'gewone' detentie (exclusief vreemdelingenbewaring) zijn de plegers van een vermogensmisdrijf en van een geweldsmisdrijf, waarvan de vermogensdelinquenten in grotere aantallen binnenstromen maar met een kortere straf en de geweldsdelinquenten in kleinere aantallen maar met een langere straf. Opiumwet-veroordeelden (drugshandel), die in nog kleinere aantallen binnenstromen, hebben doorgaans nog langere straffen.

De gemiddelde bevolking per dag in het gevangeniswezen (inclusief vreemdelingenbewaring) is in 1999 voor het eerst sinds de jaren zeventig (licht) gedaald, dit overigens ondanks de voortgaande stijging van het aantal mensen dat in de loop van het jaar vanuit de vrije maatschappij de gevangenis binnenkwam. Dat de instroom stijgt bij een afnemende gemiddelde gevangenispopulatie, komt (deels) door het feit dat met name de korte vrijheidsstraffen (tot en met twee weken) fors toenemen (zie

hoofdstuk 4). Het aandeel vreemdelingen en voorlopig gehechten in het gevangeniswezen neemt toe bij een afname van het aandeel afgestraften.

Bij de tbs-klinieken is het tegenovergestelde beeld te zien: de instroom daalt, maar de gemiddelde populatie neemt in omvang toe. De oorzaak hiervan is dat de instroom in 1999, ondanks de forse daling sinds 1996, nog steeds groter is dan de uitstroom.

Het aantal bij de reclassering aangemelde taakstraffen is in 1999 weer aanzienlijk gestegen. Deze stijging is opmerkelijk gezien de afvlakking die zich in 1997 en 1998 aftekende.

Het aantal te executeren boetevonnissen daalt al jaren. Twee belangrijke oorzaken hiervan zijn de invoering van de Wet Administratiefrechtelijke Handhaving Verkeersvoorschriften (waardoor verkeersboetes in meerderheid buiten de rechter om worden opgelegd) en het beleid van het OM om in zaken die waarschijnlijk resulteren in een boetevonnis, vaker aan te sturen op een transactie.

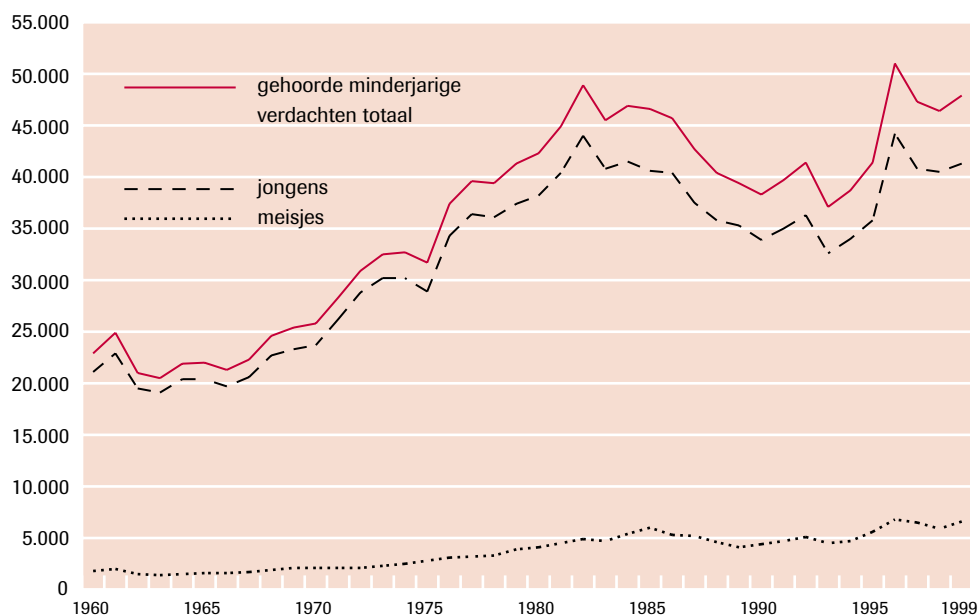
Jeugd

M.W. Bol, M.H. Ter Horst-van Breukelen

- Het totale aantal minderjarige verdachten heeft zich in de periode 1960-1980 verdubbeld; sindsdien is het beeld wisselend.
- Van alle vormen van jeugdcriminaliteit is sinds het begin van de jaren zestig de delictcategorie vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en veiligheid het sterkst toegenomen.
- De criminaliteit van meisjes blijft nog steeds ver achter bij die van jongens; *mishandeling* gepleegd door meisjes is echter in enkele decennia tijd sterk toegenomen.
- De meeste Halt-cliënten zijn 13 tot 15 jaar.
- Alternatieve sancties ('taakstraffen') worden vooral opgelegd aan 16- tot 18-jarigen.
- In de justitiële jeugdinrichtingen zijn – bij de strafrechtelijk geplaatsten – jongeren van allochtone herkomst oververtegenwoordigd.
- Het aantal activiteiten van de jeugdreclassering is in de periode 1995-1999 over de hele linie sterk toegenomen.

Met ingang van het jaar 2000 wordt in 'Criminaliteit en rechtshandhaving' een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan minderjarigen of jeugdigen. Waar de criminaliteit en rechtshandhaving *in het algemeen* (voor alle leeftijden dan wel alleen voor volwassenen) telkens in een apart hoofdstuk een deel van de strafrechtelijke keten aan de orde komt, wordt voor de jeugd de gehele keten beschreven in dit ene hoofdstuk. Onder strafrechtelijk *minderjarigen* worden personen van 12 tot en met 17 jaar verstaan. In hoofdstuk 2 was te lezen dat soms, indien een dader 16 of 17 jaar is, het strafrecht voor meerderjarigen kan worden toegepast. Omgekeerd is het ook mogelijk dat bij personen tussen de 18 en de 21 jaar toch nog het jeugdstrafrecht wordt gehanteerd (zie paragraaf 2.3.2). Hoe vaak dit over en weer gebeurt, is af te lezen uit tabel 6.22 (bijlage 4).

Het begrip *jeugdigen* is geen juridisch begrip en kan veel ruimer worden opgevat. Hoewel het in de tekst vooral gaat over strafrechtelijk minderjarigen, wordt ook, voor zover er voldoende gegevens beschikbaar zijn, over kinderen onder de twaalf gesproken. In bijlage 4 zullen enkele tabellen worden aangevuld met gegevens over jongvolwassenen (18 tot en met 24 jaar).

Figuur 6.1 Aantal gehoorde minderjarige verdachten, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.1 (bijlage 4).

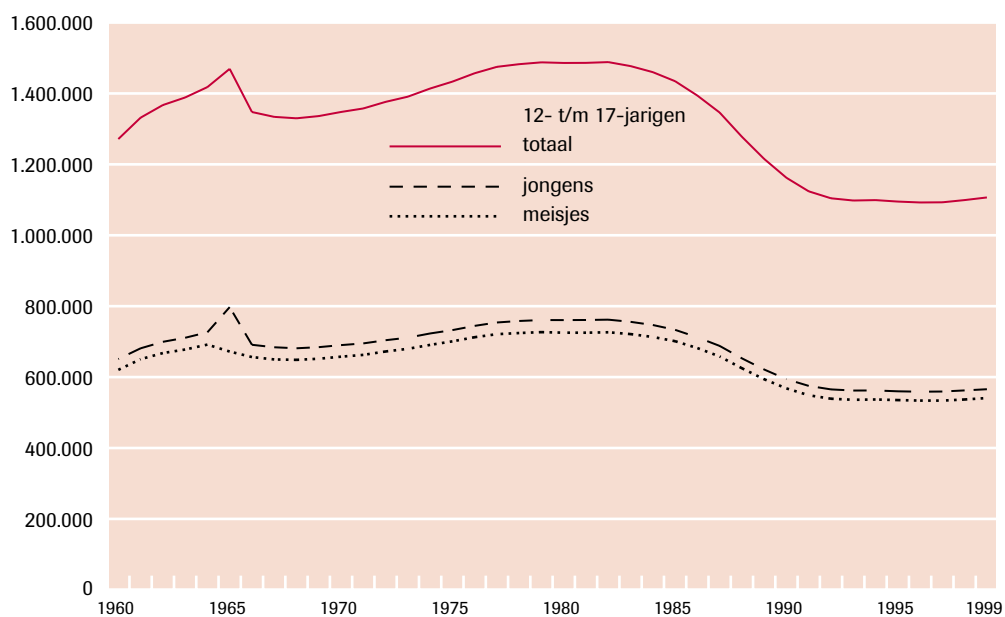
Bron: CBS

Het hoofdstuk is in drie paragrafen onderverdeeld. In paragraaf 6.1 staan de ontwikkeling van de geregistreeerde jeugdcriminaliteit op basis van het aantal door de politie en de Koninklijk Marechaussee gehoorde verdachten en de opsporing van strafbare feiten. Er wordt een lange termijn (1960-1999) en een korte termijn (1995-1999) beschreven. In paragraaf 6.2 gaat het om de vervolging en berechting van minderjarige verdachten. Hierbij wordt alleen de korte termijn beschreven; over de lange termijn zijn onvoldoende data beschikbaar. Paragraaf 6.3 ten slotte betreft de tenuitvoerlegging van sancties bij minderjarigen, alsmede de (jeugd)reclassering. Hierbij wordt de lange termijn beschreven vanaf het jaar waarover data beschikbaar zijn, en ook de korte termijn.

6.1 Jeugdcriminaliteit en opsporing

6.1.1 Opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten, 1960-1999

Figuur 6.1 laat zien dat het totale aantal gehoorde minderjarige verdachten in ons land (dus 12- t/m 17-jarigen) zich in de periode tussen 1960 en 1980 heeft verdubbeld, maar sinds het begin van de jaren tachtig een wisselend beeld te zien

Figuur 6.2 Aantal strafrechtelijk minderjarigen in de bevolking, 1960-1999

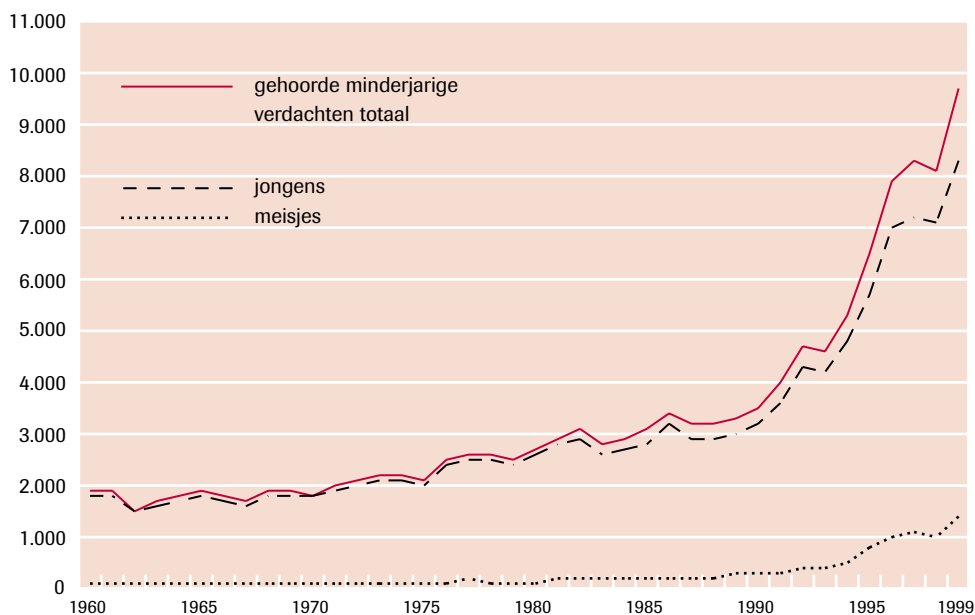
Bron: CBS

geeft. Het betreft hier een benadering van de geregistreerde jeugdcriminaliteit op basis van het aantal gehoorde verdachten.¹¹⁴ Na een incidentele piek in 1996 is het beeld weer redelijk stabiel; wel is het totale aantal jaarlijks gehoorde verdachten na 1996 (iets) groter dan in 1995 en een aantal daaraan voorafgaande jaren (zie ook tabel 6.1).

De zojuist beschreven ontwikkeling moet worden gezien tegen de achtergrond van demografische gegevens (figuur 6.2). Het aantal jeugdige inwoners van Nederland is in de jaren negentig geringer dan in de jaren tachtig, terwijl het aantal gehoorde verdachten in die periode aan wisselingen onderhevig is. Al met al lijkt er in het laatste decennium van de twintigste eeuw toch wel sprake te zijn van een toename van jeugdcriminaliteit.

Een gedeelte van deze toename hoeft in werkelijkheid geen vermeerdering van het aantal door jeugdigen gepleegde strafbare feiten te betekenen, maar kan ook het gevolg zijn van een toegenomen aandacht van de politie voor jeugdcriminaliteit.

¹¹⁴ Informatie op basis van processen-verbaal van aangifte is niet naar meerderjarig versus minderjarig uit te splitsen.

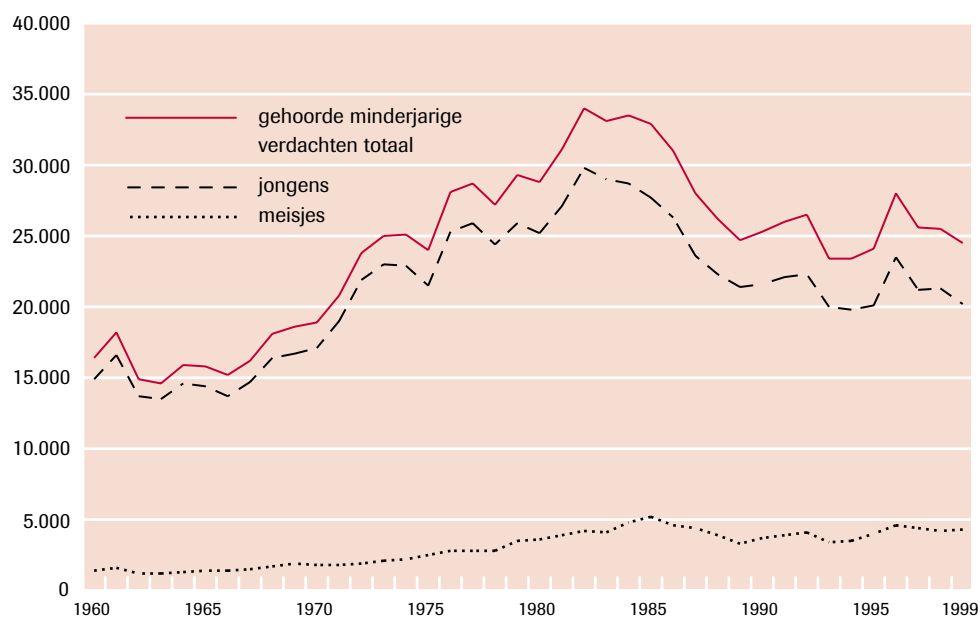
Figuur 6.3 Gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.2 (bijlage 4).

Bron: CBS

Zowel in de criminologische vakliteratuur als in de media is hier de afgelopen tijd herhaaldelijk over gediscussieerd, met name waar het de gewelddriminaliteit betreft (zie bijvoorbeeld Van de Bunt en Bijleveld, 1999; Wittebrood en Junger, 1999). Naast een toegenomen aandacht kunnen nog andere 'vertekenende' factoren een rol spelen, zowel in negatieve als in positieve richting. Denk bijvoorbeeld aan veranderingen in de aangiftebereidheid, het percentage jeugddelinquenten dat wordt opgespoord bijvoorbeeld door wijzigingen in de personele capaciteit bij de (jeugd)politie, in het registratiebeleid en in delictomschrijvingen. Overigens kunnen ook de algemene demografische gegevens onzuiver zijn; zo worden illegalen in de bevolkingscijfers niet meegenomen. Voor een uitgebreider overzicht van allerlei vertekende factoren, zie Bol e.a. (1998).

Enig voorbehoud bij de interpretatie van de beschikbare cijfers als indicator voor de omvang van de jeugddriminaliteit blijft dus ook hier op zijn plaats. Als echter cijfers uit verschillende bronnen vergelijkbare tendensen laten zien, neemt de geloofwaardigheid van de informatie toe. Daarom is het nuttig om tevens te kijken naar 'self-report' gegevens en zogeheten HKS-gegevens; dat gebeurt in de paragrafen 6.1.4 en verder.

Figuur 6.4 Gehoorde minderjarige verdachten van vermogensmisdriven, 1960-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.3 (bijlage 4).

Bron: CBS

6.1.2 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën¹¹⁵, 1960-1999

Geweldsmisdrijven

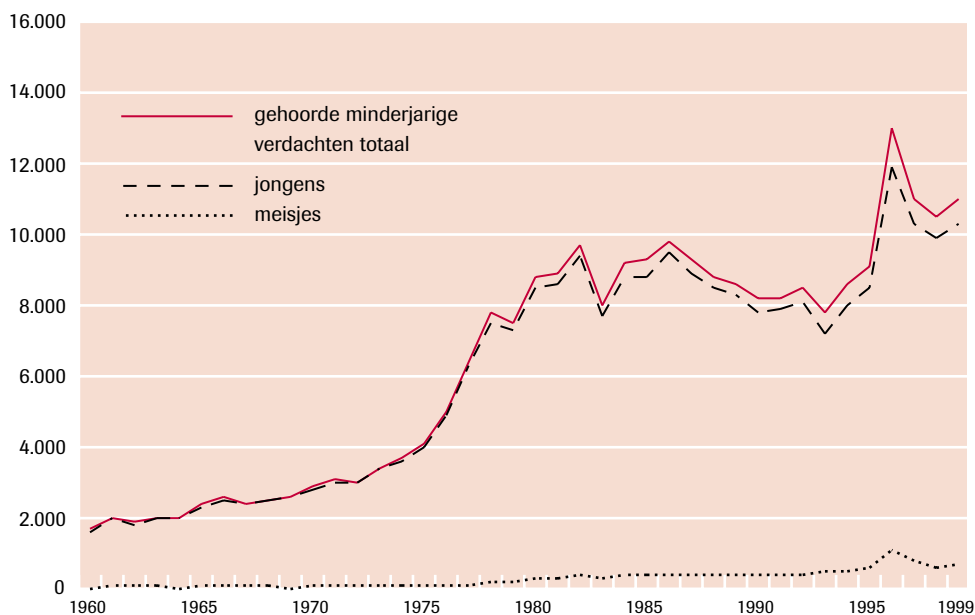
Over de lange termijn is er tot aan ongeveer 1990 een gestage stijging te zien van het aantal minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven; daarna gaat het flink omhoog (figuur 6.3). Tabel 6.5 (bijlage 4) geeft jaarcijfers van door de politie en de Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten per delict, voor de middellange termijn, te weten de periode 1985-1999. Ook daar is duidelijk de toename van geweldsmisdrijven te zien. De sterkste stijgingen zijn te zien bij de misdrijven tegen leven en persoon, bij mishandeling en bij diefstal met geweld.

Vermogensmisdrijven

Wat betreft de vermogensmisdrijven, is er tot midden jaren tachtig een stijging te zien, vervolgens is er een daling tot begin jaren negentig; waarna het beeld wisselend is (figuur 6.4). Waar tabel 6.5 (bijlage 4) sinds 1985 een relatieve toename van

¹¹⁵ Verkeersdelicten blijven hier buiten beschouwing.

Figuur 6.5 Gehoorde minderjarige verdachten van vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag, 1960-1999

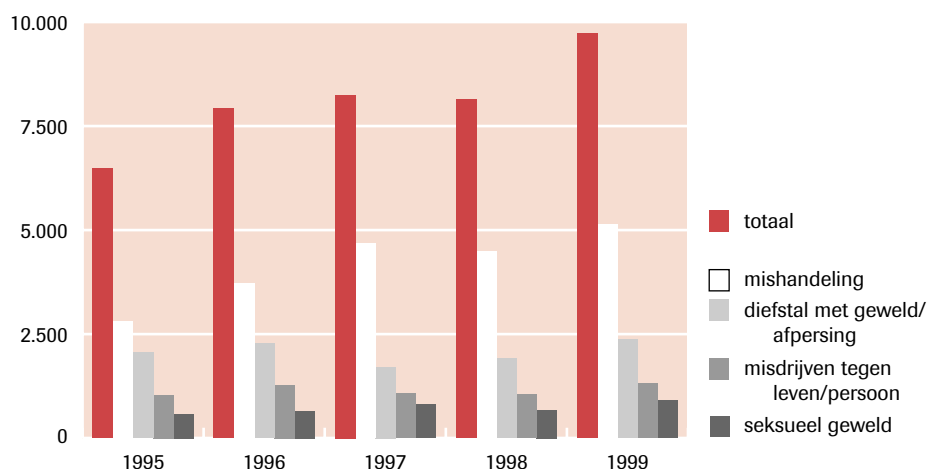
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.4 (bijlage 4).

Bron: CBS

geweldd misdrijven liet zien, suggereert deze met betrekking tot vermogensmisdrijven eerder een gelijkblijvende of zelfs licht dalende tendens.

Vernieling en misdrijven tegen openbare orde en gezag

'Vernieling' en 'misdrijven tegen openbare orde en gezag' (figuur 6.5) worden hier onderscheiden van de geweldd misdrijven; het is echter aannemelijk dat veel van deze misdrijven gewelddadige kenmerken hebben. Waren de aantallen verdachten in het begin van de jaren zestig voor beide categorieën nog ongeveer gelijk, sinds 1995 zijn de aantallen verdachten van vernielingen steeds verder gaan toegroeien naar die van de geweldd misdrijven. Opmerkelijk is dat er in de jaren tachtig ongeveer drie keer zoveel minderjarigen gehoord werden voor een vernieling c.a. als voor een geweldd misdrijf terwijl die verhouding in het begin van de jaren negentig weer meer in de richting van 2:1 is getrokken, en vervolgens zelfs richting 1,5:1. Het verschil tussen eind jaren negentig en begin jaren zestig is nergens zo groot als in de categorie vernielingen enz. (bijna een verzesvoudiging).

Figuur 6.6 Geweldsmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 6.6 en 6.5 (bijlage 4).

Bron: CBS

6.1.3 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën, 1995-1999

In deze paragraaf worden in principe dezelfde onderwerpen besproken als in de voorgaande, maar nu voor de periode 1995-1999. Er wordt nader 'ingezoomd' op drie delictcategorieën. Het betreft ook hier het aantal door politie en Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten.

Geweldsmisdrijven

Het totale aantal minderjarige verdachten van geweld stijgt tussen 1995 en 1999 met 50%. De stijging doet zich bij alle onderscheiden typen voor. Wel is de stijging sterker bij mishandeling, terwijl de stijging bij diefstal met geweld/afpersing geringer is (zie figuur 6.6).

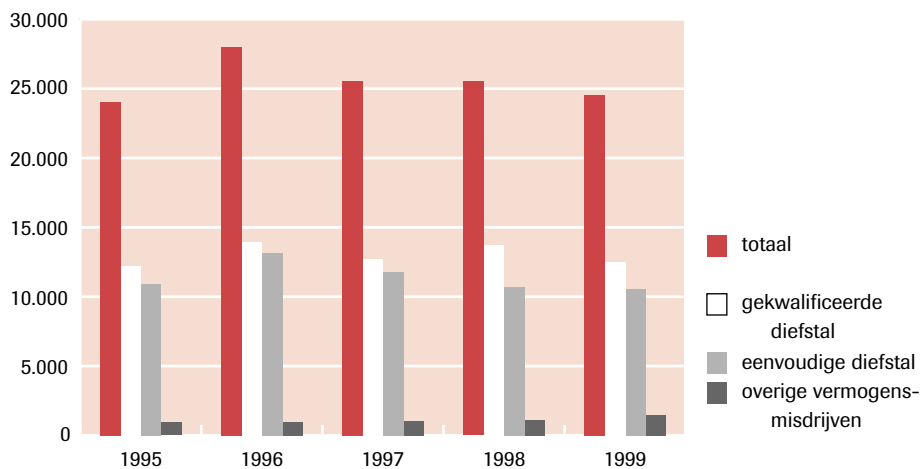
Vermogensmisdrijven

Na een stijging van 1995 op 1996 is het aantal minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven in 1999 weer teruggekeerd op het niveau van 1995. Hoewel er enige fluctuaties zijn over de jaren, geldt dit ook voor de twee grote groepen hierbinnen: eenvoudige en gekwalificeerde misdrijven. De relatief kleine groep 'overige vermogensmisdrijven' vertoont wel een relatief sterke groei (zie figuur 6.7).

Vernieling en misdrijven tegen openbare orde en gezag

Na een sterke stijging van 1995 op 1996 is het totale aantal verdachten van vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag weer enigszins gedaald. In

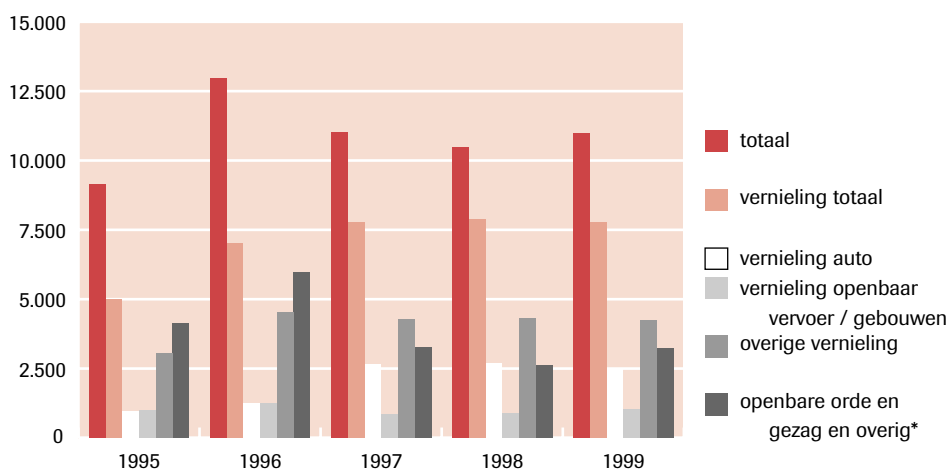
Figuur 6.7 Vermogensmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 6.7 en 6.5 (bijlage 4).

Bron: CBS

Figuur 6.8 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, gehoorde minderjarige verdachten, naar type misdrijf, 1995-1999

* incl. discriminatie en exhibitionisme

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 6.8 en 6.5 (bijlage 4).

Bron: CBS

1999 ligt het aantal 20% hoger dan in 1995. De vernielingen en dan met name vernielingen aan de auto laten de sterkste stijging zien. Bij misdrijven tegen de openbare orde en gezag is na 1996 van een sterke daling sprake (zie figuur 6.8).

6.1.4 Jeugdcriminaliteit op basis van 'self-report'

Voor een beter inzicht in de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit zijn, behalve de hierboven beschreven politiestatistieken van het CBS, ook de zogeheten 'self-report' studies bruikbaar. Hoewel ook de 'self-report' methode haar beperkingen kent, kan zij informatie verschaffen over met name de lichtere vormen van jeugdcriminaliteit. Daarmee kan zij een nuttige aanvulling vormen. In 'self-report' studies wordt aan jongeren gevraagd om anoniem op te geven of en hoe vaak zij bepaalde delicten hebben begaan, ongeacht of de politie er weet van heeft. Betrouwbare gegevens over ernstige delicten kunnen er *niet* mee worden verkregen, omdat veel jeugdigen niet snel geneigd zullen zijn om ernstige feiten toe te geven, zelfs al is de enquête anoniem en ook vanwege de kleine aantallen.

Bekende reeksen 'self-report' studies die betrekking hebben op jeugdcriminaliteit, zijn die van het CBS, het WODC en die van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). De WODC 'self-report' studies worden in principe om de twee jaar gehouden; de laatste rapportage betreft de periode 1980-1998 (Kruissink en Essers, 2001). In de WODC-enquêtes wordt gevraagd naar strafbare feiten gepleegd in het afgelopen (school)jaar.¹¹⁶ Staat 6.1 laat zien hoeveel van de ondervraagde jongeren te kennen gaven in het schooljaar 1998 een of meer van de genoemde delicten te hebben gepleegd. Bij de meeste feiten is er sprake van een grillig verloop. Na een stijging over de hele linie in 1996, doet zich in 1998 weer een daling voor.

De 'self-report' enquête van het CBS (POLS van 1999) heeft betrekking op jongeren van 12-30 jaar. De uitkomsten van deze enquête worden niet hier gepresenteerd maar in de volgende twee paragrafen (6.1.5 en 6.1.6).

Vanuit het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wordt om de twee jaar een Nationaal Scholierenonderzoek verricht (jongeren van 12 t/m 24 jaar), waarin diverse vormen van probleemgedrag aan de orde komen. De laatste rapportage heeft betrekking op de periode 1992 tot en met 1999 (Wittebrood, 2000). Voor negen delicten werd gevraagd of jongeren deze de afgelopen 12 maanden hadden gepleegd (staat 6.2).

Bij een vergelijking tussen staat 6.1 en staat 6.2 is de geringe overlap tussen onderscheiden categorieën opvallend. Opmerkelijker nog zijn de verschillen die uit de bus komen voor enkele delictvormen die wel in beide onderzoeken zijn opgenomen: fietsendiefstal en winkeldiefstal. Bij winkeldiefstal is nog enige overeenkomst te bespeuren in die zin dat 1996 een 'slecht' jaar was, maar kijken we bijvoorbeeld naar fietsendiefstal in het jaar 1994, dan is het verschil onverklaarbaar groot.

¹¹⁶ Bij alle metingen had de steekproef een omvang van ongeveer 1.000 jongeren en is herwogen om representativiteit te verkrijgen ten aanzien van een aantal achtergrondvariabelen.

Staat 6.1 Percentage jongeren van 12-17 jaar dat in 'het afgelopen schooljaar' een delict heeft gepleegd, 1988-1998*

delict	1988	1990	1992	1994	1996	1998
	(%)					
iemand lastig vallen	9,9	12,0	11,8	14,1	14,6	9,9
iemand met een wapen verwonden	-	0,6	0,4	0,4	1,1	1,4
iemand in elkaar slaan	1,9	2,7	2,7	2,7	3,3	2,6
bedreiging om geld te krijgen	-	-	0,4	0,3	0,5	0,3
heling	3,5	4,1	4,0	4,2	8,6	6,1
fietsendiefstal	2,1	3,0	2,7	1,3	3,1	3,5
inbraak/insluiping	1,5	1,6	1,3	1,6	1,2	1,4
diefstal uit telefooncel/-automaat	-	1,2	1,0	1,1	2,3	1,3
diefstal op school	-	6,5	8,4	7,2	10,1	7,2
winkeldiefstal	5,4	7,4	6,6	7,0	10,0	7,4
vernieling	8,9	9,9	10,5	9,1	14,6	10,6
graffiti	10,3	8,8	8,6	10,1	11,1	11,0
brandstichting	3,8	5,0	3,8	4,3	5,3	5,1

* Met betrekking tot 1996 werd gesproken over 'het afgelopen jaar', met betrekking tot 1998 over 'de afgelopen twaalf maanden'.

Bron: WODC

De informatie over verdelingen naar leeftijd, geslacht en etniciteit komt aan de orde in de komende drie paragrafen (resp. 6.1.5 tot en met 6.1.7).

6.1.5 Aard en leeftijd

Cijfers op basis van 'self-report' (CBS)

Uit staat 6.3 blijkt dat jongeren van 15 t/m 17 jaar zich het meest schuldig maken aan de voorgelegde delicten. Ruim 60% zegt zich het afgelopen jaar wel eens schuldig te hebben gemaakt aan een van de delicten. Met het klimmen der jaren neemt het aandeel jongeren dat zich strafbaar gedraagt, geleidelijk af.

Cijfers op basis van 'self-report' (SCP)

Delicten zoals iemand ernstig verwonden, het stelen van een fiets of van iets anders dat meer dan vijftig gulden waard is, en opzettelijk op straat iets vernielen, worden meestal door de oudste groep scholieren gepleegd. Bij vechtpartijen op school zijn vooral 12- en 13-jarigen betrokken, en het zijn vooral de 14- tot 16-jarigen die schooleigendommen vernielen en zich schuldig maken aan winkeldiefstal (Wittebrood, 2000).

Staat 6.2 Percentage scholieren dat de voorafgaande 12 maanden een delict heeft gepleegd, 1992-1999

delict	1992	1994	1996	1998
	(%)			
<i>gewelddelicten</i>				
deelgenomen aan serieuze vechtpartij op school	-	6,7	6,6	7,3
deelgenomen aan serieuze vechtpartij buiten school	-	11,7	13,1	12,2
iemand zo geslagen dat hij/zij verbonden moet worden of naar een dokter moest	8,0	8,6	8,0	8,1
<i>diefstaldelicten</i>				
fiets gepikt	6,4	6,0	5,5	6,2
iets uit een winkel gestolen	8,7	9,8	11,4	8,2
iets anders gestolen (minder dan f 50 waard)	6,3	7,3	7,7	6,4
iets anders gestolen (meer dan f 50 waard)	2,9	3,4	3,1	3,6
<i>vandalisme</i>				
opzettelijk schooleigendommen vernield	5,4	6,4	6,6	6,9
opzettelijk iets op straat vernield	9,5	10,6	10,9	10,7
in aanraking geweest met de politie	12,3	12,9	12,9	11,8
aantal respondenten	15.245	17.770	10.352	17.005

Bron: NIBUD/SCO, Nationaal Scholierenonderzoek (1992-1999; gewogen gegevens).

Staat 6.3 Percentage daders van veelvoorkomende delicten naar leeftijd, 2-jaars gemiddelde, 1997

	geweld*	vandalisme	graffiti	diefstal op school	diefstal fiets	heling	wapenbezit ter verdediging
12-14 jaar	28,3	35,8	13,1	12,5	2,0	9,9	17,1
15-17 jaar	62,3	62,3	40,2	34,8	15,2	34,6	57,2
18-20 jaar	50,3	52,7	21,5	28,5	19,1	38,6	45,6
21-23 jaar	36,1	24,0	5,0	10,6	19,6	31,1	27,4
24-26 jaar	15,2	13,0	2,4	4,4	8,1	23,2	17,2
27-29 jaar	10,3	9,8	1,2	2,4	5,3	21,7	15,2

* Geweld: mishandeling, meedoen aan vechtpartij, iemand met wapen verwonden, bedreiging.

Bron: CBS

6.1.6 Aard en geslacht

Cijfers op basis van de CBS-politiecijfers (gehoorde minderjarige verdachten¹¹⁷)

Lange termijn. Bezien op de langere termijn (1960-1999) daalt, op het totale aantal gehoorde verdachten, het aandeel van de minderjarige jongens van 23% in 1960 tot 17% in 1998. Het aantal gehoorde meisjes daarentegen groeit tot 3% van het totale aantal gehoorde verdachten. Kijken we terug naar de figuren 6.1 en 6.3 t/m 6.5, dan valt op dat op het gebied van geweldsmisdrijven meisjes lange tijd laag blijven scoren, met een sterke toename aan het eind van de jaren negentig. Hetzelfde geldt voor de vernielingen en de misdrijven tegen openbare orde en gezag. Wat betreft de vermogensmisdrijven: vergeleken met begin jaren zestig werden eind jaren negentig ongeveer vier keer zoveel meisjes per jaar gehoord, terwijl die factor bij de jongens ongeveer anderhalf is.

Middellange termijn. Tabel 6.5 (bijlage 4) geeft jaarcijfers van door de politie en de Koninklijke Marechaussee gehoorde jongens en meisjes per delict, voor de periode 1985-1999. Wanneer de cijfers voor de jongens en meisjes met elkaar worden vergeleken, valt op dat naar verhouding het misdrijf *mishandeling* bij de meisjes in enkele jaren tijd zeer sterk is toegenomen (van 152 gehoorde meisjes in 1985, via 479 in 1995 naar 1.106 in 1999; bij de jongens bedragen deze aantallen respectievelijk 1.479, 2.320 en 4.031). In 1999 benaderen de meisjes dus het niveau waarop in 1985 de jongens nog zaten. Enkele jaren geleden werd nog gezegd dat van een rigoureuze omslag of inhaalslag ten opzichte van de jongens/mannen niet kon worden gesproken (Mertens e.a., 1998); waar het gaat om mishandeling, verdient die uitspraak toch enige correctie.

Korte termijn. Als er rekening wordt gehouden met de groei van het aantal jeugdigen door per 100.000 te meten, valt voor de kortere termijn op dat de trends behorende bij jongens dezelfde zijn als die bij de meisjes, zij het op een hoger niveau (tabel 6.9, bijlage 4). Het aantal meisjes dat misdrijven pleegt, neemt toe. Ten opzichte van 1995 is in 1999 het aantal jongens dat een geweldsdelict heeft gepleegd, met bijna 50% toegenomen tot bijna 1.500 per 100.000 jongens van 12 t/m 17 jaar. Bij meisjes is de stijging nog aanzienlijk forser: van 146 tot 256 per 100.000 meisjes van 12 t/m 17 jaar, dat is een toename van ruim 75%. Vermogensdelicten worden het meest gepleegd door jongens, maar nemen wat de jongens betreft de laatste drie jaren in aantal af. De meisjes blijven sinds 1995 ongeveer op hetzelfde niveau: van 739 per

117 In de CBS-politiestatistiek wordt een 'gehoorde verdachte' gedefinieerd als een persoon van wie de politie een redelijk vermoeden heeft dat hij een strafbaar feit heeft begaan, en die op grond daarvan is verhoord. Het staat dus niet vast dat hij of zij ook werkelijk de dader is. Ook kan voorkomen dat een en dezelfde persoon die in hetzelfde jaar verdacht wordt van meerdere delicten, voor elk delict afzonderlijk als (nieuwe) verdachte wordt opgevoerd.

100.000 in 1995 naar 795 in 1999. Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde nemen na een daling het laatste jaar iets toe, zowel voor jongens als meisjes.

Cijfers op basis van 'self-report' (CBS en SCP)

Op grond van de CBS 'self-report' data (POLS van 1999) is het mogelijk om per driejaarsklassen een onderscheid te maken tussen meisjes en jongens, mannen en vrouwen. Opvallend is de gelijke trend bij beiden. Wel plegen jongens en mannen in alle categorieën vaker delicten dan de meisjes en vrouwen. De uitkomsten van deze zelfrapportage bevestigen dus de politiecijfers (gehoorde minderjarige verdachten).

Ook de SCP-cijfers laten zien dat jongens zich vaker dan meisjes schuldig maken aan delicten. De verschillen zijn hier minder groot dan bij de politiecijfers: jongens zeggen twee tot drie keer zo vaak zich schuldig te maken aan een delict als meisjes. Ook zeggen jongens ongeveer *drie* keer zo vaak in aanraking met de politie te zijn geweest naar aanleiding van een delict. Uit de politiecijfers daarentegen komt naar voren dat jongens ongeveer *zeven* keer zo vaak verdacht worden van strafbare feiten als meisjes.

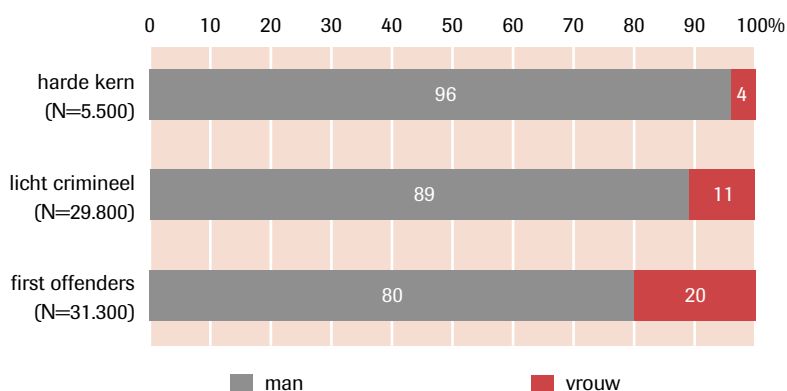
Cijfers op basis van HKS¹¹⁸

Deze paragraaf is een bewerking van het hoofdstuk jeugdige verdachten uit de Integrale Veiligheidsrapportage (BZK, juli 2000). Om de groep geregistreerde jongeren (12 t/m 24 jaar) nader te kunnen specificeren naar crimineel gedrag, is in genoemde rapportage een onderscheid gemaakt op basis van het *aantal* en *type delicten* waarvoor een verdachte in 1998 is geverbaliseerd. Jeugdige verdachten zijn onderscheiden in drie typen.¹¹⁹ *Harde kern*: dit zijn verdachten die 'in het peiljaar twee zware delicten hebben gepleegd en bovendien in de jaren daarvoor drie (of meer) antecedenten hebben, en jongeren die in het peiljaar tenminste drie zware delicten hebben gepleegd.' *First offenders*: dit zijn jongeren 'tegen wie in het peiljaar voor 1 delict een proces-verbaal is opgemaakt en tegen wie nooit eerder een proces-verbaal is opgemaakt.' *Licht-criminelen*: dit zijn verdachten 'die in het peiljaar werden aangehouden en niet voldoen aan de omschrijving van de categorieën "harde kern" en "first offenders".'¹²⁰

118 Op basis van het Herkenningssysteem (HKS) van de politie is een bestand gecreëerd dat alle personen verenigt die in verband met een of meer misdrijven in 1998 een proces-verbaal hebben gekregen; inclusief hun criminele antecedenten uit voorgaande jaren.

119 Definities cf. beleidsnotitie 'Eenheid van begrip III' (Ministerie van Justitie/DPJS); Halt-zaken zijn in tegenstelling tot de aanwijzing in de notitie wel in de analyse begrepen.

120 Bij de uitwerking van deze definitie blijft een 'restgroep' over van 1% van het totale aantal jeugdige verdachten: deze verdachten konden niet ingedeeld worden omdat de informatie over de delicten waarvan zij verdacht zijn, niet voldoende op de definities kon worden afgestemd, of omdat de delicten niet gedefinieerd zijn in Eenheid van begrip III.

Figuur 6.9 Jeugdige verdachten, naar geslacht, 1998

Restgroep N=900.

Bron: HKS/ABRIO; bewerking WODC.

Voor de groep jeugdige verdachten als geheel geldt dat het aantal first offenders ongeveer even groot is als het aantal licht-criminelen, rond de 45%. Van de in totaal 67.500 jeugdige verdachten kan ruim 8% tot de harde kern worden gerekend. Bij vrouwelijke verdachten is de harde kern relatief vier keer kleiner dan bij de mannelijke leeftijdsgenoten: afgerond respectievelijk 2% en 10%.

Onder de jeugdige verdachten is het aandeel vrouwen het hoogst bij de categorie first offenders (een op de vijf) en het laagst bij de harde kern (figuur 6.9).

6.1.7 Aard en etniciteit / geboorteland

Cijfers op basis van HKS

De politiecijfers van het CBS verschaffen geen informatie over de etnische herkomst van verdachten. Enige actuele informatie over dit belangrijke aspect is te vinden in de HKS-gegevens, zoals die zijn gepresenteerd in de Integrale Veiligheidsrapportage (BZK, juli 2000).

In het HKS wordt van elke verdachte het geboorteland geregistreerd. Daarnaast wordt ook de nationaliteit van de verdachte vastgelegd. Momenteel geeft geen van beide indicatoren een volledig dekkend beeld van de herkomst van de verdachten. Uit demografische gegevens blijkt zelfs dat het overgrote deel van de hier wonende jeugdige bevolking van allochtone herkomst, tweede en derde generatie is, en dus in

Staat 6.4 Jeugdige verdachten absoluut en per 1.000 jongeren, naar geboorteland, 1998

geboorteland	absoluut	in %	per 1.000 inwoners*
Nederland	51.300	76	26
Marokko	3.474	5	93
Nederlandse Antillen	1.753	3	121
Suriname	1.563	2	59
Turkije	1.085	2	33
Oost-Europa (excl. voormalig Joegoslavië)	977	1	77
voormalig Joegoslavië	758	1	85
West-Europa	2.148	3	28
Afrika (exclusief Marokko)	2.041	3	86
overig	1.972	3	33
onbekend	445	1	nvt
totaal	67.516	100	30

* Exclusief in buitenland woonachtige verdachten, alsmede verdachten met onbekend woon- of verblijfadres.
Bron: HKS/ABRIO

Nederland geboren.¹²¹ Op basis van het HKS kan dan ook alleen een deel van de criminaliteitsproblematiek onder allochtonen worden beschreven: de tweedegeneratieproblematiek wordt met de gehanteerde definitie van buitenlandse herkomst niet ondervangen. Uit de HKS-analyse (1998) blijkt dat ongeveer één op de vier jeugdige verdachten in de leeftijdsgroep van 12 t/m 24 jaar (24%) in het buitenland geboren is (zie staat 6.4).

Het aandeel in het buitenland geboren jeugdige verdachten (24%) is gelijkelijk verdeeld over de meer traditionele herkomstlanden (Marokko, Nederlandse Antillen, Suriname en Turkije) en de zogeheten nieuwe herkomstlanden (Oost-Europa, voormalig Joegoslavië, West-Europa, Afrika en overig).

Na Nederland volgt Marokko: een op de twintig jeugdige verdachten heeft als geboorteland Marokko. Verdachten met geboorteland gelegen elders in West-Europa, Afrika en de Nederlandse Antillen volgen met een procentueel aandeel van elk circa 3%.

121 Volgens de bevolkingscijfers van het CBS voor het jaar 1998 behoort van de totale groep jeugdige allochtonen in de leeftijdscategorie 12-24 jaar reeds 55% tot de zogeheten tweede generatie (d.w.z. in Nederland geboren en een of beide ouders geboren in buitenland). Inzake het gebruik van het 'geboortelandcriterium' waarschuwt het SCP (1998, pp. 240-242) er terecht voor dat steeds meer etnische groeperingen in de toekomst buiten beeld raken ('statistisch onvindbaar' worden).

Box 6.1 Het cliënt-volgsysteem jeugdcriminaliteit (CVS-JC)

De Commissie Jeugdcriminaliteit (de commissie-Van Montfrans) constateerde in 1994 dat de informatie-uitwisseling in de keten van organisaties die tot taak hebben de jeugdcriminaliteit te voorkomen en te bestrijden, te wensen overlaat. Met als een van de gevolgen dat beslissingen meer gebaseerd zijn op informatie omtrent een *zaak*, dan omtrent een *jeugdige*. Voor een pedagogische aanpak (met als trefwoorden 'vroegtijdig', 'snel' en 'consequent') die de commissie voorstaat, is echter een integraal inzicht in de historie van een jeugdige een vereiste. Eind 1995 werd een voorstudie verricht naar de mogelijkheden om een informatiesysteem te ontwikkelen dat aan dit vereiste voldeed. Om te beginnen werd dit zogeheten CVS geïmplementeerd in drie (proef)arrondissementen. Op 21 juni 1999 stelde de minister van Justitie het CVS officieel in werking. In de loop van 2000 is het systeem in bijna heel Nederland geoperationaliseerd. Als laatste wordt in het voorjaar van 2001 de regio Rotterdam-Rijnmond erop aangesloten.

Het CVS-JC is een nieuw, aanvullend informatiesysteem dat gaat functioneren *naast* de bestaande bedrijfs(primaire proces-) systemen van de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en het Openbaar Ministerie. Het is een keteninformatiesysteem dat de schakels in de keten van elkaars informatie voorziet. Het CVS is een afgeleid systeem, d.w.z. alle informatie komt van de (systemen van) de partners. Het is vooral een beslissingsondersteunend systeem. Iedere keer dat een beslissing over een jeugdige genomen moet worden, kan het CVS geraadpleegd worden om te zien of een kind of jeugdige (*ook een 12-minner*) voor de eerste keer een strafbaar feit pleegt, of dat hij of zij al eerder contact heeft gehad met een van de organisaties. Ook is te zien welke feiten iemand heeft gepleegd en welke acties daarop zijn ondernomen. Het zal dan dus niet meer kunnen gebeuren dat een jeugdige die (bijvoorbeeld elders in Nederland) al een hele serie delicten op zijn kerfstok heeft, aan de politie kan wijsmaken dat het om een eerste vergrijp gaat.

In hoeverre verschilt het aantal jeugdige verdachten per bevolkingsgroep? Uit de staat blijkt dat het aantal buiten Nederland geboren in Nederland woonachtige verdachten (dus exclusief verdachten die buiten Nederland wonen of een onbekend woon- of verblijfadres hebben) per 1.000 jongeren bij elk(e) onderscheiden (categorie) geboorteland hoger ligt dan bij de in Nederland geboren.

Het aantal verdachten per 1.000 West-Europese jongeren is ongeveer even groot als dat onder de in Nederland geboren jongeren, op de voet gevolgd door de in Turkije en de categorie in 'overige' landen geboren. De verdachtenpopulaties onder jeugdigen geboren in de Nederlandse Antillen, Marokko en de rest van Afrika, voormalig Joegoslavië en Oost-Europa, zijn naar verhouding het grootst. Het percentage harde-kernjongeren is het hoogst bij verdachten afkomstig uit Marokko (20%), gevolgd door verdachten van Surinaamse (13%), Antilliaanse (12%) en Turkse herkomst (10%).

Bij de interpretatie van bovengenoemde cijfers dient, meer nog dan bij die van de cijfers in het algemeen, de nodige voorzichtigheid in acht te worden genomen. Wellicht is hier namelijk sprake van bijkomende vertekende factoren: mogelijk bevindt zich onder de verdachten een aantal illegaal hier verblijvende jongeren, alsmede kort (bijvoorbeeld op toeristenvisum) in Nederland verblijvende jongeren.

Cijfers op basis van self-report (SCP)

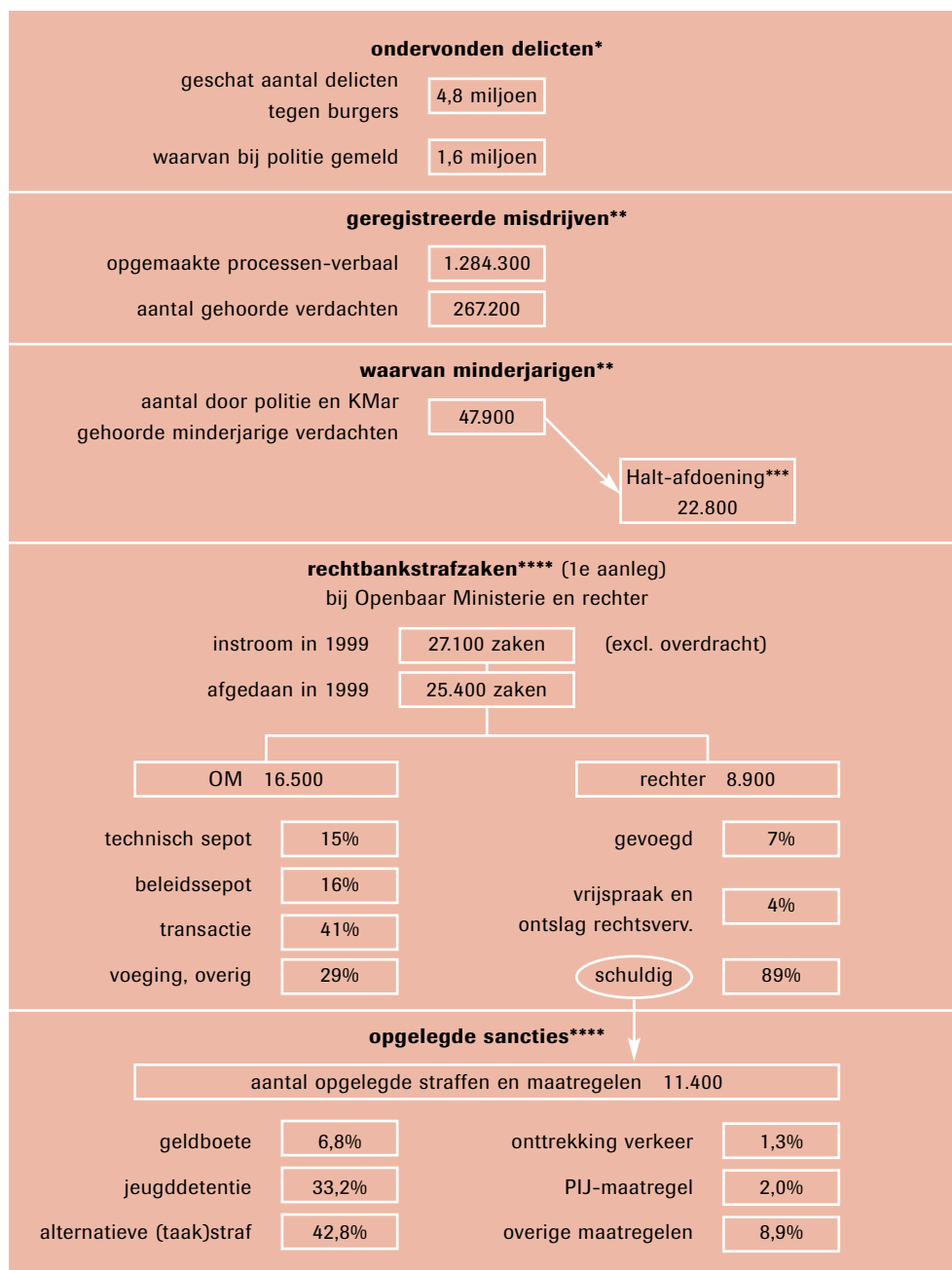
Uit het zelfrapportage-onderzoek van het SCP¹²² blijkt dat jongeren behorende tot etnische minderheden zich vaker schuldig maken aan delinquent gedrag dan autochtone Nederlandse jongeren. Jongeren die tot een etnische minderheid behoren, zeggen vaker een geweldsdelict te hebben gepleegd (18%) dan autochtone jongeren (11%) en zeggen ook vaker een vermogensdelict te hebben gepleegd (9% versus 7%). Voor vernielingen werden geen verschillen gemeten. Ruim 14% van de jongeren die tot een etnische minderheid behoren, zegt het afgelopen jaar in aanraking met de politie te zijn geweest wegens een strafbaar feit; onder autochtone jongeren is dat ruim 11%.

6.2 Vervolg en berechting van jeugdigen

Een kind van jonger dan twaalf jaar kan niet strafrechtelijk worden vervolgd, ook al is er sprake van ernstige strafbare feiten. Hij/zij kan wel door de politie worden aangehouden en verhoord maar daarna wordt hij meestal doorverwezen naar een instelling van geestelijke gezondheidszorg of civielrechtelijk onder toezicht gesteld (Bol, 1999). Om in te grijpen bij twaalf-minners die delicten plegen, is de zogeheten Stop-reactie ontworpen, die in veel opzichten lijkt op de Halt-afdoening voor jeugdigen van 12 t/m 17 jaar.¹²³ Landelijke cijfers over de toepassing van Stop ontbreken op dit moment. Wel is bekend dat in het jaar 1999 in totaal 1.631 kinderen onder de twaalf naar Halt zijn verwezen (Jaarrapport Halt, 2000); het is daarbij niet

122 In het Nationaal Scholierenonderzoek wordt het geboorteland-criterium gehanteerd, zoals ook het CBS dat doet (zie voetnoot 121); er is een nadere onderverdeling aangebracht tussen autochtonen, etnische minderheden (Turken, Marokkanen, Surinamer en Antilianen) en overige allochtonen.

123 De Stop-reactie is volgens een zogeheten 'Aanwijzing' van het college van procureurs-generaal geen Halt-afdoening, maar bedoeld als 'een handreiking van het OM aan ouders van kinderen onder de twaalf jaar, die strafbare feiten plegen, ter ondersteuning van hun opvoedende taken'. De inhoud van de Stop-reactie wijkt af van die van Halt: 'Gedacht wordt aan het schrijven van een opstel en aanverwante activiteiten, naast het aanbieden van excuses aan de benadeelde' (aldus de Aanwijzing). Een ander belangrijk verschil tussen Halt en Stop is dat er voorafgaand aan een Halt-project altijd een proces-verbaal moet worden opgemaakt, waar dat bij Stop niet mogelijk is. Maar voor het overige lijkt de inhoud van de Stop-aanwijzing veel op die van de bestaande Halt-aanwijzing. Het zijn ook de bureaus van Halt Nederland, die aan het Stop-beleid invulling en uitvoering geven in een eerste experimenteel jaar, dat op 1 mei 1999 van start is gegaan.

Box 6.2 Afdoeningsmodaliteiten, 1999

* Bron: CBS-slachtofferenquête

*** Bron: Halt-Nederland

Cijfers zijn afgerond.

** Bron: CBS-politiecijfers

**** Bron: CBS-rechtbankstrafzaken

bekend in hoeverre dit in het kader van Stop was, dan wel een 'gewone' Halt-verwijzing betrof.¹²⁴

Wat gebeurt er met minderjarige verdachten (12 jaar en ouder), nadat zij door de politie zijn gehoord? Slechts een kleine minderheid (ongeveer 15%) doorloopt het hele strafproces, tot en met het vonnis van de rechter. Bij de meeste jeugdige verdachten wordt de zaak al veel eerder afgedaan, namelijk ofwel door de politie (rond de 30%), ofwel door het OM (ruim de helft van de binnengekomen zaken).

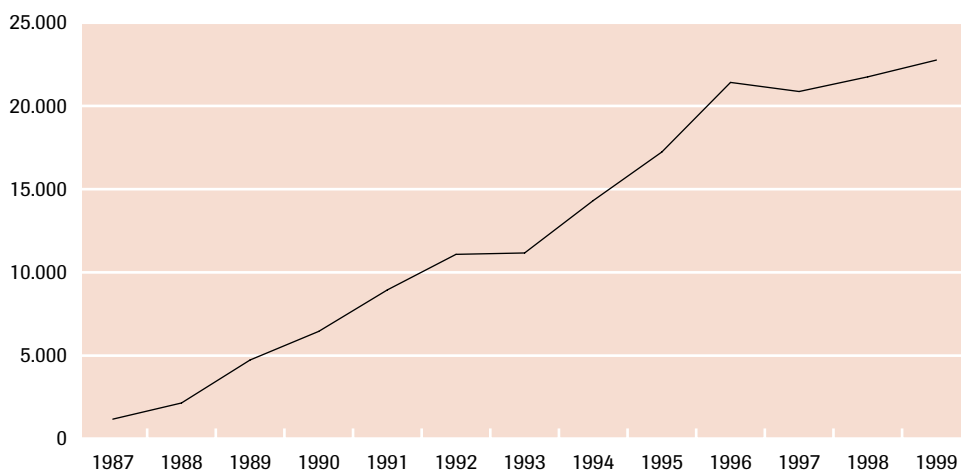
6.2.1 Afdoening op het niveau van de politie

In jeugdzaken van geringe ernst kan de politie volstaan met het vermanen of waarschuwen van de jeugdige en het overdragen van de jeugdige aan de ouders, die – volgens een richtlijn van het college van procureurs-generaal uit 1986 – gevraagd moeten worden naar het politiebureau te komen. Zij worden daar geïnformeerd over het strafbare feit. Het is niet bekend in hoeverre dit ook echt gebeurt. Hoewel deze vorm van seponering niet wettelijk is geregeld, wordt algemeen gesproken van het politiesept. Er wordt geen proces-verbaal opgemaakt; meestal wordt volstaan met een aantekening in de dag- en nachtrapporten van de politie (Bartels, 1995). Landelijke cijfers over de toepassing van het politiesept zijn helaas (nog) niet beschikbaar.

Behalve een politiesept is transactie door de politie mogelijk. Hiervan zijn twee varianten te onderscheiden. De 'echte' politietransactie (art. 74c Sr) is slechts toegelaten bij overtredingen, niet bij misdrijven; bovendien moet de betrokkene 16 jaar of ouder zijn. De andere vorm van transactie is in feite een OM-transactie, die evenwel wordt toegepast op het niveau van de politie, onder toezicht van het OM. Deze kan betrekking hebben op misdrijven gepleegd door meerderjarigen of minderjarigen. Helaas wordt in de statistieken geen onderscheid naar leeftijd gemaakt, zodat het aandeel van de minderjarigen onbekend is.

Een derde vorm van afdoening die de politie bij minder ernstige feiten (bepaalde overtredingen en misdrijven) ter beschikking staat, is doorverwijzing naar een Halt-project (art. 77e Sr). Hoewel dus genoemd in de strafwet, is Halt officieel geen strafrechtelijke vorm van afdoening. Een Halt-project kan bestaan uit het verrichten van taken of werkzaamheden die in relatie staan tot het strafbare feit, ofwel tot algemeen nut, ofwel tot schadeherstel bij benadeelde(n), het vergoeden van de door de jeugdige aangerichte schade of een combinatie van beide. De politie mag maximaal 20 uren 'opleggen'. Voor nadere informatie over Halt zie paragraaf 2.3.2 en tabellen 6.10 t/m 6.13 (bijlage 4).

¹²⁴ Hoewel de Halt-verwijzing niet is bedoeld voor kinderen onder de twaalf jaar, worden zij in de praktijk soms wel doorverwezen, bijvoorbeeld als zij samen met oudere kinderen een delict hebben gepleegd.

Figuur 6.10 Aantal Halt-verwijzingen, 1987-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.10 (bijlage 4).

Bron: Halt Nederland

Halt-afdoeningen

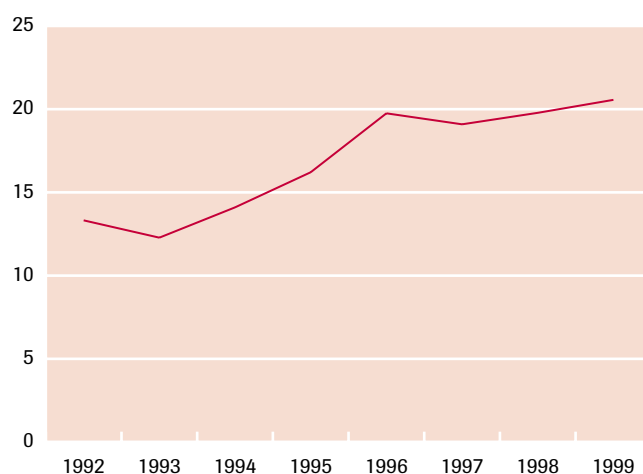
In de loop der jaren is het aantal Halt-verwijzingen sterk toegenomen, van 1.200 in 1987 tot bijna 23.000 in 1999 (figuur 6.10). Werden in 1992 13 op de 1.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar naar Halt doorverwezen, in 1999 waren dat er ruim 20 (figuur 6.11).

Er zijn diverse factoren aan te wijzen die invloed hebben gehad op de groei van het aantal Halt-verwijzingen. Voor een belangrijk deel kunnen de ontwikkelingen verklaard worden door de uitbreiding van het aantal delicten waarvoor een Halt-afdoening mogelijk is en een vergroting van de landelijke dekkingsgraad van het aantal Halt-bureaus. Er zijn steeds meer 'Halt-waardige' delicten gekomen (oorspronkelijk werd Halt alleen toegepast bij typische baldadigheidsdelicten). De delictsuitbreiding met winkeldiefstal heeft vooral in 1995 en 1996 een belangrijke rol gespeeld bij de toename van het aantal Halt-afdoeningen.¹²⁵

Daarnaast is mogelijk een effect waarneembaar van het strenger en vroegtijdiger optreden bij jeugdcriminaliteit door politie en justitie, dat vooral de laatste jaren naar voren komt. Hiermee wordt gevolg gegeven aan het beleidsprogramma-Van Montfrans dat als trefwoorden voor dit optreden hanteert: 'vroegtijdig', 'snel' en 'consequent'. In de nieuwe richtlijnen voor de politie wordt aangegeven dat de

¹²⁵ Overigens zal in de loop van 2000 worden bekeken of de feiten genoemd in de Algemene maatregel van bestuur aanwijzing Halt-feiten, verder zullen worden uitgebreid met meer (lees: zwaardere) delictvormen.

Figuur 6.11 Aantal Halt-verwijzingen per 1.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar, 1992-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.11 (bijlage 4).

Bron: Halt Nederland

politie jongeren alleen bij heel lichte delicten (bagatelzaken) moet waarschuwen en voor het overige direct tot Halt-verwijzing moet overgaan. Bovendien mag maar één keer met een waarschuwing worden volstaan, de tweede keer dient zonder meer door te worden verwezen naar Halt.

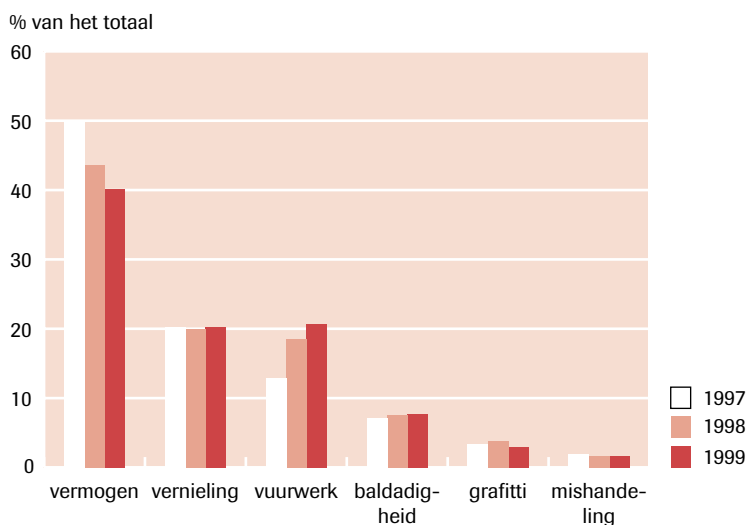
Het profiel van Halt-cliënten

Onder de cliënten van Halt vormen jongens de meerderheid: vier op de vijf cliënten zijn jongens. De meeste cliënten zijn 13-15 jaar. Daar is de afgelopen jaren niet veel verandering in gekomen. Verschillen zijn er wel met betrekking tot de gepleegde delicten (zie figuur 6.12). In 1997 had bijna de helft van de afdoeningen betrekking op een vermogensdelict (veelal winkeldiefstal). In 1999 is dat aandeel gedaald tot 40%. Een forse toename is daarentegen te zien bij de vuurwerkdelicten (zie uitgebreider in Jaarboek DPJS).

Figuur 6.13 laat zien dat naar aanleiding van een vernieling veel vaker naar Halt wordt verwezen dan naar aanleiding van een mishandeling. Als de verdeling jongens-meisjes bij Halt-cliënten wordt vergeleken met die bij gehoorde verdachten in het algemeen, blijkt dat meisjes relatief vaak bij Halt terechtkomen.

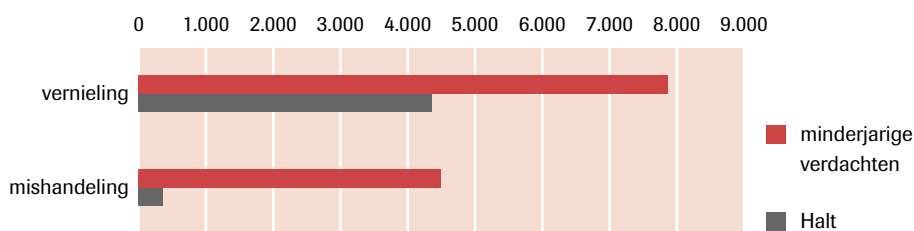
De vierde en laatste mogelijkheid voor de politie is, dat zij proces-verbaal opmaakt en dit inzendt naar het Openbaar Ministerie. Wat op dat niveau vervolgens de mogelijkheden zijn en in hoeverre die worden toegepast, komt aan de orde in paragraaf 6.2.2.

Figuur 6.12 Aantal Halt-verwijzingen naar delicttypen (aandeel in totaal), 1997-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.12 (bijlage 4).
Bron: Halt Nederland

Figuur 6.13 Halt-cliënten vergeleken met minderjarige verdachten bij politie voor een tweetal delicten, 1999

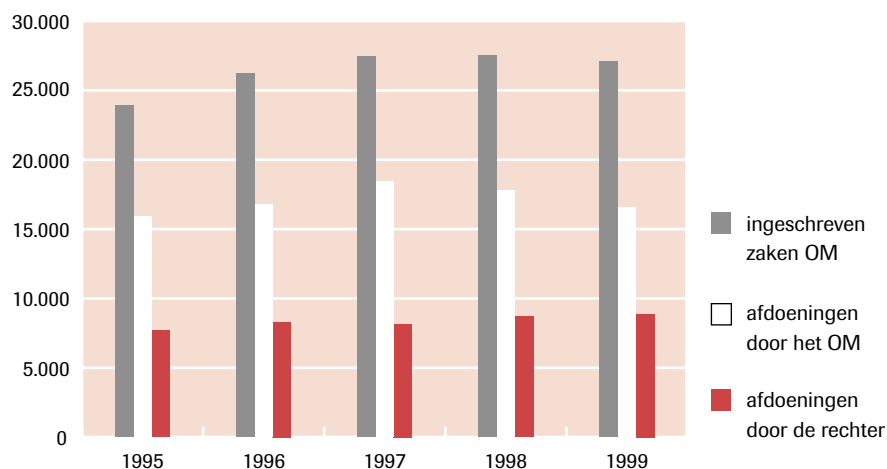

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.13 (bijlage 4).
Bron: jaarboek DPJS, 2000 / Halt Nederland en CBS

6.2.2 Instroom en afdoeningen door OM

In figuur 6.14 staat het volume van de instroom van jeugdzaken bij het OM afgebeeld, naast dat van de afdoeningen door het OM, voor de periode 1995-1999. Sinds 1995 is het aantal jeugdstrafzaken betreffende geweldsmisdrijven geleidelijk gestegen van 4.444 in 1995 (18,6% van het totale aantal zaken) naar 6.099 in 1999 (22,5%). Strafzaken betreffende vermogensmisdrijven nemen iets af (in vijf jaar tijd van 12.659 naar 11.684), maar ook in 1999 gaat het in 43,2% van alle ingeschreven

Figuur 6.14 Instream en afdoeningen van rechtbankstrafzaken voor minderjarigen, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.14 (bijlage 4).

Bron: CBS

strafzaken nog om een vermogensmisdrijf (in 1995 was dit 53%). Zie ook tabellen 6.15 en 6.16 (bijlage 4).

Bij de ingeschreven jeugdzaken gaat het de afgelopen jaren zowel bij de jongens als bij de meisjes in iets meer dan 20% van de gevallen om een geweldsmisdrijf. De vermogensmisdrijven komen het meest voor: bij jongens ruim 50%, bij meisjes 55%. De categorie vernieling en openbare orde en gezag haalt bij de jongens bijna 15% en bij de meisjes ruim 10%.

Van het totale aantal afdoeningen op OM-niveau is het aandeel van de minderjarigen de laatste jaren stijgend. Was het in 1995 iets meer dan 10%, in 1999 ging het al in de richting van de 15% van alle OM-afdoeningen.

Afdoeningvarianten OM

In ons strafrechtssysteem kan ook het OM seponeren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen *technische sepot*s en *beleidssepot*s. Het beleidssepot is nader onder te verdelen in het *voorwaardelijk sepot*, het *onvoorwaardelijk sepot* en het zogeheten *'kale'* sepot. Van alle zaken die in 1999 op OM-niveau werden afgedaan, gebeurde dat in 30,5% van de zaken door middel van een sepot. Voor een cijfermatig overzicht zie tabel 6.17 (bijlage 4) Daar is ook te zien dat 44% van de door het OM afgedane zaken in 1999 werd afgedaan door middel van een *transactie*, en dat de afgelopen vijf jaar tegenover een afname van het aantal sepot's een toename van het aantal transacties staat.

Bij de transactie (art. 74 Sr) kan de officier van justitie kiezen uit diverse mogelijkheden, waarvan de voornaamste zijn:

- betaling geldsom (maximaal f 5000);
- schadevergoeding;
- alternatieve sanctie (maximaal 40 uren);
- reclasseringsbegeleiding (maximaal 6 maanden).

Als het OM niet seponereert of transigeert, volgt een dagvaarding.

6.2.3 Afdoening door rechter

In figuur 6.14 is ook voor de rechterlijke afdoening de ontwikkeling vanaf 1995 weergegeven. Sinds 1995 is het aantal rechterlijke afdoeningen wegens geweldsmisdrijven gestegen van 1.964 in 1995 (25,6% van het totale aantal door de rechter afgedane zaken) naar 2.619 in 1999 (29,5%). Afdoeningen met betrekking tot vermogensmisdrijven nemen relatief gezien af; in 1999 ging het in 41,4 % van alle door de rechter afgedane strafzaken om een vermogensmisdrijf, in 1995 was dit nog 51,9%. Opmerkelijk is de toename van het aantal rechterlijke afdoeningen in de categorie 'vernietiging en openbare orde'. Van 1.329 in 1995 (17,3% van het totale aantal rechterlijke afdoeningen) lopen de cijfers geleidelijk op tot 2.018 in 1999 (22,8%). Zie ook de tabellen 6.18 t/m 6.21 (bijlage 4).

*Overzicht van jeugdsancties en hun toepassing*¹²⁶

Voor een overzicht van rechterlijke afdoeningen naar sanctie: zie tabel 6.21. In 1995 is het jeugdstrafrecht herzien (wet van 1 september). Zowel in het materiële als in het formele jeugdstrafrecht is een aantal wijzigingen doorgevoerd, die waarschijnlijk direct dan wel indirect een forse invloed hebben doen gelden op de afdoeningscijfers. Schommelingen in de cijfers rond het jaar 1995 moeten in dat licht worden gezien. Een belangrijke verandering is de samenvoeging van twee vrijheidsstraffen: de tuchtschool- en arreststraf zijn vervangen door de jeugddetentie, met bovendien aanzienlijk hogere strafmaxima. Ook op het gebied van de maatregelen zijn twee vrijheidsbenemende sancties samengevoegd: de voormalige jeugd-tbs en de plaatsing in een inrichting voor bijzondere behandeling (pibb) zijn vervangen door Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen, de zogeheten PIJ-maatregel.¹²⁷

¹²⁶ De bijkomende straffen (verbeurdverklaring en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen) blijven hier buiten beschouwing. Hetzelfde geldt voor de strafrechtelijke maatregelen onttrekking aan het verkeer, ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel en betaling van een geldsom ten behoeve van het slachtoffer.

¹²⁷ Voor een nadere beschrijving van de inhoud van de huidige sancties zie paragraaf 2.3.2. Voor een uitgebreide evaluatie van het herziene jeugdstrafrecht zie Kruissink en Verwers (2001).

De kinderrechter heeft sinds 1995 de keus uit twee hoofdstraffen (art. 77h Sr):

- jeugddetentie (bij jeugdigen onder de 16: maximaal 12 maanden; bij 16- en 17-jarigen maximaal 24 maanden);
- geldboete (maximaal f 5000).

In plaats van een hoofdstraf kunnen een of meer van de volgende alternatieve sancties worden opgelegd (art. 77h Sr):

- onbetaalde arbeid ten algemenen nutte (maximaal 200 uren);
- arbeid tot herstel van de door het strafbare feit aangerichte schade (maximaal 200 uren);¹²⁸
- het volgen van een leerproject (maximaal 200 uren).¹²⁹

Omvang en ontwikkeling vrijheidsstraf/jeugddetentie

In de periode 1995-1999 krijgen jaarlijks tussen de 60 en de 80 jongeren door de kinderrechter op grond van het jeugdstrafrecht een (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd (zie tabel 6.23, bijlage 4).

In de periode 1995-1999 is zowel het aantal straffen van minder dan een maand als de straffen van zes maanden of langer toegenomen (figuur 6.15). Sinds 1995 worden – vergeleken met de voorgaande jaren – naar verhouding minder jeugdigen op grond van het algemene strafrecht berecht (zie tabel 6.22, bijlage 4). Dit is wellicht te verklaren is uit het feit dat in september 1995 de strafmaxima van het jeugdstrafrecht aanzienlijk zijn verhoogd. Sindsdien was het niet meer nodig om voor 16- en 17-jarige plegers van (zeer) zware misdrijven uit te wijken naar het algemene strafrecht. Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.2.

Omvang en ontwikkeling geldboete

In de periode 1995-1999 krijgen jaarlijks gemiddeld ruim 800 minderjarigen door de kinderrechter een geldboete opgelegd. De hoogte varieert van f 50 tot f 5.000. Meestal gaat het om bedragen tussen f 100 en f 500. Zie tabel 6.24 (bijlage 4). Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.4.

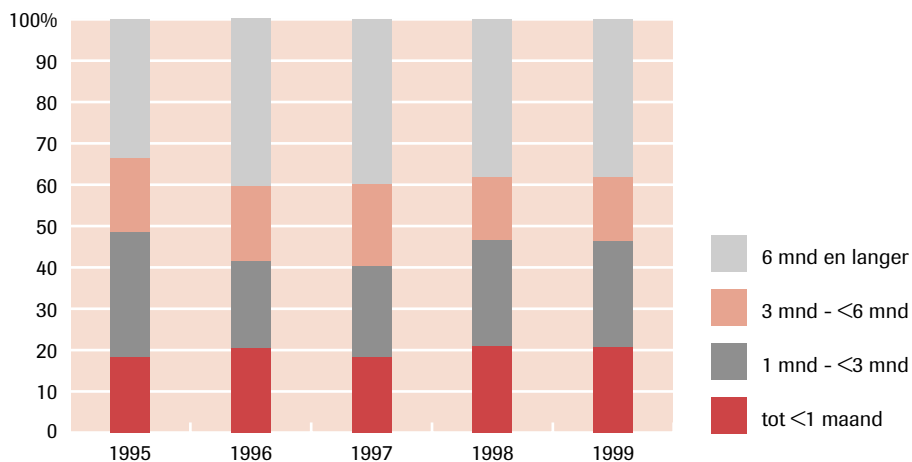
Omvang en ontwikkeling alternatieve sancties ('taakstraffen')

In 1983 is voor het eerst op een schaal van enige betekenis geëxperimenteerd met alternatieve sancties voor strafrechtelijk minderjarigen. Dit gebeurde in zes arrondissementen. Zie voor de cijfermatige ontwikkeling sindsdien tabel 6.33 (bijlage 4). Met de invoering van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 heeft deze sanctie een wettelijke basis gekregen. In plaats van elke voorgenomen hoofdstraf

128 Deze beide eerstgenoemde alternatieve sancties worden meestal werkstraffen genoemd, terwijl bij deelname aan een leerproject veelal wordt gesproken van een leerstraf. Naar analogie van het algemene strafrecht worden werk- en leerstraffen samen vaak aangeduid als taakstraffen.

129 Indien een combinatie van alternatieve sancties wordt opgelegd, bedraagt het maximum 240 uren.

Figuur 6.15 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, waarbij een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd, naar de duur van het onvoorwaardelijke deel, 1995-1999

Zie ook tabel 6.23 (bijlage 4).

Bron: CBS

(bijvoorbeeld boete of jeugddetentie) kan een werkstraf of een leerstraf worden toegepast.¹³⁰

Waar de officier van justitie slechts alternatieve sancties mag opleggen tot een maximum van 40 uren, is het de rechter toegestaan om tot 200, soms zelfs 240 uren te gaan. In het jaar 1998 werd 52% van alle alternatieve sancties opgelegd door de rechter. Afgezien van Halt-afdoeningen vormen zij ten aanzien van minderjarigen inmiddels de meest opgelegde sanctie. Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.3.

Omvang en ontwikkeling vrijheidsbenemende maatregel

Met de inwerkingtreding van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 is er nog slechts één vrijheidsbenemende strafrechtelijke maatregel voor minderjarigen, namelijk de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen, inmiddels bekend als de PIJ-maatregel. Deze bedraagt maximaal 2 jaar. Verlenging is mogelijk met maximaal 2, soms 4 jaar. Vanaf 1996 neemt het aantal PIJ-maatregelen toe (van 181 in 1996 naar 224 in 1999). Zie voor een overzicht van de cijfermatige ontwikkeling 6.21 (bijlage 4). Voor aspecten van de tenuitvoerlegging zie paragraaf 6.3.2.

¹³⁰ Dit in tegenstelling tot de taakstraf voor meerderjarigen die alleen een voorgenomen vrijheidsstraf tot en met zes maanden kan vervangen.

Box 6.3 Moeilijke jeugd

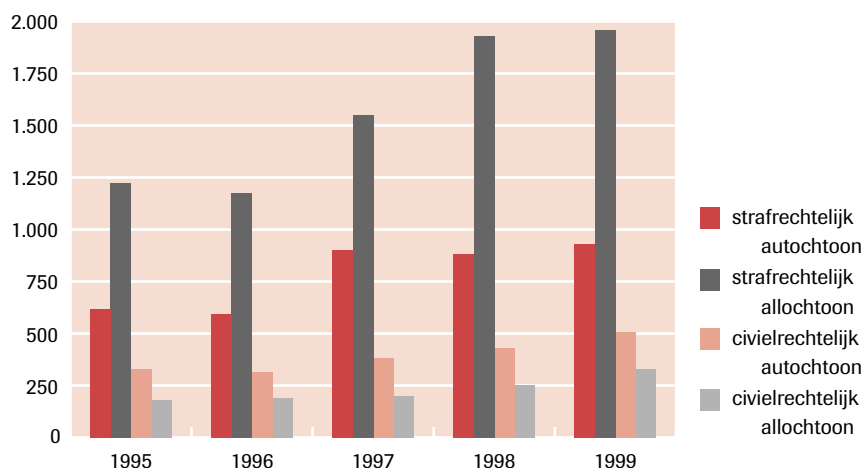
Kinderen die al vanaf zeer jonge leeftijd crimineel gedrag vertonen, ontwikkelen zich doorgaans tot ernstiger delinquenten dan jongeren die pas later beginnen. Zij plegen niet alleen ernstiger delicten, maar zij plegen er ook meer, en van meer uiteenlopende aard. Dit is te lezen in een rapport van het WODC (Van der Heiden-Attema en Bol, 2000). Onderzoek naar de achtergronden van jeugdcriminaliteit richt zich tegenwoordig vaak op zogeheten risicofactoren, en ook in dit rapport staan zij centraal. Als tegenhangers van risicofactoren worden protectieve factoren onderscheiden; die beschermen juist tegen het ontstaan van delinquentie. De onderzoekers bekeken de relatie tussen de aanwezigheid van risico- en protectieve factoren en de ontwikkeling van delinquent gedrag bij een groep 'moeilijke' kinderen. Het gaat om kinderen van tien jaar en ouder, die in het jaar 1993 wegens gedrags- en andere problemen waren doorverwezen naar een bureau voor jeugdwelzijnzorg. Op drie niveaus werden risicofactoren in kaart gebracht: het individuele niveau, het gezinsniveau en het niveau van school en leeftijdgenoten. Het blijkt dat de ontwikkeling van delinquent gedrag niet samenhangt met het aantal aanwezige risicofactoren, maar dat vooral bepaalde risicofactoren op individueel niveau en het niveau van school en vrienden

een rol spelen bij het ontstaan van delinquent gedrag. Ook de ernst van het criminele gedrag hangt met deze zelfde risicofactoren samen. De invloed van factoren op gezinsniveau lijkt vooral indirect te zijn: kinderen die te maken hebben met ongunstige gezinsomstandigheden vervallen veelal niet direct tot delinquent gedrag, maar zijn als gevolg van die omstandigheden waarschijnlijk kwetsbaarder voor de ontwikkeling van risicofactoren op het niveau van school en leeftijdgenoten, zoals bijvoorbeeld een neiging tot de keuze van 'verkeerde' vrienden, spijbelen en een geringe schoolmotivatie. Van gunstige gezinsomstandigheden lijkt een protectieve werking uit te gaan: jongeren met een solide gezinsachtergrond die niettemin crimineel gedrag vertonen, stoppen daar eerder weer mee dan jongeren afkomstig uit probleemgezinnen. Wat de aard van het delinquente gedrag betreft, blijkt dat er geen factoren kunnen worden aangewezen die specifiek samenhangen met bijvoorbeeld vermogensdelicten of verkeersdelicten. Maar plegers van ernstige geweldsdelicten vormen wel een klasse apart. Hun gedrag lijkt vooral samen te hangen met genetische factoren en opvoedingsomstandigheden. Velen van hen zijn door hun ouders mishandeld en/of misbruikt; ouders die in hun eigen jeugd ook vaak mishandeld of misbruikt waren.

Combinaties van opgelegde straffen en maatregelen

De wet laat een aantal combinatiemogelijkheden toe (artt. 77g, 77h, en 77x Sr). Een overzicht van combinaties van opgelegde *jeugdsancties* is helaas niet beschikbaar. Wel is bekend welke combinaties van straffen en maatregelen in de periode 1995-1999 op basis van het *algemene* strafrecht aan minderjarigen en jong-volwassenen werden opgelegd. Zie hiervoor tabel 6.25 (bijlage 4).

Figuur 6.16 Strafrechtelijke en civielrechtelijke instroom in justitiële jeugdinrichtingen; autochtonen en allochtonen, 1995-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.29 (bijlage 4).

Bron: DJI

6.3 Tenuitvoerlegging van sancties bij jeugdigen

Nadat door het OM een voorwaarde is gesteld of door de rechter een straf en/of maatregel is opgelegd, volgt de fase van de tenuitvoerlegging. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de tenuitvoerlegging van de meest opgelegde sancties en maatregelen.

Vrijheidsbenemende straffen en maatregelen worden ten uitvoer gelegd in justitiële jeugdinrichtingen. In die inrichtingen verblijven ook nog jongeren op andere titels, bijvoorbeeld in voorlopige hechtenis (zie tabel 6.26, bijlage 4) of omdat zij uit huis geplaatst zijn in het kader van een civielrechtelijke maatregel van kinderbescherming. Alvorens over te gaan tot het bespreken van de toewijzing (per sanctie) aan een bepaald type inrichting, wordt besproken welke ontwikkelingen zich de afgelopen jaren in de populaties van de inrichtingen aldaar hebben voorgedaan.

6.3.1 De populatie van justitiële jeugdinrichtingen

De 25 justitiële jeugdinrichtingen in ons land worden onderscheiden in twee soorten, te weten opvanginrichtingen (beschikbare capaciteit in 1999: 595 plaatsen) en behandelinrichtingen (beschikbare capaciteit in 1999: 970 plaatsen).

In het begin van de jaren negentig kwam ongeveer 40% van de jeugdigen via een strafrechtelijke maatregel in een inrichting terecht, tegen 60% via een civielrechtelijke

Staat 6.5 Gemiddelde capaciteit en bezetting in opvanginrichtingen, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen)				
beschikbare capaciteit	347	409	450	585	595
bezetting	341	395	434	557	588
voorlopige hechtenis	74%	70%	67%	62%	64%
vrijheidsstraf	9%	11%	14%	15%	13%
strafrechtelijke maatregel	6%	8%	9%	12%	14%
ots, voogdij of voortgezette hulpverlening	11%	11%	10%	11%	9%
bezette plaatsen per 100.000 strafrechtelijk minderjarigen in de bevolking	31	36	40	51	53
	(dagen)				
gemiddelde verblijfsduur	68	80	72	71	73

Bron: DJI

lijke maatregel. Aan het eind van de jaren negentig is die verhouding precies omgekeerd (tabellen 6.26 t/m 6.28, bijlage 4).

De instroom in justitiële jeugdinrichtingen (opvang- en behandelinrichtingen samen) voor de periode 1995-1999 is weergegeven in figuur 6.16. In de figuur is tevens de verdeling naar etnische herkomst weergegeven. Opmerkelijk is dat bij de strafrechtelijk geplaatsten, jongeren van allochtone herkomst sterk zijn oververtegenwoordigd.¹³¹

De verdeling van de bevolking van de justitiële jeugdinrichtingen naar geslacht vertoont in de loop der jaren een stabiel beeld. In de opvanginrichtingen bestaat de gemiddelde bezetting in 1999 voor 10% uit meisjes; in de behandelinrichtingen is dit 29%. Overigens verblijft veruit het grootste deel van de meisjes in justitiële jeugdinrichtingen op civiele titel.

Daarmee in overeenstemming is de constatering in het jaarboek 1999 (DPJS), dat bestond de groep strafrechtelijk geplaatsten in 1998 voor ruim 95% uit jongens bestond. Ruim de helft van de geplaatste jongeren was op het moment van plaatsing 16 of 17 jaar oud; een kwart was 14 of 15 jaar en slechts een klein deel 12 of 13 jaar. Het merendeel van de strafrechtelijk geplaatste jongeren is van niet-Nederlandse afkomst: bijna een kwart heeft een Marokkaanse achtergrond, ongeveer een op de zeven een Surinaamse achtergrond.

131 Als de jongere zelf of een van zijn biologische ouders in het buitenland is geboren, wordt de jongere als allochtoon geregistreerd. Deze definitie is dus anders dan die van het CBS (zie voetnoot 121).

Staat 6.6 Gemiddelde capaciteit en bezetting in behandelinrichtingen, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen)				
beschikbare capaciteit	573	655	777	829	970
bezetting	554	630	746	781	912
strafrechtelijke maatregel	26%	29%	35%	37%	37%
civielrechtelijke maatregel en voortgezette hulpverlening*	74%	71%	65%	63%	63%
bezette plaatsen per 100.000 strafrechtelijk minderjarigen in de bevolking	51	58	68	71	82
	(dagen)				
gemiddelde verblijfsduur	388	424	379	375	354

* Voortgezette hulpverlening voor meerderjarige na beëindiging van de civiele kindermaatregel (meestal ondertoezichtstelling). Dit is op beperkte schaal mogelijk op verzoek van de jeugdige, in overleg met de inrichting en na toestemming van de minister van Justitie.

Bron: DJI

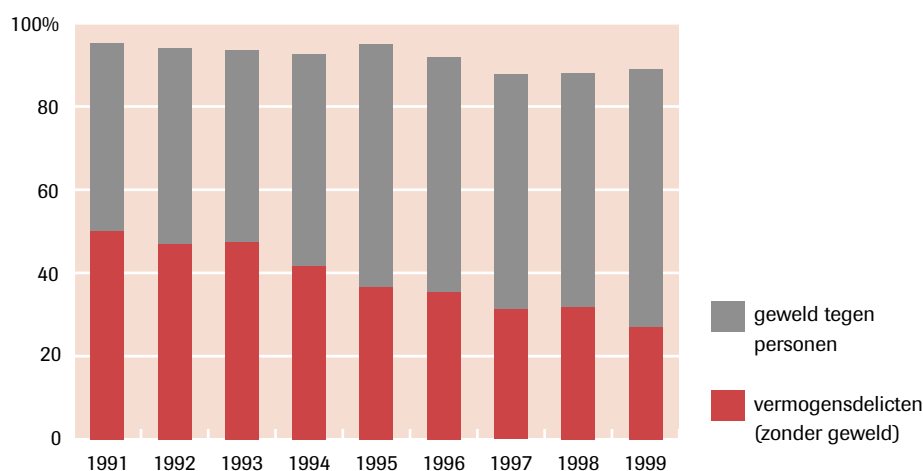
Opvanginrichtingen

Uit staat 6.5 blijkt dat de bevolking van de opvanginrichtingen voor het grootste deel bestaat uit voorlopig gehechten (64% in 1999), dat 13% van de populatie is veroordeeld tot een vrijheidsstraf en 14% tot een strafrechtelijke maatregel. Slechts een kleine minderheid (9%) van de populatie in de opvanginrichtingen zit daar voor crisisopvang in afwachting van of in het kader van een ondertoezichtstelling, voorgedij of voortgezette hulpverlening. Een deel van de capaciteit wordt bezet door meerderjarigen (16% in 1999). Hoewel de capaciteitsbehoefte al jaren groter is dan de beschikbare capaciteit, wordt de beschikbare capaciteit niet altijd volledig bezet. Voor een overzicht van de ontwikkelingen in de periode 1990-1999 zie tabel 6.27 (bijlage 4).

Behandelinrichtingen

Staat 6.6 laat zien dat de justitiële behandelinrichtingen steeds meer gebruikt worden voor de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke maatregelen: in 1995 nog maar voor 26%, in 1999 voor 37%. De stijging van het aantal opgelegde strafrechtelijke maatregelen is hiervan de oorzaak. Evenals in de opvanginrichtingen wordt ook een deel van de behandelinrichtingen bevolkt door meerderjarigen (22%). De hoofdoorzaak is dat strafrechtelijke maatregelen kunnen voortduren tot na het achttiende levensjaar. Een klein deel van deze groep bestaat uit personen die vrijwillig kiezen voor een verlengd verblijf. Voor een overzicht van de ontwikkelingen in de periode 1990-1999 zie tabel 6.28 (bijlage 4). Een uitvoerige beschrijving van de

Figuur 6.17 Aandeel (in %) van vermogens- en geweldsdelicten onder jongeren in voorlopige hechtenis, 1991-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.30 (bijlage 4).

Bron: Jaarboek DPJS 2000 / DJI

populatie en werkwijze van justitiële behandelinrichtingen is te vinden bij Boendermaker (1999).

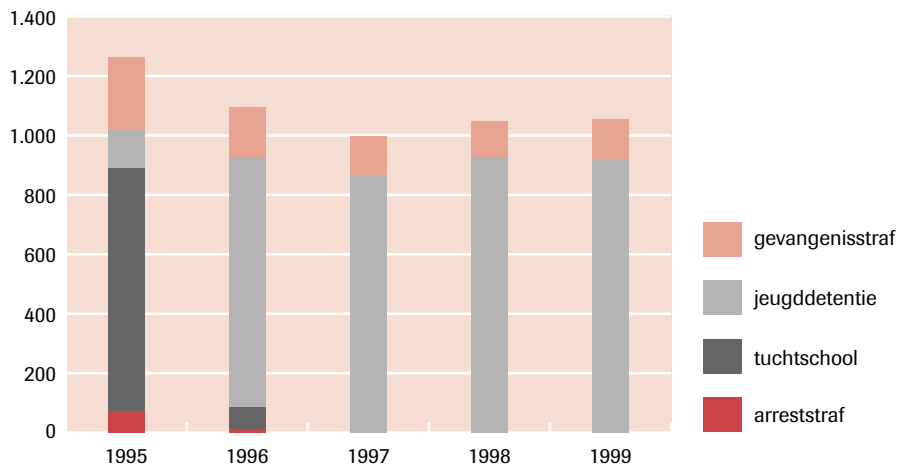
6.3.2 Voorlopige hechtenis en vrijheidsbenemende straffen en maatregelen

Voorlopige hechtenis

Een van een ernstig strafbaar feit verdachte minderjarige bij wie de officier van justitie een reële kans op herhaling of op onttrekking aan het strafproces aanwezig acht, kan voorlopig worden gehecht (zie paragraaf 2.2.1). De periode die in voorlopige hechtenis is doorgebracht, wordt doorgaans afgetrokken van de totale detentieperiode. Elke door de kinderrechter geschikt geachte plaats kan in principe dienen als plaats voor voorlopige hechtenis. In de meeste gevallen echter wordt zij ondergaan in een rijksinrichting voor opvang; in de overige gevallen in een particulier opvangtehuis, of elders. Bij wijze van uitzondering kan een jeugdige in bewaring worden gesteld in de woning van zijn ouders of voogd. Nieuwe vormen van tenuitvoerlegging zijn elektronisch huisarrest en nachtdetentie.

Ruim de helft van de jongeren in voorlopige hechtenis wordt verdacht van een geweldsdelict (in 1999: 62%). Steeds minder jongeren worden voorlopig gehecht naar aanleiding van een vermogensdelict (van ruim 50% in 1991 naar 27% in 1999). In figuur 6.17 is de ontwikkeling sinds 1991 weergegeven.

Figuur 6.18 Tenuitvoerlegging onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen minderjarigen, 1995-1999*

* 1999: voorlopig cijfer

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.31 (bijlage 4).

Bron: DJI

Figuur 6.19 Lopende strafrechtelijke maatregelen minderjarigen, 1995-1999

NB: vanaf 1 september 1995 wordt alleen nog de PIJ-maatregel (plaatsing in justitiële inrichting) opgelegd.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.32 (bijlage 4).

Bron: DJI

Jeugddetentie

Met de inwerkingtreding van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 zijn de voormalige tuchtschoolstraf en arreststraf vervangen door de jeugddetentie. In figuur 6.18 is te zien hoe de hoeveelheid en onderlinge verhouding van de vrijheidsbenemende straffen zich sinds 1995 heeft ontwikkeld.¹³²

Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ)

Sinds de inwerkingtreding van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 is er ook nog slechts één strafrechtelijke maatregel voor minderjarigen, namelijk de PIJ-maatregel. Vanaf 1996 neemt het aandeel PIJ-maatregelen in het totaal van lopende maatregelen dan ook fors toe, bij een relatieve afname van de plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling en de jeugd-tbs die zijn aan te merken als (bijna) uitgestorven (figuur 3.19).

6.3.3 *Alternatieve sanctie / taakstraf*¹³³

Nadat een alternatieve sanctie is opgelegd, wordt deze door het OM aangemeld bij de Raad voor de Kinderbescherming. Deze draagt zorg voor de coördinatie en de begeleiding van de alternatieve sanctie.

Figuur 6.20 laat de stormachtige ontwikkeling van het aantal gestarte alternatieve sancties zien; in 1999 zijn het er meer dan 11.000. Aanvankelijk werd slechts sporadisch een leerstraf opgelegd, maar vanaf 1987 groeit het aandeel leerstraffen aanzienlijk. *Onbetaalde arbeid ten algemene nutte* wordt uitgevoerd bij niet-commerciële organisaties, zoals stichtingen of gemeentelijke instellingen, en kunnen bijvoorbeeld worden ingevuld door arbeid in een spoelkeuken of bosarbeid. *Leerstraffen* die in alle arrondissementen worden toegepast, zijn 'slachtoffer in beeld', 'seksuele vorming' en 'training sociale vaardigheden'.¹³⁴ Daarnaast zijn er leerstraffen die in een of enkele arrondissementen worden gebruikt.¹³⁵

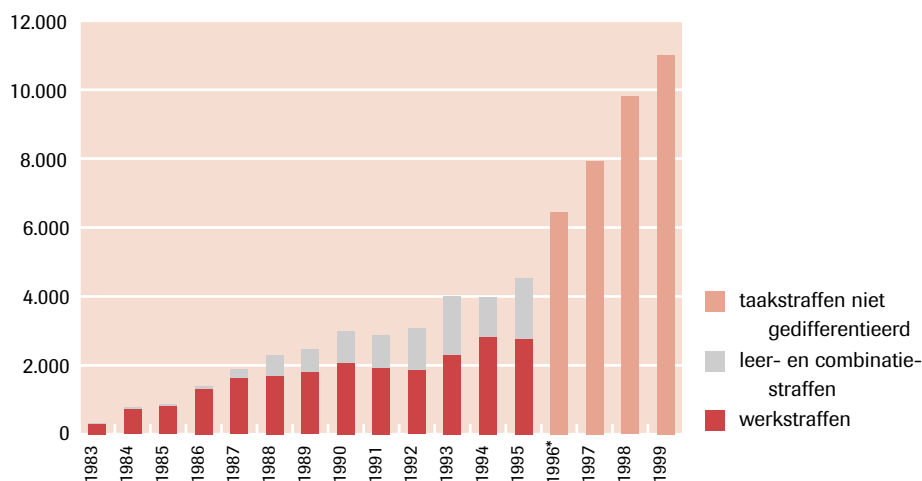
Een alternatieve sanctie kan mislukken, bijvoorbeeld doordat de minderjarige zich niet aan de afspraken houdt. Volgens een dossieronderzoek uit 1994 onder 200 jongeren (Blees en Brouwers, 1996), krijgt bijna de helft van de minderjarigen dan

132 In figuur 6.18 staan ook gevangenisstraffen afgebeeld; het gros daarvan wordt opgelegd aan (jong-) volwassenen op grond van het *algemene* strafrecht.

133 Met ingang van 2 februari 2001 is een nieuwe wet op de taakstraffen in werking getreden. Hierin wordt óók ten aanzien van minderjarigen de term 'taakstraf' gehanteerd.

134 'Slachtoffer in beeld': vijf sessies van 2,5 uur met als doel het inzicht te vergroten in de gevolgen van crimineel gedrag voor slachtoffers. 'Seksuele vorming': tien sessies van 1,5 uur met voorlichting en bewustwording, gericht op het voorkomen van recidive van seksuele delicten. 'Training sociale vaardigheden': acht sessies van 1,5 uur waarin sociale vaardigheden worden aangeleerd, gericht op het vergroten van zelfredzaamheid.

135 Zoals het DTC (dagtrainingscentrum), Cashba en de Kwartaal cursus. Deze leerstraffen (drie maanden fulltime) zijn gericht op arbeidstoeleiding en het aanleren van arbeids- en sociale vaardigheden.

Figuur 6.20 Ontwikkeling gestarte taakstraffen minderjarigen, 1983-1999

* Door een wijziging in de registratie zijn de aantallen vanaf 1996 niet vergelijkbaar met de jaren daarvoor. Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.33 (bijlage 4).

Bron: DPJS

een voorwaardelijke straf en iets meer dan een kwart een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Van de in 1998 door minderjarigen gestarte alternatieve sancties is 83% geslaagd, dat wil zeggen gestart en volgens plan voltooid (Jaarboek DPJS). Dat is een afname vergeleken met voorgaande jaren; volgens Blees en Brouwers (1996) slaagde in 1995 nog 87%, in 1990 zelfs 89%.

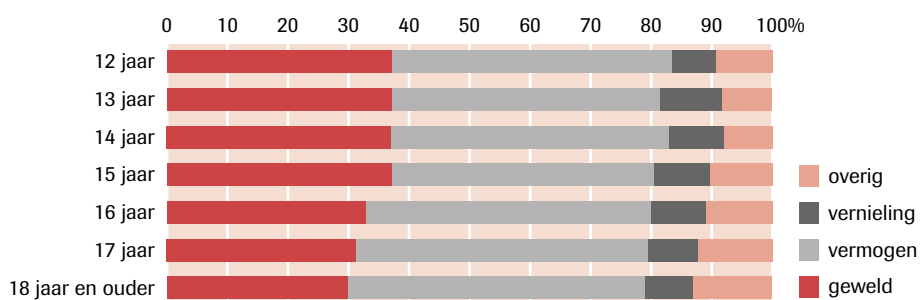
Profiel taakgestraften

Uit genoemd onderzoek van Blees en Brouwers (1996) komt het volgende profiel van de taakgestrafte minderjarige naar voren:

- 94% is jongen;
- de gemiddelde leeftijd is ruim 15 jaar ten tijde van het (laatst) gepleegde delict;
- 94% woont bij (een van) de ouders;
- 75% is schoolgaand;
- 53% volgt voorbereidend beroepsonderwijs;
- 49% is van Nederlandse origine;
- 45% is reeds eerder met justitie in aanraking geweest (en krijgt niettemin opnieuw een alternatieve sanctie opgelegd).

Het gegeven dat 'slechts' de helft van de taakgestrafte jongeren van Nederlandse origine is, onderstreept nog eens de relatieve oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in de justitiële jeugdinrichtingen: immers, maar liefst twee van de drie gedetineerden.

Figuur 6.21 Verdeling alternatieve sancties naar delicttype, per leeftijdscategorie, in %*, 1999

* Met name de leeftijdscategorie 12-jarigen is klein (n=34).
 Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.34 (bijlage 4).
 Bron: Raad voor de Kinderbescherming (Jaarboek DPJS, 2000)

Jongens met een alternatieve sanctie zijn volgens het jaarboek van DPJS (1999) nog veruit in de meerderheid (88%), maar vergeleken bij het onderzoek van Blees en Brouwers is het aandeel van de meisjes groter geworden. De meeste gestraften zijn ook in 1998 15 jaar of ouder; de meisjes zijn naar verhouding iets jonger dan de jongens. Onder taakgestraften komen vermogensdelicten het meeste voor (47%), gevolgd door geweldsdelicten (34%) en vernieling (9%). Uit figuur 6.21 komt naar voren dat het aandeel van de geweldsdelicten onder de taakgestraften met het stijgen van de leeftijd afneemt.

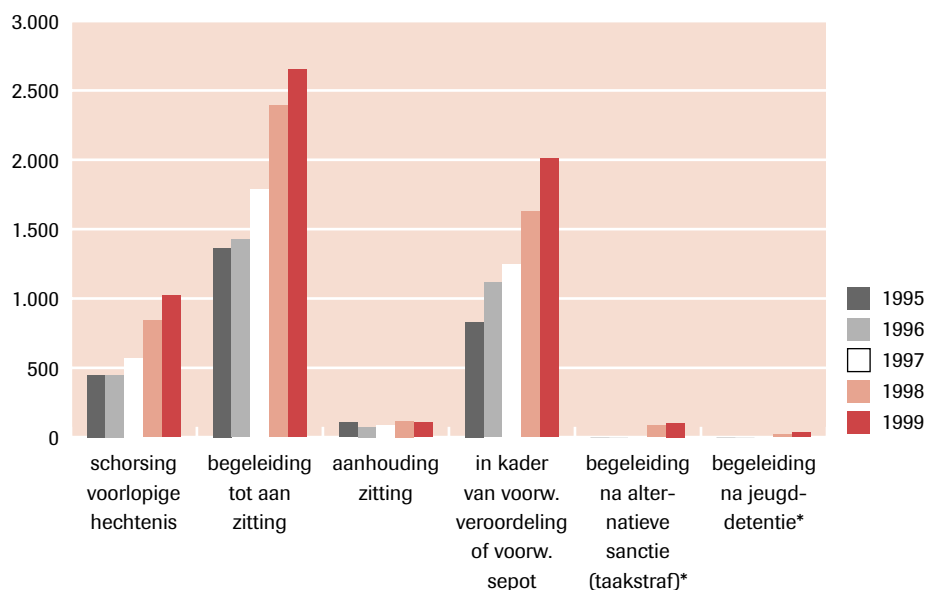
6.3.4 Geldboete

In de gegevens over inning van geldboetes kan geen onderscheid worden gemaakt naar misdrijven en overtredingen.

Sinds eind 1994 wordt de inning van de door de rechter opgelegde boetes verzorgd door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB). Het aantal in 1998 aan het CJIB ter inning overgedragen boetes aan minderjarigen bedroeg 3.631; in 1997 waren het er 4.047. In 1998 heeft het CJIB 4.035 geldboetes van minderjarigen afgedaan; 66% hiervan eindigde door betaling. Bij 2% van de afgedane boetes werd de vervangende hechtenis uitgezet (= 64 gevallen).

6.3.5 Begeleiding jeugdreclassering

De jeugdreclassering omvat het geheel aan activiteiten dat start vanaf het moment dat de politie een minderjarige meldt bij de Raad voor de Kinderbescherming, naar aanleiding van een opgemaakt proces-verbaal. Doel van de jeugdreclassering is het voorkomen dan wel terugdringen van crimineel gedrag.

Figuur 6.22 Activiteiten jeugdreclassering, 1995-1999

* Pas vanaf 1997.

NB: in de figuur is de begeleiding na voorwaardelijke invrijheidstelling niet opgenomen. Zowel in 1997 als in 1998 kwam dit slechts één keer voor.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.35 (bijlage 4).

Bron: DPJS

In een circulaire van de directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid (DPJS) van het ministerie van Justitie betreffende de financiering van de jeugdreclassering (d.d. 24 oktober 1996) worden acht verschillende modaliteiten van jeugdreclassering onderscheiden:

- hulp en steun als voorwaarde in de beschikking 'schorsing voorlopige hechtenis';
- toezicht en begeleiding tot aan de strafzitting, met verslaglegging over het verloop van het toezicht;
- hulp en steun in het kader van 'aanhouding zitting';
- hulp en steun in het kader van voorwaarden bij een voorwaardelijke veroordeling, alsmede
- hulp en steun in het kader van een voorwaardelijk sepot (of van voorwaarden bij een transactie);
- begeleiding (tijdens en) na een alternatieve sanctie (taakstraf);
- toezicht en begeleiding in het kader van een voorwaardelijke invrijheidstelling;
- begeleiding na detentie.

Al deze activiteiten zijn aan termijnen gebonden (Jaarboek DPJS). In 1999 vonden er bijna 2.700 begeleidingen tot aan de strafzitting plaats, circa 2.000 begeleidingen in het kader van voorwaarden bij voorwaardelijke veroordelingen of sepo's en ruim 1.000 begeleidingen in het kader van schorsing voorlopige hechtenis. Het aantal activiteiten nam in de periode 1995-1999 over de hele linie sterk toe (figuur 6.22).

6.3.6 *Recidive*

Met de ontwikkeling van een speciaal onderzoeksbestand gevuld met gegevens uit het justitiële documentatiesysteem (JDS) kan recidive stelselmatig in kaart worden gebracht. Dit systeem, de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), is inmiddels operationeel. Naar verwachting zal het eerste grootschalige recidiveonderzoek in 2002 worden afgerond. Over de recidive van jongeren na verblijf in een justitiële behandelingsrichting rapporteren Van der Heiden-Attema en Wartna (2000). Hun onderzoek is gebaseerd op gegevens uit het JDS en de resultaten hebben betrekking op ongeveer 380 jongeren die in 1993 werden opgenomen in een justitiële behandelingsrichting. Voor een aantal uitkomsten van dit onderzoek zie box 6.4.

6.4 **Resumé**

In 'Criminaliteit en rechtshandhaving' is dit keer voor het eerst een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan de strafrechtelijk minderjarigen (12 t/m 17 jaar). Alle onderdelen van de strafrechtelijke keten zijn aan bod gekomen. De ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de opsporing van strafbare feiten zijn voor de lange termijn (1960-1999) en voor de korte termijn (1995-1999) beschreven. Het totale aantal gehoorde minderjarige verdachten heeft zich in de periode tussen 1960 en 1980 verdubbeld, maar geeft sinds het begin van de jaren tachtig een wisselend beeld te zien. Tegelijkertijd is het aantal jeugdige inwoners van Nederland gedaald, zodat relatief gezien de jeugdcriminaliteit de laatste jaren van de vorige eeuw toch lijkt te zijn toegenomen. Hoewel de cijfers op diverse manieren vertekend kunnen zijn, hetzij in positieve hetzij in negatieve richting, gaan wij ervan uit dat zeker wat de geweldscriminaliteit betreft, de waargenomen stijgingen ook reëel zijn. De criminaliteit van meisjes blijft nog steeds ver achter bij die van jongens, maar opvallend is het toenemende aantal meisjes dat verdacht wordt van mishandeling. Ook ontwikkelingen in de vervolging en berechting van jeugdigen zijn beschreven voor de lange en de korte termijn. In de loop der jaren is het aantal Halt-verwijzingen sterk toegenomen. Voor een belangrijk deel kan deze ontwikkeling verklaard worden uit het feit dat steeds meer delicten 'Halt-waardig' zijn geworden. In 1995 is het hele jeugdstrafrecht ingrijpend gewijzigd, waarbij onder meer het

Box 6.4 Recidive na verblijf in een justitiële behandelinrichting

Over de effecten van het verblijf in een justitiële behandelinrichting is weinig bekend. De enige omvangrijke Nederlandse studie op dit terrein werd uitgevoerd door Boendermaker (1998). Zij bestudeerde de ontwikkelingen rond een groep van 383 jongeren die in de loop van 1993 in een justitiële behandelinrichting werd opgenomen. Van der Heiden-Attema en Wartna (2000) verrichtten een recidivestudie die gezien kan worden als een vervolg op het onderzoek van Boendermaker. De resultaten van hun studie hebben dus betrekking op 383 jongeren die in 1993 werden opgenomen in één van de elf justitiële behandelinrichtingen die ons land toen kende. Bijna drie kwart van deze groep is van het mannelijk geslacht. De gemiddelde leeftijd bij opname bedroeg 15 jaar, waarbij de jongens over het algemeen iets ouder waren dan de meisjes. De helft van de groep heeft een niet-Nederlandse achtergrond. Marokkaanse jongeren vormen met 18% de grootste allochtone groep. Van de jongeren werd 80% in een behandelinrichting geplaatst op grond van een civielrechtelijke maatregel (overtoezichtstelling en voogdij), de rest op grond van een strafrechtelijke maatregel (plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling, jeugd-tbr of strafrechtelijke ondertoezichtstelling). Het verblijf duurde gemiddeld 16 maanden, ruim een

kwart vertrok binnen een half jaar. Bij ongeveer de helft was er sprake van een regulier vertrek, dat wil zeggen dat hun behandeling werd beëindigd of dat de maatregel werd opgeheven omdat de jongeren de maximumleeftijd hadden bereikt.

De jongens en meisjes kampten bij binnenkomst met tal van problemen. Afgaand op dossiergegevens deden zich bij vier vijfde van de jongeren moeilijkheden voor op minstens vier van zes onderscheiden probleemgebieden. Jongens verschilden daarin van meisjes. Jongens laten voorafgaand aan plaatsing vooral (ernstig) delictgedrag zien, terwijl bij meisjes veelal sprake is van weglooptgedrag, drugsgebruik en/of hechtingsproblematiek.

Ook uit zelfrapportagegegevens blijkt dat de jongeren overmatig angstig, gespannen en moeilijk in de omgang zijn. Ze zijn niet beïnvloedbaar en vertonen weinig doorzettingsvermogen. Gemiddeld hebben de jongeren al drie eerdere tehuisplaatsingen achter de rug. Van de jongeren komt 53% vóór opname in de justitiële documentatie voor (55% heeft eerdere politiecontacten), veelal vanwege het plegen van vermogensdelicten. Jongens hebben vaker een justitieel verleden dan meisjes. Gemiddeld hebben de jongeren voorafgaand aan hun plaatsing in de behandelinrichting ruim vier strafzaken op hun conductestaat.

sanctiepakket zelf is herzien. Het is moeilijk te ontrafelen, in hoeverre de sindsdien waargenomen trends zijn toe te schrijven aan de wettelijke regeling op zich, of dat vergelijkbare ontwikkelingen zich ook zonder de wetsherziening (in die mate) zouden hebben voorgedaan. Vast staat dat de laatste jaren ongeveer een derde van de bij de politie binnengekomen zaken door de politie zelf wordt afgedaan en ruim de helft op het niveau van het Openbaar Ministerie. Slechts ongeveer twintig procent 'haalt' de rechter. De meest toegepaste jeugdsanctie is de alternatieve

Box 6.4 vervolg

Bij het berekenen van de percentages jongeren die na het verblijf (opnieuw) met justitie in contact kwamen, is gebruikge- maakt van een techniek die corrigeert voor de verschillen in de observatieperioden.* Elk percentage geeft aan welk deel van de groep tot dan toe heeft gerecidiveerd, dat wil zeggen na het verblijf in de behandel- inrichting in contact is gekomen met justitie.

De percentages in de tabel hebben betrek- king op de *algemene* recidive. Alle justitie- contacten inzake misdrijven tellen mee, behalve die strafzaken die eindigden in een technisch sepot of in vrijspraak.

Onder de recidivisten bevinden zich opval- lend veel jongeren die op grond van een civielrechtelijke maatregel in een behandel- inrichting werden geplaatst (76%). Kijken we preciezer naar de factoren die van invloed zijn op het al dan niet vóórkomen van geregistreeerde criminaliteit na verblijf in een justitiële behandelinrichting, dan blijken vooral geslacht, het hebben van een justitieel verleden, het aantal eerdere justitiecontacten en de leeftijd waarop de jongere voor het eerst uit huis werd geplaatst, een rol te spelen. Jongens, jongeren met een justitieel verleden, jonge-

Cumulatief percentage recidivisten** na uit- stroom uit een JBI (n=378)

1 jaar	30
2 jaar	47
3 jaar	57
4 jaar	63
5 jaar	65***

** Algemene recidive op basis van JDS.

*** Schatting op basis van extrapolatie.

ren met veel eerdere contacten en jongeren die al vroeg uit huis werden geplaatst hebben meer kans om te recidiveren dan meisjes, jongeren zonder een justitieel verleden, jongeren met minder eerdere contacten en jongeren die op latere leeftijd een uithuisplaatsing meemaakten. Andere factoren, zoals de duur en de titel van het verblijf, de aard van de problematiek en de reden van vertrek spelen, gegeven de invloed van de eerder genoemde factoren, geen rol van betekenis bij de voorspelling van de recidivekans. De recidive onder de jongeren die instroomden op grond van een civielrechtelijke maatregel wordt verklaard door het feit dat zij, evenals hun tegen- hangers die instroomden op grond van een strafrechtelijke maatregel, in meerderheid een strafrechtelijk verleden hebben.

* Omdat de jongeren niet allen op dezelfde dag uit de inrichting werden ontslagen, kon de een langer worden gevolgd dan de ander. *Survival*-analyse houdt rekening met deze verschillen. In de tabel staan de resultaten van de berekeningen voor een aantal termijnen vermeld.

sanctie, maar deze wordt naar verhouding weinig opgelegd aan jeugdigen van allochtone herkomst. Sinds 1995 krijgen jaarlijks rond de 4.000 jeugdigen een vrijheidsbenemende straf. Steeds meer jeugdigen krijgen een PIJ-maatregel (224 in 1999).

Voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen komen jeugdigen terecht in een justitiële jeugdinrichting, veelal nadat zij daar ook al in voorlopige hechtenis hebben gezeten. In het begin van de jaren negentig kwam

ongeveer veertig procent van de jeugdigen op strafrechtelijke titel in zo'n inrichting terecht, tegen zestig procent op civielrechtelijke titel. Eind jaren negentig is die verhouding precies omgekeerd. Onder de strafrechtelijk geplaatsten bevinden zich naar verhouding veel allochtonen. De jeugdreclassering ten slotte is in opmars. Niet alleen zijn er sinds 1996 meer mogelijkheden; de acht verschillende modaliteiten worden over de hele linie ook steeds vaker toegepast.

Slachtoffers van criminaliteit

H.W.J.M. Huys

- Jaarlijks worden een kwart van de burgers en twee van de vijf bedrijven slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit.
- Slachtofferschap van delicten onder burgers is vooral eind jaren zeventig en begin jaren tachtig sterk gestegen.
- In de periode 1995-1999 is het percentage slachtoffers onder burgers weinig veranderd.
- Wel is de laatste jaren onder burgers het percentage dat slachtoffer werd van bedreiging en vernielingen gestegen, maar dat van vermogensdelicten is gedaald.
- Jongeren en stedelingen hebben een grotere kans slachtoffer te worden dan ouderen en plattelandbewoners.
- De helft van de delicten vindt plaats in de eigen buurt of wijk van de slachtoffers.
- De schade die burgers ondervinden ten gevolge van criminaliteit, bedraagt jaarlijks ongeveer 2,5 miljard gulden.
- Vooral in de detailhandel (warenhuizen), de horeca, de zakelijke dienstverlening en de autobranche lopen bedrijven grote kans slachtoffer te worden.
- De geschatte directe schade voor de detailhandel alleen bedraagt ruim 2 miljard gulden.
- Het overgrote deel van burgers en bedrijven neemt maatregelen tegen criminaliteit.
- Vrouwen, jongeren en ouderen hebben meer last van onveiligheidsgevoelens dan mannen en personen tussen 35 en 65 jaar.
- Beroepsbeoefenaren in de (semi-)publieke sfeer worden regelmatig met geweld geconfronteerd.

In de hoofdstukken 3 tot en met 6 staan de strafbare feiten en de strafrechtelijke reactie daarop centraal. In dit hoofdstuk komt het slachtoffer aan bod. Het gaat daarbij niet alleen om de aard en de omvang van slachtofferschap van personen en van bedrijven en de ontwikkeling daarin, maar ook om materiële en immateriële gevolgen voor slachtoffers. Verder wordt aandacht besteed aan onveiligheidsgevoelens en aan acties die de bevolking onderneemt ter voorkoming van of als

gevolg van criminaliteit. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om preventiemaatregelen van bevolking en bedrijfsleven, en om het beroep op slachtofferhulp.

Hoe vaak burgers, bedrijven en instanties slachtoffer worden van veelvoorkomende criminaliteit kan geschat worden via enquêtes.¹³⁶ Zulke enquêtes verschaffen tevens inzicht in de mate waarin hiervan al dan niet aangifte wordt gedaan. Lang niet alle criminaliteit komt immers ter kennis van de politie (zie hoofdstuk 3). Daarmee vormen (slachtoffer)enquêtes, naast de geregistreerde gegevens, een belangrijke en onafhankelijke bron over aard en omvang van de (veelvoorkomende) criminaliteit.

In Nederland worden drie afzonderlijke slachtofferenquêtes regelmatig uitgevoerd: de in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) opgenomen doorlopende slachtofferenquête van het CBS, primair gericht op landelijke cijfers en trends; de tweejaarlijkse Politie-monitor Bevolking, uitgevoerd in opdracht van de ministeries van BZK en Justitie, speciaal voor gegevens per politieregio; en de International Crime Victims Survey, die éénmaal in de drie à vier jaar wordt gehouden, en die internationale vergelijking mogelijk maakt (zie bijlage 2 voor meer details).

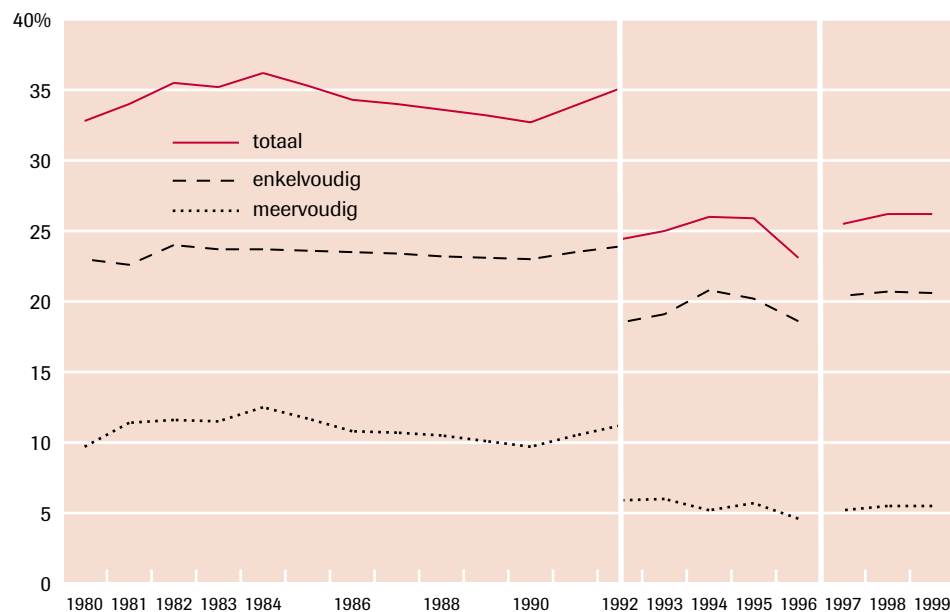
Ook geven deze enquêtes inzicht in verschillen in de frequentie waarmee bevolkingsgroepen of bedrijfstakken slachtoffer worden, in materiële en immateriële gevolgen voor de slachtoffers, en in preventiemaatregelen en onveiligheidsgevoelens. Doordat iemand slachtoffer kan worden van delicten van verschillende aard of meermalen slachtoffer van eenzelfde delict, is het aantal delicten over het algemeen groter dan het aantal slachtoffers (vergelijk hoofdstuk 3).

7.1 Burgers als slachtoffer, 1973-1999

Voor het inzicht in de aard en de omvang van slachtofferschap onder burgers in Nederland wordt gebruikgemaakt van verschillende bevolkingsenquêtes. Het startjaar voor de langere termijn is 1973, het jaar waarin voor het eerst systematisch periodieke slachtoffergegevens door middel van enquêtes zijn verzameld. De onderlinge vergelijkbaarheid van gegevens is om diverse redenen niet optimaal¹³⁷ (zie ook box 7.1). De hiernavolgende weergave moet daarom met enig voorbehoud worden bezien. In grote lijnen kan vooral iets worden gezegd over de ontwikkelingen over enkele decennia.

136 De door de Commissie-Roethof geïntroduceerde term 'kleine criminaliteit' is eind jaren tachtig vervangen door de term 'veelvoorkomende criminaliteit'. Hieronder worden veelal delicten zoals inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, zakkenrollerij, vernielingen/vandalisme, mishandeling en bedreiging begrepen (zie ook bijlage 2).

137 Afgezien van verschillen in aantal, aard en definitie van de onderzochte delicten zijn slachtofferpercentages van alle delicten samen alleen bekend uit de CBS-enquêtes over de jaren 1980-1992 en 1992-1999 (respectievelijk ESM en ERV/POLS); percentages voor combinaties van afzonderlijke delicten (gewelds- en vermogensdelicten en vernielingen) zijn alleen vanaf 1992 beschikbaar.

Figuur 7.1 Slachtofferschap onder burgers van 15 jaar en ouder, 1980-1999*

* Enkelvoudig slachtofferschap: eenmaal of vaker slachtoffer van één delictsoort.
 Meervoudig slachtofferschap: eenmaal of vaker slachtoffer van meer delictsoorten.
 Door wijziging in onderzoeksopzet zijn de jaren 1997-1999 niet zonder meer vergelijkbaar met 1996 en eerdere jaren (zie bijlage 2).

Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 7.2 en 7.3 (bijlage 4).

Bron: CBS

Uit de enquêtes blijkt dat slachtofferschap van delicten onder burgers vooral sterk is gestegen in de jaren zeventig en de eerste helft van de jaren tachtig (zie figuur 7.1 en bijlage 4, tabellen 7.1-7.3). Vooral het aandeel meervoudige slachtoffers (dat wil zeggen van meer dan één delictsoort) is in het begin van de jaren tachtig gestegen. In de tweede helft van de jaren tachtig zet een daling in, die begin jaren negentig weer omslaat in een stijging. Ook de internationale slachtofferenquête ICVS (Van Kesteren e.a., 2000; zie ook hoofdstuk 8 en bijlage 2) signaleert onder meer voor ons land tussen 1989 en 1992 een stijging. Volgens deze enquête is het slachtofferpercentage tussen 1996 en 2000 echter weer sterk gedaald. Vooral het percentage slachtoffers van vermogensdelicten is afgenomen.

Het percentage slachtoffers volgens de CBS-enquêtes is over de periode 1995-1999 niet wezenlijk veranderd, al ligt dit in 1996 lager dan in de overige jaren. Pieken en dalen van afzonderlijke delicten vallen echter niet altijd in dezelfde periode.

Box 7.1 Voornaamste kenmerken slachtofferenquêtes*

Er worden veel delicten gepleegd die niet in de officiële registraties worden opgenomen; het slachtoffer heeft besloten om geen aangifte te doen, de politie kan alleen maar een waarschuwing hebben gegeven, of het incident komt nooit aan het licht. Om zicht te krijgen op (ontwikkelingen in) criminaliteit, slachtofferschap, onveiligheidsgevoelens en preventiegedrag onder burgers kan gebruik worden gemaakt van zogenaamde slachtofferenquêtes onder de bevolking. In de slachtofferenquêtes zijn de definities van een 'delict' niet gelijk aan de strafrechtelijke definities, zoals die in de politiestatistiek en de justitiële statistieken worden gehanteerd. De betrouwbaarheid van de bevindingen is afhankelijk van (onder andere) het aantal respondenten en het aantal

aangetroffen delicten in de steekproef. Ook het geheugen van de geënquêteerden kan de resultaten beïnvloeden, doordat respondenten zich bepaalde gebeurtenissen niet meer juist herinneren of verkeerd in de tijd plaatsen. Verder wordt alleen over delicten met aanwijsbare slachtoffers gerapporteerd. Gegevens over slachtofferloze delicten (zoals heiling en drugshandel) en gegevens over zeer zware vormen van geweld (zoals moord) komen evenmin voor. In deze box worden de voornaamste kenmerken gepresenteerd van drie belangrijke actuele gegevensbronnen, te weten de CBS-enquête Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS), de Politie-monitor Bevolking (PMB) en de International Crime Victims Survey (ICVS).

Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS)^o

informatiegebied**

- slachtofferschap van criminaliteit
- ondervonden delicten (x 1.000; per 100 inwoners)
- melding delicten bij politie (x 1.000; %)
- onveiligheidsgevoelens
- preventiemaatregelen tegen inbraak, fietsdiefstal, autodelicten

achtergrondkenmerken^{oo}

- geslacht
- leeftijd
- samenstelling huishouden
- burgerlijke staat
- opleiding
- inkomen
- eigen woning vs. huurwoning
- aard woning
- autobezit
- fietsbezit

Politie-monitor Bevolking (PMB)

informatiegebied**

- slachtofferschap van criminaliteit
- melding delicten bij politie (%)
- onveiligheidsgevoelens
- ervaren buurtproblemen
- contacten tussen burgers en politie
- oordeel over functioneren politie
- preventiemaatregelen tegen inbraak

achtergrondkenmerken^{oo}

- geslacht
- leeftijd
- samenstelling huishouden
- etniciteit
- opleiding
- werk
- aard woning
- afwezigheid van huis
- autobezit
- fietsbezit

International Crime Victims Survey (ICVS)

informatiegebied**

- slachtofferschap van criminaliteit
- ondervonden delicten (per 100 inwoners)
- melding delicten bij politie (%)
- onveiligheidsgevoelens
- oordeel over functioneren politie
- mening over straffen (2000)
- wapenbezit (2000)
- preventiemaatregelen tegen inbraak

achtergrondkenmerken^{oo}

- geslacht
- leeftijd
- huishoudensgrootte
- burgerlijke staat
- opleiding
- werk
- inkomen
- uitgaansgedrag
- aard woning
- autobezit
- bromfiets-, motorbezit
- fietsbezit

<p><i>geografische kenmerken</i>^{oo}</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nederland als geheel – stedelijkheid woongemeente 	<p><i>geografische kenmerken</i>^{oo}</p> <ul style="list-style-type: none"> – politieregio's – andere administratieve eenheden – Nederland als geheel – stedelijkheid woongemeente 	<p><i>geografische kenmerken</i>^{oo}</p> <ul style="list-style-type: none"> – afzonderlijke landen en landengroepen (w.o. Nederland) – specifieke steden (vnl. in Oost-Europa, Afrika, Azië, Zuid-Amerika) – inwonertal stedelijke gebieden
<p><i>onderzoekskennmerken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – landelijke mondelinge enquête (steekproef) – onderbevolking van 12 jaar en ouder*** – personensteekproef uit Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) – enquêteperiode: maandelijks – ca. 10.000 respondenten per jaar voor slachtofferschap, ca. 5.000 voor onveiligheidsgevoelens en preventiegedrag – wegging naar enquêtemaand, geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, stedelijkheid, provincies + vier grote steden, werkzaamheid, eigen vs. huurwoning – sinds 1997; daarvoor Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV; 1992-1996) en Enquête Slachtoffers Misdrijven (ESM; 1980-1992)^{ooo} 	<p><i>onderzoekskennmerken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – landelijke telefonische enquête (steekproef) – onderbevolking van 15 jaar en ouder – steekproef uit PTT-telefoonregister – enquêteperiode: januari-maart – ca. 75.000 respondenten totaal per onderzoek; minimaal 1.000 respondenten per politieregio/administratieve eenheid – wegging achteraf per (politie)regio naar leeftijd en geslacht – sinds 1993; tweejaarlijks 	<p><i>onderzoekskennmerken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – telefonische enquête (steekproef)**** in 17 (voornamelijk geïndustrialiseerde) landen – onderbevolking van 16 jaar en ouder – steekproef van regionaal gespreide huishoudens, op basis van via random digit dialing gegenereerde telefoonnummers; één aselekt gekozen persoon per huishouden – enquêteperiode: januari-maart – per onderzoek in Nederland ca. 2.000 respondenten (per land 1.000 à 4.000 respondenten) – wegging naar geslacht, leeftijd, huishoudensgrootte en regio – sinds 1989, om de 3 à 4 jaar (1989, 1992, 1996, 2000)

* Bronnen: CBS, 1997 en 1999; Van Kesteren e.a., 2000; PMB, 1999; Schoen e.a., 2000.

o De POLS-vragenlijst kent een opbouw in modules. De basisvragenlijst omvat de belangrijkste achtergrondkenmerken en inhoudelijke kerngegevens. In de afzonderlijke modules wordt dieper ingegaan op de inhoudelijke thema's. Vragen over slachtofferschap en ondervonden delicten worden gesteld in de modules REM (Recht en Milieu) en REP (Recht en Participatie); onveiligheidsgevoelens en preventiegedrag komen in de module REP aan de orde.

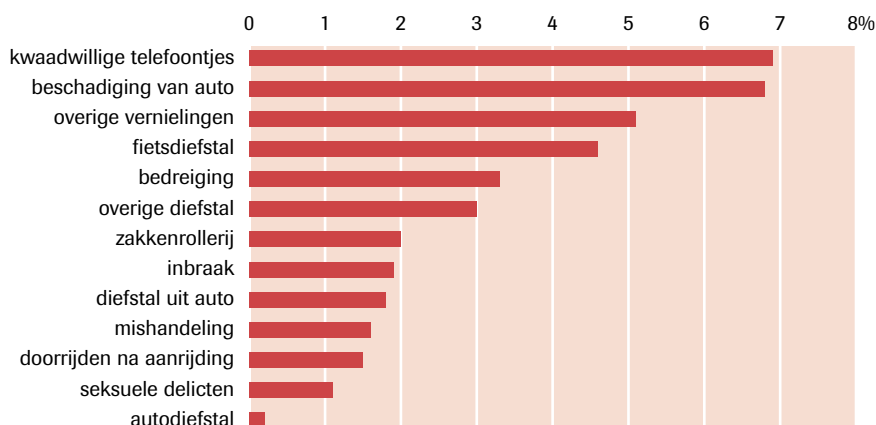
** De onderzoeken kunnen onderling aanzienlijk verschillen in aard, aantal en/of vraagstelling van de onderzochte thema's. Zie bijlage 2 voor meer details.

oo Kenmerken waarover gegevens worden verzameld; niet alle gegevens worden gepubliceerd.

*** Voor de hier behandelde gegevens geldt de leeftijdsgrens van 15 jaar.

ooo De ERV-steekproef werd getrokken uit het afgiftepuntenbestand van de PTT. Per afgifteput ('adres') werden maximaal 2 personen van 15 jaar en ouder ondervraagd. De ERV komt inhoudelijk en onderzoekstechnisch verder in grote lijnen overeen met POLS (modules REM en REP). De ESM wijkt wezenlijk af van ERV en POLS (o.a. 16 anders omschreven delicten, dataverzameling in januari-maart).

**** Met uitzondering van enkele landen (Japan, Noord-Ierland, Polen).

Figuur 7.2 Slachtofferschap onder burgers van 15 jaar en ouder, naar delict, 1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.3 (bijlage 4).

Bron: CBS

7.1.1 Slachtofferschap naar delicttype

Volgens de recente CBS-slachtofferenquêtes wordt jaarlijks ruim een kwart van alle inwoners van 15 jaar en ouder slachtoffer van een of meer delicten (figuur 7.1) Dat komt overeen met meer dan drie miljoen slachtoffers (personen) per jaar. Zo'n 13% wordt slachtoffer van een of meer vormen van vermogensdelicten, 11 à 12% van vernielingen en 5 à 6% van een of meer geweldsdelicten.¹³⁸ Van de afzonderlijke delicten veroorzaakt autovandalisme de meeste slachtoffers. Ook worden relatief veel inwoners slachtoffer van andere vernielingen dan aan de auto en van fietsdiefstal (figuur 7.2).

Geweldsdelicten

In de periode 1975-1980 nam het percentage slachtoffers onder de bevolking van 15 jaar en ouder van bedreiging/mishandeling¹³⁹ en handtastelijkheden (buitenshuis) toe. Na een lichte daling bleef het tussen 1988 en 1992 vrijwel gelijk. Tussen 1992 en 1999 is het percentage slachtoffers van geweldsdelicten als geheel volgens de CBS-enquêtes niet wezenlijk veranderd, al was dit in 1996 en 1997 lager dan in andere jaren. Wel is het slachtofferpercentage van bedreiging de laatste jaren gestegen.

138 Daarnaast wordt rond 7% van de bevolking regelmatig lastiggevallen met vervelende telefoontjes; dit aspect wordt verder niet als delict behandeld.

139 Het onderwerp 'bedreiging en mishandeling' is na 1980 gesplitst in 'bedreiging binnen' en 'bedreiging buiten'. Na 1992 werden het twee afzonderlijke delicten: 'bedreiging' en 'mishandeling'.

Ook in de ICVS zijn de slachtofferpercentages van geweldsdelicten vrijwel gelijk gebleven. Volgens de Politiemonitor Bevolking (PMB) is het percentage slachtoffers van bedreiging met geweld en van mishandeling in 1999 hoger dan daarvoor. Het percentage gewelddadige portemonneediefstallen is volgens de PMB sinds 1993 gedaald (zie tabel 7.5).¹⁴⁰

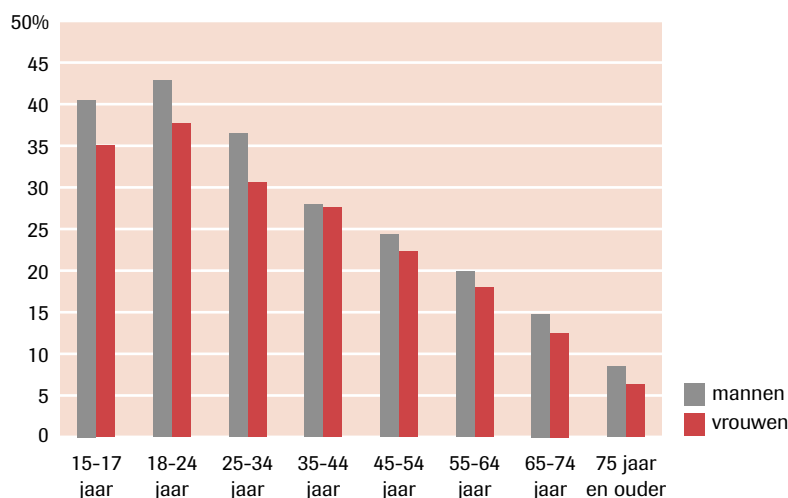
Vermogensdelicten

Voor vermogensdelicten als geheel en voor de meeste vermogensdelicten afzonderlijk volgen na een 'piek' in 1995 enkele jaren met vrij lage slachtofferpercentages. Ook de ICVS signaleert na 1996 een daling van het aantal slachtoffers van vermogensdelicten. Na een vrijwel voortdurende stijging, vanaf het midden van de jaren zeventig tot in het midden van de jaren negentig, is het percentage slachtoffers van inbraak na 1995 volgens de CBS-enquêtes sterk gedaald. Dit laatste blijkt ook uit de PMB; de ICVS laat tussen 1992 en 1996 nog een stijging zien. Het percentage slachtoffers van fietsdiefstal is volgens POLS na 1996 niet wezenlijk veranderd; de PMB signaleert een daling na 1995. Ook de ICVS toont een daling na 1996, na een stijging tussen 1989 en 1992 en een vrijwel stabiel niveau tot 1996.

Het aantal slachtoffers van diefstal uit de auto ligt volgens de CBS-enquêtes al jaren tegen de 2%. De slachtofferenquêtes signaleren alle drie een piek in het begin van de jaren negentig¹⁴¹; volgens de PMB en de ICVS is dit tegen het einde van het decennium duidelijk lager. Zakkenrollerij laat na een daling in de tweede helft van de jaren tachtig opnieuw een stijging zien in het begin van de jaren negentig. Daarna ligt dit weer wat lager. In het percentage slachtoffers van autodiefstal kan over de gehele onderzochte periode geen duidelijke toe- of afname worden onderkend. Het gaat daarbij overigens steeds om kleine absolute aantallen.

140 Verschillen tussen slachtofferenquêtes in hoogte en ontwikkeling van slachtofferpercentages vloeien vooral voort uit verschillen in vraagstelling, in steekproefkader en in verslagperiode. Ook de wijze van enquêteren kan een rol spelen. Zo zijn de delicten in de recente CBS-enquêtes in het algemeen strikter gedefinieerd dan in de PMB en de eerdere CBS- en WODC-enquêtes. Slachtofferschap heeft in de PMB en in de ICVS betrekking op twaalf maanden in het voorgaande kalenderjaar, in de CBS-enquêtes (POLS en ERV) is dit twaalf maanden voor de interviewdatum (dus 'gemiddeld' zes maanden in het huidige en zes maanden in het voorgaande kalenderjaar). De respondenten voor de CBS-enquêtes worden getrokken uit een personenregister, die voor de PMB en ICVS uit een telefoonregister. Beide laatste enquêtes worden ook telefonisch afgenomen, bij de CBS-enquêtes gaat het om persoonlijke interviews. Zie voor een methodische vergelijking van de PMB, POLS-ERV en de ICVS 'Methodologische evaluatie van de Politiemonitor Bevolking', 12 juli 2000, TNO, Den Haag.

141 Voor de ICVS geldt dit voor diefstal uit de auto in combinatie met diefstal vanaf de auto.

Figuur 7.3 Slachtofferschap, naar geslacht en leeftijd, 1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.4 (bijlage 4).

Bron: CBS

Vernielingen

Slachtofferschap van beschadiging van eigendommen nam tussen 1975 en begin jaren tachtig duidelijk toe.¹⁴² De 'overige vernielingen' laten daarna tot 1990 een dalend slachtofferpercentage zien, waarna weer een stijging volgt tot 1993. Na een lichte daling tussen 1993 en 1996 neemt het percentage slachtoffers van vernielingen in de CBS-enquêtes weer toe, zowel voor vernielingen in totaal als voor autovandalisme. De ICVS signaleert geen duidelijke trend in het slachtofferpercentage voor autovandalisme. Volgens de PMB is er na 1995 een afname van autovandalisme, maar tot 1997 een toename van 'overige vernielingen'. In 1999 ligt ook dit percentage weer lager.

Overige delicten

Het percentage slachtoffers van doorrijden na een ongeval vertoont incidentele fluctuaties, maar laat geen langjarige trend zien.

¹⁴² In de periode daarna is dit onderwerp gesplitst in twee onderdelen: beschadiging van de auto en 'overige vernielingen'.

7.1.2 *Verschillen in slachtofferrisico*

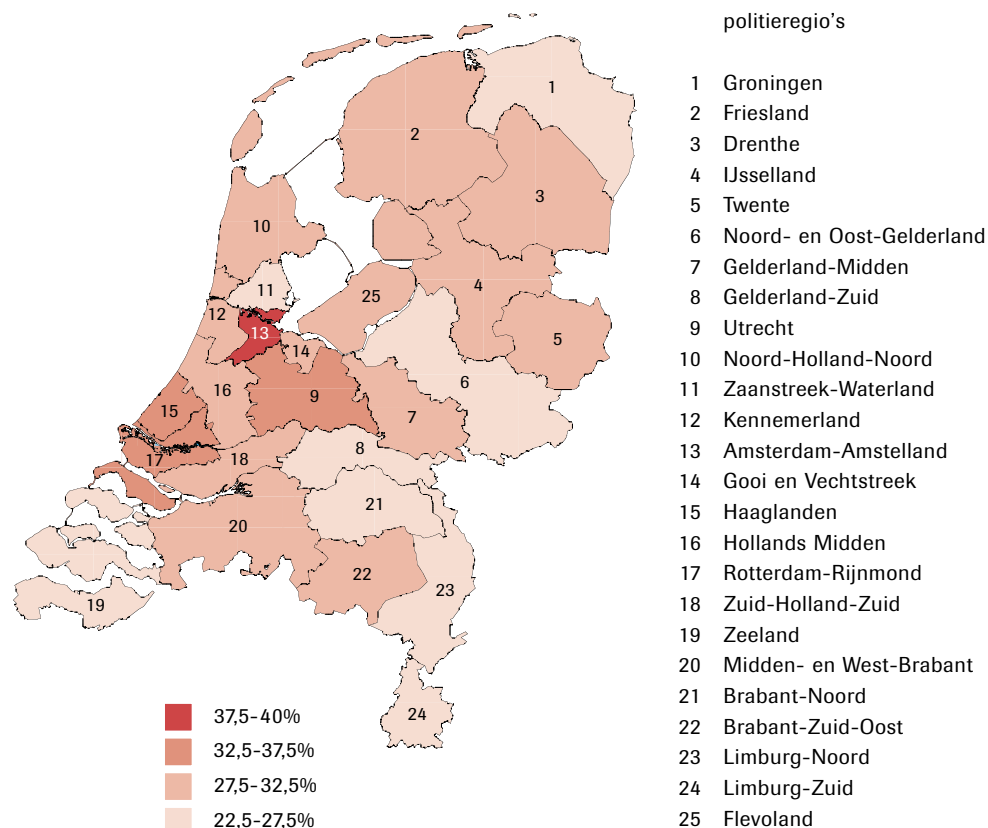
Er zijn duidelijke verschillen in slachtofferschap tussen bevolkingsgroepen. Leeftijd speelt een belangrijke rol: veel meer jongeren dan ouderen worden slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit (figuur 7.3), vooral van geweldsdelicten.¹⁴³ In het algemeen worden meer mannen dan vrouwen slachtoffer. Vooral veel personen uit eenoudergezinnen en alleenstaanden worden slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit, (echt)paren zonder kinderen relatief weinig. Onder personen met een hogere opleiding komen in het algemeen meer slachtoffers voor dan onder lager opgeleiden. Veelvoorkomende criminaliteit is meer een stedelijk dan een plattelandsprobleem: in zeer verstedelijkte gemeenten wordt meer dan een op de drie inwoners slachtoffer, tegenover een op de vijf inwoners van weinig of niet verstedelijkte gemeenten. Ook de PMB laat een relatie zien tussen de mate van stedelijkheid en slachtofferschap van geweldsdelicten. Uit deze enquête zijn ook gegevens over slachtofferschap per politieregio bekend (figuur 7.4). De regio Amsterdam-Amstelland vertoont in 1999 voor vrijwel alle delictsoorten een hoog, zo niet het hoogste slachtofferpercentage. Ook de regio's Utrecht, Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond tellen relatief veel slachtoffers van persoonsgebonden en andere criminaliteit. De ontwikkeling van de veelvoorkomende criminaliteit varieert sterk per politieregio en per soort delict.

Veel vormen van criminaliteit spelen zich af in de directe omgeving van het slachtoffer: drie kwart van de voorvallen gebeurt binnen de eigen woongemeente, de helft zelfs binnen de eigen buurt of wijk (CBS, 1997). Flatbewoners en bewoners van huurwoningen zijn vaker slachtoffer, vooral van vermogensdelicten, dan bewoners van eengezinswoningen, maar dit heeft vooral te maken met de kenmerken van de bewoners en van de woonomgeving (Kempkens en Wittebrood, 2000).¹⁴⁴

Ook uit andere studies blijken kenmerken als leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, samenstelling van het huishouden, opleidingsniveau, tijdsbesteding en mate van verstedelijking samen te hangen met slachtofferschap. Echter, jongeren zijn bijvoorbeeld ook relatief vaak student, ongehuwd en hoger opgeleid. Welke van de genoemde kenmerken is dan het meest van invloed op het slachtofferschap? Ook in de victimologie (slachtofferstudies) wordt deze vraag vaak gesteld. Uit zogenoemde multivariate analyses blijken vooral leeftijd en het inwonertal of de stedelijkheid van

143 De hierna genoemde percentages en verhoudingen zijn gebaseerd op POLS-gegevens en hebben alleen betrekking op globale delictsgroepen (zie voor meer details Huys en Van der Wulp, 1999). In andere onderzoeken kunnen de vermelde percentages afwijken, maar de geconstateerde patronen keren doorgaans terug.

144 Ook in een criminologische studie naar verschillen in delinquentie naar buurtkenmerken in Rotterdam bleken de verschillen voor een groot deel terug te voeren op verschillen in bevolkingssamenstelling (Rovers, 1997). Buurtkenmerken blijken echter, naast individuele kenmerken, ook een rol van betekenis te spelen (Wittebrood, 2000).

Figuur 7.4 Slachtofferschap van persoonsgebonden delicten, naar politieregio, 1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.6 (bijlage 4).

Bron: Politiemonitor Bevolking, 1999

de woongemeente een duidelijke eigen invloed te hebben op de kans om slachtoffer te worden van een of meer delictsoorten. Daarnaast hangen ook kenmerken als burgerlijke staat, geslacht, sociale klasse of voornaamste tijdsbesteding samen met slachtofferschap (vergelijk Van Dijk en Steinmetz, 1979; CBS, 1991; Wittebrood, 1997; Van Kesteren e.a., 2000)¹⁴⁵. Een logistische regressie-analyse op basis van ERV-

145 Bij multivariate analyses wordt de zuivere samenhang van elk individueel kenmerk met (de kans op) slachtofferschap nagegaan. De invloed van andere kenmerken wordt hierbij uitgeschakeld. Hierbij zijn verschillende technieken mogelijk. Van Dijk en Steinmetz (1979) bijvoorbeeld hebben zowel stapsgewijze lineaire regressie, log-lineaire analyse (ECTA) als niet-lineaire principale componenten-analyse (HOMALS) toegepast, met globaal vergelijkbare resultaten. De resultaten van Wittebrood (1997) zijn gebaseerd op logistische regressie-analyse.

gegevens over 1992-1996¹⁴⁶ bevestigt deze resultaten in grote lijnen. Jongeren in de leeftijd van 15 tot 24 jaar, wonend in de grote stad, die nooit gehuwd zijn en studeren, hebben blijkens deze analyse de grootste kans op slachtofferschap. Gaat het alleen om slachtofferschap van geweldsdelicten, dan heeft de factor leeftijd een nog meer overheersende invloed. Jonge, gescheiden mannen hebben de grootste kans om slachtoffer te worden van mishandeling en bedreiging.¹⁴⁷ Bij bedreiging komt daar nog bij: 'in de grote stad'. Vermogensdelicten vinden het meest plaats bij bewoners van de grote stad, alleenstaanden, studerende en vooral in de jongste leeftijdsgroep. Slachtoffers van inbraak vindt men vooral onder hoger opgeleiden in de grote stad. Fietsdiefstal is typisch een delict waarvan jongeren in de grote stad slachtoffer worden. Jongere vrouwen in de grote stad worden relatief vaak slachtoffer van zakkenrollerij.

Herhaald slachtofferschap

Uit literatuuronderzoek en nadere analyse van de Politiemonitor 1997 blijkt dat herhaald slachtofferschap vaker voorkomt dan statistisch verwacht mag worden (DPJR, 1996). Dit verschilt wel per type delict; bij geweldsdelicten (ook seksuele delicten) en inbraken komt dit bijvoorbeeld vaker voor dan bij autodelicten of bij beroving. Meervoudig slachtofferschap (slachtoffer van verschillende delicttypen) komt blijkens de Politiemonitor echter minder voor dan verwacht¹⁴⁸. Men is eerder (herhaald) slachtoffer van één delicttype dan van verschillende. Herhaald slachtofferschap hangt onder meer samen met buurt- en gemeentekennmerken zoals het percentage werklozen, laagopgeleiden en allochtonen in een wijk. Opmerkelijk is dat herhaald slachtofferschap vaker voorkomt in kleine dan in grote gemeenten. Slachtofferschap is vaak geconcentreerd in gebieden met veel criminaliteit. Binnen 'onveilige' wijken gaat het in werkelijkheid vaak om specifieke lokaties die verantwoordelijk zijn voor hoge criminaliteitscijfers, bijvoorbeeld in en rond café's, parken, winkelcentra. Andere kenmerken die voor de verklaring van herhaald slachtofferschap belangrijk kunnen zijn, zoals lifestyle-kenmerken, worden niet of nauwelijks in de Politiemonitor gemeten.

146 Daarbij is de samenhang met verschillende vormen van slachtofferschap onderzocht van de volgende kenmerken: leeftijdsklasse, geslacht, burgerlijke staat, onderwijsniveau, huishoudinkomen, voornaamste tijdsbesteding en stedelijkheidsgraad van de woongemeente. De resultaten van deze analyse zijn op aanvraag beschikbaar bij het CBS-Heerlen. Voor de technische aspecten van deze analysetechniek wordt verwezen naar Norusis/SPSS Inc (1997) of de syntax guide onder SPSS (Professional Statistics).

147 Uit analyse van bij de politieregio's Rotterdam-Rijnmond en IJsselland geregistreerde geweldsincidenten die op straat plaatsvonden, blijkt dat een kwart van dergelijke voorvallen in het verkeer (waaronder openbaar vervoer) plaatsvond. Dit aandeel is – na de eigen woonwijk – hoger dan van delicten in de uitgaansfeer, waar ongeveer één op de vijf incidenten plaatsvond (Terlouw e.a., 1999).

148 Overigens zijn slachtofferenquêtes, waaronder de Politiemonitor Bevolking, niet optimaal ingesteld om herhaald slachtofferschap te meten, omdat geen rekening wordt gehouden met het vaak procesmatige karakter van (vooral) gewelddadige vormen van herhaald slachtofferschap.

7.1.3 *Lichamelijke en materiële gevolgen*

Lichamelijk letsel komt bij de meeste delicten zelden voor. Volgens de CBS-slachtofferenquêtes over 1997 en 1998 komt dit alleen regelmatig voor bij geweldsdelicten (mishandeling ongeveer de helft, seksuele delicten 6%) en doorrijden na een ongeval (een op de drie voorvallen). Voorzover er sprake is van letsel, gaat het meestal om licht letsel, waarvoor zelden medische behandeling nodig is.

Slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit hebben vooral te maken met materiële schade. Meer dan zes van de tien slachtoffers zegt daadwerkelijk financiële schade te hebben ondervonden. Bij vermogensdelicten is dat aandeel hoger, vooral bij autodiefstal en zakkenrollerij. Slachtoffers van geweldsdelicten, behalve van mishandeling, melden relatief weinig financiële schade. Over het algemeen gaat het om relatief kleine bedragen per voorval met schade. Het gemiddelde schadebedrag varieert van minder dan 400 gulden voor fietsdiefstal en zakkenrollerij tot meer dan 3.000 gulden voor inbraken en autodiefstallen. Een schatting leert dat de jaarlijkse totale financiële schade voor slachtoffers zo'n 2,5 miljard gulden bedraagt.

7.1.4 *Immateriële gevolgen*

Veelvoorkomende criminaliteit kan voor de personen die ermee te maken krijgen, ook gevolgen in de emotionele sfeer hebben. Volgens de CBS-slachtofferenquêtes over 1997-1999 leidde ongeveer een op de twaalf delicten tot ernstige emotionele gevolgen voor de slachtoffers: deze slachtoffers moeten er ten tijde van het interview nog vaak aan denken (6%), piekeren er nog steeds over (2%) of hun hele doen en laten wordt erdoor beheerst (1%). Voor de meeste slachtoffers zijn de emotionele gevolgen minder ingrijpend: bijna twee van de drie slachtoffers denkt helemaal niet meer aan wat er gebeurd is; ruim een kwart denkt er nog wel eens aan. Ernstige emotionele gevolgen komen vaker voor bij geweldsdelicten (vooral mishandelingen), inbraken en zakkenrollerij. Fietsdiefstallen, vandalisme en gevallen van doorrijden na een ongeval leiden minder vaak tot emotionele problemen.

In de PMB gaf 27% van de slachtoffers van geweldsdelicten in 1999 aan emotionele schade te hebben ondervonden; dit percentage is vergelijkbaar met de metingen in 1995 en 1997. Van de slachtoffers van (poging tot) inbraak noemde 19% emotionele schade, hetgeen niet noemenswaardig verschilt met dat in 1997.

7.1.5 *Schadevergoeding*

Financiële schade wordt lang niet altijd vergoed. Dit komt vooral omdat slachtoffers hiertoe maar in een beperkt aantal gevallen een poging doen, bijvoorbeeld omdat het in de meeste gevallen om geringe bedragen gaat. Uit de CBS-enquêtes over 1998 en 1999 blijkt dat slachtoffers met schade in ruim een op de drie gevallen hebben

geprobeerd om deze schade vergoed te krijgen. In een kwart van alle schadegevallen was er sprake van een gehele of gedeeltelijk vergoeding of was er nog een zaak in behandeling. Bij inbraken, diefstallen van of uit de auto, doorrijden na een ongeval en mishandelingen – waarbij de schade meestal relatief hoog is – wordt schade vaker vergoed; bij inbraken gebeurt dit zelfs zeven van de tien keer.

7.1.6 Geweld tegen beroepsgroepen met een publieksfunctie

Een groot deel van de werknemers in beroepsgroepen met een (semi-)publieke functie wordt regelmatig met geweld geconfronteerd. Dit geldt niet voor alleen beroepsgroepen waarvoor confrontatie met geweld met de functie samenhangt, maar ook voor beroepsgroepen waarbij dit niet direct voor de hand ligt. Uit een begin 2000 uitgevoerd onderzoek (Middelhoven en Driessen, 2001) blijkt dat zeven op de tien werknemers met een (semi-)publieke functie in de afgelopen twaalf maanden zijn geconfronteerd met verbaal geweld, zoals schelden en seksuele en discriminerende opmerkingen. Drie op de tien werknemers had te maken met serieuze bedreigingen (waaronder lastigvallen, volgen, pogingen tot slaan of schoppen); een vrijwel even groot deel werd geconfronteerd met fysiek geweld als spugen, fysiek hinderen en slaan en dergelijke (zie tabel 7.7). Vooral treinconducteurs en politieagenten hebben met serieuze bedreigingen en fysiek geweld te maken. Terwijl rond een op de drie inwoners zich volgens de Politie-monitor Bevolking wel eens onveilig voelt, voelen twee van de drie werknemers in de (semi-)publieke sector zich onveilig op het werk. Slechts ruim een op de drie werknemers is van mening dat hun veiligheid, rekening houdend met de aard van het werk, voldoende wordt gewaarborgd door hun organisatie. Bijna een op de drie werknemers geeft wel eens toe aan bedreiging met geweld. Vooral treinconducteurs en huisartsen geven vaker toe dan gemiddeld.

Dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en van Justitie, is een eerste meting op landelijk niveau naar geweld tegen beroepsgroepen met een publieksfunctie. Daarom kunnen (nog) geen uitspraken worden gedaan over een toe- of afname van geweld tegen de onderzochte beroepsgroepen.

Schadefonds Geweldsmisdrijven

Onder bepaalde voorwaarden kunnen slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven (of hun nabestaanden) in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Het kan daarbij zowel gaan om materiële als om immateriële schade. Uit het jaarverslag van 1999 blijkt dat het aantal nieuwe verzoeken in 1999 3.007 bedraagt. Dit is een daling van bijna 20% ten opzichte van 1998 (3.749), maar meer dan het aantal verzoeken in de jaren daarvoor. Oorzaak van de piek in 1998 ligt volgens het Schadefonds vooral aan de toegenomen aandacht

van de media voor het Schadefonds in dat jaar. Volgens het jaarverslag (p. 7) is er echter nog steeds sprake van een gestage stijging van het aantal verzoeken.

7.2 Bedrijven als slachtoffer

Criminaliteit bij bedrijven, (semi-)overheidsinstanties en andere instellingen is een onderwerp dat steeds meer aandacht krijgt. Via enquêtes onder bedrijven en instellingen kan daarover informatie worden verzameld. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een groot deel van de Nederlandse bedrijven en instellingen slachtoffer wordt van criminaliteit. Dergelijk onderzoek bleef voorheen vaak beperkt tot bepaalde branches of tot vaak voorkomende delicten als winkeldiefstal. Systematisch onderzoek naar slachtoffers bij bedrijven kent meer en andere beperkingen dan vergelijkbaar onderzoek onder burgers. Deze onderzoeken zijn dan ook vaak moeilijk met elkaar te vergelijken (DPJS, 1998a). Alleen al de grote diversiteit van bedrijven in aard, grootte, exploitatie en eigendomsverhoudingen maakt zulke vergelijkingen lastig. Zelfs binnen eenzelfde branche, zoals de detailhandel, kunnen grote verschillen voorkomen. Hetzelfde geldt voor de – deels daarmee samenhangende – verscheidenheid van delictsoorten waarmee bedrijven en instellingen kunnen worden geconfronteerd. Ook is de huishouding van bedrijven vaak niet optimaal ingesteld op het verzamelen van zulke gegevens. Bepaalde vormen van criminaliteit als fraude en diefstal door personeel liggen bij sommige bedrijven of instellingen uiteraard heel gevoelig. Voor de bedrijven zelf is de materiële en financiële schade vaak belangrijker dan de strafrechtelijke implicaties. Dat pas in 1989 voor het eerst een grootschalige enquête onder (commerciële) bedrijven werd uitgevoerd, is dan ook niet zo verwonderlijk.

Uit deze al wat oudere slachtofferenquête onder bedrijven (SEB; Directie Criminaliteitspreventie, 1990) bleek dat 42% van alle commerciële bedrijfsvestigingen¹⁴⁹ in 1988 te maken had met een of meer vormen van externe (dat wil zeggen, niet door eigen werknemers gepleegde) criminaliteit (zie tabel 7.8). De meest voorkomende vorm was vernielingen: hiermee had 23% van de vestigingen te maken. Met inbraken werd 21% geconfronteerd. Daarnaast werd bij ruim 12% van de vestigingen eenmaal of vaker iets gestolen; ruim 8% had last van bedreiging van personeel. De auto-(reparatie)branche, de detailhandel, de horeca en de zakelijke dienstverlening werden relatief vaak slachtoffer. De bouw (exclusief bouwlocaties), de groothandel, de transportsector en de industriële sector werden zelden slachtoffer. Anders dan bij slachtofferschap onder burgers (vergelijk paragraaf 7.1.2) zijn er weinig verschillen naar regio, of tussen de grote steden en de rest van het land. Het slachtofferpercentage neemt wel toe met de grootteklasse (aantal werknemers) van een vestiging.

¹⁴⁹ Vestigingen zijn afzonderlijke ruimten, terreinen of complexen die door bedrijven worden benut voor de uitoefening van activiteiten. Een bedrijf kan één of meer vestigingen omvatten.

In 1992 werd de Politiemonitor Bedrijven en Instellingen (PMBI) eenmalig landelijk uitgevoerd. Daaruit bleek dat per jaar ongeveer 38% van de Nederlandse bedrijven en instellingen slachtoffer werd van veelvoorkomende criminaliteit (Geerlof e.a., 1992). Ander onderzoek in de horecasector wijst uit dat in 1996 ruim 75% van de bedrijven ten minste eenmaal slachtoffer is geworden van criminaliteit (Geveke e.a., 1997). Dit kon variëren van wanbetaling door klanten tot inbraak(pogingen), vernielingen aan gebouwen of inboedel, en bedreigingen van personeel.

Begin 2000 zijn in opdracht van de Stichting Trendmeter de ervaringen van middelgrote bedrijven met criminaliteit onderzocht, een herhaling van een soortgelijk onderzoek uit 1998 (Stichting Trendmeter, 2000).¹⁵⁰ Negen van de tien middelgrote bedrijven gaven aan dat zij in de voorgaande drie jaar slachtoffer zijn geworden van externe criminaliteit. Twee jaar eerder was dat ruim 80%. Bedrijven werden vooral geconfronteerd met diefstal, inbraak en vandalisme. Opmerkelijk is dat meer dan de helft van de bedrijven zei slachtoffer te zijn geweest van malafide praktijken. Van de onderzochte bedrijven gaf 41% aan dat zij bij externe criminaliteit altijd aangifte doen bij de politie. Twee jaar eerder was dat aandeel ruim drie kwart. De – geringere – bereidheid om criminaliteit van eigen medewerkers altijd aan te geven, is naar verhouding even sterk gedaald: van 31% naar 17%. Voor alle middelgrote ondernemingen samen wordt de jaarlijkse schade van criminaliteit van buitenaf in dit onderzoek geschat op ruim een half miljard gulden.

Uit onderzoek onder een steekproef van circa 4.000 ondernemers in het midden- en kleinbedrijf in opdracht van MKB-Nederland blijkt dat vier op de tien ondernemers in deze sector (circa 500.000 ondernemingen) de voorgaande vijf jaar te maken heeft gehad met een of andere vorm van externe criminaliteit. Een op de acht ondernemers gaf aan in 1999 fysiek te zijn bedreigd. Daarvan deed 38% aangifte bij de politie; de overgrote meerderheid doet dat niet vanwege het gevoel dat er niets mee gedaan wordt, of uit angst voor represailles. Kleine diefstallen worden vaak niet (meer) gemeld vanwege de administratieve rompslomp rond de aangifte van een delict. Een kwart zegt in de werkomgeving een stijging van de criminaliteit te ervaren. De totale schade in alleen al de detailhandel wordt geschat op ruim twee miljard gulden (MKB Nederland, 2000).

Ook de sector kunst en cultuur heeft te maken met criminaliteit. Een onderzoek in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen wees uit dat een op de drie musea in Nederland in 1999 werd geconfronteerd met een of andere

150 Een onderzoek onder ruim 400 algemene directeuren van middelgrote bedrijven (20-500 werknemers). Dit onderzoek heeft betrekking op externe criminaliteit (van buitenaf) en interne criminaliteit, waarbij eigen werknemers betrokken waren. Dit onderzoek heeft dus betrekking op een deel van het bedrijfsleven. Ook wordt er een afwijkende onderzoeksperiode gehanteerd: drie in plaats van één jaar. Daardoor is het moeilijk vergelijkbaar met de eerder genoemde onderzoeken.

vorm van criminaliteit (Intomart, 2000). Een op de vijf musea had te maken met moedwillige beschadiging van kunstwerken in tentoonstellingsruimtes; bij een op de zeven musea werden kunstwerken uit tentoonstellingsruimtes vermist. Ook vermissing of beschadiging van kunstwerken in depots bleek voor te komen. Musea met hoge bezoekersaantallen of een grote tentoongestelde collectie werden vaker slachtoffer. Beschadigingen werden minder bij de politie gemeld dan vermissingen. Voor 10% van de vermiste en 12% van de beschadigde objecten werd een schadeclaim ingediend bij de verzekering.

7.2.1 *De detailhandel*

Een van de branches die erg gevoelig is voor criminaliteit is de detailhandel. In 1995 had bijna drie kwart van alle detailhandelsvestigingen te maken met een of andere vorm van criminaliteit; in 1991 was dit nog bij twee van de drie vestigingen het geval (DPJR, 1995)¹⁵¹ (zie tabel 7.9). Behalve diefstal van goederen (winkeldiefstal), waarmee in 1995 zes van de tien zaken werd geconfronteerd, kwam ook inbraak (een op de drie) en vandalisme vaak voor (graffiti, vernielingen; beide bij een op de zes winkels). Een op de acht zaken had in 1995 te kampen met bedreiging van personeel; diefstal van geld kwam bij een op de tien vestigingen voor. Warenhuizen worden relatief vaker slachtoffer en van meer soorten criminaliteit dan andere detailhandelsbranches, al zijn er grote onderlinge verschillen.

7.2.2 *Interne criminaliteit*

Bedrijven kunnen ook te maken krijgen met 'interne criminaliteit', dat wil zeggen gepleegd door eigen personeel. Uit een indicatief onderzoek in de detailhandel, de distributiebranche en de ziekenhuissector (DPJS, 1998b) blijkt dat dit verschijnsel moeilijk exact valt af te bakenen in normoverschrijdend (laakbaar) gedrag en crimineel gedrag (een 'grijs' en een 'zwart' gebied). Er is geen eenduidigheid van definities. Bovendien is het – voorzover dergelijke voorvallen al worden opgemerkt – niet altijd duidelijk of deze zijn gepleegd door het eigen personeel of door daders van buiten, en of schade met opzet is veroorzaakt. Ofwel: als ergens het dark number groot is, dan is het wel bij interne criminaliteit. Hoewel een exact beeld van de aard en de omvang dus moeilijk valt te geven, lijkt sprake van een groeiend probleem.

Een indicatie is het volgende: in de al genoemde SEB meldde 11% van alle vestigingen dat zij in 1988 te maken hadden met een of andere vorm van interne

151 Vanwege de beperkte steekproefomvang voor de afzonderlijke detailhandelsbranches (minder dan 100) zijn de betrouwbaarheidsmarges per branche in het algemeen te groot om van significante verschillen tussen branches of per branche tussen jaren te kunnen spreken.

criminaliteit. In de horeca was dit aandeel bijna het dubbele. Ook in de detailhandel-food kwam dit verschijnsel relatief vaak voor (15%). Evenals bij externe criminaliteit neemt slachtofferschap van interne criminaliteit in het algemeen toe met de grootte van de vestiging, en is er geen duidelijke samenhang met regio en grote steden versus de rest van het land. Het merendeel van de interne criminaliteit had betrekking op het zich illegaal toe-eigenen van goederen (6%). Daarnaast had 3% last van vervreemding van geld of waardepapieren (inclusief fraude). Deze vorm komt relatief vaak voor bij zeer kleine en kleinere vestigingen. Vernieling/sabotage en bedrijfsspionage kwamen met telkens 1% van de vestigingen relatief weinig voor; de laatste vorm opnieuw vooral bij kleinere vestigingen.

Uit de reeds genoemde onderzoeken van de Stichting TrendMeter (1998 en 2000) blijkt dat ruim de helft van alle middelgrote ondernemingen de laatste drie jaar te maken heeft gehad met criminaliteit gepleegd door eigen werknemers. Diefstal van goederen en geld komt het meest voor. Detailhandel en horeca worden ook volgens dit onderzoek vaak slachtoffer van criminaliteit van eigen medewerkers. Naar schatting levert deze interne criminaliteit voor alle middelgrote ondernemingen een jaarlijkse totale schadepost op van 200 à 250 miljoen gulden.

7.3 Slachtoffers van ernstige geweldsdelicten 1998

In deze paragraaf¹⁵² wordt meer specifiek ingegaan op letsel als gevolg van geweld. De informatiebron daarvoor is het Letsel Informatie Systeem (LIS). Vanaf 1 januari 1997 zijn gegevens over letsel tengevolge van geweld geregistreerd in dit systeem. Het betreffen gegevens over de aard en omvang van de letsels, over de toedracht en over de behandeling. Aan het LIS, dat beheerd wordt door de Stichting Consument en Veiligheid (SCV), wordt meegewerkt door een steekproef van (in 1998) 16 over vrijwel het hele land verspreid liggende algemene ziekenhuizen met een continu bezette afdeling spoedeisende hulp (SEH).¹⁵³

In het LIS staan slachtoffers geregistreerd van privé-ongevallen, sportongevallen, bedrijfsongevallen, verkeersongevallen, automutilatie, zelfdoding en slachtoffers van geweld.

7.3.1 Geweldregistratie bij ziekenhuizen

Voor het LIS is er sprake van een geweldletsel als dat letsel door iemand anders, al dan niet met behulp van een wapen of ander hulpmiddel, opzettelijk is toegebracht. Is het letsel echter ontstaan bij een vechtpartij, dan wordt dit altijd als

¹⁵² Deze paragraaf is gebaseerd op een bijdrage van C. Cozijn (WODC).

¹⁵³ Er zijn ongeveer 120 van deze ziekenhuizen in Nederland.

geweldletsel geregistreerd. Het doet er niet toe of die ander in de gegeven situatie geweld mocht gebruiken: wanneer iemand letsel oploopt als gevolg van een klap met de wapenstok door een politieagent wordt dit letsel geregistreerd als een geweldletsel.¹⁵⁴

Het LIS is, althans voor privé-ongevallen, wel landelijk representatief, maar heeft geen landelijke dekking. Hierdoor zijn de op de gegevens van het LIS gebaseerde conclusies niet zonder meer generaliseerbaar tot uitspraken over alle patiënten met geweldletsels in het hele land.¹⁵⁵ Niettemin biedt, zo is uit een pilot bij Nijmeegse ziekenhuizen gebleken (IVR, 1996 en 1998), registratie van geweldletsels door middel van het LIS een uniek inzicht in de verdeling van de kenmerken van degenen die bij of als gevolg van geweld letsels opliepen, en in de aard van het letsel.

Onder meer door aanlooppromblemen zijn de gegevens over het jaar 1997 niet volledig vergelijkbaar met die over 1998.¹⁵⁶ Om te voorkomen dat ten onrechte conclusies worden getrokken uit eventuele verschillen tussen beide jaren wordt hier uitsluitend verslag gedaan over de in 1998 in het LIS geregistreerde geweldletsels.

7.3.2 *Geweldletsel*

In 1998 registreerden de 16 ziekenhuizen tezamen bijna 4.700 patiënten als slachtoffer van geweld. Hiervan waren er 200 ook geregistreerd als slachtoffers van een bedrijfsongeval (geweld op het werk), 90 van een verkeersongeval (geweld in het verkeer) en 30 als een sportongeval (geweld tijdens sport of spel). Van het totaal van ruim 85.000 in 1998 in LIS geregistreerde letsels is ongeveer 5% een geweldletsel.

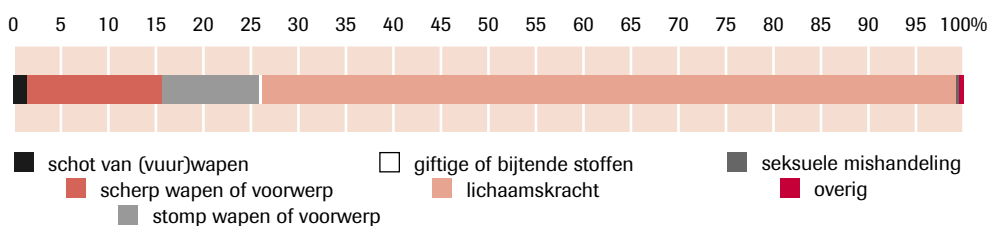
Waar de geweldscriminaliteit overwegend door mannen word gepleegd, geldt dat ook voor de slachtoffers: in 28% van de gevallen ging het om patiënten van het vrouwelijk geslacht. De gemiddelde leeftijd van de patiënten bedroeg iets meer dan 30 jaar, terwijl de helft jonger was dan 28 jaar. In ongeveer een zevende van de gevallen was het slachtoffer nog minderjarig.

Zoals uit figuur 7.5 blijkt, is in bijna drie kwart van de gevallen het letsel ontstaan bij een vechtpartij waar uitsluitend lichaamskracht werd gebruikt. In de overige gevallen was er sprake van wapengebruik. Naast vuurwapens en enkele luchtdrukwapens gaat het om een grote verscheidenheid aan messen. Daarnaast blijken diverse andere voorwerpen als wapen te worden gebruikt. Ook giftige of bijtende

154 Evenmin gaat om het onderscheid tussen dader en slachtoffer. Medisch gezien gaat het om patiënten die als gevolg van of tijdens het plegen van geweld letsel hebben opgelopen. In het navolgende worden de termen patiënt en slachtoffer afwisselend gebruikt om hetzelfde aan te duiden.

155 Ook alle geweldletsels waarbij geen of andere medische hulp dan die op de afdeling SEH geboden wordt, blijven buiten het bereik van het LIS.

156 In de 'Criminaliteit en rechtshandhaving' van 1999 (Schreuders e.a., 1999) , is reeds gerapporteerd over de registratie van geweldletsels in 1997.

Figuur 7.5 De aard van het gepleegde geweld (1998)

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.10 (bijlage 4).

Bron: LIS

stoffen komen voor, in vrijwel alle gevallen gaat het dan om het in de ogen spuiten van traangas of een andere spray.

De ernst van het opgelopen letsel kan onder andere worden afgelezen uit de doorverwijzing. In bijna 40% van de gevallen werd volstaan met controle en behandeling op de SEH-afdeling, terwijl in ongeveer 30% volstaan kon worden met controle of nabehandeling door de huisarts. In 7% van de gevallen moest de patiënt in het ziekenhuis worden opgenomen. De duur van de opname in het ziekenhuis is relatief kort: 20% van de opgenomen slachtoffers kon binnen een dag naar huis, terwijl het verblijf voor in totaal ongeveer 60% tot maximaal drie dagen beperkt bleef. Geweldletsels zijn, in vergelijking met ongevalletsels, relatief niet zo ernstig. Dit vindt bevestiging in de kosten van de letsels. In 1997 vormden geweldletsels ongeveer 4% van de SEH-bezoeken, terwijl ze voor 2,5% van de directe medische kosten als gevolg van ongevallen aanleiding vormden (Meerding e.a., 1999).

Er is een duidelijk verband tussen het slachtoffer worden van geweld enerzijds en uitgaan en horecabezoek anderzijds. Weliswaar was in ruim 70% van de gevallen niet opgenomen bij welke activiteit men het letsel had opgelopen, maar in de gevallen waar dat wel bekend was, werd horecabezoek en uitgaan met iets meer dan 40% het meest genoemd. Ook uit de locatie waar het letsel werd opgelopen, blijkt dit verband: in bijna een kwart van de bekende locaties was dat in of om een uitgaans- of horecagelegenheid.¹⁵⁷ In meer dan de helft van de gevallen vond het voorval plaats in het weekend van vrijdag tot en met zondag. Het slachtoffer kwam in 40% van de gevallen tussen 10 uur 's avonds en 6 uur 's morgens binnen op de afdeling SEH.¹⁵⁸ Van de letsels die in uitgaans- en horecagelegenheden werden opgelopen, vond bijna drie kwart in het weekend plaats en kwam 70% tussen 10 uur 's avonds en 6 uur 's morgens binnen op de SEH.

157 Voor een nadere analyse van aard en omvang van geweld op straat tussen onbekenden zie ook Terlouw e.a., 1999).

158 Wellicht komt dit hoge aandeel ook doordat de eigen huisarts of diens waarnemer rond die tijd moeilijk bereikbaar is.

In bijna twee derde van de gevallen was er geen informatie over de relatie tussen dader en slachtoffer.¹⁵⁹ Van de gevallen waar wel iets over de relatie bekend was, was in een kwart van de gevallen het letsel toegebracht door de partner of een ex-partner van het slachtoffer. In nog eens een derde ging het om een of andere bekende buiten de relatiesfeer of was wel aangegeven dat het om een bekende ging, maar was de aard van de relatie niet gespecificeerd. Bij ongeveer een derde van de patiënten was expliciet vermeld dat de dader een onbekende was, dus geen relatie met het slachtoffer had.

7.4 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit

Mensen en bedrijven kunnen verschillende maatregelen treffen om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van criminaliteit. In de CBS-slachtofferenquêtes wordt een aantal algemene vragen gesteld over maatregelen ter voorkoming van inbraak, maatregelen tegen fietsdiefstal, tegen diefstal van of uit de auto, en over het eventueel aanpassen van het uitgaansgedrag. Ook in de PMB wordt gevraagd naar preventiemaatregelen in en rond de woning en naar 'vermijdingsgedrag'.¹⁶⁰

Of zulke maatregelen ook daadwerkelijk preventief werken, valt echter niet zonder meer af te leiden, al was het alleen maar omdat niet altijd bekend is of ze vóór of na een eventueel slachtofferschap zijn genomen. In de PMB wordt aan slachtoffers van inbraak wel gevraagd welke van de eerdergenoemde maatregelen zij pas na een inbraak hebben genomen.¹⁶¹ Preventiemaatregelen kunnen ook genomen worden door een slachtoffer op advies van de politie. In de PMB wordt daarover aan slachtoffers een vraag gesteld. In de slachtofferenquêtes onder bedrijven zijn eveneens vragen opgenomen over beveiligingsmaatregelen.

7.4.1 Maatregelen van burgers

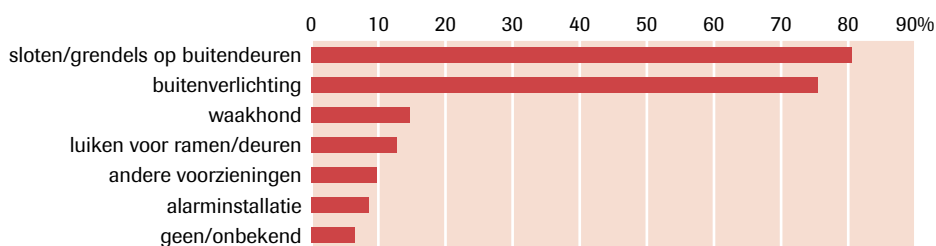
Maatregelen tegen inbraak

Volgens de CBS-enquêtes worden bij meer dan 90% van alle inwoners thuis maatregelen genomen om inbraak te voorkomen. Het betreft dan vooral hang- en sluitwerk (bij vier op de vijf inwoners) en buitenverlichting (drie kwart van de inwoners; figuur 7.6). De meeste van deze maatregelen werden in 1999 ongeveer even vaak als of iets vaker getroffen dan in eerdere jaren. Zo hebben steeds meer

159 De verklaring voor de grote percentages onbekend bij deze en enkele andere variabelen is dat het hier om gegevens gaat die vrijwel geen medische relevantie hebben, waardoor het stellen van de betreffende vragen vaak achterwege blijft. Met name is dit het geval bij grote drukte op de afdeling, bij ernstige letsels waarbij spoedeisende hulp echt geboden is, en bij agressieve patiënten.

160 Het eventueel aanpassen van gedragspatronen wordt zowel in de CBS-enquêtes als in de PMB beschouwd als een aspect van onveiligheidsgevoelens (zie paragraaf 7.3).

161 Gegevens hierover zijn (nog) niet gepubliceerd.

Figuur 7.6 Maatregelen van burgers tegen inbraak, 1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.11 (bijlage 4).

Bron: CBS

inwoners een alarminstallatie of laten zij het licht branden. Ook de PMB laat sinds 1993 een vrijwel voortdurende stijging zien (tabel 7.12).

Bij langere afwezigheid worden bij zeven van de acht inwoners extra maatregelen getroffen. De belangrijkste voorzorg bestaat uit 'sociale controle': bij acht van elke tien inwoners wordt aan bekenden gevraagd om een oogje in het zeil te houden. Bij vrijwel de helft van de burgers worden thuis waardevolle spullen opgeborgen en bij meer dan twee van de vijf blijft het licht branden. Het percentage burgers waar deze en andere maatregelen worden genomen, is in de periode 1995-1999 vrijwel gelijk gebleven. Bij ruim een op de acht burgers worden geen voorzieningen getroffen bij langere afwezigheid, bijvoorbeeld omdat er altijd iemand aanwezig is. Uit de PMB blijkt dat de kans op een inbraak of een poging daartoe zonder maatregelen liefst zestien keer zo groot is als bij vijf genomen maatregelen¹⁶² (De Waard, 2000).

Maatregelen tegen fietsdiefstal en autodelicten

Het overgrote deel van de fietsbezitters (86% van alle inwoners van 15 jaar en ouder in 1999) neemt volgens de CBS-enquêtes maatregelen om diefstal te voorkomen of de opsporing bij diefstal te bevorderen. Het belangrijkste is het gebruik van een slot: meer dan vier van de vijf fietsbezitters heeft een (deugdelijk) slot op de fiets. Dit aandeel is de laatste jaren iets toegenomen. Daarnaast heeft een op de drie fietsbezitters een postcode op de fiets laten graveren en heeft een kwart de belangrijkste gegevens vastgelegd door middel van een fietsregistratiekaart. Het gebruik van een gegraveerde postcode en fietsregistratiekaart is de laatste jaren juist afgenomen. In zeer sterk stedelijke gemeenten gebruikt men vaker een slot dan op het platteland, maar in minder verstedelijkte gebieden is een fiets vaker voorzien van een gegraveerde postcode of een registratiekaart (CBS, 1997).

162 Respondenten konden aangeven of zij bij afwezigheid het licht laten branden, een hond hebben, en of het huis is voorzien van extra hang- en sluitwerk, extra buitenverlichting of inbraakalarm.

Een op de vijf autogebruikers (55% van alle personen van 18 jaar en ouder was in 1999 zelf hoofdgebruiker van een personenauto) heeft een ingebouwde alarminstallatie in de auto. Dit aandeel is de laatste jaren duidelijk toegenomen.¹⁶³ Grootstedelingen met een auto en autogebruikers die slachtoffer zijn geworden van een of meer autodelicten, hebben vaker een ingebouwde alarminstallatie (CBS, 1997).

Preventieadviezen aan burgers

In de PMB wordt aan slachtoffers van een voorval waarbij een pv bij de politie is ondertekend, gevraagd of de politie daarbij een preventieadvies gaf. In 1998 gebeurde dit bij 29% van alle ondertekende pv's (ongeacht het soort delict). Dit is vrijwel evenveel als in 1997 en 1993, maar minder dan in 1995, toen dit advies bij een op de drie pv's werd gegeven.

Preventie onder specifieke beroepsgroepen

Bij meer dan de helft van de organisaties met werknemers in (semi-)publieke functies worden organisatorische en/of technische maatregelen genomen tegen criminaliteit (Middelhoven en Driessen, 2001). Twee van de drie werknemers heeft een training gehad in omgaan met agressie. Ongeveer een derde vindt de huidige preventiemaatregelen voldoende; 38% is dan ook van mening dat hun veiligheid, rekening houdend met de aard van het werk, voldoende wordt gewaarborgd door hun organisatie.

7.4.2 Maatregelen door bedrijven

In 1988 had 17% van alle bedrijfsvestigingen geen beveiligingsmaatregelen getroffen (Directie Criminaliteitspreventie, 1990). Daarentegen was 27% zeer professioneel beveiligd in de vorm van inbraaksignalering, aansluiting op een meldkamer, een elektronische (tv-circuit) en/of personele bewaking. De groothandel was de hoogst beveiligde branche. Vrijwel alle middelgrote ondernemingen hebben maatregelen genomen tegen externe criminaliteit of tegen criminaliteit van eigen medewerkers (Stichting TrendMeter, 2000). Criminaliteit van buitenaf wordt vooral tegengegaan door alarminstallaties, personeelsinstructies, (vooral extern) beveiligingspersoneel en nieuw sluitwerk. Tegen interne criminaliteit worden vooral organisatorische middelen ingezet als aangepaste procedures, interne controles, gedragscodes en meldpunten of vertrouwenspersonen.

¹⁶³ De in deze publicatie gehanteerde definitie ('hoofdgebruiker van een auto') is toegespitst op dit onderzoek en hoeft niet overeen te komen met andere door het CBS gehanteerde definities van autobezit of -gebruik. De gegevens over 1997 en later kunnen afwijken van die over eerdere jaren doordat in POLS slechts één persoon per huishouden wordt geënquêteerd, tegenover twee personen per huishouden in de ERV.

In 1995 had 11% van alle detailhandelvestigingen geen organisatorische of technische maatregelen getroffen; in 1991 was dit aandeel nog 20% (DPJR, 1995). Ook uit onderzoek in de horecabranche blijkt dat daar bijna alle ondernemers maatregelen nemen tegen criminaliteit (Geveke e.a., 1997¹⁶⁴). De populairste zijn extra verlichting en hang- en sluitwerk (bijna 60%), alarmvoorzieningen (30-40%), kluizen (40%), training en opleiding van personeel en toepassing van huisregels (60%).

Bij musea bestaan de meest getroffen algemene preventiemaatregelen tegen criminaliteit uit het plaatsen van objecten in vitrines, het gescheiden houden van publieks- en dienstruimtes, speciaal hang- en sluitwerk, infraroodalarm en de aanwezigheid van suppoosten (Intomart, 2000). Musea met videoregistratie, hekwerken om kostbare objecten of suppoosten op zaal werden minder vaak met vermissingen of beschadigingen geconfronteerd.

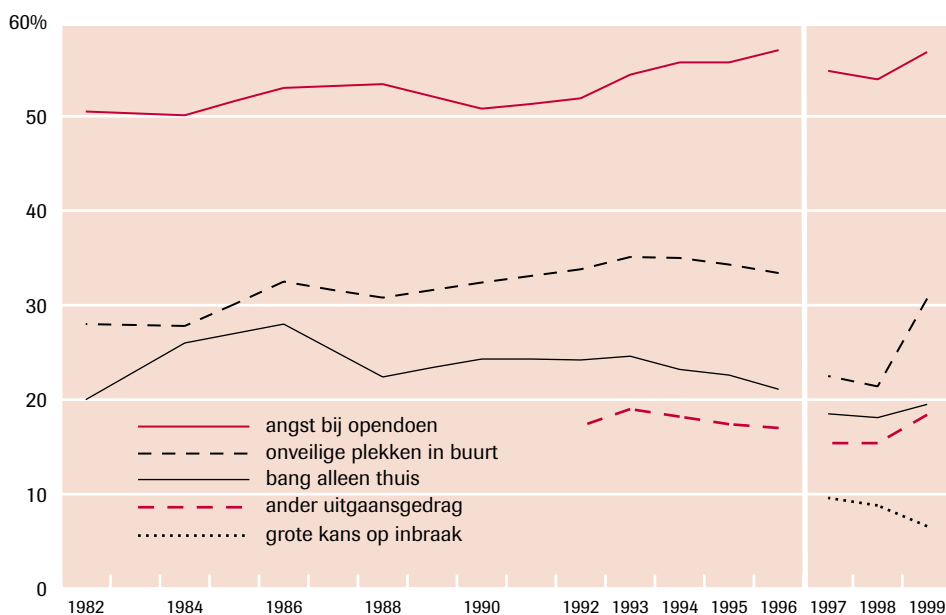
7.5 Onveiligheidsgevoelens

Over onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit zijn uit de CBS-enquêtes gegevens beschikbaar over een reeks van jaren (zie figuur 7.7).¹⁶⁵ Ook in de PMB wordt hierover een aantal vragen gesteld.

Volgens de CBS-enquêtes voelde een op de vijf inwoners van 15 jaar en ouder in 1999 zich in het algemeen wel eens onveilig; 3% voelde zich vaak onveilig, een op de zeven had dat soms en een op de twintig zelden. Bijna vier van de vijf inwoners voelden zich nooit onveilig. Meer dan drie kwart zei in 1999 nooit bang te zijn om 's avonds alleen thuis te zijn. Ongeveer een op de vijf inwoners gaf aan wel eens bang te zijn. In het midden van de jaren tachtig was dit aandeel het hoogst. Daarna is dit aandeel vrijwel voortdurend afgenomen, maar de laatste drie jaar is dit nauwelijks gewijzigd. Als 's avonds laat onverwachts wordt aangebeld, zou 44% van de inwoners 'gewoon' open doen. Meer dan een kwart zou dit alleen doen voor bekenden en ongeveer een op de acht alleen als de beller een vertrouwde indruk maakt. Een op de tien inwoners doet helemaal niet open. Meer dan de helft zou dus niet gewoon open doen. Vanaf het begin van de jaren tachtig tot het midden van de jaren negentig is het aandeel van personen die niet gewoon open doen, met een

164 Een enquête onder ondernemers in de horeca. Meer dan drie kwart van de bedrijven die aan dit onderzoek hebben meegedaan, hebben minder dan twintig werknemers.

165 Sinds 1982 werden in de ESM drie vragen gesteld over dit onderwerp, vanaf 1992 werd in de ERV hieraan een vraag over uitgaansgedrag toegevoegd, terwijl dit onderwerp in POLS is uitgebreid (sinds 1997 met een vraag over inbraakrisico, vanaf 1999 met een vraag over zich onveilig voelen in het algemeen). Niet alle vragen zijn echter in alle enquêtes in dezelfde context gesteld. Dit geldt vooral voor de vraag naar 'enge plekken'. Deze vraag was in 1997 en 1998 in POLS opgenomen in de basisvragenlijst in de context van kenmerken van de woning en de woonomgeving en niet, zoals bij de ERV en in POLS vanaf 1999, bij overige vragen over onveiligheid en preventief gedrag.

Figuur 7.7 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, 1982-1999

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.13 (bijlage 4).

Bron: CBS

onderbreking rond 1990, vrijwel voortdurend licht gestegen; ook in 1999 is dit aandeel hoger dan in beide voorgaande jaren.

Een op de vijftien inwoners achtte in 1999 de kans groot dat er thuis wordt ingebroken; ruim een kwart vond die kans niet groot en niet klein, terwijl de meerderheid van de inwoners die kans klein inschatte. Dit aandeel is ten opzichte van beide voorgaande jaren iets gedaald. Drie van de tien inwoners vonden in 1999 dat er in hun wijk of buurt plekken zijn waar zij 's avonds liever niet alleen zouden komen. Tussen 1982 en 1993 is dit aandeel toegenomen van 28 tot 35%; daarna lijkt een lichte daling in te zetten.¹⁶⁶

Het overgrote deel van de inwoners (82%) paste in 1999 het uitgaansgedrag niet aan om te voorkomen dat men slachtoffer zou worden van een misdrijf. Voorzover men dat wel deed, was dit vooral door 's avonds niet meer alleen weg te gaan, door (ook) niet meer op bepaalde plaatsen te komen, en door minder vaak of helemaal niet

¹⁶⁶ Doordat de betreffende vraag in 1997 en 1998 in een andere context is gesteld, is dit aandeel in die jaren aanzienlijk lager dan en niet vergelijkbaar met de voorgaande en volgende jaren.

meer uit te gaan. Dit patroon is de laatste jaren nauwelijks gewijzigd. Een kwart van alle inwoners voelde zich in 1999 in drie of meer van deze aspecten onveilig.¹⁶⁷

Door de jaren heen – in 1999 iets meer dan in voorgaande jaren – voelt rond 30% van de PMB-respondenten zich wel eens onveilig; 6% voelt zich zelfs vaak onveilig¹⁶⁸ (zie tabel 7.14). Meer nog dan in de CBS-enquêtes wordt vermijdingsgedrag in de PMB beschouwd als een uiting van onveiligheidsgevoelens. Zo vermeed in de jaren 1993-1999 ruim 10% van de inwoners vaak bepaalde plekken in de woonplaats en reed of liep 10% vaak om. In 1999 deed 17% 's avonds de deur niet open voor onbekende bellers, hetgeen meer is dan in 1993, maar iets minder dan in 1997. Van de inwoners laat 16% in 1999 waardevolle spullen thuis ter voorkoming van diefstal, een afname sinds 1993. De meest voorkomende vorm van vermijdingsgedrag is dat ouders hun kinderen verbieden om bepaalde plaatsen te bezoeken. Ruim 25% van de ouders deed dat in 1999. Vanaf 1993 is dit aandeel steeds gestegen; toen was het nog 20%. Worden alle onveiligheidsgevoelens samen uitgedrukt in één totaalscore, dan blijft deze in de periode 1993-1999 vrijwel gelijk.

Evenals bij slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit, zijn er verschillen in onveiligheidsgevoelens tussen verschillende bevolkingsgroepen. Onder meer uit de CBS-enquêtes (Huys en Van der Wulp, 1999) blijkt dat vrouwen zich in alle opzichten (veel) onveiliger voelen dan mannen; jongeren en ouderen hebben meer last van onveiligheidsgevoelens dan personen tussen de 35 en 65 jaar (zie figuur 7.8).

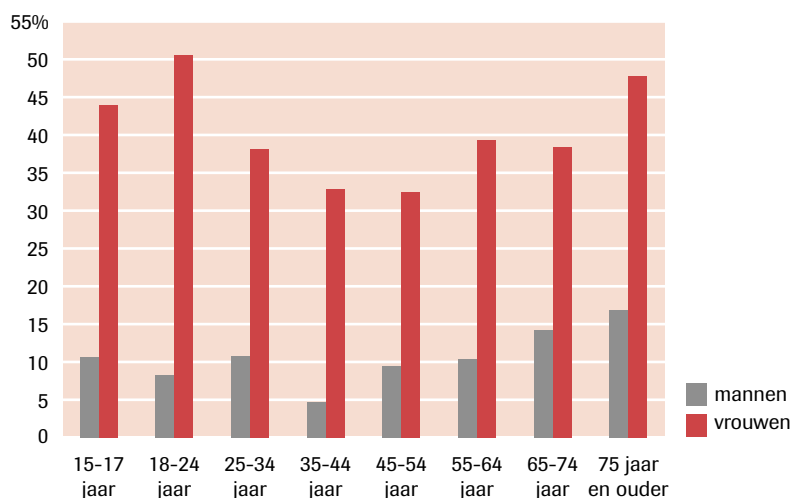
Het gevoel van onveiligheid neemt ook toe met de mate van verstedelijking. Ook de aard van de woning speelt een rol (Kempkens en Wittebrood, 2000). Gevoelens stroken echter niet altijd met de waargenomen slachtofferrisico's of met het feitelijke slachtofferschap. Zo voelen veel oudere vrouwen zich onveilig, maar lopen zij feitelijk relatief weinig risico om slachtoffer te worden. Men spreekt in dit verband wel van de 'paradox van de slachtofferangst' (zie ook Van Dijk, 1996; Geveke e.a., 1996). Maar deze paradox vereist nuancering; er moet onder meer rekening worden gehouden met soorten angst, soorten risico's, blootstelling aan risico's en maatregelen tegen criminaliteit (Vanderveen, 1999).

Onveiligheidsgevoelens onder specifieke beroepsgroepen

Van werknemers in (semi-)publieke functies voelt 67% zich wel eens onveilig op het werk. Dit is ruim twee keer zo hoog als onder de Nederlandse bevolking van 15 jaar

167 Ook deze totaalscore kan niet met andere jaren worden vergeleken vanwege andere vragen en/of context.

168 Deze vraag is in POLS en in de PMB identiek. Ook hier kan de hogere score in POLS worden toegeschreven aan de afwijkende, algemene context van vragen over de woning en woonomgeving.

Figuur 7.8 Onveiligheidsgevoelens naar geslacht en leeftijd, 1999*

* Voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 7.15 (bijlage 4).

Bron: CBS

en ouder in het algemeen (volgens de PMB). Vooral treinconducteurs en politie-agenten voelen zich vaker onveilig op het werk (Middelhoven en Driessen, 2001).

Bezorgdheid onder bedrijven

Dat bedrijven zich bezorgd tonen over de ontwikkeling van de criminaliteit, blijkt onder meer uit het reeds genoemde onderzoek van de Stichting TrendMeter (2000): drie kwart van de (directeuren van) middelgrote ondernemingen vindt dat Nederland de laatste jaren niet veiliger is geworden; twee van de drie vindt dat de overheid te weinig doet om ons land veiliger te maken.

7.6 Slachtofferhulp

Slachtoffers kunnen bij emotionele, lichamelijke of materiële gevolgen zo nodig een beroep doen op instanties om hulp te krijgen. Ook kan de politie bij aangifte de slachtoffers wijzen op de mogelijkheid van slachtofferhulp (de Wet- respectievelijk Richtlijn-Terwee). In het algemeen doen weinig slachtoffers een beroep op een hulpverlenende instantie. Als zij dit al doen (in de periode 1997-1999 gebeurde dit volgens de CBS-enquêtes bij 3 à 4% van alle delicten) betreft het vooral delicten waarbij vaker sprake is van lichamelijk letsel, van meer financiële schade of van ernstigere emotionele gevolgen. Slachtoffers van geweldsdelicten, inbraken en doorrijden na een ongeval doen dit vaker dan slachtoffers van andere delicten. Bij mishandelingen werd bij een op de zeven voorvallen hulpverlening gevraagd. Bij

fietsdiefstal, diefstal uit de auto, overige diefstal en vandalisme wordt zelden een beroep op een hulpverlenende instantie gedaan. Uit de PMB komt naar voren dat vooral slachtoffers van mishandeling en (vrouwelijke) slachtoffers met emotionele problemen relatief vaak een beroep doen op professionele hulpverlening zoals Riagg, therapeut of slachtofferhulp. Aan huisartsen of andere hulpverleners wordt minder vaak hulp gevraagd (vergelijk SCP, 2000).

Oudere slachtoffers met emotionele problemen doen minder vaak een beroep op professionele hulp. Het wijzen door de politie op de mogelijkheid van slachtofferhulp gebeurt de laatste jaren veel vaker: volgens de PMB werd in 1993 bij 11% van alle aangiften door de politie hierop gewezen, in 1999 was dit aandeel met 29% bijna verdrievoudigd.

Het al dan niet doorverwijzen hangt ook samen met de gevolgen voor en de behoefte aan hulp en opvang van de slachtoffers. Uit gegevens van de PMB blijkt dat dit bij geweld (vooral mishandeling), beroving, inbraak en autodiefstal relatief vaak gebeurt. Opmerkelijk genoeg worden slachtoffers van diefstal met geweld en van bedreiging die behoefte hebben aan hulp en opvang, minder vaak doorverwezen dan zij die daaraan geen behoefte hebben (vergelijk SCP, 2000).

Uit gegevens van Slachtofferhulp Nederland blijkt dat er in 1999 door de Buro's Slachtofferhulp in totaal bij bijna 90.000 zaken een hulpaanbod werd aanvaard (Slachtofferhulp Nederland, 2000a). Er werden vrijwel even veel zaken afgesloten (82.000) en cliënten geholpen (ruim 96.500) als in 1998. Aan het einde van 1999 stonden nog zo'n 6.000 zaken open.¹⁶⁹ Tussen 1995 en 1998 is het aantal zaken bijna verdubbeld. Deze stijging is niet zozeer het gevolg van een toename van het aantal slachtoffers, maar vooral van een betere doorverwijzing door de politie en van het feit dat de slachtoffers zelf vaak direct contact opnamen met de bureaus. Ruim een derde van alle afgesloten zaken heeft betrekking op eenmalige contacten. In 1999 was dit aandeel iets lager dan het jaar daarvoor.

Bijna een derde (ruim 25.000) van de in 1999 afgesloten zaken had te maken met een vermogensmisdrijf, waarvan ongeveer de helft woninginbraken. Dit zijn er minder dan in 1998. Bij vrijwel even veel zaken (25.000) werd de hulp van de Buro's Slachtofferhulp ingeroepen naar aanleiding van een geweldsmisdrijf. Dit aantal nam juist toe. Bij deze geweldszaken gaat het in meer dan de helft van de gevallen om delicten met letsel. Andere vormen van geweld waarvoor vaak contact werd gezocht, zijn bedreiging, overval, beroving en geweld zonder letsel. Het aantal geweldsdelicten met letsel, overvallen en berovingen nam toe in 1999. In 1999 werden ruim 5.200 'zedenzaken' door de Buro's Slachtofferhulp afgehandeld, iets meer dan het jaar daarvoor. Het gaat daarbij vooral om verkrachting, aanranding,

169 De hier vermelde aantallen over eerdere jaren kunnen afwijken van eerdere rapportages.

ontucht met minderjarigen en incest. Ook bij verkeersongevallen weten slachtoffers de weg naar een Buro Slachtofferhulp te vinden (ruim 20.000 zaken in 1999), vooral als er sprake is van letsel. Ook het aantal afgesloten 'verkeerszaken' is in 1999 toegenomen, vooral als daarbij sprake was van letsel.

Door het grotere aantal aanvaarde zaken is de werklust van de Buro's toegenomen, terwijl het aantal afgesloten zaken (minder vermogensmisdrijven, meer en ernstiger geweldsmisdrijven en verkeerszaken) gelijk is gebleven. Dit wijst op een verandering van werkwijze door de Buro's Slachtofferhulp in het laatste jaar.

7.7 Resumé

Jaarlijks worden meer dan een kwart van de burgers en twee van de vijf bedrijven slachtoffer van criminaliteit, vooral van vermogensdelicten, vandalisme en geweld. Dit blijkt uit de reeksen slachtofferenquêtes in ons land, een belangrijke bron van kennis over de ontwikkeling van de criminaliteit. Slachtofferschap onder burgers is vooral in het begin van de jaren tachtig en vervolgens weer in de eerste helft van de jaren negentig sterk toegenomen. Sindsdien lijkt het percentage slachtoffers van vermogensdelicten afgenomen, maar vooral van vernielingen (en in mindere mate geweldsmisdrijven) gestegen. Deze slachtoffergegevens komen dus gedeeltelijk overeen met de recente ontwikkelingen in de door de politie geregistreerde criminaliteit (zie hoofdstuk 3).

Jongeren en inwoners van grotere steden worden vaker slachtoffer dan anderen. De helft van de delicten blijkt plaats te vinden in de eigen buurt of wijk van de slachtoffers. Voor vrijwel alle delictsoorten laat Amsterdam de hoogste cijfers zien, maar ook de andere drie grote steden (politieregio's), Rotterdam, Utrecht en Den Haag scoren hoog. Uit literatuuronderzoek en nadere analyse van de Politie-monitor Bevolking 1997 blijkt herhaald slachtofferschap – hoewel per delicttype in verschillende mate – vaker voor te komen dan statistisch verwacht mag worden. Uit recent onderzoek naar geweld tegen beroepsgroepen met een publieksfunctie blijkt dat een groot deel van deze werknemers regelmatig met geweld wordt geconfronteerd. Dit geldt niet alleen voor beroepsgroepen waarvoor confrontatie met geweld samenhangt met de functie, maar tevens voor beroepsgroepen waarbij dit niet direct voor de hand ligt.

Onder bedrijven blijken het vooral de detailhandel (warenhuizen), de horeca en de zakelijke dienstverlening te zijn die grote risico's lopen. Voorts hebben veel bedrijven te maken met 'interne' criminaliteit door eigen werknemers.

Geweldsmisdrijven, inbraken en zakkenrollen hebben relatief vaak ernstige emotionele gevolgen voor het slachtoffer.

De directe materiële schade die burgers van veelvoorkomende criminaliteit ondervinden, bedraagt jaarlijks naar schatting zo'n 2,5 miljard gulden. Onder

bedrijven lijdt alleen al de detailhandel jaarlijks een schade van naar schatting ruim 2 miljard gulden als gevolg van criminaliteit.

Uit de letselregistratie blijkt dat slechts een klein deel (5%) van de SEH-patienten hun letsel heeft opgelopen bij of als gevolg van geweldpleging. Hun letsel is relatief gering van ernst. Dit blijkt niet alleen uit het feit dat bij twee derde van hen hooguit nog controle of nabehandeling door de huisarts noodzakelijk was, maar ook uit het feit dat het aandeel van de geweldletsels in de medische kosten van ongevallen nog kleiner is dan hun aandeel in de ongevallen zelf. Relatief het meeste geweld vindt plaats tijdens horecabezoek en uitgaan, terwijl de incidenten het vaakst plaats vinden tussen personen die elkaar reeds kennen.

Slachtoffers van geweldsdelicten, inbraken en doorrijden na een ongeval doen het meest een beroep op hulpverlenende instanties, in 1998 en 1999 bijvoorbeeld bijna 96.000 keer bij de Buro's Slachtofferhulp. Dit laatste is een flinke stijging ten opzichte van eerdere jaren, onder meer dankzij een betere doorverwijzing door de politie. Veel mensen, vooral vrouwen en ouderen, hebben last van onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit. Vrijwel alle burgers nemen maatregelen ter voorkoming van criminaliteit tegen inbraak, fiets- of autodiefstal. Ook onder bedrijven worden veel preventiemaatregelen genomen.

Nederland in internationaal perspectief

P.R. Smit

- Internationale vergelijkingen winnen aan belang maar zijn vooralsnog lastig.
- Nederland neemt internationaal geen uitzonderingspositie in. Het scoort hoog waar het gaat om minder zware criminaliteit (fietsdiefstal!), maar is bij de zwaardere criminaliteit een middenmoter.
- Het ophelderingspercentage in Nederland daalt sinds het begin van de jaren tachtig.
- Ten opzichte van andere West-Europese landen werd in Nederland in het begin van de jaren tachtig weinig gevangenisstraf opgelegd voor geweldsdelicten. In recente jaren is dit verschil verdwenen.

Nederland is geen eiland, geïsoleerd van de rest van de wereld. Net als bij macro-economische ontwikkelingen kunnen veranderingen in de omvang en het karakter van de criminaliteit hun oorzaak vinden in binnenlandse factoren (zoals nieuwe wetgeving of demografische ontwikkelingen) of in internationale ontwikkelingen (migrantenstromen, politieke en economische ontwikkelingen in Oost-Europa, enzovoort). Cijfermatige vergelijking van de Nederlandse ontwikkelingen met die in andere landen kan een aanwijzing geven waar de oorzaken gezocht moeten worden (zie ook Ministerie van Justitie, 2000). Zo daalde de vermogenscriminaliteit in Nederland en in de meeste omringende landen met ruwweg hetzelfde percentage in de periode 1992-1996. Dan ligt het voor de hand naar oorzaken te zoeken die niet specifiek Nederlands zijn.

De manier waarop de rechtshandhaving is georganiseerd en in de praktijk wordt uitgevoerd, is in elk land verschillend. Enerzijds levert dit problemen op bij het maken van vergelijkende statistieken, anderzijds kunnen ervaringen in andere landen laten zien wat het effect van bepaalde beleidsmaatregelen zou kunnen zijn.

Dit hoofdstuk geeft voorzover mogelijk een vergelijking van de criminaliteit in een aantal Europese landen, de Verenigde Staten, Canada en Japan vergeleken. In ieder geval wordt steeds vergeleken met alle EU-landen waarvan gegevens voorhanden zijn. Ook wordt een aanzet gegeven de gevonden verschillen ten opzichte van Nederland te duiden.

8.1 Voorbehoud bij het maken van internationale vergelijkingen

Diversiteit in de gehanteerde bronnen

Over het algemeen komen gegevens uit bronnen die specifiek voor één land samengesteld zijn. Dit feit alleen al maakt dat de gegevens niet zonder meer te vergelijken zijn (zie ook *Crime Trends in Europe*, 2000). Ook komt het voor dat gegevens over een bepaald onderdeel van de strafrechtsketen niet in elk land door dezelfde soort instantie verzameld worden. Zo worden bijvoorbeeld de gegevens over het vervolgingstraject, in de regel het terrein van het OM, in Spanje door de rechtbanken verzameld. Ook maakt het verschil of gegevens uit een 'onafhankelijke' bron komen, zoals soms nationale statistische bureaus dat zijn, of door 'belanghebbenden' verzameld worden. Ten slotte hebben bijvoorbeeld registratiemethoden bij de politie direct invloed op het ophelderingspercentage van misdrijven.

Verschillende definities van (juridische) begrippen

In vrijwel alle landen wordt een onderscheid gemaakt tussen 'misdrijven' (die wel tot de criminaliteit gerekend worden) en 'overtredingen' (gedrag waarbij weliswaar de wet overtreden wordt, maar dat toch niet als crimineel beschouwd wordt). Uit de aard der zaak zijn de Wetboeken van Strafrecht voor elk land verschillend. Dit komt op verschillende manieren tot uitdrukking: sommige gedragingen zijn in het ene land wel strafbaar gesteld en in het andere land niet (bijvoorbeeld prostitutie, abortus, euthanasie). De grens tussen misdrijven en overtredingen is niet in elk land hetzelfde. Ook de precieze definities van delictcategorieën zullen verschillend zijn. Dit hangt samen met vragen als: waar ligt de grens tussen moord/doodslag en dood door schuld; wordt onder 'inbraak' alleen inbraak in een woning verstaan of ook in een auto, een schuur of iets dergelijks; enzovoort).

Verschillen in de rechtssystemen

De manier waarop het justitiële apparaat is georganiseerd, verschilt van land tot land. Vooral de precieze rol van de politie (en bijvoorbeeld de manier waarop de politie zaken registreert) en van het OM heeft een grote invloed op de gegevens. Of bijvoorbeeld een melding van een misdrijf ook daadwerkelijk geregistreerd wordt, zal afhankelijk zijn van de verplichting die de politie heeft om misdrijven voor te leggen aan de vervolgingsautoriteiten, ook als er nog geen verdachte is. Zo is dit in Nederland niet het geval, in Frankrijk wel. Ook de vraag of er bij de vervolging sprake is van een legaliteitsprincipe of een opportuniteitsprincipe zal van invloed zijn op de registratie bij de politie. Bij een legaliteitsprincipe zal het eerder voorkomen dat de politie een licht vergrijp niet registreert.

Verschillen in de gemaakte statistische keuzes

Een laatste voorbehoud is van statistische aard. Bij het maken van statistieken moeten er bepaalde keuzes worden gemaakt. In het geval van criminaliteitsstatistieken zijn de belangrijkste keuzes de teleenheid en het telmoment. De teleenheid kan daders betreffen, of strafbare feiten of strafzaken. Deze keuze wordt niet door elk land op dezelfde manier gemaakt. Bij het telmoment gaat het er vooral om op welk moment bepaalde kenmerken aan een zaak worden toegekend. Een zaak die bij de politieregistratie gezien wordt als moord, kan bij beoordeling door de ovj veranderen in 'dood door schuld'.

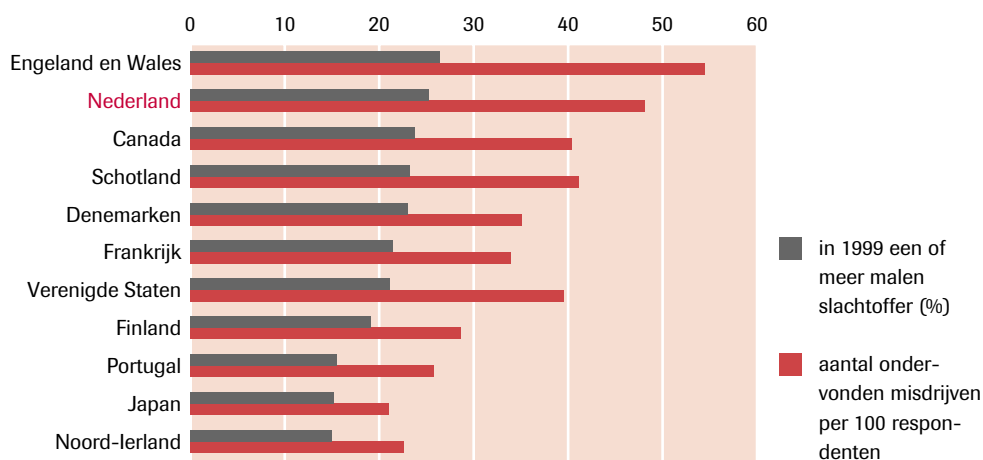
Vergelijkingsmethoden

Ruwweg zijn er twee manieren om zinvolle vergelijkingen te maken tussen landen onderling. Ten eerste kan gepoogd worden op een zodanige manier gegevens te verzamelen dat de vier bovenstaande punten geheel of gedeeltelijk worden ondervangen. Als voorbeeld kan genoemd worden de Internationale Slachtofferenquête (Mayhew en Van Dijk, 1997). Deze tracht door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst zo veel mogelijk de definitieverschillen en de verschillen in statistische keuzes glad te strijken. Het probleem van de verschillende rechtssystemen weegt minder zwaar omdat het hier gaat om een slachtofferenquête waarbij (nog) geen sprake is van een justitiële reactie. In het door het WODC opgebouwde gegevensbestand met internationale gegevens (zie bijlage 2) is door interpretatie van de officiële statistische publicaties van de diverse landen geprobeerd de verschillen in definities en statistische keuzes te verminderen.

Ten tweede is een keuze mogelijk in de soort (vergelijkende) analyse die toegepast wordt. In principe zijn er drie soorten van vergelijkende analyse mogelijk.

- *Niveauvergelijkingen*. Bij dit soort van vergelijkingen wordt gekeken naar de verschillen in de (absolute) niveaus. Een voorbeeld is de vraag welk land het hoogste (laagste) ophelderingspercentage kent. Of de vraag waar het aantal diefstallen per 100.000 inwoners het hoogst is. Op deze manier vergelijken is zeer riskant. Alle vier de bovengenoemde kwesties kunnen hier een rol spelen.
- *Verdelingsvergelijkingen*. Hier wordt gekeken naar verhoudingen binnen bepaalde onderverdelingen, zoals tussen delictcategorieën. Zo ligt in Nederland, in vergelijking met de meeste andere landen, het accent op vermogensmisdrijven en niet op geweldsmisdrijven. Of het relatieve aandeel van de jeugdcriminaliteit wordt in internationaal perspectief geplaatst. Met dit soort vergelijkingen weegt diversiteit in bronnen minder zwaar. Het zelfde geldt voor de gemaakte statistische keuzes.
- *Vergelijkingen in de tijd*. Een andere manier van vergelijken is dat er alleen gekeken wordt naar ontwikkelingen in de tijd. Hierbij is bijvoorbeeld te zien welke delictcategorieën in welke landen stijgen of dalen.

Figuur 8.1 Kans op slachtofferschap, 1999

Bron: ICVS

8.2 Ontwikkelingen

8.2.1 Criminaliteit, daders en slachtofferschap

Het vergelijken van de omvang van de criminaliteit

De Internationale Slachtofferenquête (ICVS) meet en vergelijkt de omvang van de criminaliteit in verschillende landen (Van Kesteren e.a., 2000).¹⁷⁰

Opmerkelijk is dat Nederland uit deze slachtofferenquête te voorschijn komt als het land met een hoge kans op slachtofferschap: zowel naar de kans dat iemand in 1999 slachtoffer werd van een misdrijf als naar het aantal ondervonden misdrijven per 100 geënquêteerden (figuur 8.1).

De hoge positie van Nederland blijkt hoofdzakelijk het gevolg van het veelvuldig voorkomen van twee soorten van delicten, namelijk fietsdiefstal en vernieling van auto's. Deze twee delicten tezamen hebben voor Nederland een aandeel van ruwweg 50% in het totale aantal delicten waarnaar gevraagd werd. Bij andere landen is dit een stuk lager, namelijk 25 à 35%.

¹⁷⁰ Bij de interpretatie van de cijfers van de ICVS is het goed te beseffen dat slachtoffers ook in een ander land een delict kunnen ondervinden. Gemeten wordt dus niet exact de criminaliteit in een bepaald land, maar de criminaliteit zoals ondervonden door slachtoffers uit een bepaald woonland. Hoewel hierover door de beperkte steekproefomvang van de ICVS geen duidelijke uitspraken gedaan kunnen worden, lijkt de invloed niet al te groot te zijn. Afhankelijk van het soort delict en het land, ligt het percentage delicten ondervonden in het buitenland tussen 0 en 20. Zie, ook voor methodische kanttekeningen: Bruinsma e.a., 1990.

Bij specifieke andere delicten is het beeld duidelijk anders. Bij inbraak (en pogingen daartoe) staat Nederland op een vierde plaats, achter Engeland en Wales, Canada en de Verenigde Staten. Bij misdrijven tegen personen (diefstal met geweld, mishandeling en seksuele misdrijven) staat Nederland in de middenmoot.

Zie tabel 8.1 (bijlage 4) voor een uitsplitsing van ondervonden slachtofferschap naar delict.

8.2.2 Opsporing

Voor het opsporingstraject worden twee bronnen benut: het European Sourcebook (European Committee on Crime Problems, 1999) en de SIBa Internationale Database (WODC; zie bijlage 2). Voor een gedetailleerde weergave van de periode 1990-1996, of alleen het jaar 1995 of 1996, wordt hier het European Sourcebook gebruikt (meer landen, een groter detailniveau in de delictindeling), en voor het beschrijven van trends (de periode 1980-1999) de SIBa Internationale Database (weinig landen, alleen onderscheid tussen geweldsdelicten en vermogensdelicten).¹⁷¹

De daders

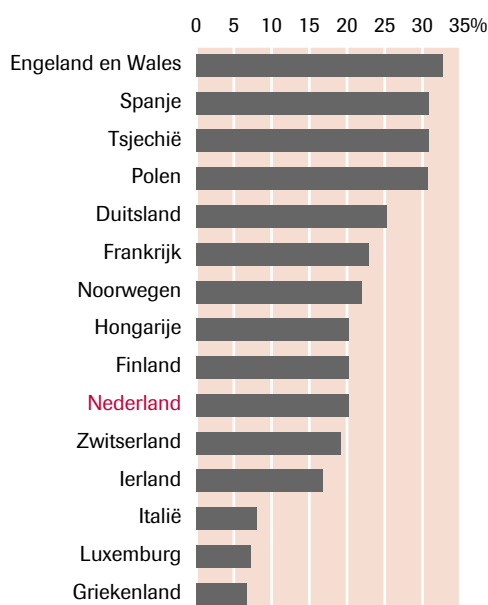
Voor een overzicht van de daders van misdrijven is er de registratie van verdachten bij de politie. In figuren 8.2 en 8.3 is het aandeel van minderjarige en van vrouwelijke verdachten in het jaar 1995 aangegeven (bron: European Sourcebook, inclusief selectie van delictcategorieën). Uit de gegevens blijkt dat Nederland niet ver afwijkt van het gemiddelde. Opvallend is het lage aandeel van vrouwen in Zuid- en Oost-Europese landen. Opvallend hoog is het aandeel minderjarigen in Engeland, in Spanje en in de Oost-Europese landen.

Uit een verdere uitsplitsing van deze gegevens naar delictsoort blijkt dat minderjarigen zich vooral bezighouden met diefstal, diefstal met geweld en inbraak. Bij vrouwelijke verdachten valt vooral het hoge aandeel bij diefstal op, voornamelijk in de meer welvarende landen. Zo is dit aandeel in bijvoorbeeld Duitsland, Engeland en Zweden tussen de 25% en 30%. Waarschijnlijk is dit vooral winkeldiefstal (zie bijlage 4, tabellen 8.2 en 8.3).

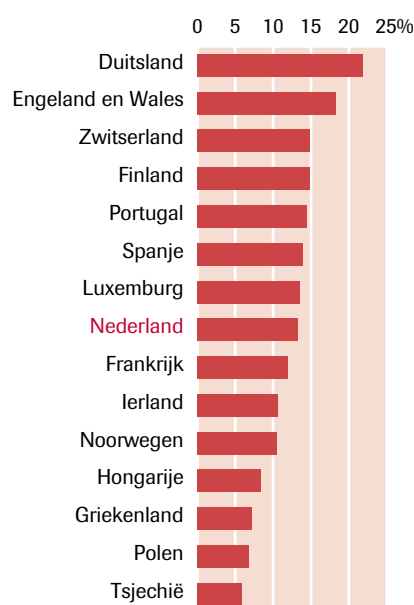
De geregistreerde criminaliteit in 1996

In alle landen worden veel minder misdrijven door de politie geregistreerd dan door slachtoffers ondervonden (zie voor ons land de hoofdstukken 3 en 7). Twee effecten spelen hierbij een belangrijke rol, die in de diverse landen verschillend kunnen uit-

171 Het European Sourcebook is op 7 juli 1999 door de Raad van Europa uitgebracht en beslaat de periode 1990-1996. Afhankelijk van de beschikbaarheid van de gegevens van de diverse landen bleek dit qua actualiteit het maximaal haalbare. Bij het ter perse gaan van deze publicatie wordt gewerkt aan een update (tot en met het jaar 2000).

Figuur 8.2 Percentage minderjarige verdachten, 1995

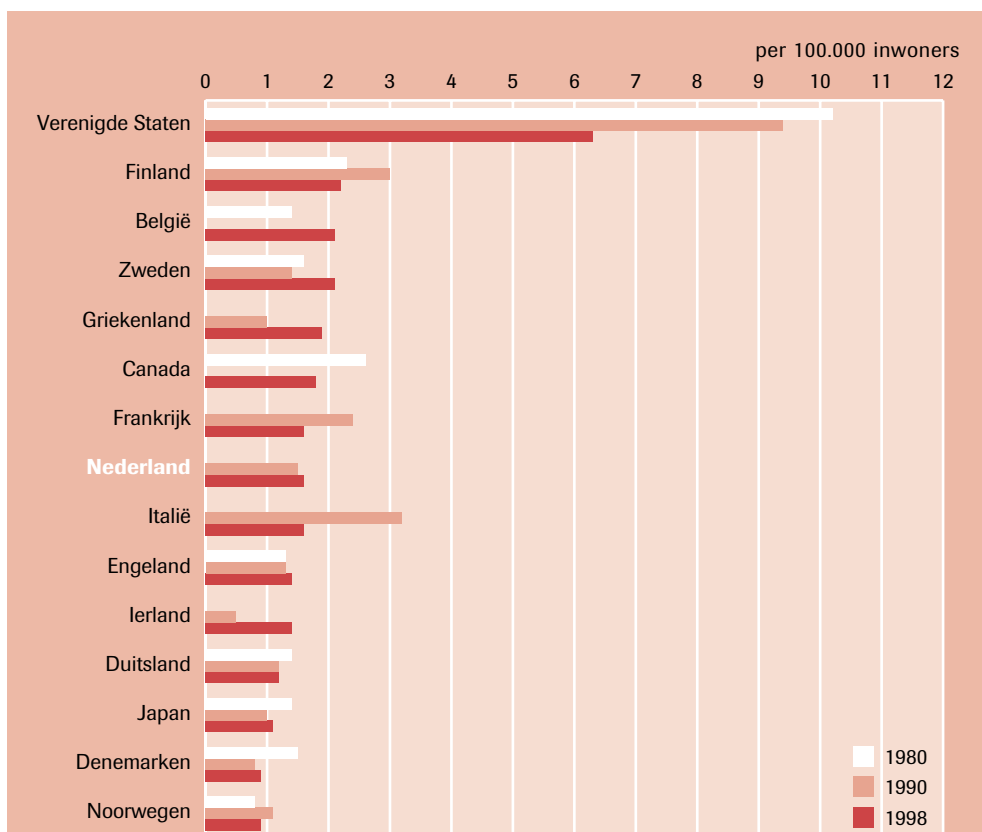
Bron: European Sourcebook

Figuur 8.3 Percentage vrouwelijke verdachten, 1995

Bron: European Sourcebook

pakken: de aangiftebereidheid van de slachtoffers en de mate waarin de politie ter kennis gekomen zaken ook daadwerkelijk registreert.

Tabel 8.4 (bijlage 4) geeft het aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners. Voor Nederland valt het lage aantal drugsdelicten op en het hoge aantal bij poging tot moord en doodslag. Bij de drugsdelicten is dit te verklaren uit het gedoogbeleid hier te lande, waarbij niet drugsbezit (voor eigen gebruik) maar alleen de handel in verdovende middelen vervolgd wordt. Bij moord en doodslag is het wat minder duidelijk; de categorie bevat ook de pogingen. Als we alleen naar de voltooide moord en doodslag kijken, neemt Nederland een middenpositie in. Dit maakt het waarschijnlijk dat er bij de categorie inclusief de pogingen definitieverschillen een rol spelen. Zo is het aannemelijk dat, waar in Nederland gesproken wordt over poging tot moord of doodslag, in andere landen vaker zware mishandeling ten laste gelegd wordt. Box 8.1 geeft het aantal moorden (en doodslag) exclusief de pogingen in diverse landen in de wereld weer.

Box 8.1 Moord en doodslag in diverse landen

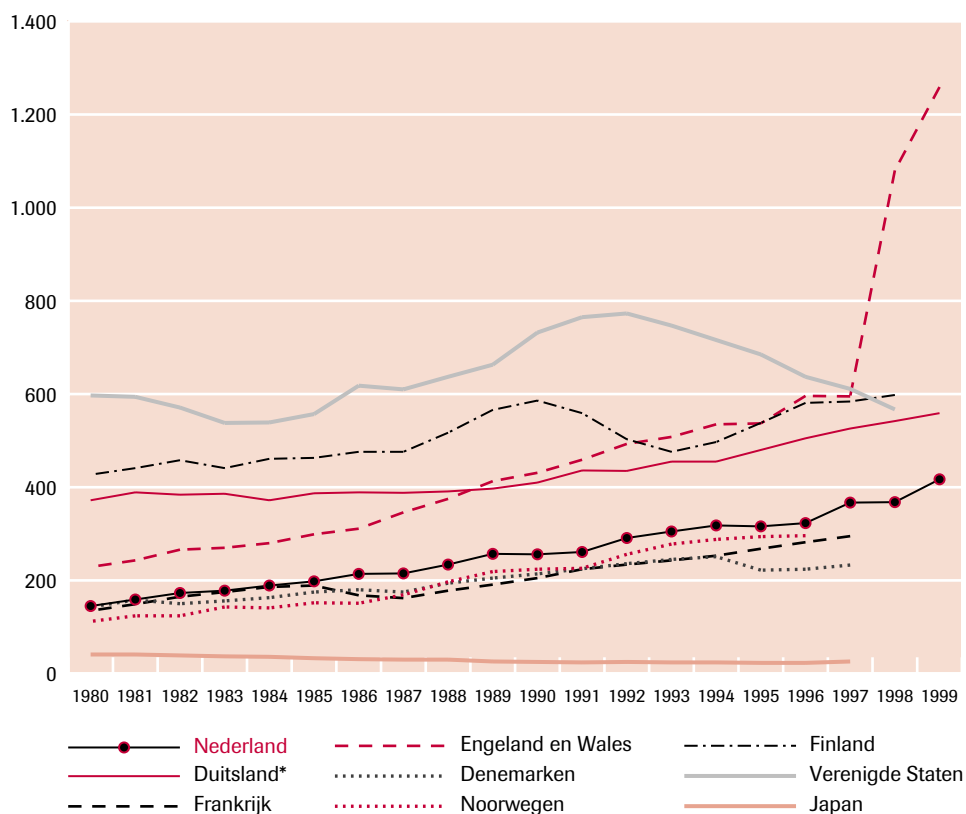
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 8.10 (bijlage 4).

Bron: European Sourcebook, Home Office, Interpol, WODC

De figuur geeft een inzicht in het vóór-komen van het meest dramatische delict: moord of doodslag. De getallen stellen het aantal slachtoffers van dit delict voor, per 100.000 inwoners. Het gaat hier om voltooide moord en doodslag, *dus de pogingen zijn niet meegenomen*. Gekeken is naar een aantal West- Noord- en Zuid-Europese landen en een drietal grote niet-Europese landen.

Duidelijk is dat het niveau van moord en doodslag binnen de genoemde Europese

landen niet erg verschilt. Tussen landen, maar ook in de tijd gezien is het redelijk stabiel. Wel lijkt het erop dat er in de periode 1988-1997 sprake is van een iets hoger niveau (zie tabel 8.10, bijlage 4). In veel landen, waaronder Nederland, zien we ergens in deze periode een stijging waarna er meestal weer een afname volgt. Buiten Europa zien we een duidelijk veel hoger niveau (maar de laatste jaren wel dalend) in de Verenigde Staten.

Figuur 8.4 Geregisteerde geweldscriminaliteit per 100.000 inwoners, 1980-1999

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.

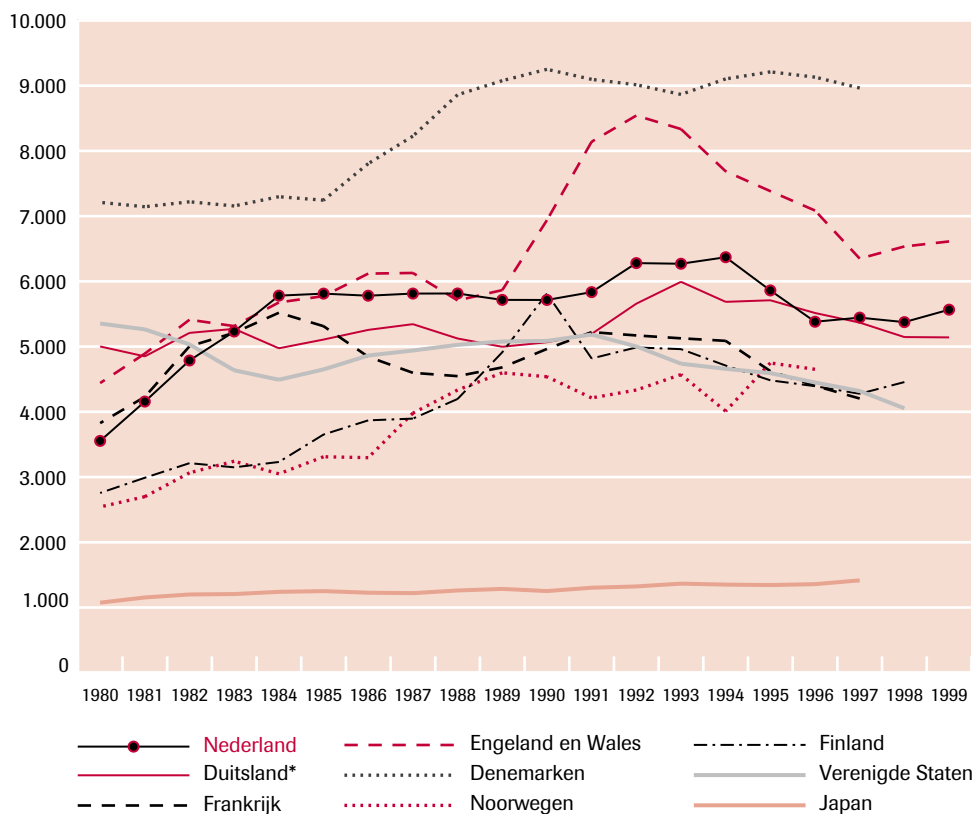
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 8.5 (bijlage 4).

Bron: WODC

De geregisteerde criminaliteit, 1980-1998

De figuren 8.4 en 8.5 geven een overzicht van de ontwikkeling van de geregisteerde gewelds- en vermogenscriminaliteit per 100.000 inwoners. Zie ook tabellen 8.5 en 8.6 (bijlage 4).

Wat de geregisteerde geweldscriminaliteit betreft, is het opvallend dat de meeste landen een min of meer gelijke, langzaam stijgende, trend vertonen. Uitzonderingen zijn Finland, waar de geweldscriminaliteit in de periode 1990-1993 daalt, de Verenigde Staten, waar vanaf 1992 een duidelijke daling waarneembaar is, en Japan, waar het toch al lage niveau nog verder afneemt (figuur 8.4). De zeer grote toename van geweldsdelicten in Engeland en Wales in de jaren 1998 en 1999 vindt

Figuur 8.5 Geregisteerde vermogenscriminaliteit per 100.000 inwoners, 1980-1999

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.

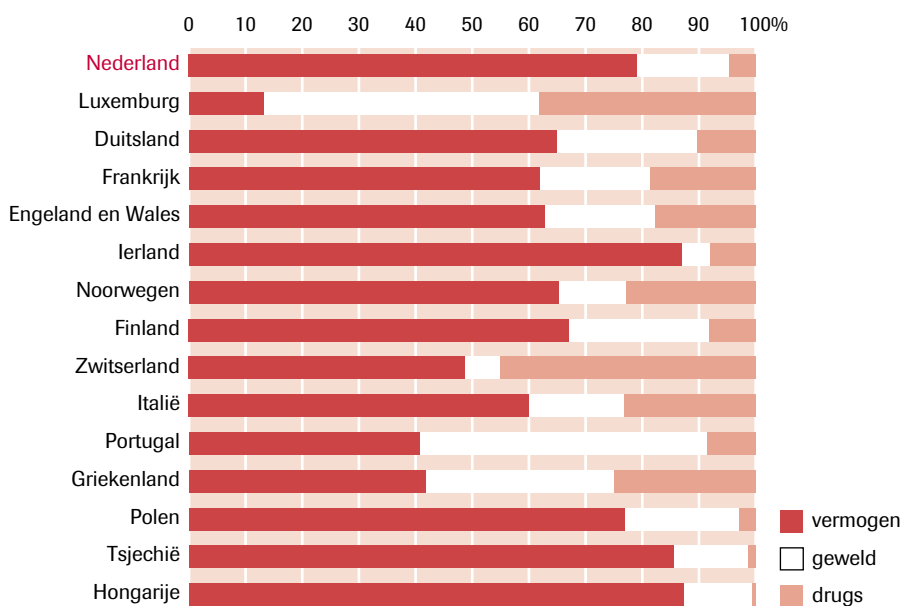
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 8.6 (bijlage 4).

Bron: WODC

zijn oorzaak hierin, dat vanaf 1 april 1998 andere definities en telinstructies gehanteerd worden.

Ook wat de geregisteerde vermogenscriminaliteit betreft (figuur 8.5), tekent zich vrijwel overal dezelfde trend af: tot begin jaren negentig gelijkblijvend of een lichte stijging, daarna dalend. Opvallend is de forse stijging in Engeland en Wales over de periode 1989-1992.

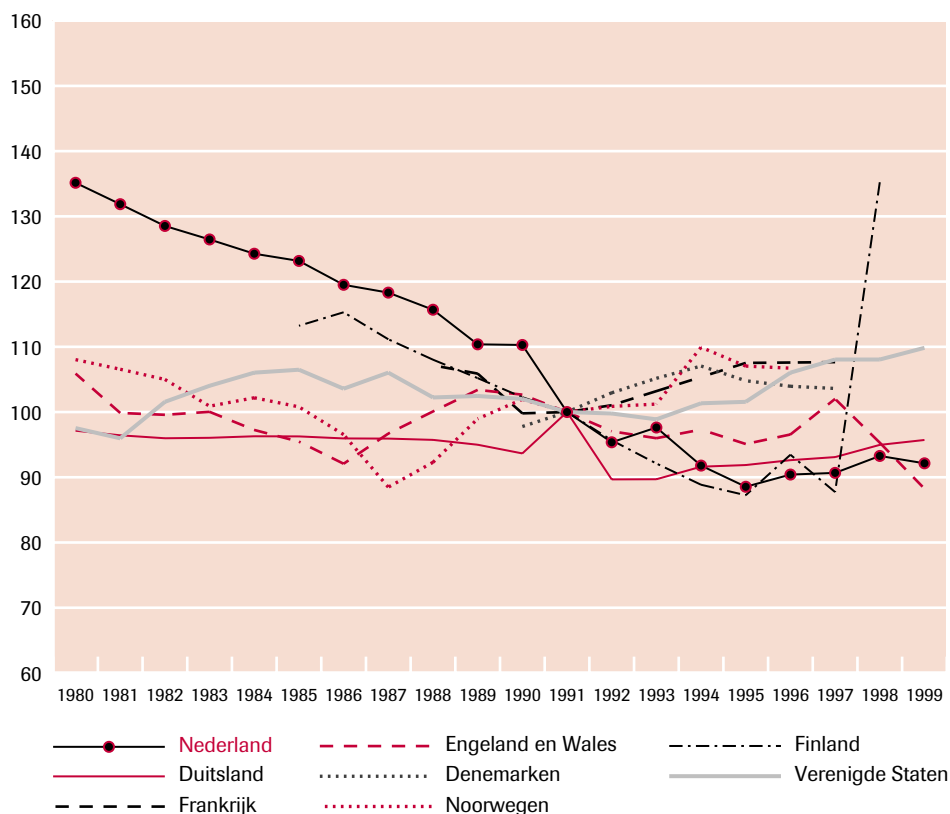
Duidelijk is dat Nederland, in vergelijking met de andere landen, zowel wat betreft het niveau van de geregisteerde criminaliteit als wat betreft de ontwikkelingen in de laatste jaren geen uitzonderingspositie inneemt.

Figuur 8.6 Gehoorde verdachten, verdeling over delictcategorieën, 1996, in %

Bron: European Sourcebook

De gehoorde verdachten

Tabel 8.7 (bijlage 4) geeft het aantal gehoorde verdachten als percentage van het aantal geregistreerde zaken. Dit percentage kan boven de 100% komen: er kunnen meer verdachten zijn voor één delict, maar ook registratie-effecten kunnen een rol spelen. Duidelijk is dat er een groot verschil is tussen de diverse delictsoorten. Bij diefstal is dit percentage laag, bij de wat zwaardere delicten hoger (zie ook figuur 8.6).

Figuur 8.7 Ophelderingspercentages geweldscriminaliteit, 1980-1999 (index, 1991=100)

Bron: WODC

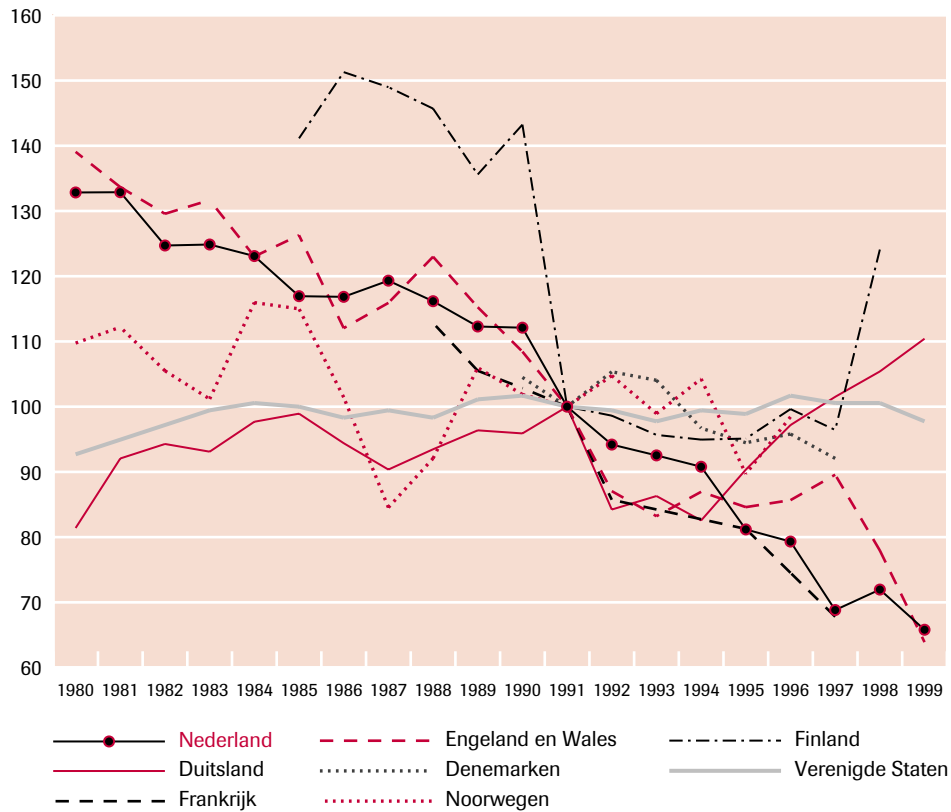
Trends in de ophelderingspercentages, 1980-1999

De figuren 8.7 en 8.8 geven de ontwikkeling weer in de ophelderingspercentages vanaf 1980, onderverdeeld naar twee hoofdcategorieën, namelijk gewelds- en vermogenscriminaliteit. Vooral bij ophelderingspercentages zijn, vanwege definitie- en registratieverschillen, niveauvergelijkingen eigenlijk niet goed mogelijk (zie paragraaf 8.1). Om wel de trends te kunnen bekijken, zijn de gegevens van de figuren 8.7 en 8.8 geïndiceerd (1991=100). Dan blijkt dat het ophelderingspercentage in Nederland duidelijk dalende is. Dit in tegenstelling tot de meeste andere landen waar de ophelderingspercentages geen duidelijke trend vertonen.

Nogmaals: het gaat hier slechts om trendvergelijkingen. Hieruit is niet af te leiden dat het percentage in het ene land hoger of lager zou liggen dan in het andere.

Figuur 8.8 Ophelderingspercentages vermogenscriminaliteit, 1980-1999 (index, 1991=100)

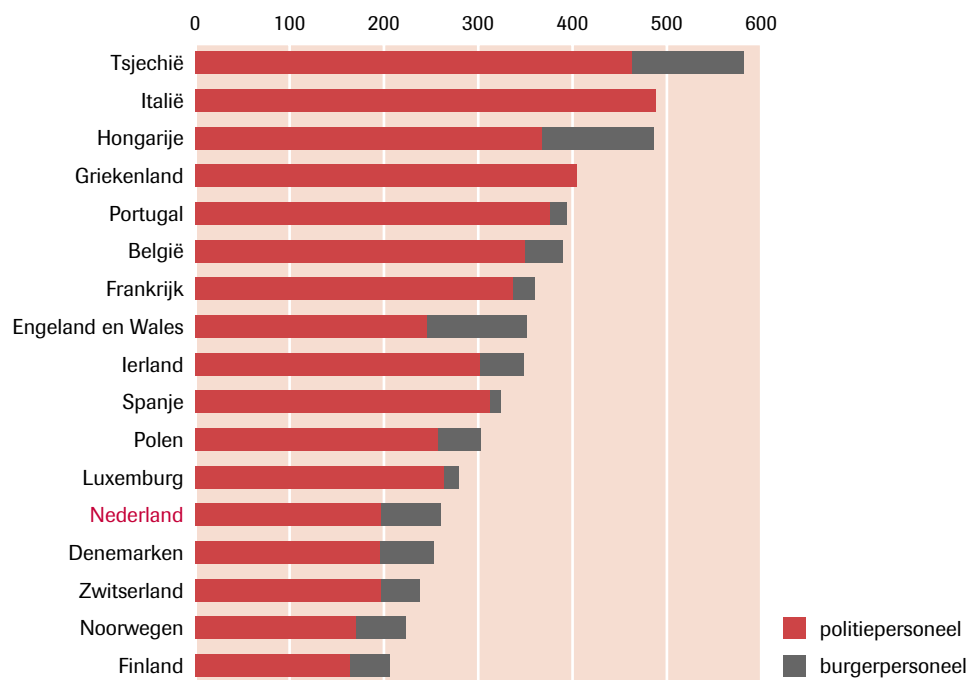

Bron: WODC

*Politiesterkte*¹⁷²

Figuur 8.9 geeft een indruk van de omvang van de Nederlandse politie ten opzichte van die in andere Europese landen. Er is zowel naar het geüniformeerde personeel als naar het burgerpersoneel bij de politiekorpsen gekeken. De omvang van het Nederlandse politiekorps blijkt relatief beperkt, en vergelijkbaar met bijvoorbeeld Denemarken en Zwitserland.

¹⁷² Cijfers omtrent de personeelssterkte bij rechtspraak en gevangeniswezen zijn niet betrouwbaar of niet beschikbaar. Deze kunnen dan ook niet worden opgenomen bij de betreffende paragrafen.

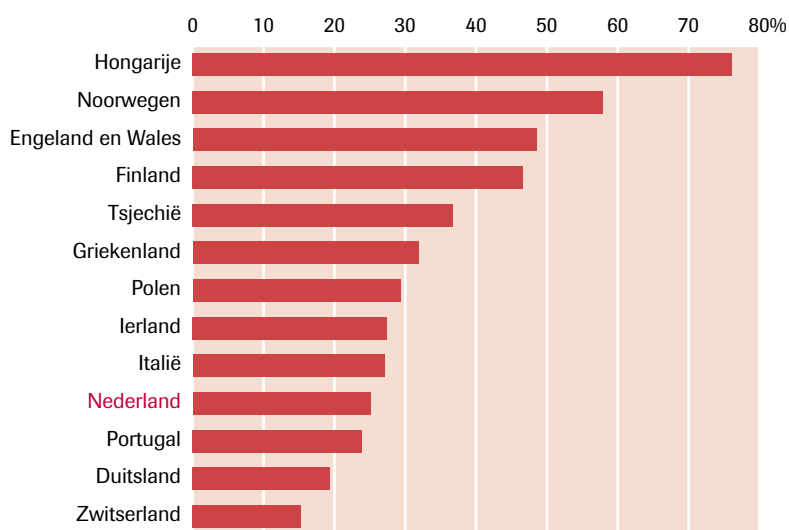
Figuur 8.9 Omvang van de sterkte van de politie per 100.000 inwoners, 1995

Bron: European Sourcebook

8.2.3 Vervolg

De manier waarop het vervolgingstraject is georganiseerd, is per land zeer verschillend. In sommige landen heeft de politie de bevoegdheid zaken zelfstandig af te handelen (in Nederland bijvoorbeeld de Halt-zaken: een – voorwaardelijke – sepotbevoegdheid onder verantwoordelijkheid van het OM); de wijze waarop de vervolgingsautoriteiten (OM) zelfstandig zaken kunnen afdoen, verschilt van land tot land, enzovoort. Het is daarom precair om vergelijkingen tussen landen te maken over de verschillende aspecten van het vervolgingstraject (verschillende soorten van septs, transacties enzovoort). Wel enig houvast biedt een confrontatie van de door de politie gehoorde verdachten (als maat voor ‘vervolgingsrijpe’ zaken) en de veroordelingen door de rechter (als maat voor succesvol bij de rechter aangebrachte zaken). Figuur 8.10 geeft hiervan een beeld (voor de delictcategorie ‘diefstal’).

Figuur 8.10 Percentage veroordeelde verdachten ten opzichte van door de politie gehoorde verdachten (diefstal), 1995

Bron: European Sourcebook

Duidelijk is, ook internationaal, de filterwerking in het vervolgingsproces, zij het in uiteenlopende mate.

8.2.4 *Berechting en straf*

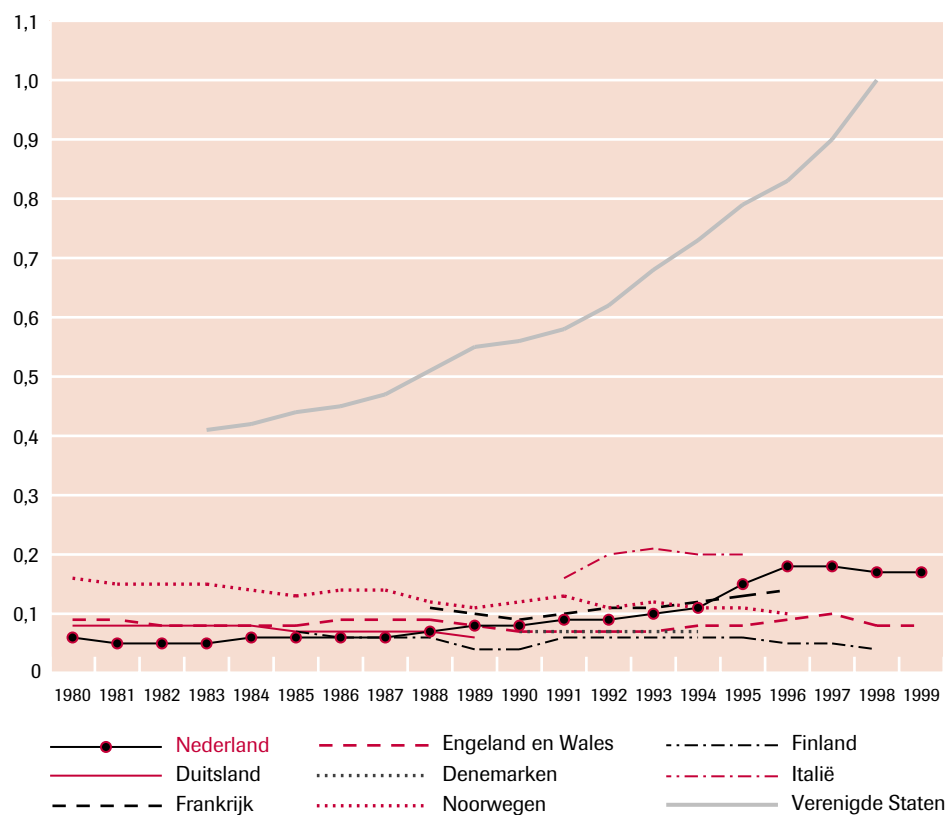
Veroordeling door de rechter

Tabel 8.8 (bijlage 4) geeft het totale aantal veroordeelde verdachten (in 1995) over de verschillende delictcategorieën. Ook hier blijkt duidelijk, in vergelijking met tabel 8.4, dat slechts een klein deel van het aantal geregistreerde misdrijven uiteindelijk resulteert in een veroordeling door de rechter. Tevens verschuift de verdeling over de delictcategorieën weer verder richting de wat zwaardere delicten.

De opgelegde straf

De twee belangrijkste strafvormen zijn boetes en vrijheidsstraffen. Het European Sourcebook geeft helaas niet voldoende (betrouwbare) informatie om de verschillen tussen landen in het opleggen van deze straffen nader te analyseren. Het enige dat uit de gegevens blijkt, is de weinig verrassende conclusie dat boetes vooral gegeven worden bij lichtere vergrijpen, en gevangenisstraf de meest voorkomende straf is bij de zwaardere delicten. Langs andere weg is echter wel de toepassing van vrijheids-

Figuur 8.11 Aantal gedetineerden voor een geweldsdelict per verdachte van een geweldsdelict, 1980-1999

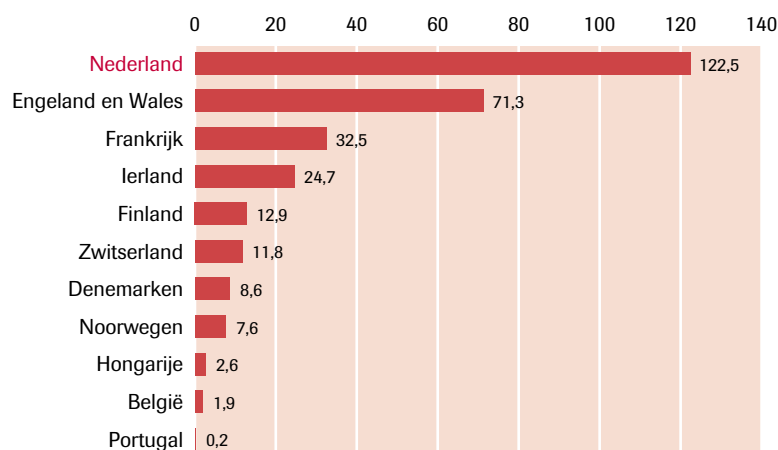

Bron: WODC

straffen in verschillende landen, en de ontwikkeling door de jaren heen, te vergelijken. Immers, het aantal gedetineerden is een maat voor de combinatie van het aantal opgelegde gevangenisstraffen en de duur ervan.¹⁷³ Als het aantal gedetineerden gedeeld wordt door het aantal verdachten, kan de uitkomst hiervan geïnterpreteerd worden als het product van de kans dat een verdachte gevangenisstraf krijgt en de gemiddelde duur van de gevangenisstraf in jaren.

Ten behoeve van figuur 8.11 is een schatting gemaakt van het aantal gedetineerden voor een geweldsdelict. Dit is gedeeld door het geschatte aantal verdachten van een geweldsdelict. Duidelijk is de stijging te zien in Nederland vanaf het begin van de jaren tachtig tot 1996. Dit in tegenstelling tot andere Europese landen. Opvallend is

173 Dit geldt bij afwezigheid van capaciteitstekorten.

Figuur 8.12 Aantal taakstraffen per 100.000 inwoners, 1995

Bron: European Sourcebook

de ontwikkeling in de Verenigde Staten, waar het toch al hoge niveau nog sterk stijgt. Kennelijk worden hier (vergeleken met Europa) daders van een geweldsdelict vaker en/of langer gestraft met gevangenisstraf.

Ten slotte zijn nog de taakstraffen te noemen. Vooral in Nederland en Groot-Brittannië wordt deze sanctie steeds meer toegepast (zie figuur 8.12).

8.3 Resumé

Dit internationale, vooral Europese, overzicht laat zien dat Nederland op het gebied van de criminaliteit geen uitzonderingspositie inneemt. Met de onvolkomenheden die internationale vergelijking van cijfermateriaal nu eenmaal eigen zijn, kan de conclusie luiden dat zowel wat het niveau van de geregistreerde criminaliteit betreft als wat de ontwikkelingen van de laatste jaren betreft, Nederland zich niet onderscheidt van de andere landen. Een actuele trend zoals de geleidelijke toename van de geweldscriminaliteit bijvoorbeeld, is dan ook een fenomeen van algemenere – West-Europese – orde. Wel wijkt Nederland af ten opzichte van omringende landen waar het gaat om de ontwikkeling van het ophelderingspercentage (in Nederland dalend sinds midden jaren tachtig) en de toepassing van gevangenisstraf bij geweldsdelicten (in Nederland stijgend). Ook komen er voor Nederland hoge cijfers uit de internationale slachtofferenquêtes. Bij nadere beschouwing blijkt dit hoofdzakelijk te gaan om het relatief vaak voorkomen van fietsdiefstal en vernieling van auto's. Een resultante van het wat andere drugsbeleid in ons land is dat Nederland relatief weinig drugsdelicten kent: het bezit van drugs voor eigen

gebruik wordt hier te lande gedoogd maar elders niet zelden, net als handel in drugs, als misdrijf beschouwd.

Internationaal vergelijkende cijfers plaatsen de gegevens over het eigen land, zoals in dit rapport gepresenteerd, in een wat ruimer perspectief. Deze internationale vergelijkingen zullen de komende jaren alleen maar aan belang winnen.

Slotbeschouwing

Volgens periodieke enquêtes onder de Nederlandse bevolking verdient de aanpak van criminaliteit hoge politieke prioriteit. Niet voor niets, want uit slachtofferenquêtes blijkt dat jaarlijks meer dan een kwart van de burgers en twee van de vijf bedrijven slachtoffer worden van criminaliteit. Veel mensen, vooral vrouwen en ouderen, hebben last van onveiligheidsgevoelens. Burgers nemen steeds meer maatregelen tegen bijvoorbeeld inbraak, fietsen- of autodiefstal. Ook bedrijven doen steeds meer aan preventie.

Criminaliteit veroorzaakt schade en leed. Over de precieze aard en omvang echter doen niet zelden zeer verschillende berichten de ronde. Het ene moment heet het dat de criminaliteit stijgt, dan weer blijkt uit de laatste cijfers dat er al een tijdje sprake is van een daling. En hoe zit het nu precies met de geweldsmisdrijven? En waarvoor zitten mensen in Nederland in de gevangenis? Deze gezamenlijke publicatie van het WODC en het CBS brengt de beschikbare gegevens zo goed mogelijk bij elkaar, en geeft een breed overzicht van de strafrechtsketen. De publicatie moge ertoe bijdragen dat zo veel mogelijk dezelfde informatie in omloop komt. Ze beschrijft de tijdreeks 1960-1998, waarbij de jaren 1994-1998 meer in het bijzonder de aandacht krijgen.

Geregistreeerde criminaliteit

De ontwikkeling van de door de politie geregistreeerde criminaliteit vertoont sinds 1960 een stijging voor alle groepen van delicten: vermogensmisdrijven, geweldsmisdrijven, vernielingen, misdrijven tegen de openbare orde en verkeersmisdrijven. In 1998 was er in ons land sprake van bijna één geregistreeerd misdrijf op de tien inwoners van 12-79 jaar. De laatste jaren is de vermogenscriminaliteit heel licht afgenomen, terwijl de geweldscriminaliteit toenam. Van laatstgenoemde soort van misdrijven is een nadere analyse uitgevoerd naar de carrière van geweldplegers. Hieruit blijkt dat een relatief kleine harde kern door de jaren heen een groot aantal delicten pleegt.

Het aantal door de politie gehoorde minderjarige verdachten is de laatste jaren flink toegenomen. Overigens is onomstreden dat de sterk toegenomen aandacht van politie en justitie voor de jeugdcriminaliteit in deze periode mede bijdraagt aan de hogere cijfers. Het aantal minderjarige mannen dat door de politie van een geweldsdelict werd verdacht, nam in de jaren 1994-1998 toe met maar liefst de helft. Meisjes plegen veel minder delicten dan jongens, maar hun aandeel neemt wel wat toe. In het bredere perspectief geplaatst: van de totale bevolkingsgroep van strafrechtelijk minderjarigen, 12-17 jaar, werd in 1998 'slechts' ruim 4% door de politie

verdacht van een strafbaar feit. Naast geweldscriminaliteit en jeugdcriminaliteit krijgt in deze publicatie ook de 'grote stad' extra aandacht. Hoe groter de stad, des te meer criminaliteit per hoofd van de bevolking. Tegenover het totale landelijk gemiddelde van nog geen 9 geregistreerde misdrijven per 100 inwoners van 12-79 jaar in 1998, staan ruim 10 misdrijven in gemeenten van 50.000 tot 100.000 inwoners. In gemeenten met meer dan 100.000 inwoners zijn dat er zelfs bijna 13, bijna de helft boven het landelijk gemiddelde. Voor vrijwel alle delictsoorten laat Amsterdam de hoogste cijfers zien, maar ook Rotterdam, Den Haag en Utrecht scoren hoog.

Slachtoffers

Ook in de slachtofferenquêtes wordt in de laatste paar jaar melding gemaakt van minder vermogensdelicten, maar juist van meer geweldsmisdrijven.

Jongeren en inwoners van grotere steden worden vaker slachtoffer dan anderen. Niet alleen veel daders maar ook een groot deel van de *slachtoffers* van misdrijven zijn te vinden in de leeftijdsgroep van 18-24 jaar. 'Criminogene' combinaties van plaats, tijd en omstandigheden zoals groepsgedrag en uitgaansgedrag zijn hieraan voor een deel debet.

Onder *bedrijven* blijken het vooral de detailhandel (warenhuizen), de horeca en de zakelijke dienstverlening te zijn die grote risico's lopen. Voorts hebben bedrijven te maken met 'interne' criminaliteit door eigen werknemers.

Geregistreerde criminaliteit, slachtofferenquêtes en self report studies

Lang niet alle criminaliteit die in ons land plaatsvindt, komt ter kennis van de politie. Maar over de stand van de criminaliteit is een veelheid van informatiebronnen ter beschikking: de al genoemde politiecijfers van opgemaakte pv's, de verzamelde politiestatistiek van het CBS, slachtofferenquêtes onder de bevolking en bij bedrijven, self report studies, enzovoort. In het licht van dit wijde spectrum van gegevensbronnen is van belang te benadrukken dat de hier vermelde cijfers uit de enquêtes onder burgers in grote lijnen overeenkomen met de politiecijfers. Ondanks de verschillende methoden van waarneming tekenen zich dezelfde trends af. Dit duidt onder meer op een redelijke aangiftebereidheid onder burgers, hetgeen op zijn beurt de betrouwbaarheid van de politiecijfers, de geregistreerde criminaliteit, verhoogt.

Filtering

Lang niet alle door de politie geregistreerde criminaliteit komt voor de rechter. Uit de slachtofferenquêtes blijkt dat er naar schatting in 1997 meer dan 4,5 miljoen delicten werden gepleegd. De politie *registreerde* dat jaar, onder meer op basis van aangiften door burgers, meer dan 1,2 miljoen delicten. In hetzelfde jaar waren er bij het OM zo'n 250.000 strafzaken ingeschreven – overigens eveneens een flinke toename in de laatste tientallen jaren – op basis van wat door de politie en andere

opsporingsdiensten werd doorgezonden. In ruim de helft van al deze zaken komt het OM zelf met een transactie, of een sepot, in welk geval het OM er verder geen werk van maakt. De rest, ruim 100.000 zaken, komt voor de rechter en eindigt meestal met een schuldigverklaring. Doorgaans luidt het vonnis een geldboete of gevangenisstraf.

In deze *filterwerking van de strafrechtsketen* tekent zich tevens een duidelijk onderscheid af tussen de 'commune' vermogensmisdrijven en de geweldsmisdrijven: relatief meer geweldsdelinquenten gaan door meer dan één schakel van de keten. Zij worden vaker ter berechting voorgeleid en zitten meer, en langer, in de gevangenis.

Tegelijk impliceert deze filterwerking ook dat bijvoorbeeld het aanstellen van meer politie niet dwingend leidt tot een – navenante – toename van het aantal rechtszaken of van het aantal vrijheids- of andere straffen. Ook als er per afzonderlijke fase in de strafrechtsketen meer wordt 'geproduceerd', wordt er nog steeds bij de overgangen tussen de fasen een deel van de (minder strafbare) zaken afgevoerd en op een andere manier afgedaan.

Strafklimaat

Er wordt nogal eens gezegd dat ons land *punitiever* wordt, conform de wens onder de bevolking tot strengere straffen. Vastgesteld kan worden dat dit in zoverre lijkt op te gaan, dat het aandeel van de langere gevangenisstraffen in alle rechterlijke vonnissen duidelijk is toegenomen. Ook de aanpak van de jeugdcriminaliteit is straffer geworden.

Kenmerkend voor de recente ontwikkelingen in het strafrechtssysteem in ons land is verder de forse toename, met meer dan 50%, van het aantal gevangencellen in de laatste tien jaar. Eind 1998 telde Nederland zo'n 14.000 gedetineerden, met inbegrip van tbs en vreemdelingenbewaring, terwijl dit er in 1990 nog maar 8.000 waren. De gemiddelde feitelijke detentieduur nam in de jaren negentig dan ook toe met een derde, tot meer dan honderd dagen. Het aantal heenzendingen van delinquenten, voorheen een bron van zorg, en het aantal lopende vonnissen bij de rechtbank zijn dan ook zeer sterk gedaald. Alleen de capaciteit van de justitiële jeugdinstellingen en van de tbs-inrichtingen is binnen de huidige constellatie niet toereikend. Oorzaken lijken de toegenomen (gewelds)criminaliteit onder jeugdigen (toename in volume), respectievelijk de toename van het aantal gestoorde en gevaarlijke plegers van geweldsdelicten (toename in ernst).

In de 'gewone' detentie zijn de plegers van een vermogensmisdrijf en van een geweldsmisdrijf het meest vertegenwoordigd. Plegers van een geweldsmisdrijf zijn minder in aantal maar hebben langere straffen. Opiumwet-veroordeelden (voor drugshandel) hebben doorgaans nog langere straffen maar zijn nog minder in aantal. Overigens is er sprake van een zekere veroudering van de gevangenispopulatie in ons land: er zitten de laatste jaren relatief meer dertigers en veertigers tussen.

Deze trend komt overeen met de leeftijdsverdeling van de door de rechter veroordeelden.

Naast het aantal gevangenisstraffen is, conform het beleid om tevens meer alternatieve vormen van strafafdoening toe te passen, de laatste jaren ook het aantal taakstraffen gegroeid; bij minderjarigen het aantal zelfs ruim verdubbeld. Daarenboven was er een fikse toename van het aantal Halt-afdoeningen bij jeugdigen. Vrijwel alle sanctiemodaliteiten in ons land hebben de laatste tien jaar dus een substantiële groei doorgemaakt.

Internationaal

Internationaal, en vooral in Europa, neemt Nederland op het gebied van de criminaliteit geen uitzonderingspositie (meer) in, zowel op het niveau van de geregistreerde criminaliteit als in de ontwikkelingen van de laatste jaren. De geleidelijke toename van de geweldscriminaliteit bijvoorbeeld blijkt dan ook een fenomeen te zijn van meer algemene orde. Ook het strafklimaat in ons land, gemeten naar aantal en lengte van de vrijheidsstraffen, is niet meer zo mild als voorheen. Wel komen er voor Nederland hoge cijfers uit de internationale slachtofferenquêtes, hetgeen sterk beïnvloed blijkt door het relatief vaak voorkomen van fietsendiefstal en vandalisme aan auto's. Naast de specifieke gelegenheidsfactor – er zijn in ons land veel meer fietsen dan elders – speelt hier mogelijk de hoge graad van verstedelijking in combinatie met het welvaartsniveau een rol. Een resultante van het wat andere drugsbeleid in ons land is dat Nederland relatief weinig drugsdelicten kent: het bezit van drugs voor eigen gebruik (dus anders dan drugshandel) wordt hier te lande gedoogd, maar elders vaak als een misdrijf beschouwd. Daar vallen de cijfers dus hoger uit. Internationale vergelijkingen plaatsen de ontwikkelingen in een wat ruimer perspectief. Ze zullen de komende jaren alleen maar aan belang winnen.

Kosten

Voor een omvattend beeld van de criminaliteit wordt inzicht in de kosten steeds meer van belang geacht. Wat zijn de kosten van de samenleving en hoeveel schade wordt berokkend aan burgers en bedrijven? Immers, de belastingbetaler draagt de lasten van politie en Justitie, en ook preventiemaatregelen hebben hun prijs. De kosten van het strafrechtelijke apparaat in den brede zijn de laatste jaren fors gestegen: van bijna f 7,5 miljard in 1994 tot ruim f 9,5 miljard in 1998. De overige maatschappelijke kosten hebben onder meer betrekking op preventie door het bedrijfsleven en kosten van criminaliteit voor gezinshuishoudingen en bedrijven. De raming daarvan, uit de aard der zaak wat minder nauwkeurig, komt uit op zo'n f 11 miljard (in werkelijkheid kan het bedrag een stuk hoger liggen). De totale financiële last voor de samenleving komt aldus op ruim f 20 miljard in 1998, ofwel f 1.300 per hoofd van de Nederlandse bevolking. Verder derft de overheid zeker zo'n f 500 miljoen aan inkomsten als gevolg van – geregistreerde – belastingfraude.

Tot slot

Zullen de trends die in deze publicatie worden gesignaleerd, zich in de komende jaren doorzetten? De cijfers over 1998 lijken erop te wijzen dat de eerder ingezette stabilisatie van de vermogenscriminaliteit al weer aan haar eind is gekomen. Als de definitieve cijfers inderdaad zo uitpakken, zou dit betekenen dat de jaren 1996 en 1997 slechts een korte en oppervlakkige onderbreking waren in de meerjarige trend van een, geleidelijke, toename van de commune criminaliteit. En hoe zal het beeld zijn van de geweldscriminaliteit? Zal er bijvoorbeeld een kentering komen in de toename van de geweldsmisdrijven, zal de wal het schip keren? In de ons omringende landen zijn de tekenen daarvoor (nog) niet aanwezig.

Bijlage 1

Samenstelling van de begeleidingscommissie

Voorzitter

prof. dr. H.G. van de Bunt Vrije Universiteit Amsterdam, hoogleraar criminologie; Erasmus Universiteit Rotterdam, hoogleraar criminologie

Leden

drs. A.C. Berghuis Openbaar Ministerie, Parket-Generaal, hoofd Afdeling Ontwikkeling en Onderzoek

prof. dr. G.J.N. Bruinsma Directeur Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving; Universiteit Leiden, hoogleraar criminologie en penologie

dr. J.J.M. van Deventer Centraal Bureau voor de Statistiek, Divisie Bedrijfseconomische Statistieken, hoofd Sector Statistische Analyse

prof. dr. J.P.S. Fiselier Katholieke Universiteit Nijmegen, universitair hoofddocent criminologie; Rijksuniversiteit Groningen, bijzonder hoogleraar penologie

drs. C. van Praag Sociaal en Cultureel Planbureau, hoofd afdeling Rapportage en Advies (vervanger: mw drs. C. Maas)

prof. dr. P.J.P. Tak Katholieke Universiteit Nijmegen, hoogleraar Inleiding tot de Rechtswetenschappen

Informatiebronnen

In deze publicatie zijn vele verschillende informatiebronnen gebruikt, die allemaal een gedeelte van de strafrechtsketen betreffen: de Politiestatistiek, het Herkenningsdienst-systeem van de politie (registratie van pv's van aangifte van misdrijven), periodieke self report studies, slachtofferenquêtes onder de bevolking, COMPAS (de zaken die uiteindelijk naar het OM gaan en daar ingeschreven worden), en de systemen die de tenuitvoerlegging van straffen registreren. In deze bijlage wordt ingegaan op de gebruikte gegevensbronnen: kenmerken van de bron, informatiegebied, de periodiciteit van de data-verzameling, de relaties met andere informatiesystemen, privacyaspecten, beperkingen, eigendom en beheer en toekomstverwachtingen voor het systeem.

1 De Politiestatistiek

Gegevens over ter kennis van de politie gekomen criminaliteit worden door het Centraal Bureau voor de Statistiek verzameld in de Politiestatistiek. In de Politiestatistiek worden niet alleen de delicten waarvoor een pv is opgemaakt geregistreerd, maar ook de mutaties in de dagrapporten. De diepgang van de verzamelde gegevens is daarentegen beperkt. De Politiestatistiek beoogt inzicht te geven in de samenstelling en de ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit en de inspanning van de politie ter bestrijding hiervan. De data zijn in de loop der tijd enorm uitgebreid: van een paar kenmerken van de opsporing en enkele wetten (voornamelijk het Wetboek van Strafrecht) tot bijna alle kenmerken van de opsporing, gegevens van de verdachten, aangevers en veel artikelen uit het Wetboek van Strafrecht en andere wetten. De gegevens in de Politiestatistiek komen rechtstreeks van de politiekorpsen die deze speciaal voor het CBS samenstellen. Tot in de jaren negentig gebeurde de schriftelijke vastlegging van misdrijven door middel van dagrapporten en/of pv's. In toenemende mate maakte de politie gebruik van geautomatiseerde systemen van incidentenregistratie. Vanaf 1997 worden de gegevens per incident (misdrijf of andere activiteit) naar het CBS gestuurd, verzameld naar type misdrijf en dergelijke; soms per wetsartikel, soms per groep van wetsartikelen of van een aantal wetten. Alle misdrijven die door de politie zijn geregistreerd (een aangifte-pv of een dagrapportenmutatie), moeten (kunnen) in de Politiestatistiek opgenomen worden. De gegevens komen op gemeenteniveau binnen; elke regionale indeling kan worden gemaakt, zoals naar arrondissement, politieregio, provincie, grootte van de gemeente, en mate van verstedelijking.

Informatiegebied

De gegevens hebben betrekking op misdrijftype, aangifte, opgehelderde zaak, gehoorde verdachten, in verzekeringstelling en voorgeleiding, pv naar het OM. De misdrijven zijn onderverdeeld naar wetten, regelingen en besluiten, per wetboek eventueel uitgesplitst naar wetsartikelen. De kenmerken van de verdachte zijn geslacht en minder- of meerderjarigheid.

Periodiciteit van de dataverzameling

Sinds 1948 worden de gegevens per kwartaal naar het CBS gestuurd. Door de onregelmatige inzendingen van de politieregio's is het niet mogelijk per kwartaal te publiceren. Er wordt jaarlijks gepubliceerd.

Relaties met andere informatiesystemen

De Politiestatistiek is een op zichzelf staand informatiesysteem. Vanaf 1997 levert een groot aantal politieregio's voorts een selectie uit de incidentenregistraties (XPol en BPS): een aantal variabelen per incident of activiteit van de politie. Het CBS ontvangt per kwartaal een bestand van alle records.

Beperkingen

De Politiestatistiek is beperkt tot de door de politie geregistreerde criminaliteit, en kent de gangbare beperkingen van registratieregimes en -cultuur. Echter, ze geeft belangrijke informatie over het werkaanbod van de politie en is een bruikbaar instrument bij het voorspellen van de werkdruk van de politie, voorzover veroorzaakt door criminaliteit.

Eigendom en beheer

Het CBS verzamelt, bewerkt en publiceert de politiecijfers. Tevens maakt het bureau een jaarbestand waarvan het eigenaar en beheerder is. Het privacyreglement is niet van toepassing, aangezien diepgaande persoonsgegevens ontbreken.

Toekomst

Het CBS werkt samen met de politie(regio's) aan verbetering van het incidentencodeboek en aan de kwalitatieve verbetering van de datalevering. Het CBS transformeert statistische informatie uit beide incidentenregistraties tot één groot databestand ten behoeve van ruimere analysemogelijkheden. Koppeling met andere CBS-bestanden behoort dan tot de mogelijkheden.

2 Het Herkenningsdienstsysteem

Het Herkenningsdienstsysteem is een landelijk dekkend systeem dat sinds 1986 door de politie gebruikt wordt om gegevens te registreren. Omdat de verschillende politieregio's

het systeem beheren, is feitelijk sprake van Herkenningssystemen: voor elke politieregio en de Koninklijke Marechaussee (KMar) één.

Het HKS bevat gegevens over 'het begin' van de strafrechtsketen. Het gaat hier om de registratie door de politie van crimineel gedrag.

Informatiegebied

Het HKS bevat zowel de aangiftegegevens van misdrijven, als de persoonsgegevens van de verdachten daarvan. Tegen een verdachte kunnen een of meer processen-verbaal zijn opgemaakt. Een tegen een verdachte opgemaakt proces-verbaal wordt in onderliggende rapportage aangeduid met de term 'antecedent'. Een proces-verbaal, oftewel antecedent, kan bestaan uit een of meer misdrijven (delicten). Zo kan een persoon van bijvoorbeeld een (of meerdere) winkeldiefstal(len) en een woninginbraak verdacht zijn.

Opgenomen worden personen die minimaal 12 jaar zijn en tegen wie als verdachte van een misdrijf proces-verbaal is opgemaakt. Ook minderjarigen die door de politie wegens misdrijf of overtreding naar Halt worden verwezen, moeten sedert 1996 in het HKS worden geregistreerd.

Het HKS bevat informatie over bijvoorbeeld het delict, het tijdstip waarop het gepleegd werd, de modus operandi, maar ook persoonskenmerken van de verdachten als geboortedatum, geslacht, nationaliteit en aanwezigheid van verslavingsproblematiek. Ook is de informatie over antecedenten van de verdachten beschikbaar. Het HKS is zelfs het enige bestand dat op het niveau van de politie de gegevens bevat van alle geregistreerde antecedenten van verdachten in Nederland. Dit biedt de mogelijkheid tot een waardevolle verdieping in informatie over verdachten. De antecedenten kunnen bestaan uit 'automatische' antecedenten (koppeling van plaats, verdachte en gepleegd delict, zodat informatie van de verdachte en van de aangifte gecombineerd kan worden) en 'handmatige' antecedenten (de meer uitgebreide informatie uit het proces-verbaal van aangifte ontbreekt).

Periodiciteit van de dataverzameling

In principe wordt elk pv opgenomen, dus er is sprake van een continue registratie van feiten.

Relaties met andere informatiesystemen

Het HKS is een op zichzelf staand registratiesysteem. Informatie die in HKS wordt opgenomen, registreert de politie ook in andere bedrijfsprocessensystemen.

Beperkingen

Natuurlijk heeft het HKS ook zijn beperkingen. Daarvan dient de gebruiker van de informatie zich bewust te zijn. De daders die niet gepakt zijn, delicten waarvan geen proces verbaal is opgemaakt, of de delicten die onbekend blijven bij de politie, worden niet geregistreerd. Selectiemechanismen kunnen een rol spelen bij de registratie in het HKS en leiden tot vertekeningen. In het HKS worden alleen 'natuurlijke personen'

opgenomen; rechtspersonen zijn uitgesloten van opname. Gegevens van de bijzondere opsporingsdiensten (bijvoorbeeld FIOD, ECD, douane) zijn uitgezonderd van registratie. Verder zijn de politieregio's niet altijd eenduidig in de registratiewijze van een delict. De registratie is bijvoorbeeld mogelijk niet uniform indien een verdachte naar een andere (politie)regio verhuist, of een delict pleegt in een (politie)regio waar hij niet woonachtig is. In de praktijk blijkt dat de politieregio waarin de verdachte woont, het meest complete beeld van de verdachte heeft. Daarom zijn bij de analyse de gegevens gerangschikt naar de gemeente waarin zij wonen. Overleden verdachten dienen twee jaar na dato uit het bestand gehaald te worden. Dit is echter niet van invloed op het onderhavige selectiejaar, 1998.

Gegevens van aangehouden verdachten tegen wie binnen de zes maanden na opname in het HKS (voorlopige opname) nog geen proces-verbaal is opgemaakt, worden verwijderd. De verjaring van gegevens levert een beperking op die van invloed kan zijn op de interpretatie van de HKS-uitkomsten. Dit doet zich vooral voor bij de interpretatie van gegevens over het verleden van verdachten. Als regel wordt de informatie over verdachten na verloop van tijd uit het HKS verwijderd indien zij een aantal jaren niet meer voor nieuwe delicten als verdachten geregistreerd worden. De verjaringsregels impliceren een zekere mate van vertekening in het beeld van de in het verleden gepleegde delicten. De gestelde termijnen zijn echter dermate lang en lopen zo snel op dat al met al toch een behoorlijk beeld, ook van het delictsverleden, verkregen kan worden. Desalniettemin is het mogelijk dat vooral bij oudere verdachten, waarvan momenteel slechts één of een beperkt aantal delicten uit het verleden bekend zijn, een incompleet beeld bestaat.

Eigendom en beheer

De verschillende politieregio's zijn eigenaar van het systeem. Vanuit deze regio's wordt het systeem gevoed. Om gegevens aan het HKS te onttrekken, heeft de IT-organisatie van het KLPD de (mede door het WODC gefinancierde) DEX-module (Data-extractie) ontwikkeld. De DEX-module is door Prins (2000) verder uitgebouwd en verbeterd. Het is daarmee recent mogelijk geworden om geautomatiseerd een landelijk HKS-bestand te maken. Zo kunnen verdachten, die in meerdere politieregio's geregistreerd staan, worden geïdentificeerd en tot één unieke verdachte herleid. Een speciaal daarvoor in het leven geroepen beheersinstantie bewaakt de toegang tot dit bestand. Het HKS valt onder de privacywetgeving. Bewerking van de data vindt echter plaats met geanonimiseerde gegevens.

Toekomst

Het HKS staat in de belangstelling in verband met de steeds meer gevraagde analyses van gegevens op landelijk niveau. Recente ontwikkeling is dat jaarlijks een landelijk HKS-bestand gemaakt wordt door de Directie Recherche van de KLPD (de voormalige CRI), waarmee aan die vraag tegemoet kan worden gekomen.

3 De self report studies

Niet alle criminaliteit komt in de politiecijfers naar voren. Veel – relatief minder ernstige – feiten zoals graffiti, vernieling en winkeldiefstal worden nooit opgehelderd als ze überhaupt al ter kennis van de politie komen. Self report onderzoek is mede bedoeld om verder inzicht te krijgen in de omvang van het dark number: de criminaliteit die niet ter kennis van de politie komt. Een aanzienlijk deel van juist deze feiten komt voor rekening van de jeugd.

3.1 De CBS self report enquête

De CBS self report enquête is een onderdeel van een representatieve enquête onder jongeren van 12-29 jaar. Het doel van het meer omvattende onderzoek is een overzicht te geven van de leefsituatie van jongeren in algemene zin. Gevraagd wordt onder meer naar schoolbeleving, vrijetijdsbesteding, arbeidsomstandigheden, problemen met ouders, en drugsgebruik. Het netto aantal ondervraagde jongeren in 1997 bedroeg zo'n 2.750.

Informatiegebied

Een onderdeel van het omvattende onderzoek betreft het daderschap van kleine criminaliteit. Er wordt naar de volgende delicten gevraagd: zwartrijden, onder invloed rijden, graffiti, vandalisme, brandje stichten, meedoen aan gevecht, mishandeling, winkeldiefstal, prijsjes in een winkel verwisselen, diefstal op school, diefstal op het werk, fietsdiefstal, heling, wapen ter verdediging bij zich dragen, iemand verwonden met een wapen en bedreiging. Per delict is eerst gevraagd of de respondent dit ooit heeft gepleegd, vervolgens of dit ook het afgelopen jaar is geweest en hoe vaak dan wel. Het invullen van de enquête geschiedt door de respondent zelf, rechtstreeks in de computer. De overige delen van de enquête worden gevraagd en vervolgens ingevoerd in de computer door een interviewer. Het is dus voor het grootste deel een face to face enquête.

Periodiciteit van de dataverzameling

De periodiciteit van de dataverzameling is eenmaal per drie jaar.

Relaties met andere informatiesystemen

De enquête onder jongeren is een periodieke module van het grotere integratieve jaarlijkse onderzoek POLS, waarin sinds 1997 ook de ERV is opgenomen.

Beperkingen

Self report heeft diverse beperkingen. Het kan zijn dat jongeren delicten verzwijgen, het kan ook zijn dat jongeren juist majoreren, opscheppen over niet-gepleegde delicten. Zowel over- als onderrapportage kan dus voorkomen. Daar komt bij dat de uitkomsten van het onderzoek samenhangen met de manier waarop de delicten worden bevraagd

(zelf schriftelijk invullen; zelf in de computer invullen; via een interviewer laten invullen) en met de formulering van de vraagstelling zelf. Vooral nog lijkt het erop dat de self report enquête vooral geschikt is voor het in kaart brengen van trends.

Eigendom en beheer

De self report enquête is onderdeel van de periodieke CBS-dataverzamelingen.

Toekomst

In het jaar 2001 wordt het onderzoek herhaald.

3.2 *Het WODC self report onderzoek*

Elke twee jaar verricht het WODC self report onderzoek onder jongeren op landelijke schaal, waarbij informatie ingewonnen wordt over criminele gedragingen van jongeren van 12-17 jaar. Doel van het onderzoek is zicht te krijgen op de minder ernstige delinquentie van jongeren (zie ook Kruissink en Essers, 2001).

Informatiegebied

De delicten vallen alle onder de noemer 'kleine criminaliteit', ofwel 'veelvoorkomende criminaliteit'. Hoewel de vragenlijst in de loop der tijd is uitgebreid met extra vragen over bepaalde actuele onderwerpen – zoals bedreiging en bezit en gebruik van wapens – is de enquête ten aanzien van tien feiten ongewijzigd gebleven: zwartrijden, graffiti, iemand lastigvallen, vernieling, winkeldiefstal, brandstichting, heling, fietsendiefstal, iemand in elkaar slaan, en inbraak/insluiping. Naast de vragen over delictgedrag ('ooit' en 'in het afgelopen jaar'), worden vragen gesteld over vormen van risico- of probleemgedrag zoals spijbelen, alcohol- en drugsgebruik en pesten, en wordt een aantal vragen over demografische en sociaal-economische achtergrondkenmerken aan de jongeren gesteld.

Periodiciteit van de dataverzameling

Tweejaarlijks wordt een aselechte steekproef van ongeveer 1.000 12-17-jarige jongeren geënuquêteerd, voor het eerst in 1986 en vervolgens in 1988, 1990, 1992, 1994, 1996 en 1999.

Voor het onderzoek 1999 zijn in de periode december 1998 tot en met mei 1999 ruim 1500 jongeren in de leeftijd van 12-17 jaar benaderd. De referentieperiode waarop de vragen betrekking hadden, betrof 'de afgelopen twaalf maanden).

Relaties met andere informatiesystemen

Het self report onderzoek is een zelfstandige informatiebron. Er zijn geen relaties met andere informatiesystemen.

Privacyaspecten

De jongeren worden thuis door een medewerker van een onderzoeksbureau bezocht. Op een draagbare computer vullen de jongeren, anoniem, een vaste vragenlijst in. De onderzoeker bemoeit zich niet actief met de beantwoording van de vragen.

Beperkingen

Dit type onderzoek is vooral geschikt om informatie te verzamelen over relatief lichte criminele gedragingen. Bovendien spelen geheugenkwesaties mee. Ook is het de vraag of men alles naar waarheid invult, zeker als het gaat om maatschappelijk controversiële delicten. Verder is de bruikbaarheid van de resultaten afhankelijk van bijvoorbeeld representativiteit en omvang van de steekproef, de non-respons enzovoort. Als laatste beperking kan gelden – op basis van de betrekkelijk kleine steekproef – de mate van betrokkenheid van allochtone jongeren bij criminaliteit. Bovendien lijkt de non-respons onder deze jongeren groter, en bestaan er meer twijfels omtrent de betrouwbaarheid van de door hen verstrekte informatie.

Eigendom en beheer

Self report onderzoek onder jeugdigen wordt al meer dan tien jaar uitgevoerd, onder verantwoordelijkheid van het WODC. Eigendom en beheer berusten bij het WODC.

Toekomstverwachtingen

Het ligt in de bedoeling om dit type onderzoek periodiek voort te zetten.

3.3 *Het Nationaal Scholierenonderzoek*

Het Nationaal scholierenonderzoek is een bron die specifieke informatie verschaft over jongeren. Dit onderzoek wordt vanaf 1990 periodiek uitgevoerd door het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD). Opdrachtgevers zijn onder meer het NIBUD, het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Informatiegebied

Het NSO verschaft informatie over een groot aantal aspecten van de leefsituatie van ongeveer tienduizend scholieren tussen de 12 en 20 jaar uit het reguliere voortgezet onderwijs. Met behulp van deze monitor wordt het gedrag, de gezondheid, opvattingen en ideeën over financiën, leefwijze en toekomst van de huidige generatie scholieren in kaart gebracht.

Periodiciteit van de dataverzameling

Gegevens worden periodiek verzameld met behulp van schriftelijke vragenlijsten (steekproefeenheid: school; entiteit: personen; steekproefmethode: clustersteekproef

school/klas; mailing naar alle onderwijsinstellingen; representatieve selectie uit aanmeldingen). Frequentie van de enquête: 1984 en 1990, en vanaf 1990 in principe tweejaarlijks. NSO '99: veldwerkperiode: december 1999-februari 2000; steekproefomvang: ca. 30.000 uitgezette vragenlijsten in het voortgezet onderwijs en ca. 4.000 in het basisonderwijs; respons: ca. 14.000 personen in voortgezet onderwijs en ca. 3.000 in het basisonderwijs.

Relaties met andere informatiesystemen

Het NSO is een zelfstandige informatiebron. Er zijn geen relaties met andere informatiesystemen.

Privacyaspecten

De vragenlijsten worden anoniem en klagewijs ingevuld.

Beperkingen

Vanaf het jaar 1999 worden ook scholieren uit groep 8 van het basisonderwijs geënquêteerd. Een knelpunt dat zich bij de laatste editie van het NSO voordeed, was de slechte vertegenwoordiging van scholieren uit het middelbaar beroepsonderwijs (mbo).

Eigendom en beheer

Uitvoerder van het veldwerk is het NIBUD. Eigendom en beheer berust bij NIBUD en SCP. De laatste versie ligt bij het Steinmetz-archief en wordt daar ook beheerd.

Toekomstverwachtingen

Het ligt in de bedoeling om dit type onderzoek periodiek voort te zetten.

4 De CBS-statistiek van strafrechtspleging en -toepassing

Informatie over strafzaken bij het openbaar ministerie en rechter wordt binnen het huidige stelsel van criminaliteitsstatistieken verzameld in de Statistiek van strafrechtspleging en -toepassing. Indien van een strafzaak het proces-verbaal naar het desbetreffende (arrondissements)parket gezonden wordt, besluit het OM of al dan niet vervolgd wordt.¹ De informatie over de jaren 1960-1982 is beschikbaar op papier, verspreid in CBS-jaarpublicaties: Justitiële statistiek, Criminele statistiek, Toepassing der Wegenverkeerswet, Statistiek jeugdcriminaliteit, en de (verzamel)publicatie Maandstatistiek politie, justitie en brandweer. Voor de jaren 1982-1991 zijn de relevante onderdelen samengebracht in een nieuwe publicatie Criminaliteit en Strafrechtspleging. Sinds het verslagjaar 1991 komen in een samenwerkingsverband tussen het ministerie van Justitie en het CBS gegevens over criminaliteit en strafrechtspleging beschikbaar

¹ Tegenwoordig vindt in toenemende mate reeds een beoordeling plaats bij de politie door een gedetacheerde OM-functionaris in het kader van het zgn. 'Aanhouden en Uitreiken'-principe (AU).

vanuit het Communicatie OM-parket Administratiesysteem, kortweg COMPAS genoemd. De gegevens van de Criminele statistiek zijn ontleend aan de afschriften van de informatie-staten afkomstig van opsporingsinstanties en via het parket, en van de afloopberichten waarop de parketten de afloop der strafzaken per fase van behandeling aan het CBS melden.

De Justitiële statistiek geeft een overzicht van de omvang en de aard van de werkzaamheden van de diverse rechterlijke colleges, waaronder rechtspraak in strafzaken. In de publicatie Criminaliteit en Strafrechtspleging zijn alle door het OM afgedane strafzaken en de door diverse rechterlijke colleges berechte criminaliteit opgenomen. Vier deelsystemen ondersteunen de parketadministraties: registratie kantongerechtczaken, registratie rechtbankzaken, dagvaarding en zittingvoorbereiding van kantongerecht- en rechtbankzaken en executie van kantongerecht- en rechtbankzaken.

Informatiegebied

De periode 1960-1982 wordt gekenmerkt door een zeer gedetailleerde weergave in papieren publicaties. In de periode 1982-1991 is de detaillering in de gepubliceerde informatie verminderd. Wel bleef het mogelijk gedetailleerdere gegevens dan de gepubliceerde op te vragen. Vanaf 1990 zijn in COMPAS gegevens opgenomen over de ingeschreven zaken bij het OM alsmede de afdoening van zaken door OM en rechter. Het systeem bevat een grote hoeveelheid gegevens over het verloop en de afloop van elke strafzaak, inclusief gegevens over de betrokken verdachte/dader.

Periodiciteit van de dataverzameling

Er is sprake (geweest) van een continue registratie, zij het dat de verwerking van de gegevens in de loop van de jaren/perioden zeer verschillend is geweest. De gegevens zijn verwerkt per kalenderjaar. Een strafzaak die binnen een kalenderjaar bij verschillende colleges in behandeling is, is ook meer dan eenmaal in de overzichten opgenomen.

Relaties met andere informatiesystemen

Uit COMPAS worden speciaal voor statistische doeleinden ten behoeve van het CBS aparte bestanden vervaardigd waarin elke strafcasus als individueel gegeven traceerbaar is. COMPAS vormt de basis van het systeem Rapsody, een beleidsinformatiesysteem van het OM.

Beperkingen

De overgang op COMPAS-gegevens had aanvankelijk negatieve invloed op de beschikbaarheid van statistische gegevens: een deel van de uitkomsten in de eerste jaren dat het systeem voor statistische doeleinden werd gebruikt (1991, 1992 en 1993) kwam niet (volledig) beschikbaar; bovendien leidde de beschikbaarheid van een elektronisch systeem leidde ertoe dat de inzending van berichtgeving via formulieren sterk terugliep en in enkele gevallen voortijdig werd gestaakt. Op deze wijze is informatie over een deel van

de ingeschreven zaken en vrijwel alle afdoeningen door het OM over de jaren 1991 en 1992 verloren gegaan. In mindere mate geldt dit ook voor 1993. Ook de cijfers over afdoeningen door de rechter kenden onderrapportage, waardoor op dit gebied over de periode 1991-1993 alleen de totaalcijfers betrouwbaar genoeg zijn voor statistische analyse. Een deel van de uitkomsten moest worden geschat. Met vertraging verscheen in 1994 de eerste publicatie Criminaliteit en Strafrechtspleging nieuwe stijl. Ook na 1993 bleek de berichtgeving onvolledig te zijn geweest en was sprake van onderrapportage. Door het CBS is daarop besloten om in samenwerking met de berichtgevers tot een revisie van de basisgegevens over te gaan. Om praktische redenen is gekozen voor 1994 als startjaar van de revisie. De voorliggende publicatie is gebaseerd op de resultaten van deze revisie. De herziene cijfers komen in de plaats van alle eerder gepubliceerde gegevens over ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken vanaf 1994. Overigens leidden deze inspanningen tot tal van verbeteringen in de gegevensonttrekking vanuit COMPAS.

Eigendom en beheer

De basisgegevens uit de periode van 1960-1991 zijn in beheer van het CBS. Gegevens daaruit zijn voor statistische doeleinden beschikbaar. Vanaf 1991 is er een samenwerkingsverband tussen het ministerie van Justitie, als eigenaar van de COMPAS-informatie, en het CBS. De ontwikkeling van het systeem geschiedt in nauwe samenwerking met het CBS, aangezien de gegevens de basis vormen voor alle statistische informatie over strafzaken. Alle statistische uitkomsten zijn gebaseerd op geanonimiseerde basisgegevens.

Toekomstverwachtingen

Opvolger van COMPAS is in ontwikkeling: het Globaal Processen Systeem (GPS).

5 De informatiesystemen tenuitvoerlegging

Er zijn vele soorten straffen en maatregelen die opgelegd kunnen worden. Elk van die soorten afdoeningen kent zijn eigen registratiesystemen van binnenkomst en tenuitvoerlegging (executie). Zo is er een systeem dat de celcapaciteit en doorstroom registreert en het Centraal Justitieel Incasso Bureau.

5.1 Centraal Justitieel Incasso Bureau

Het CJIB in Leeuwarden is onder andere belast met de executie van bepaalde strafrechtelijke vonnissen. Het CJIB is een landelijke centrale organisatie die gegevens ontvangt over de opgelegde vonnissen van de parketten. De gegevens worden verder verwerkt tijdens het incassoproces. Sommige registraties zijn nog maar enkele jaren operationeel. De inning van strafrechtelijke boetes verzorgt het CJIB vanaf 1994. De gegevens over strafrechtelijke boetes zijn vanaf 1995 volledig. Over inning van schadevergoedingsmaat-

regelen is vanaf 1996 informatie beschikbaar. Inning van ontnemingsmaatregelen is sinds 1996 aan het CJIB opgedragen: de informatie is over 1996 en later beschikbaar, maar niet geheel volledig. Overigens geschiedt incassering tevens door het OM.

Informatiegebied

In deze publicatie betreft de gebruikte informatie de executie van de strafrechtelijke vonnissen waarmee het CJIB is belast: geldboetes, opgelegde maatregelen ter ontneming van wv en schadevergoedingsmaatregelen. De geldboetes betreffen zowel misdrijven en overtredingen. Het is voor het CJIB niet goed mogelijk hierin onderscheid te maken. De aantallen die het CJIB levert zijn op zaakniveau. Geteld worden de vonnissen die ter executie zijn aangeboden.

Periodiciteit van de dataverzameling

De registratie is continu. De gegevens worden per jaar bij het CBS aangeleverd.

Relaties met andere informatiesystemen

Het CJIB ontvangt langs elektronische weg gegevens uit de negentien COMPAS-systemen van arrondissementsparketten over de te executeren vonnissen. Daarnaast ontvangt het CJIB gegevens van de vijf ressortsparketten. De informatie van het CJIB is aanvullend ten opzichte van andere informatiebronnen die op COMPAS zijn gebaseerd (CBS, Rapsody).

Eigendom en beheer

Houder en gegevensbeheerder is het CJIB, het eigendom is gekoppeld aan COMPAS. Het systeembeheer is deels in handen van de Centrale Systeembeheer Organisatie (CSO), een gemeenschappelijke ondersteunende organisatie van Justitie. De gegevens in de systemen van het CJIB zijn niet rechtstreeks toegankelijk voor derden zoals het WODC. Het CJIB is bij het beheer en het gebruik van de gegevens waarvan zij houder is, gebonden aan de privacywetgeving.

5.2 Tenuitvoerleggingsprogramma (TULP algemeen)

TULP dient om het primaire proces in de inrichtingen van het Gevangeniswezen te ondersteunen. Het is een landelijke applicatie en staat lokaal bij elke inrichting van het gevangeniswezen van de DJI. De landelijke applicatie wordt beheerd door ICT Services DJI te Gouda.

De informatie in TULP is een feitelijke registratie van gegevens van gedetineerden en van de inrichtingen. TULP wordt gebruikt voor een aantal afgeleide secundaire informatiebronnen: de module stuurinformatie van het hoofdkantoor DJI, en de module CBS-tape.

Informatiegebied

De gegevens hebben betrekking op de gedetineerden en op de inrichtingen waarin zij verblijven: personen, zaken, cellen, bestemmingen, doorlooptijden en aantallen dagen straf. Variabelen zijn onder andere: categorie gedetineerden, geslacht, geboortedatum; zaakgegevens zoals parketnummer, datum uitspraak, opgelegde straf, parket van uitspraak; en inrichtingsgegevens zoals soort inrichting, bestemmingen binnen de inrichting, aantal cellen. Binnen TULP is er een continue registratie.

Relaties met andere systemen

TULP ontvangt en levert gegevens aan VIPS (centrale persoonsregistratie), levert gegevens per maand aan TULP SI (stuurinformatie voor DJI), en tweemaal per jaar gegevens aan het CBS. Verder levert TULP dagelijks gegevens aan DBSA (module voor MICA (Management Informatie Capaciteit Ministerie van Justitie)), elke 15 minuten gegevens met betrekking tot cellen aan het systeem van ICT Services DJI, en levert het gegevens aan het LCA.

Beperkingen

TULP biedt geen inzicht in het complete verloop van een detentieperiode, aangezien de systemen van de verschillende inrichtingen niet aan elkaar gekoppeld zijn. Gedetineerden die overgeplaatst worden, kunnen niet gevolgd worden van inrichting naar inrichting.

Eigendom en beheer

Houder van de informatie is de minister van Justitie, voor hem de directeur Gevangeniswezen. Per inrichting of complex vindt de opslag van de gegevens plaats. Het beheer van het systeem is in handen van ICT Services DJI te Gouda. Het systeem voldoet aan de eisen van Wet Bescherming persoonsgegevens.

Toekomst

Er wordt nog dit jaar gestart met een redesign van TULP.

5.3 Tenuitvoerleggingprogramma / Justitiële Jeugdinstellingen

TULP/JJI is een landelijk geïmplementeerd informatiesysteem waarop alle rijks- en particuliere justitiële jeugdinstellingen zijn aangesloten, alsmede het hoofdkantoor DJI en een aantal niet-justitiële instellingen waar het ministerie van Justitie plaatsen heeft ingekocht. Het systeem wordt door de instellingen gebruikt voor de pupillenadministratie en het registreren en onderhouden van gegevens betreffende de instelling zelf. Daarnaast genereert het systeem onder meer capaciteits- en bezettingsgegevens, bevolkingsgegevens en gegevens over de orde en veiligheid (incidenten en maatregelen) binnen de instelling. TULP/JJI speelt een belangrijke rol bij de centrale selectie en plaatsing van jeugdigen in justitiële jeugdinstellingen. Verder levert TULP/JJI stuur- en beleidsinformatie.

DJI beschikt over een speciale module waarmee grotere databestanden kunnen worden samengesteld.

Iedere jeugdige die bij een justitiële jeugdinrichting wordt aangemeld, op de wachtlijst wordt geplaatst dan wel in de inrichting wordt opgenomen, wordt geregistreerd in TULP/JJI en krijgt een eigen, uniek registratienummer. Dit nummer wordt bij iedere (nieuwe) opname binnen de sector justitiële jeugdinrichtingen gebruikt.

Informatiegebied

De gegevens die in TULP/JJI worden opgenomen, zijn onder andere persoonskenmerken van de jeugdigen, gegevens over de huidige en eventueel vorige (tevens in verband met recidive) en volgende verblijfslocatie(s), verblijfstitel(s), opleggende instantie, gepleegde feiten, reden van uitschrijving.

Er wordt gewerkt met peildatumbestanden: locatie-historische bestanden (plaatsingen, uitplaatsingen, trajecten van jeugdigen), titel-historische bestanden (titels/titelwijzigingen). Voorts bevat TULP/JJI informatie over onder andere de beschikbare capaciteit, bezetting, wachtlijstplaatsingen, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling

TULP/JJI is een betrekkelijk nieuw registratiesysteem. In juni 1997 is de laatste justitiële jeugdinrichting aangesloten, zodat vanaf dat moment gesproken kan worden van een landelijke dekking. Er is sprake van een continue registratie.

Relaties met andere informatiesystemen

Het TULP-informatiesysteem voor het gevangeniswezen werkt met een ander registratienummer dan TULP/JJI. Ook de opgenomen informatie in beide systemen verschilt soms aanzienlijk. De gegevens zijn niet zonder meer te koppelen.

Eigendom en beheer

Houder van de informatie in TULP/JJI is de minister van Justitie. De informatie is opgeslagen bij de individuele inrichtingen en centraal op het Hoofdkantoor DJI. Het beheer van de informatie berust bij de inrichtingsdirecteuren en bij het Hoofdkantoor DJI. Het systeem voldoet aan de eisen van Wet Bescherming persoonsgegevens.

5.4 *Cel Informatie Systeem*

Het CIS dient om inzicht te krijgen in de statussen (vrij, bezet, komt vrij, onttrokken, ongereede) van de cellen binnen de inrichtingen van het gevangeniswezen. De plaatsingsbureaus maken gebruik van deze landelijke applicatie. De gegevens worden gebruikt om DBSA (module voor MICA) te voeden.

Informatiegebied

Het CIS verzamelt gegevens over de cellen en bestemmingen van gedetineerden. Variabelen die in het systeem zijn opgenomen zijn persoonskenmerken, aard delict, enzovoort, en capaciteitsgegevens zoals aantal cellen, soort cellen en status van de cellen.

Periodiciteit van de dataverzameling

Via datacommunicatie vindt er elke 15 minuten een actualisatie plaats die de gegevens vanuit TULP doorgeeft aan het CIS. Dit zijn alleen celgegevens. Invoer rechtstreeks in het CIS vindt alleen plaats in verband met beheer.

Relaties met andere informatiesystemen:

Het CIS levert tweemaal per jaar gegevens aan het CBS. Dagelijks vindt er gegevensoverdracht plaats aan DBSA/MICA.

Beperkingen

Het CIS kan geen inzicht leveren in de historie van de celcapaciteit; de informatie die het systeem kan leveren, is altijd een momentopname.

Eigendom en beheer

De eigenaar van het systeem is de minister van Justitie, voor hem de directeur Gevangeniswezen. De opslag van de informatie is centraal geregeld, het beheer wordt gedaan door ICT Services DJI te Gouda.

6 De slachtofferenquêtes

Er worden veel delicten gepleegd die niet in de officiële registraties worden opgenomen: het slachtoffer heeft besloten om geen aangifte te doen, de politie kan alleen maar een waarschuwing hebben gegeven, of het incident komt nooit aan het licht. Om een beter beeld te krijgen van alle delicten, dus ook van het dark number, kan aan een steekproef uit de bevolking worden gevraagd, naar slachtofferschap, van criminaliteit. Ook onveiligheidsgevoelens en andere aspecten in verband met criminaliteit kunnen via enquêtes in kaart worden gebracht.

De eerste slachtofferenquête in Nederland werd in 1973 gehouden (Fiselier). In de periode 1973-1979 werden deze jaarlijks door het WODC uitgevoerd (Van Dijk en Steinmetz). Sinds 1980 heeft het CBS – tot 1985 in overleg met het WODC – dergelijke enquêtes regelmatig gehouden: in de periode 1981-1985 gebeurde dit jaarlijks, na 1985 telkens in de oneven jaren, via de Enquête Slachtoffers Misdrijven (ESM). Met ingang van 1992 is de Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV) de opvolger van de ESM. Deze continue enquête is in 1997 opgenomen in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS), een continu CBS-onderzoek naar verschillende aspecten van de leefsituatie van de Nederlandse bevolking.

Sinds 1993 wordt om de twee jaar in opdracht van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Politiemonitor Bevolking (PMB) uitgevoerd. Voor internationale vergelijking wordt sinds 1989 om de drie à vier jaar een slachtoffer-enquête uitgevoerd in diverse landen in en buiten Europa (de International Crime Victims Survey (ICVS), zie paragraaf 8.1).

Kenmerken van slachtofferenquêtes

Slachtofferenquêtes vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit. De slachtofferenquêtes zijn opgezet met als doel inzicht te krijgen in de totale omvang van de criminaliteit, vooral in die criminaliteit die niet in de officiële registraties wordt opgenomen, via een waarnemingsmethode die onafhankelijk is van de politieregistratie. De gegevens uit de slachtofferenquêtes hebben betrekking op het begin van de strafrechtsketen. Elk delict waarvan iemand slachtoffer wordt, kan in principe worden aangegeven bij de politie, en kan daarmee in theorie bijdragen tot opsporing en aanhouding van mogelijke verdachten.

Als men de landelijke slachtofferenquêtes als een opeenvolgend geheel in de tijd ziet, zijn er drie momenten aan te wijzen waarop een duidelijke trendbreuk mogelijk is. De eerste ligt in 1980, bij de overgang van de WODC-slachtofferenquête naar de ESM; de tweede is in 1993, toen de ESM overging in de ERV; de derde in 1997, toen de ERV opgenomen werd in het POLS. Deze overgangen zijn gepaard gegaan met grotere of minder grote wijzigingen in onderzoeksdesign, vraagstelling, frequentie en/of periodiciteit. De PMB vormt sinds 1993 met een tweejaarlijkse periodiciteit een eigen reeks.

Beperkingen van slachtofferenquêtes

In de slachtofferenquêtes zijn de definities van een 'delict' niet gelijk aan de strafrechtelijke definities, zoals die in de Politiestatistiek en de justitiële statistieken worden gehanteerd. De betrouwbaarheid van de bevindingen is afhankelijk van (onder andere) het aantal respondenten en het aantal aangetroffen delicten in de steekproef. Ook het (beperkte) geheugen van de geënquêteerden kan de resultaten beïnvloeden, doordat respondenten zich bepaalde gebeurtenissen niet meer juist herinneren of verkeerd in de tijd plaatsen ('telescoping'). Verder wordt alleen over delicten met aanwijsbare slachtoffers gerapporteerd. Gegevens over slachtofferloze delicten (zoals heling en drugshandel) komen niet voor. Zeer zware vormen van geweld, zoals moord, komen per definitie evenmin voor.

6.1 WODC-slachtofferenquête (1973-1980)

Informatiegebied

Tot 1977 was de bevolking van Nederland van 18 jaar en ouder in particuliere huishoudens de doelpopulatie, daarna van 16 jaar en ouder. Opgenomen zijn gegevens over de omvang van de criminaliteit, in de vorm van slachtofferpercentages, verschillen in slachtofferschap

tussen bevolkingsgroepen, gegevens over aard en omstandigheden van de gepleegde delicten, de mate waarin door de slachtoffers aangifte wordt gedaan en een schriftelijke verklaring (pv) wordt ondertekend.

De volgende delictsoorten worden onderscheiden: handtastelijkheden op straat met seksuele bedoelingen, bedreiging/mishandeling op straat (vanaf 1975), inbraak thuis (particulieren), fietsendiefstal, bromfietsendiefstal, diefstal van personenauto (vanaf 1974), diefstal uit personenauto, zakkenrollerij / diefstal van portemonnee, beschadiging van eigendom (vanaf 1975), aanrijding buiten schuld, aanrijding buiten schuld + doorrijden dader.

Verder zijn opgenomen: de wijze van aangifte, de redenen waarom eventueel geen aangifte is gedaan, eventuele aanvullende gegevens (schade, letsel, tijdstip, wapengebruik, en dergelijke), preventiemaatregelen in verband met criminaliteit; achtergrondkenmerken van de respondent, zoals leeftijd, geslacht, sociale klasse; kenmerken van de woongemeente, zoals inwonertal, en de vier grote steden (G4: Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag).

Een adressenbestand van de Dienst Omroepbijdragen dient als steekproefkader, waaruit jaarlijks een steekproef van 10.000 à 12.500 (start)adressen getrokken is; voor de G4 is oversampling toegepast. Bij één persoon per huishouden is – in principe de jongst aanwezige man, anders de jongst aanwezige vrouw – een persoonlijk interview op basis van papieren vragenlijst afgenomen. In 1980 werden in totaal circa 6.000 respondenten geïnterviewd. Bij 42% van de startadressen werd een interview gerealiseerd.

Periodiciteit van de dataverzameling

Het onderzoek is uitgevoerd in elk van de jaren 1974-1980, en in 1981 op beperkte schaal in verband met voortzetting van de slachtofferenquêtes door het CBS.

Beperkingen

Een beperking van de WODC-slachtofferenquête is de verandering betreffende de leeftijd van de respondent: tot 1977 personen van 18 jaar en ouder, daarna 16 jaar en ouder. De gegevens uit eerdere jaren zijn in latere jaren gecorrigeerd. Verder is het aantal onderzochte delictsoorten tussen 1973 en 1975 uitgebreid.

Eigendom en beheer

Bestanden zijn via het Steinmetz-archief in Amsterdam voor onderzoeksdoeleinden beschikbaar.

6.2 CBS-slachtofferenquêtes (1980-heden)

Informatiegebied

De bevolking van Nederland van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens vormt de doelpopulatie van de slachtofferenquête.

In alle CBS-slachtofferenquêtes wordt van verschillende soorten delicten en delictgroepen vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in het voorgaande kalenderjaar (ESM) of in de twaalf voorgaande maanden (ERV, POLS); hoeveel van deze voorvallen bij de politie zijn gemeld en bij hoeveel een document (pv) is ondertekend. Bij de ERV en het POLS wordt verder nog geschat hoeveel delicten in Nederland hebben plaatsgevonden. Verder worden vragen gesteld over gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit en over preventiemaatregelen tegen criminaliteit.

De ESM onderscheidt handtastelijkheden binnen en buiten, exhibitionisme, bedreigingen binnen en buiten, inbraak, (brom)fiets-/autodiefstal, diefstal uit of vanaf auto, zakkenrollerij, overige diefstal (niet eerder genoemd), beschadiging van auto, overige vernielingen (niet eerder genoemd) en doorrijden na aanrijding.

ERV en het POLS onderscheiden geweldsdelicten, zoals seksuele delicten (in de ERV alleen aan vrouwen gevraagd), mishandeling, bedreiging; vermogensdelicten, zoals inbraak, fietsendiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij en overige diefstal; vandalisme, zoals diefstal vanaf / beschadiging aan auto, overige vernielingen; doorrijden na ongeval; kwaadwillige telefoontjes (wordt niet als delict geteld); overige delicten (worden niet verder geanalyseerd).

Kenmerken van respondenten en/of het huishouden zijn in alle CBS-enquêtes: leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, huishoudenssamenstelling, opleidingsniveau, inkomen, tijdsbesteding en dergelijke. Het belangrijkste geografisch kenmerk is de urbanisatiegraad of de stedelijkheid van de woongemeente.

De CBS-slachtofferenquêtes zijn gebaseerd op een steekproef. De in de jaren 1981 en 1982 uitgevoerde ESM bestond hoofdzakelijk uit een personensteekproef, die voor enkele gemeenten werd aangevuld met een adressensteekproef. Vanaf 1983 is voor de ESM, en voor de ERV, het steekproefkader gebaseerd op het postafgiftepuntenbestand van de PTT. Per huishouden werd in de ESM slechts één persoon ondervraagd. Anders dan in de ESM werden in de ERV per huishouden, indien aanwezig, twee personen van 15 jaar en ouder geïnterviewd. De POLS-steekproeven ten slotte zijn personensteekproeven die worden getrokken uit de Gemeentelijke Bevolkingsadministratie (GBA). In de ESM zijn steeds 5.000 à 10.000 personen ondervraagd. De ERV bevat jaarlijks 5.000 respondenten uit circa 3.000 adressen. In het POLS worden jaarlijks circa 50.000 personen voor het gehele onderzoek ondervraagd, van wie 10.000 voor het onderdeel Slachtofferschap. Vragen over onveiligheidsgevoelens worden aan circa 5.000 respondenten gesteld. Er wordt per soort enquête herwogen naar achtergrondvariabelen als leeftijd, geslacht en mate van verstedelijking.

Alle enquêtes worden mondeling (face to face) afgenomen bij persoonlijk bezoek door een enquêteur.

Periodiciteit van de dataverzameling

De ESM is uitgevoerd in elk van de jaren 1981-1985, sindsdien tot en met 1993 alleen in de oneven jaren. De ERV is uitgevoerd in elk van de jaren 1992-1996, het POLS wordt jaarlijks uitgevoerd sinds 1997.

Beperkingen

Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met andere slachtofferenquêtes, zoals de Politiemonitor Bevolking en de Internationale Slachtofferenquête (ICVS). Ook de onderlinge vergelijkbaarheid tussen ESM en ERV is beperkt. De vergelijkbaarheid tussen de ERV en het POLS is beter, omdat de vraagstelling nauwelijks is gewijzigd.

Eigendom en beheer

De slachtofferenquêtes worden zelfstandig uitgevoerd door het CBS. Bestanden voor gebruik door derden worden beheerd door het WSA en zijn (tegen betaling) voor derden beschikbaar. De bestanden zijn niet herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

Toekomst

Mogelijk wordt vanaf 2003 een wijziging in het totale POLS-concept aangebracht. Het streven is om de kerngegevens over (slachtofferschap van) veelvoorkomende criminaliteit zonder trendbreuken te kunnen voortzetten.

6.3 Politiemonitor Bevolking

De PMB is opgezet met als doel het verkrijgen van inzicht in door de bevolking ervaren buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap van criminaliteit en de kwaliteit van de basispolitiezorg. Deze informatie dient deels als aanvulling op geregistreerde gegevens over criminaliteit, vooral ten behoeve van het beleid op regionaal (politieregio's) en landelijk niveau, en daarnaast ten behoeve van andere lokale relevante beleids-eenheden. Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over criminaliteit aan het begin van de strafrechtsketen. De doelpopulatie van de PMB is de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens van Nederland, van de afzonderlijke politieregio's en van eventuele andere onderscheiden administratieve eenheden. Vooral nog wordt de PMB elke twee jaar uitgevoerd.

Informatiegebied

Ook de PMB heeft betrekking op aantallen slachtoffers, het wel of geen (ondertekende) aangifte doen, de reden van eventuele aangifte, en eventuele geleden schade; voorts op het oordeel over het optreden van de politie, redenen van eventuele ontevredenheid, en preventieadviezen en informatie over slachtofferhulp. Daarnaast worden vragen gesteld

over problemen in de buurt met betrekking tot diverse vermogensdelicten, verkeersoverlast, dreiging en verloedering, gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit, preventiemaatregelen tegen inbraak, andere contacten van burgers met de politie en de tevredenheid hierover, en beschikbaarheid, zichtbaarheid, functioneren en optreden van de politie in de eigen buurt.

De zogenoemde objectgebonden delicten zijn die delicten die de woning of een voertuig als object hebben: (poging tot) inbraak (woning als object), fietsendiefstal, autodelicten, diefstal uit/vanaf de auto en vernieling aan de auto. Persoonsgebonden delicten zijn: verkeersdelicten (aanrijding met doorrijden); geweldsdelicten, zoals bedreiging, mishandeling, portemonneediefstal met geweld; en overige delicten, zoals portemonneediefstal zonder geweld, overige diefstal, overige vernieling en andere delicten.

De achtergrondkenmerken zijn beperkt; standaard worden alleen landelijke en regionale gegevens gepresenteerd. Er vindt geen standaardrapportage plaats naar kenmerken van respondenten en/of het huishouden waartoe zij behoren. In 1991 is wel een analyse uitgevoerd naar leeftijd (jongeren) en stedelijkheid. De steekproef van telefoonadressen wordt getrokken uit het PTT-telefoonregister. Per onderzoeksperiode worden er 50.000 à 75.000 personen geïnterviewd. De interviews worden telefonisch afgenomen, met behulp van een computergestuurde vragenlijst. Er wordt herwogen naar geslacht, leeftijd en politieregio (of een kleinere lokale eenheid indien van toepassing). De respons in 1999 was 46%, variërend per politieregio van 39% tot 55%.

Periodiciteit van de dataverzameling

Het onderzoek wordt sinds 1993 (na een beperkt onderzoek in 1990 in 25 Nederlandse gemeenten) om de twee jaar uitgevoerd. Gevraagd wordt naar de ervaringen van de respondenten in de twaalf maanden voorafgaand aan de interviewdatum. De (telefonische) interviews zijn geconcentreerd in de maanden januari t/m maart.

Beperkingen

De vergelijkbaarheid met andere slachtofferenquêtes wordt beperkt door verschillen in (onder andere) het steekproefkader (telefoonregister versus personen- versus adressen-steekproef), de herweging, de methode van dataverzameling (telefonisch versus persoonlijk), de vraagstelling en -volgorde van (onder andere) delicten, en de presentatie van resultaten (percenteringsbasis; (sub)totaalcijfers voor groepen van delicten).

Eigendom en beheer

De onderzoeken worden uitgevoerd in opdracht van de ministeries van BZK en Justitie, en zijn primair gericht op de afzonderlijke politieregio's. Kleinschaligere indeling (afzonderlijke gemeenten, politiedistricten) is mogelijk tegen betaling. Rapportage vindt plaats in de vorm van 27 rapporten: een landelijk rapport, een landelijke tabellenset, en 25 rapporten voor de afzonderlijke politieregio's. De PMB is in bestandsvorm voor derden beschikbaar bij de ministeries van Justitie en BZK.

6.4 *De Slachtofferenquête Bedrijven*

De Slachtofferenquête Bedrijven (SEB) is opgezet met als doel het verkrijgen van inzicht in door bedrijven ervaren slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit, de als gevolg daarvan ondervonden schade, de (kosten van) preventiemaatregelen en verzekeringsmogelijkheden tegen criminaliteit. Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over het begin van de strafrechtsketen: elk delict waarvan een bedrijf slachtoffer wordt, kan worden aangegeven bij de politie, en kan daarmee in theorie bijdragen tot opsporing en aanhouding van mogelijke verdachten.

De enquête is tot dusver nog maar eenmaal, in 1988/1989, integraal uitgevoerd.

Kenmerken

De doelpopulatie van de SEB is de totale populatie van bedrijfsvestigingen van commerciële bedrijven in Nederland. (Semi-)overheidsbedrijven en instellingen op het terrein van gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke dienstverlening en dergelijke zijn uitgesloten.

Informatiegebied

Ook in de SEB wordt een beeld geschetst van het percentage slachtoffers, van het aantal ondervonden delicten, en van de eventuele geleden schade. Tevens wordt geïnformeerd naar preventiemaatregelen in verband met criminaliteit en de daaraan verbonden kosten, en naar de mogelijkheden om zich te verzekeren tegen eventuele schade als gevolg van criminaliteit. In de SEB wordt een onderscheid gemaakt tussen interne criminaliteit (gepleegd door eigen werknemers) en externe criminaliteit (derden als dader). Onder de laatste wordt verstaan: vernieling, inbraak, diefstal en bedreiging van personeel in functie. Onder interne criminaliteit wordt verstaan: vernieling/sabotage, diefstal, fraude, automatiseringscriminaliteit en bedrijfsspionage. De eenheid van analyse is de individuele bedrijfsvestiging. Als achtergrondkenmerken zijn alleen branche, grootteklasse (aantal werknemers) en regio opgenomen.

Methode van dataverzameling

De SEB is een enquête onder een steekproef van bedrijfsvestigingen (in 1988 totaal circa 350.000). De steekproef is onderverdeeld naar branches (op basis van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI)). In totaal zijn ruim 1.250 bedrijfsvestigingen geënquêteerd; de respons bedroeg 48%; er was geen selectieve non-respons. Om de nauwkeurigheid van de uitkomsten te verbeteren, is herwogen naar branche, grootteklasse en regio.

Periodiciteit van de dataverzameling

Het onderzoek is (na een methodologisch vooronderzoek) met deze reikwijdte tot nu toe alleen in 1989 uitgevoerd. (Wel zijn incidenteel in bepaalde branches afzonderlijke, meer

gedetailleerde deelonderzoeken uitgevoerd, zoals in de detailhandel.) De onderzoeksuitkomsten hebben betrekking op het kalenderjaar 1988.

Relaties met andere informatiesystemen

Slachtofferenquêtes, en dus ook de SEB, vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit.

Beperkingen

De grootste beperking is het ontbreken van actuele gegevens vanwege het (tot nu toe) eenmalige karakter van het onderzoek met deze reikwijdte. Methodologische problemen bij dergelijk onderzoek onder bedrijven (en instellingen) liggen onder meer in de grote verscheidenheid in aard en omvang van diverse bedrijfsvestigingen, in de aard van de delicten waarmee verschillende branches te maken hebben, in de beschikbaarheid van de gevraagde informatie, en in de verscheidenheid van vestigingen als functionele commerciële, juridische, economische of andere eenheden binnen een bedrijf of onderneming. De vergelijkbaarheid met resultaten uit andere slachtofferenquêtes onder bedrijven (waaronder specifieke branches) is beperkt vanwege verschillen in (onder andere) de aard, detaillering, vraagformulering en -volgorde van de delicten.

Privacyaspecten

Aangezien er geen rapportage plaatsvindt naar individuele kenmerken van bedrijfsvestigingen of ondernemingen en de bestanden niet beschikbaar zijn voor derden, is op de gegevens uit de SEB geen privacyreglement voor derden van toepassing.

Eigenaar en beheer

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken (destijds) en Justitie door het Bureau Van Dijk en Van Soomeren BV (thans Van Dijk, Van Soomeren en Partners). Er is een uitgebreide rapportage (verkrijgbaar bij het onderzoeksbureau) en een beknopt samenvattend rapport (verkrijgbaar bij het ministerie van Justitie, directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid).

Toekomst

Er zijn voornemens om – al dan niet in gewijzigde vorm – dit onderzoek periodiek uit te voeren. In dit verband is juli 2000 in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Justitie een adviesrapport opgesteld inzake een te ontwikkelen Monitor Bedrijven en Instellingen (MBI).

7 Letsel Informatie Systeem

Algemeen

Het LIS is een door de Stichting Consument en Veiligheid ontwikkelde en beheerde registratie van alle patiënten die zich melden op een afdeling Spoedeisende Hulp (SEH) van zeventien ziekenhuizen verspreid over Nederland. Het WODC krijgt uit deze registratie alle gegevens van patiënten die slachtoffer zijn geworden van geweld. Dit systeem is operationeel sinds 1 januari 1997.

Informatiegebied

De registratie biedt de mogelijkheid om de volgende kenmerken van geweldsslachtoffers in beeld te brengen: geslacht, leeftijd, woonplaats van het slachtoffer, mogelijke relatie met de dader(s), maand, dag en tijdstip van het voorval, plaats van het voorval, aard van het gebruikte geweld en aard van het letsel.

Periodiciteit van de waarneming

Registratie vindt continu plaats.

Relaties met andere informatiesystemen

De door het WODC gebruikte informatie vormt een deelbestand van het volledige LIS.

Beperkingen

Het LIS is slechts een klein deel van het werkelijke aantal slachtoffers van geweldsmisdrijven in ons land: alleen slachtoffers met ernstig letsel die zich zelf bij de SEH melden van de zeventien ziekenhuizen, waarvan het verzorgingsgebied niet exact bekend is. Niet opgenomen zijn slachtoffers die geen medische hulp hebben gevraagd, slachtoffers aan wie door EHBO'ers en huisartsen eerste hulp is verleend, of slachtoffers met zodanig ernstig letsel dat zij direct moesten worden opgenomen in een ziekenhuis. Anderzijds hoeft de definitie van een geweldsdelict in het LIS niet overeen te komen met de strafrechtelijke definitie.

De steekproef is niet representatief voor de Nederlandse bevolking: van de slachtoffers in dit bestand woont 27% in Amsterdam; het aandeel vrouwen onder de Amsterdamse slachtoffers is substantieel groter.

Eigendom en beheer

Het LIS wordt beheerd door de Stichting Consument en Veiligheid.

Toekomst

Het LIS is sinds 1 januari 1997 operationeel.

8 De internationale gegevensbronnen

8.1 *International Crime Victims Survey*

De ICVS, een internationale slachtofferenquête, geeft informatie over delicten zoals door slachtoffers ondergaan. De enquête wordt gehouden onder auspiciën van het Nederlandse ministerie van Justitie, het Engelse Home Office en de United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute (UNICRI). De gegevens worden verzameld door middel van een telefonische enquête, met per land tussen de 1.000 en 4.000 respondenten. Circa twintig, voornamelijk westerse, geïndustrialiseerde landen doen mee aan de dataverzameling.

Informatiegebied

De enquête gaat over de ervaringen die mensen hebben met delicten. Slachtofferloze delicten komen per definitie niet voor. Er bestaat uit de aard van de zaak een verschil in definitie tussen de waarneming van het slachtoffer van het delict en de strafrechtelijke definitie ervan. Van de delicten registreert men de kenmerken: ondervonden misdrijf, zoals het soort misdrijf (autodiefstal, vandalisme, diefstal uit auto/huis, diefstal van fiets, inbraak, diefstal met geweld, geweldsmisdrijven, seksuele misdrijven); of het delict is aangegeven bij de politie; enzovoort. Als persoonskenmerken kent de ICVS variabelen als leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, maatschappelijke positie, informatie over preventiegedrag, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling

De ICVS is tot dusver afgenomen in de jaren 1989, 1992, 1996 en 2000.

Relaties met andere informatiesystemen

De ICVS is op te vatten als een onafhankelijk systeem. Er bestaat wel overlap met landelijke slachtofferenquêtes. Omdat het een enquêteonderzoek betreft, op basis van steekproeven in de afzonderlijke landen, bestaat er enige afhankelijkheid met de bestanden waaruit de steekproeven zijn getrokken. Vergelijking is mogelijk met (nationale en internationale) politiecijfers (omdat aangiftecijfers zijn opgenomen).

Beperkingen

De voornaamste beperking van de ICVS is dat niet alle delicten zijn opgenomen. Ook delicten zonder slachtoffer of met een bedrijf als slachtoffer, komen niet voor. Een bron van onzekerheid is voorts het geheugen van de respondent (weet deze de juiste gebeurtenissen te herinneren en deze ook juist in de tijd te plaatsen?); dat geldt ook bij binnenlandse slachtofferenquêtes.

Eigendom en beheer

De gegevens uit het ICVS zijn verkrijgbaar bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Leiden. Er is geen privacyreglement van toepassing op de ICVS.

Toekomst

Naar verwachting zal deze enquête ook in de toekomst om de drie à vier jaar uitgevoerd worden.

8.2 *European Sourcebook*

Het European Sourcebook bestaat uit een database en een publicatie, waarin een zo compleet mogelijk beeld van de gehele strafrechtsketen gegeven wordt. Tot dusver zijn 36 landen in het European Sourcebook opgenomen. Aan de hand van door elk land afzonderlijk ingevulde vragenlijsten wordt de database gemaakt. Waarop de gegevens gebaseerd zijn, is van land tot land verschillend: sommige landen leveren hun informatie aan op basis van primaire bronsystemen, andere aan de hand van statistische publicaties. Er wordt geen steekproef getrokken.

Informatiegebied

Het informatiegebied omvat in principe de gehele strafrechtsketen, inclusief slachtoffer-enquêtes. In de praktijk ligt de nadruk op de gegevens vanaf opsporing tot en met tenuitvoerlegging. Meestal betreft de registratie het aantal misdrijven per delictsoort, vaak ook leveren de landen informatie over aantallen veroordelingen en aantallen gedetineerden. De delictcategorieën zijn moord en doodslag, mishandeling, verkrachting, diefstal met geweld, diefstal, autodiefstal, fietsendiefstal, inbraak, en drugsdelicten. Als persoonskenmerken worden gegevens over geslacht, meerder- en minderjarigheid en het al dan niet vreemdeling-zijn verzameld. Ook zijn er gegevens over bijvoorbeeld de soort opgelegde straf.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens in het European Sourcebook zijn per jaar, en beslaan de periode 1990-1996.

Beperkingen

De gegevensverzameling is beperkt tot Europese landen. Ook het direct vergelijken is lastig, aangezien strafrechtssystemen op nogal cruciale punten van elkaar kunnen verschillen. Een ander punt is de verschillende wijze van aanleveren van de gegevens: sommige landen baseren hun informatie op feitelijke registraties, andere gebruiken criminele statistieken. Geprobeerd is dit zo veel mogelijk te verhelpen door vaste definities te geven van een aantal goed omschreven delictcategorieën. Ook zijn er nogal wat

lacunes in de berichtgeving. Wel kunnen goed trends in verschillende landen met elkaar vergeleken worden, aangezien het om dezelfde periode van zeven jaar gaat.

Eigendom en beheerder

De eigenaar en beheerder van het European Sourcebook is de European Committee on Crime Problems (CDPC) van de Raad van Europa.

Toekomst

Inmiddels wordt gewerkt aan een volgende editie van het European Sourcebook. Deze zal naar verwachting in 2003 uitkomen en gegevens bevatten over de periode 1995-2000.

8.3 *SIBa Internationale database*

In de SIBa Internationale database worden van twaalf landen enkele gegevens over de strafrechtsketen (voornamelijk over opsporing) bijgehouden. De basis vormen officiële statistische publicaties van Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Engeland en Wales, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Italië, de Verenigde Staten, Japan.

Informatiegebied

De informatie die in de SIBa Internationale database is verzameld, heeft voornamelijk betrekking op de geregistreeerde criminaliteit, op zaaksniveau. De delictcategorieën zijn geweld en vermogen. Overige informatie betreft het aantal gedetineerden en ophelderingspercentages.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens hebben betrekking op de jaren 1980-1999.

Relaties met andere systemen

Er zijn geen directe relaties met andere systemen.

Beperkingen

Als beperkingen van het systeem kunnen het kleine aantal variabelen en het kleine aantal landen gezien worden. Geprobeerd is de kwestie van de internationale vergelijkbaarheid zo veel mogelijk te verhelpen door de cijfers van de verschillende publicaties op een eenduidige manier te interpreteren (zoals welke delicten zijn 'geweld', welke 'vermogen'). Hoewel soms niet alle jaren van een land aanwezig zijn, is de informatie per jaar meestal wel volledig. De vergelijkbaarheid is waarschijnlijk groter dan in het European Sourcebook en er zijn gegevens over een langere periode, namelijk vanaf 1980 in plaats van 1990.

Eigendom en beheer

Eigenaar en beheerder is de afdeling SIBa van het WODC.

Toekomst

Het systeem wordt voortdurend bijgewerkt (afhankelijk van het beschikbaar komen van statistische publicaties). Onderzocht wordt thans hoe het systeem uit te breiden met bijvoorbeeld gegevens over vervolging en berechting. Ook wordt gezocht naar statistische publicaties van andere dan de twaalf genoemde landen.

9 De WODC-Strafrechtmonitor

De WODC-Strafrechtmonitor (SRM) is een periodiek dossieronderzoek naar de achtergronden van de strafrechtspleging. In deze publicatie is informatie uit de monitor benut in enkele 'boxen'. De basis is het strafdossier in de archieven van de parketten, met informatie van de aangifte van een delict bij de politie tot en met de afdoening in eerste aanleg van de zaak door OM of rechter. Voor deze publicatie zijn de steekproefgegevens van alle afgedane strafzaken uit 1993 geanalyseerd. De steekproef uit 1993 omvat 635 strafzaken, afkomstig uit achttien arrondissementen (slechts een klein arrondissement ontbreekt). De misdrijven zijn ingedeeld in vier hoofdcategorieën, gerubriceerd naar zwaarste strafdreiging: vermogensdelicten, agressie tegen personen, vernieling, misdrijven tegen de openbare orde en drugsdelicten. Andersoortige misdrijven kunnen voorkomen in combinatie hiermee. Door herweging van delictsoorten kan een landelijk representatief beeld van de in eerste aanleg afgedane criminaliteit worden gegenereerd. Het COMPAS-systeem vormt de basisregistratie van waaruit de steekproef is getrokken. De inhoud van het dossier (volledigheid, enzovoort) is bepalend voor de informatie (betrouwbaarheid, enzovoort) die verzameld kan worden. De analyse is zo veel mogelijk gestandaardiseerd, inclusief betrouwbaarheidscontroles.

Informatiegebied

De SRM levert informatie op over vier gebieden: gepleegde delicten, verdachte, procesgang en eventueel slachtoffer. In het kwantitatieve gedeelte worden gegevens verzameld over de belangrijkste kenmerken van de zaak: wetsartikel (van het zwaarst bedreigde delict), aantal gevoegde zaken, aantal delicten op de dagvaarding, overzicht van aantal en aard van de gepleegde delicten volgens het pv van de politie. De dadergegevens betreffen geboortedatum, woonsituatie, etnische achtergrond, dagelijkse activiteiten, verslaving, enzovoort. De strafrechtelijke route betreft: sepot, transactie of, als de zaak voorkomt, eis in eerste aanleg; gvo of voorlopige hechtenis, beslissingen van de rechter zoals niet-ontvankelijkheid van het OM, nietigverklaring van de dagvaarding of onbevoegdheid van de rechtbank. De aard en de inhoud van de rechterlijke uitspraak zijn uitgebreid opgenomen. Van eventuele slachtoffers zijn gegevens opgenomen over achtergrond, letsel en de relatie tussen dader en slachtoffer.

Er is veel informatie beschikbaar over de verschillende soorten van delicten: pleegdatum/-data, pleegplaats, hoe ter kennis van politie, ooggetuige(n), eventuele mededaders,

voltooid of poging, en proceshouding van de verdachte; indien van toepassing voorts geweld- en/ of wapengebruik, letsel en (braak)schade. Het kwalitatieve gedeelte bevat een uitgebreide casusbeschrijving, waarin details over een zaak beschreven worden, die niet of nauwelijks te kwantificeren zijn. Als voorbeeld kan een briefwisseling tussen verdachte en slachtoffer dienen.

Periodiciteit van de dataverzameling

Tot dusver zijn twee dataverzamelingsrondes geweest: 1993 en 1995. Vooralsnog zijn de gegevens over 635 strafzaken uit 1993 beschikbaar. Wanneer er een aantal dataverzamelingsrondes achter de rug is, kunnen tijdreeksen worden opgesteld.

Relaties met andere informatiesystemen

Een deel van de informatie die in de SRM wordt opgenomen, komt ook voor in andere bronnen, zoals het HKS en Rapsody. De SRM vormt een aanvulling op bestaande informatiesystemen: Rapsody, het HKS, standaardregistraties zoals de CBS-statistieken. Deze bevatten per zaak of per feit slechts enkele relevante gegevens. Met de SRM kan dieper en breder onderzoek plaatsvinden.

Beperkingen

De informatie in de SRM heeft alleen betrekking op strafzaken die ingeschreven zijn bij het OM. Er kunnen dus geen uitspraken gedaan worden over zaken die bij de politie zijn gebleven en niet aan het OM zijn voorgelegd. Verder speelt de betrekkelijk geringe omvang van de steekproef nog een rol. Een derde beperking van de SRM is de actualiteit van de informatie. Op pragmatische gronden is gekozen voor een steekproef uit zaken die drie jaar eerder zijn afgedaan: de kans is dan immers groter dat de getrokken zaak onherroepelijk is geworden en terug te vinden is in de archieven van de parketten. Bij een kortere periode zou een substantieel deel van de zaken, waarbij de verdachte bijvoorbeeld in hoger beroep ging, gemist moeten worden.

Eigendom en beheer

Het WODC is eigenaar en beheerder van de informatie. De SRM valt onder de Wet op de Persoonsregistratie (WPR). Een privacyreglement is aangemeld bij de Registratiekamer.

Toekomst

Naarmate het bestand van de SRM in omvang toeneemt, zal het aantal toepassingen van de monitor toenemen: ten behoeve van voor exploratief en kwalitatief georiënteerd onderzoek, kwantitatief, toetsend onderzoek, onderzoek naar straftoemeting, beschrijving van dadergroepen, analyse van ontwikkelingen in het strafrecht, enzovoort.

Begrippenlijst

Tenzij uitdrukkelijk anders aangegeven, betreffen de navolgende omschrijvingen alleen de strafrechtelijke context.

Afdoening door het Openbaar Ministerie

Beslissing van het Openbaar Ministerie over de afhandeling van een op het parket ingeschreven strafzaak. De belangrijkste OM-afdoeningen zijn het sepot en de transactie. Dit zijn in principe zgn. eindbeslissingen, d.w.z. dat de verdachte niet (verder) vervolgd zal worden voor de in deze zaken vermelde strafbare feiten. Ook kan het OM de zaak naar een ander parket overdragen of samen met een of meer andere zaken gevoegd aan de rechter voorleggen. Voegingen en overdrachten zijn geen eindbeslissingen.

Soms wordt ook de beslissing van het OM om tot dagvaarding van de verdachte over te gaan tot de OM-afdoeningen gerekend.

Afdoening door de rechter

Beslissing van de rechter over een aan de rechter voorgelegde zaak. Het gaat hierbij eerst om de ongeldigheid van de dagvaarding, de onbevoegdheid tot kennisname van het strafbare feit, de niet-ontvankelijkheid van het OM en de aanwezigheid van redenen tot schorsing van de vervolging. Als één van deze situaties zich voordoet, spreekt de rechter zich (nog) niet uit over de zaak zelf. Formeel gaat het hier dan ook niet om eindbeslissingen: er kan opnieuw worden gedagvaard, de zaak kan aan een welbevoegde rechter worden voorgelegd (als die er is) en de schorsing kan worden opgeheven.

Alleen als geen van de vier genoemde situaties zich voordoet spreekt de rechter zich over de zaak uit. De rechter kan dan besluiten tot vrijspraak of afwezigheid van alle schuld, of overgaan tot schuldigverklaring van de verdachte met oplegging van de op het feit gestelde straf of maatregel. Dit zijn in principe eindbeslissingen: de zaak is geëindigd en de uitspraak van de rechter kan alleen worden aangetast door het aanwenden van de toepasselijke rechtsmiddelen.

Antecedent

Voorafgaand feit (omstandigheid, handeling, uitspraak enz.) met betrekking tot de gevolgen of gevolgtrekkingen die eruit voortvloeien of waartoe het aanleiding geeft, of waarnaar b.v. een gelijksoortig feit beoordeeld kan worden (Van Dale). In hoofdstuk 3 (paragraaf 3.6) wordt een andere definitie gehanteerd. Het HKS bevat zowel de aangiftegegevens van misdrijven, als de persoonsgegevens van de verdachten daarvan. Tegen een verdachte kunnen een of meer processen-verbaal zijn opgemaakt. Een tegen een verdachte opgemaakt proces-verbaal wordt in de HKS-analyse aangeduid met de term 'antecedent'.

Arrest

- 1 Benaming van de uitspraken van de Hoge Raad en de gerechtshoven, vergelijkbaar met vonnissen van de arrondissementsrechtbanken en kantongerechten.
- 2 Tot 1 september 1995 de op één na zwaarste straf in het jeugdstrafrecht. De maximale duur van de arreststraf bedroeg 14 dagen, het minimum was 4 uur. De arreststraf werd als regel ten uitvoer gelegd in een tuchtchool, maar dat kon ook elders.

Arrestant

Iemand die door de politie is aangehouden en is overgebracht naar een plaats voor verhoor (politiebureau). Doorgaans in het kader van aanhouding en in verzekeringstelling, maar ook zij die na te zijn ontlucht uit een penitentiaire inrichting en zij die met het oog op tenuitvoerlegging van een al dan niet vervangende vrijheidsstraf door de politie worden aangehouden, worden tot de arrestanten gerekend tot het moment dat zij (weer) in een penitentiaire inrichting zijn opgenomen.

Arrondissementsrechtbank

Rechtscollege dat in eerste aanleg kennis neemt van alle misdrijven waarvoor niet een andere rechter is aangewezen, alsmede van enkele specifiek aangeduide overtredingen. Daarnaast nemen zij in hoger beroep kennis van de daarvoor vatbare vonnissen door de kantonrechters in strafzaken in eerste aanleg gewezen. Er zijn in Nederland negentien arrondissementsrechtbanken. Wordt korthedshalve ook wel aangeduid met 'de rechtbank'.

Behandelinrichting

Een van de twee onderscheiden typen van justitiële jeuginrichtingen. Rijksinrichting of particuliere inrichting voor opvoeding en verzorging of voor buitengewone behandeling voor jeugdigen. Behoudens enkele andere categorieën van jeugdigen, worden hier jeugdigen opgenomen aan wie door de strafrechter de maatregel "plaatsing in een inrichting voor jeugdigen" is opgelegd. (Tot 1-9-95: plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (pibb) of jeugd-tbr). Het tweede type is de opvanginrichting.

Beleidssepot

Beslissing van het Openbaar Ministerie om niet tot (verdere) vervolging over te gaan op gronden aan het algemeen belang ontleend, hoewel de zaak wel tot een schuldigverklaring zou kunnen leiden. Dus niet omdat men de zaak 'niet rond krijgt' (technisch sepot).

Cassatie, in cassatie gaan

Gewoon rechtsmiddel dat in daartoe in aanmerking komende gevallen door partijen kan worden ingesteld tegen handelingen, arresten, vonnissen en beschikkingen van gerechtshoven, arrondissementsrechtbanken en kantongerechten. Daarnaast kan de procureur-generaal bij de Hoge Raad kan een eis tot 'cassatie in het belang der wet' instellen. Tegen arresten van de Hoge Raad is cassatie niet mogelijk. Cassatie niet mogelijk zolang een ander gewoon rechtsmiddel (verzet of hoger beroep) openstaat of heeft opengestaan. Bij toewijzen van de eis in cassatie vernietigt de Hoge Raad de bestreden handeling, uitspraak of beschikking wegens schending van het recht of verzuim van vormen, voorzover die leiden tot nietigheid. De feiten zelf staan niet meer ter discussie. Tenzij zulks

apert overbodig is, wordt de zaak dan verwezen of teruggewezen om opnieuw recht te doen met inachtneming van het arrest van de Hoge Raad.

Dagvaarding

Officieel geschrift waarbij de verdachte wordt medegedeeld wanneer en bij welk gerecht een zaak tegen hem of haar ter terechtzitting wordt behandeld. De dagvaarding bevat naast een opgave van de door het Openbaar Ministerie op te roepen getuigen en deskundigen ook de tenlastelegging: een opgave van het (de) te behandelen strafbare feit(en) waarvan betrokkene wordt verdacht.

De dagvaarding wordt betekend door uitreiking van een gerechtelijk schrijven, doorgaans door de post. In bijzondere (spoedeisende) gevallen kan de dagvaarding door de politie worden uitgereikt. Indien de verdachte in verband met een strafzaak rechtens van zijn vrijheid is beroofd, geschiedt de uitreiking door personeel van de inrichting waar hij/zij verblijft.

Delict

Strafbaar feit: een gedraging of complex van gedragingen waarop een strafbepaling uit het Wetboek van Strafrecht of een andere wet van toepassing is of kan zijn. In de Nederlandse wetgeving worden twee soorten delicten onderscheiden: misdrijven en overtredingen.

Dwangmiddelen

Een breed scala van strafprocesrechtelijke bevoegdheden om – anders dan door tenuitvoerlegging van straf – inbreuk te maken op rechten en vrijheden van bijzondere personen, met name van verdachten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen algemene dwangmiddelen, die gedurende het hele verloop van het strafproces kunnen worden toegepast, en bijzondere dwangmiddelen, die alleen kunnen worden toegepast in de fase van het strafproces waarvoor zij zijn toegekend.

Enkelvoudige kamer

Alleensprekende rechter, in tegenstelling tot de meervoudige kamer, die uit meer rechters bestaat. Kantonrechters in strafzaken vormen altijd een enkelvoudige kamer. Bij de arrondissementenrechtbanken kent men de politierechter, de economische politierechter en de kinderrechtbank als enkelvoudige kamer. Ook bij de gerechtshoven en de Hoge Raad worden in bijzondere, door de wet bepaalde gevallen, enkelvoudige kamers geformeerd.

Formele capaciteit

Geeft aan hoeveel personen in een inrichting kunnen worden opgenomen. Ruimten die bestemd zijn voor het ondergaan van disciplinaire maatregelen door de inrichtingsbevolking (zoals straf- en isoleercellen) worden bij het bepalen van de formele capaciteit niet meegerekend.

Gedetineerde

Persoon ten aanzien van wie de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een vrijheidsbenemende maatregel in een penitentiaire inrichting plaatsvindt.

Gerechtigd vooronderzoek (gvo)

Fase in de vervolging waarin, om de zaak tot klaarheid te kunnen brengen, verdergaande bevoegdheden nodig zijn dan die de officier van justitie ten dienste staan, maar die de rechter-commissaris in strafzaken wel heeft. Het gerechtelijk vooronderzoek staat dan ook onder leiding van de rechter-commissaris. Het gvo wordt doorgaans ingesteld op vordering van de officier van justitie, maar ook de verdachte kan er om vragen, terwijl de rechter-commissaris ook ambtshalve tot het instellen van een gvo kan overgaan.

Gerechtshof

Rechtscollege dat het hoger beroep behandelt tegen de daarvoor vatbare vonnissen die in eerste aanleg door de arrondissementsrechtbanken in zijn rechtsgebied zijn gewezen. Er zijn vijf gerechtshoven in Nederland. Wordt kortheidshalve ook wel met 'het hof' aangeduid.

Gevangenis

Penitentiaire inrichting voor de opnemings van personen die tot een vrijheidsstraf zijn veroordeeld. Tot de inwerkingtreding van de Penitentiaire Beginselenwet (1-1-99) uitsluitend voor gevangenisstraffen (en, op verzoek van de gevangene, aansluitende vervangende hechtenis). Tot gevangenisstraf veroordeelden aan wie tevens de maatregel van terbeschikkingstelling met bevel tot verpleging van overheidswege is opgelegd, kunnen na het einde van de vrijheidsstraf in een gevangenis verblijven, zolang opname in de voor hen bestemde plaats niet mogelijk is.

Gevangenisstraf

Soort vrijheidsstraf. Was oorspronkelijk van een zwaarder karakter dan de andere vrijheidsstraf: hechtenis. Thans zijn de verschillen echter gering. De gevangenisstraf is levenslang of tijdelijk. De minimale duur van de tijdelijke gevangenisstraf is één dag, het maximum is vijftien jaar. Onder bepaalde strafverzwarende omstandigheden kan dit maximum worden verhoogd tot ten hoogste twintig jaar. Tot 1-1-99 werd gevangenisstraf in principe in de gevangenis ondergaan.

Halt (Het alternatief)

Lik-op-stukbenadering van jeugdigen die voor het eerst met de politie in aanraking komen bij enkele vormen van lichte criminaliteit. Door een bepaalde opdracht uit te voeren wordt er geen strafrechtelijk gevolg aan het vergrijp verbonden.

Hechtenis

Soort vrijheidsstraf. Was oorspronkelijk van een lichter karakter dan de andere vrijheidsstraf: gevangenisstraf. Thans zijn de verschillen echter gering. De duur van de hechtenis is minimaal één dag en maximaal één jaar. Onder bepaalde strafverzwarende omstandigheden kan dit maximum worden verhoogd tot ten hoogste één jaar en vier maanden. Er bestaan ook nog voorlopige hechtenis en vervangende hechtenis. Tot 1-1-99 werd hechtenis (ongeacht de duur) in een huis van bewaring ondergaan.

Heenzending

Ontslag uit voorlopige hechtenis door het Openbaar Ministerie van personen bij wie wel gronden voor een bevel tot voorlopige hechtenis aanwezig blijven, maar worden vrijge-

laten omdat de (onvoldoende) celcapaciteit beschikbaar moet blijven voor zwaardere gevallen. Geschied(t)(de) soms al voordat tot tenuitvoerlegging van het bevel tot bewaring wordt overgegaan, terwijl soms ook van het vorderen van een bevel tot voorlopige hechtenis wordt (werd) afgezien.

Hoge Raad der Nederlanden

In burgerlijke zaken en strafzaken het hoogste rechtsprekende orgaan in Nederland. Neemt kennis van (en behandelt) de eis tot cassatie tegen de daarvoor vatbare handelingen, uitspraken en beschikkingen van lagere rechtsprekende organen. Neemt tevens in eerste en laatste aanleg van ambtsmisdrijven en ambtsovertredingen van begaan door leden van de Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen. Wordt korthedshalve ook wel aangeduid als Hoge Raad.

Hoger beroep

Gewoon rechtsmiddel dat voor partijen openstaat tegen daarvoor vatbare vonnissen van arrondissementsrechtbanken en kantongerechten in eerste aanleg geweest. Het hoger beroep tegen vonnissen van de arrondissementsrechtbanken wordt behandeld door het gerechtshof binnen welks rechtsgebied de rechtbank ligt. Het hoger beroep tegen vonnissen van de kantongerechten wordt behandeld door de arrondissementsrechtbank binnen welks rechtsgebied de het kantongerecht ligt.

Huis van bewaring

Penitentiaire inrichting voor de tenuitvoerlegging van vrijheidstraffen, voorzover het strafrestant bij het onherroepelijk worden van het vonnis niet meer bedraagt dan drie maanden en degenen ten aanzien van wie een vrijheidsstraf wordt ten uitvoer gelegd en die in afwachting zijn van plaatsing in een gevangenis of penitentiaal programma. Daarnaast inrichting voor tenuitvoerlegging van preventieve en vervangende hechtenis, voor vreemdelingenbewaring, voor het huisvesten van gegijzelden en voor het opnemen van tbs-gestelden met dwangverpleging en andere personen die krachtens een rechterlijk bevel of door het openbaar gezag van hun rechtens van hun vrijheid zijn benomen en voor wie geen andere plaats is aangewezen of voor zolang opname in de voor hen bestemde plaats niet mogelijk is.

Tot de inwerkingtreding van de Penitentiaire Beginselenwet per 1-1-99 was het huis van bewaring de aangewezen plaats voor het ondergaan van hechtenis (ongeacht de duur), militaire detentie en voor opnemings van de hierboven genoemde andere categorieën van personen.

Inverzekeringstelling

Vrijheidsbeneming gedurende een termijn van ten hoogste drie dagen, bij dringende noodzakelijkheid eenmaal voor ten hoogste drie dagen te verlengen. Vindt doorgaans plaats op het politiebureau. Is alleen mogelijk als er sprake is van ernstige bezwaren tegen de verdachte en deze verdacht wordt van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. (Tot 1-10-94 was de maximumduur van de inverzekeringstelling tweemaal twee dagen.)

Kantongerecht

Rechtscollege dat in eerste aanleg kennis neemt van het misdrijf stroperij (art. 314 Sr) indien de verdachte bij de aanvang van de vervolging tenminste 18 jaar is, en van alle overtredingen waarvan de kennisneming niet aan een andere rechter is opgedragen. Er zijn thans 61 kantongerechten in Nederland.

Meerderjarige verdachte

Verdachte die ten tijde van het plegen van het delict 18 jaar of ouder is.

Meervoudige kamer

Kamer van een gerecht die uit ten minste drie rechters bestaat. De meervoudige kamer bij de arrondissementsrechtbanken en de gerechtshoven behandelt de strafzaken die niet door een enkelvoudige kamer worden behandeld.

Melding

Kennisgeving aan de politie dat er (vermoedelijk) een delict heeft plaatsgevonden. De melding kan mondeling, schriftelijk, telefonisch of op andere wijze plaatsvinden. Het melden geschiedt veelal door of namens het slachtoffer of door een getuige.

Minderjarige verdachte

Verdachte die ten tijde van het plegen van het delict de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt.

Misdrijven

Categorie van strafbare feiten welke in het algemeen ernstiger worden geacht dan de andere categorie die wordt aangeduid als overtredingen. Misdrijven kunnen in het algemeen strenger worden bestraft dan overtredingen. De wet bepaalt of een strafbaar feit als misdrijf of overtreding moet worden aangemerkt. Op enkele uitzonderingen na worden misdrijven in eerste aanleg behandeld door de arrondissementsrechtbanken.

Ondertekend document

Door de politie opgesteld schriftelijk document terzake van een delict. Veelal gaat het om een proces-verbaal van aangifte dat door de aangever is ondertekend, maar het kan ook gaan om andere documenten.

Ontslag van (alle) rechtsvervolging

Uitspraak van de rechter die volgt als het door het OM ten laste gelegde wel bewezen wordt verklaard, maar dat dit niet een strafbaar feit is of dat de dader niet strafbaar is voor dat feit.

Ontvluchting

Zich onttrekken aan detentie uit een inrichting of tijdens vervoer van of naar de inrichting.

Openbaar Ministerie

Onderdeel van de rechterlijke macht dat is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en enkele andere bij de wet vastgestelde taken. In het bijzonder gaat het om de opsporing en vervolging van strafbare feiten en het ten uitvoer leggen van vonnissen in strafzaken.

Opgehelderd misdrijf

Misdrijf waarbij tenminste één verdachte bij de politie bekend is, ook al is deze voortvluchtig of ontkent hij het feit te hebben gepleegd.

Ophelderingspercentage

Het percentage van de delicten waarvoor door de politie (of andere opsporingsdienst) proces-verbaal is opgemaakt dat is opgehelderd. Ophelderingspercentages worden ook voor afzonderlijke (categorieën van) delicten berekend.

Opvanginrichting

Een van de twee typen van justitiële jeugdinrichtingen. Rijksinrichting of particuliere inrichting voor het ondergaan van voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten en voor de tenuitvoerlegging van jeugddetentie. Daarnaast is de opvanginrichting ook aangewezen voor vreemdelingenbewaring voor minderjarigen en voor het huisvesten van jongeren die wachten op plaatsing in een behandelinrichting (het andere type justitiële jeugdinrichting).

Overdracht

Het Openbaar Ministerie bij een bepaald gerecht gaat over tot overdracht van een zaak aan het Openbaar Ministerie bij een ander gerecht indien het van oordeel is dat het 'eigen' gerecht niet bevoegd is over de zaak te oordelen, of indien de beslissing tot vervolging en berechting naar het oordeel van het OM beter bij dat andere, eveneens bevoegde, gerecht kan plaatsvinden. Ook kan overdracht naar een buitenlands gerecht plaatsvinden.

Overtredingen

Categorie van strafbare feiten welke in het algemeen minder ernstig worden geacht dan de misdrijven. Overtredingen kunnen in het algemeen minder streng worden bestraft dan misdrijven. De wet bepaalt of een strafbaar feit als misdrijf of overtreding moet worden aangemerkt. Op enkele uitzonderingen na worden overtredingen in eerste aanleg behandeld door de kantongerechten.

Penitentiaire inrichting

Verzamelnaam voor gevangenissen en huizen van bewaring.

Plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling

Strafrechtelijke maatregel voor jeugdigen. Kon tot 1-9-1995 worden opgelegd. Sinds die tijd vervangen door de maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (PIJ). De maatregel kon worden opgelegd wanneer de verdachte niet strafbaar was vanwege ontoerekeningsvatbaarheid door een gebrekkige psychische ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestvermogens. Dit is thans één van de gronden voor het opleggen van de maatregel PIJ.

Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ)

Strafrechtelijke maatregel voor jeugdigen sinds 1-9-1995. Behalve in het geval van niet strafbaarheid van de verdachte door ontoerekeningsvatbaarheid, kan de maatregel ook worden opgelegd in andere gevallen waarbij sprake is van een gebrekkige psychische ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens. De maatregel kan alleen

worden opgelegd indien er sprake is van een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en de veiligheid van anderen (of de algemene veiligheid van personen of goederen) dit vereist. De maatregel is gericht op een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de verdachte. De maatregel geldt voor de tijd van twee jaar, maar deze tijd kan onder voorwaarden nog met ten hoogste twee maal twee jaar worden verlengd.

Politie

Overheidsorgaan dat belast is met de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven. In het verband van deze publicatie gaat het hierbij vooral om de opsporing van strafbare feiten.

Proces-verbaal (pv)

Ambtsedig opgemaakte schriftelijke weergave van het voorgevallene. Bij de politie gaat het vooral om processen-verbaal van aangifte, van het verhoor van verdachten en het horen van getuigen en deskundigen. Ook van het gerechtelijk vooronderzoek en de terechtzitting wordt proces-verbaal opgemaakt.

Rechter

Lid van een arrondissementsrechtbank. Er zijn 'gewone' rechters, kinderrechters, politie-rechters en economische politierechters. Ook: verzamelterm voor alle met rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren.

Rechterlijke macht

Verzamelnaam voor de leden van het Openbaar Ministerie en de met de rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren, zoals kantonrechters, rechters bij de arrondissementsrechtbanken, raadsheren bij de gerechtshoven en de Hoge Raad en de presidenten en vice-presidenten van de verschillende rechtscolleges.

Rechtsmiddel

Alleen door het aanwenden van rechtsmiddelen kan men tegen uitspraken en beschikkingen van een gerecht opkomen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen gewone rechtsmiddelen (verzet, hoger beroep, cassatie tegen uitspraken en hoger beroep en bezwaarschrift tegen beschikkingen) en buitengewone rechtsmiddelen (cassatie in het belang der wet en herziening tegen uitspraken). De wet bepaalt wie onder welke voorwaarden welk rechtsmiddel kan aanwenden.

Reclassering

Instantie die zich ten doel stelt door haar inspanningen een aantoonbare bijdrage te leveren aan de herinpassing van reclasseringscliënten in de samenleving. Daarmee wordt tevens beoogd herhaling van strafbaar gedrag te voorkomen. Dit doet zij door onderzoek en rapportage omtrent de persoon en omstandigheden van de verdachte of veroordeelde, het opstellen van plannen van aanpak om de gestelde doelen te bereiken, het uitoefenen van begeleiding en toezicht tijdens de uitvoering daarvan en het toezicht op de uitvoering van taakstraffen.

Schikking

Regeling waarbij, indien de verdachte aan de in het schikkingsvoorstel gestelde voorwaarden voldoet, het recht tot strafvervolgning vervalt. Wordt ook aangeduid als transactie.

De wet bepaalt in welke gevallen door wie een schikkingsvoorstel gedaan kan worden en welke voorwaarden daarbij kunnen worden gesteld. De meest gestelde voorwaarde is het betalen van een geldsom aan de staat. De andere voorwaarden betreffen afstand van in beslag genomen voorwerpen, overgave van voorwerpen die vatbaar zijn voor verbeurdverklaring overgave van het wederrechtelijk verkregen voordeel en gehele of gedeeltelijke vergoeding van de toegebrachte schade. Wordt door sommige strafrechtjuristen gezien als een bijzondere vorm van het niet in de wet geregelde voorwaardelijk sepot.

Schuldigverklaring

Uitspraak van de rechter waarbij het bewezen verklaarde is ten laste gelegd, dit een strafbaar feit is en de verdachte daarvoor strafbaar is.

Sepot

Beslissing van het Openbaar Ministerie om de verdachte niet of niet verder te vervolgen voor de in de beslissing genoemde (strafbare) feiten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen technische sepots en beleidssepots.

Slachtoffer

Persoon of instantie tegen wie het strafbare feit is gericht of die de gevolgen van het strafbare feit rechtstreeks heeft ondervonden.

Staande magistratuur

De leden van het Openbaar Ministerie. Wordt zo genoemd omdat zij tijdens de terechtzitting staande het woord voeren.

Strafduur

Duur van de door de rechter opgelegde vrijheidsstraf. Soms wordt alleen de duur van het onvoorwaardelijke deel van de vrijheidsstraf bedoeld, waarbij geen rekening gehouden wordt met aftrek wegens voorarrest en vervroegde invrijheidstelling. Worden deze wel in aanmerking genomen dan spreekt men wel van de 'werkelijke strafduur', dat wil zeggen de tijd die veroordeelde na de uitspraak van de rechter van zijn vrijheid is (blijft) ontnomen.

Strafrechtspleging

Al wat te maken heeft met de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten en het ten uitvoer leggen van vonnissen, arresten en beschikkingen terzake van strafbare feiten. Soms wordt het begrip beperkt er uitgelegd en betreft het alleen de handelingen van het Openbaar Ministerie en de rechter in een strafzaak.

Strafzaak

In het algemeen: een aan het Openbaar Ministerie ter (verdere) afhandeling voorgelegd proces-verbaal tegen één verdachte wegens een of meer strafbare feiten. Door voeging van strafzaken ontstaat één nieuwe zaak, bestaande uit de oorspronkelijk afzonderlijke zaken.

Technisch sepot

Beslissing van het Openbaar Ministerie waarbij wordt afgezien van (verdere) vervolging omdat men de zaak tegen de verdachte 'niet rond krijgt' en er dus geen schuldigverklaring kan volgen. De andere sepots zijn de beleidssepots.

Terbeschikkingstelling (tbs)

Maatregel die door de rechter kan worden opgelegd indien er bij de verdachte tijdens het plegen van een misdrijf sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens, zonder dat hij niet strafbaar is omdat het feit hem niet kan worden toegerekend. Tbs kan alleen worden opgelegd bij door de wet aangeduide misdrijven. In het algemeen gaat het om misdrijven waarop een gevangenisstraf van tenminste vier jaar is gesteld, maar er zijn ook nog enkele specifiek aangewezen misdrijven. Voorts moet de veroordeelde gevaar opleveren voor anderen of voor de algemene veiligheid van personen of goederen.

Transactie

Zie schikking.

Verdachte

Voor het begin van de vervolging is de verdachte een persoon tegen wie uit feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit. Daarna is de verdachte degene tegen wie de vervolging is gericht.

Vervroegde invrijheidstelling (VI)

Het vervroegd in vrijheidstellen van een tot vrijheidsstraf veroordeelde volwassene wanneer bij een onvoorwaardelijk deel van de vrijheidsstraf van ten hoogste een jaar een half jaar plus een derde van de rest is verstreken. Wanneer het onvoorwaardelijk deel langer is dan een jaar vindt de vervroegde invrijheidstelling plaats nadat tweederde van de tijd is verstreken. De VI geschiedt van rechtswege, maar onder bepaalde voorwaarden kan de VI op vordering van het Openbaar Ministerie worden uitgesteld of achterwege gelaten. (Tot 1-1-1987 gold een regeling van voorwaardelijke invrijheidstelling)

Voeging ter berechting/voeging ter zitting

Loopt tegen een verdachte meer dan een strafzaak tegelijk (en zijn tegen hem dus onder verschillende parketnummers zaken aanhangig), dan kan het Openbaar Ministerie die zaken 'ter berechting voegen', waarbij het uit elk van die zaken een of meer feiten ten laste legt.

Bij de 'voeging ter zitting' vindt hetzelfde plaats, alleen op een ander tijdstip, namelijk wanneer tegen dezelfde verdachte in een andere zaak reeds een dagvaarding is uitgegaan. De dagvaarding in de gevoegde zaak roept de verdachte op tegen dezelfde dag en tijd als in de eerste dagvaarding. Ook kan de voeging nog plaatsvinden na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting tot het requisitoir van het Openbaar Ministerie. De rechter beslist ter zitting of tot gevoegde behandeling van de zaken wordt overgegaan.

Voeging ad informandum

Het Openbaar Ministerie kan ook een strafzaak 'ad informandum voegen' bij een andere, waarin al een dagvaarding tegen dezelfde verdachte is uitgebracht of nog zal worden uitgebracht, zonder die dagvaarding aan te vullen. Bij voeging ad informandum worden de gevoegde zaken, anders dan bij een sepot, wel aan de rechter voorgelegd, die ze bij het vaststellen van de strafmaat laat meewegen.

Voorwaardelijke invrijheidstelling jeugdigen

De rechter die de straf jeugddetentie heeft opgelegd kan te allen tijde de jeugdige voorwaardelijk, met een proeftijd van ten hoogste twee jaar, in vrijheid stellen.

Vonnis

Uitspraak van de rechtbank ter terechtzitting die als eindbeslissing in een strafzaak geldt. Overigens betekent het wijzen van een vonnis niet altijd het definitieve einde van de zaak. Wanneer bijvoorbeeld de rechtbank de dagvaarding nietig verklaart kan het OM een opnieuw dagvaarden. Wanneer de rechtbank zich onbevoegd acht kan het OM de zaak bij de wel bevoegde rechter (als die er is) aanbrengen, etc. Ook het aanwenden van rechtsmiddelen leidt tot een vervolg. Maar in alle gevallen waarin vonnis wordt gewezen, eindigt op dat moment de behandeling van de zaak.

Voorwaardelijke straf

Straf of deel van een straf, die pas wordt ten uitvoer gelegd wanneer de veroordeelde zich niet aan de gestelde voorwaarden houdt. De wet spreekt overigens niet van voorwaardelijke straffen, maar over (delen van) straffen die voorwaardelijk niet worden ten uitvoer gelegd. Er wordt een proeftijd vastgesteld die nooit langer dan drie jaar kan duren.

Vrijspraak

Uitspraak waarbij de rechter oordeelt dat het ten laste gelegde feit niet bewezen is en/of niet bewezen is dat de verdachte het feit gepleegd heeft.

Vreemdelingenbewaring

Inbewaringstelling van vreemdelingen op grond van art. 26 van de Vreemdelingenwet. Vreemdelingenbewaring vindt in het algemeen plaats in een Huis van Bewaring.

Wachtenden tbs-inrichtingen

Gedetineerden die in een penitentiaire inrichting verblijven totdat zij in een tbs-inrichting kunnen worden opgenomen. Voor jeugdigen geldt een overeenkomstig verblijf, waarbij de jeugdige in afwachting van plaatsing in een behandelinrichting verblijft in een opvanginrichting.

Zittende magistratuur

De met rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren. Wordt zo genoemd omdat de rechters tijdens de terechtzitting blijven zitten als zij het woord voeren.

Bijlage 4

Tabellen

Tabellen bij hoofdstuk 2	309
Tabellen bij hoofdstuk 3	311
Tabellen bij hoofdstuk 4	335
Tabellen bij hoofdstuk 5	351
Tabellen bij hoofdstuk 6	363
Tabellen bij hoofdstuk 7	383
Tabellen bij hoofdstuk 8	397
Tabellen bij hoofdstuk 9	407

Tabellen bij hoofdstuk 2

Tabel 2.1   **Ontwikkeling van de omvang van het executieve politiepersoneel, 1960-1998,**
in fte's

1960	16.357	1970	18.666	1980	26.902	1990	28.228
1961	16.307	1971	19.081	1981	27.612	1991	28.987
1962	16.338	1972	19.673	1982	27.749	1992	27.934
1963	16.450	1973	20.431	1983	28.365	1993	28.432
1964	16.746	1974	21.140	1984	28.865	1994	29.654
1965	16.907	1975	21.755	1985	28.778	1995	30.920
1966	17.270	1976	22.971	1986	28.516	1996	30.947
1967	17.702	1977	24.289	1987	28.557	1997	31.884
1968	18.058	1978	25.448	1988	28.254	1998	32.088
1969	18.393	1979	26.239	1989	28.099		

Tabellen bij hoofdstuk 3

Tabel 3.1 Geregisteerde criminaliteit, 1960-1999

jaar	opgemaakte processen-verbaal (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten			in verzekering gestelde verdachten
			totaal	mannen	vrouwen	
1960	131,8	73,0	91,1	80,7	10,5	
1961	135,7	74,2	92,3	81,9	10,4	
1962	145,7	78,3	82,7	73,8	8,9	
1963	148,4	79,7	83,2	74,5	8,7	
1964	161,9	84,1	88,5	79,3	9,3	
1965	169,2	87,9	90,0	81,0	9,0	
1966	184,4	88,7	92,7	83,2	9,4	
1967	196,7	93,0	97,4	87,6	9,7	
1968	216,1	100,7	104,4	93,8	10,6	
1969	239,8	104,7	109,2	97,8	11,4	
1970	265,7	109,2	113,4	102,1	11,3	
1971	307,7	115,7	122,5	110,9	11,6	
1972	348,2	125,8	130,9	118,7	12,1	
1973	388,0	133,7	135,1	122,5	12,6	
1974	425,5	137,9	136,2	124,0	12,3	
1975	453,2	149,6	147,9	134,3	13,7	20,7
1976	525,6	173,2	167,8	152,7	15,1	23,0
1977	550,7	177,8	179,8	163,8	16,0	23,6
1978	570,0	186,7	184,7	168,9	15,8	24,3
1979	622,4	199,6	196,2	178,9	17,3	25,7
1980	705,7	210,1	209,9	190,3	19,7	29,6
1981	812,1	234,6	230,4	208,5	21,9	34,2
1982	922,9	247,9	247,5	223,6	23,9	40,1
1983	986,3	257,7	254,2	229,2	25,1	40,6
1984	1.083,4	272,5	269,9	241,0	28,7	44,5
1985	1.093,7	262,8	265,6	235,2	30,5	41,1
1986	1.097,1	261,1	258,5	230,4	28,2	40,5
1987	1.129,5	266,6	254,7	226,0	28,7	41,4
1988	1.146,2	266,1	253,8	224,7	29,1	44,5
1989	1.159,6	266,5	256,0	227,4	28,6	39,0
1990	1.150,2	255,6	249,0	220,1	29,0	36,1
1991	1.181,8	238,1	244,5	216,0	28,5	37,8
1992	1.268,5	242,5	252,5	222,9	29,6	42,0
1993	1.272,3	237,7	242,7	212,3	30,4	45,8
1994	1.305,3	236,3	242,7	212,8	30,0	49,2
1995	1.222,9	209,9	247,0	215,9	31,1	45,3
1996	1.183,2	206,0	254,4	222,7	31,7	42,1
1997	1.218,9	200,9	270,1	237,2	33,0	40,6
1998	1.222,2	200,9	266,9	235,6	31,3	42,2
1999	1.284,3	194,2	267,2	235,6	31,6	42,8

Bron: CBS

Tabel 3.2 Geregisteerde geweldsmisdrijven, 1960-1999

jaar	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	14,5	13,0	15,7	14,2	1,5
1961	13,7	12,3	14,8	13,4	1,4
1962	12,9	11,6	13,0	11,8	1,1
1963	13,2	11,7	13,1	12,0	1,1
1964	14,2	12,4	13,8	12,7	1,1
1965	14,3	12,3	13,7	12,7	1,0
1966	14,7	12,3	13,7	12,8	0,9
1967	15,0	12,5	14,1	13,2	0,9
1968	15,4	12,8	14,3	13,4	1,0
1969	15,9	13,0	14,7	13,7	1,0
1970	15,8	12,6	14,2	13,5	0,8
1971	16,2	12,7	14,5	13,7	0,8
1972	17,2	13,2	15,1	14,3	0,8
1973	18,1	14,0	15,8	15,0	0,8
1974	18,3	13,4	15,0	14,2	0,7
1975	18,4	13,3	15,2	14,5	0,7
1976	21,0	15,2	17,0	16,1	0,9
1977	21,6	15,1	17,2	16,3	0,9
1978	22,3	15,4	17,5	16,7	0,8
1979	24,9	16,4	18,8	18,0	0,8
1980	26,5	17,4	19,9	18,9	1,0
1981	29,0	18,4	21,1	20,1	1,0
1982	31,6	19,5	22,2	21,1	1,1
1983	32,3	19,7	22,5	21,4	1,1
1984	34,9	21,3	23,8	22,6	1,2
1985	37,2	22,3	25,4	24,0	1,4
1986	39,8	23,9	26,5	25,1	1,4
1987	40,9	24,1	26,1	24,7	1,4
1988	45,3	26,1	27,4	25,9	1,6
1989	50,8	27,9	28,5	26,9	1,7
1990	50,3	27,5	29,3	.	.
1991	51,8	26,2	29,0	27,1	1,9
1992	58,5	28,4	32,3	30,1	2,2
1993	61,6	30,3	33,0	30,5	2,5
1994	65,9	29,8	34,8	32,2	2,7
1995	64,6	28,9	38,6	35,4	3,2
1996	66,7	30,0	40,9	37,4	3,5
1997	74,4	33,1	46,3	42,7	3,6
1998	76,6	35,2	46,5	42,9	3,7
1999	86,6	38,7	51,3	47,1	4,3

Bron: CBS

Tabel 3.3 Geregistreerde vermogensmisdrijven, 1960-1999

jaar	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	84,2	33,0	43,6	37,8	5,8
1961	88,6	34,9	45,7	39,5	6,1
1962	97,7	37,5	38,7	33,4	5,3
1963	100,2	38,6	39,3	33,8	5,5
1964	109,7	40,6	41,8	35,7	6,2
1965	114,6	42,6	41,7	35,6	6,1
1966	123,9	42,9	43,1	36,4	6,7
1967	131,6	46,0	46,4	39,5	6,9
1968	146,0	50,6	50,0	42,5	7,6
1969	166,2	52,7	52,8	44,5	8,3
1970	188,2	55,8	55,7	47,3	8,4
1971	225,7	60,6	62,2	53,4	8,9
1972	260,3	68,1	68,1	58,8	9,3
1973	294,0	73,3	69,7	59,9	9,8
1974	324,6	75,7	69,6	60,2	9,4
1975	343,0	77,5	70,8	60,2	10,5
1976	397,9	90,0	78,1	66,6	11,5
1977	403,0	85,5	80,6	68,6	12,0
1978	403,3	85,1	76,7	65,4	11,3
1979	433,0	87,8	80,9	68,2	12,6
1980	500,9	96,8	87,6	73,3	14,3
1981	590,8	114,3	100,9	84,7	16,2
1982	684,1	124,1	113,3	95,7	17,7
1983	750,3	136,3	122,8	104,0	18,8
1984	832,9	149,4	135,2	113,3	21,9
1985	840,7	143,3	134,1	110,6	23,5
1986	840,7	143,0	128,6	107,2	21,4
1987	850,4	147,6	125,0	103,5	21,5
1988	856,7	145,2	122,9	101,2	21,7
1989	846,8	138,5	118,9	98,3	20,6
1990	851,1	138,6	121,2	.	.
1991	875,9	127,3	121,8	100,8	21,0
1992	950,1	130,0	128,1	106,5	21,7
1993	955,5	128,5	126,2	104,3	21,9
1994	977,3	128,9	126,6	105,5	21,2
1995	903,9	106,9	122,9	101,8	21,1
1996	833,7	96,2	119,2	99,1	20,0
1997	846,0	86,4	121,6	101,1	20,5
1998	842,3	86,1	120,5	100,7	19,8
1999	872,4	80,8	114,1	95,3	18,8

Bron: CBS

Tabel 3.4 Geregisteerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, 1960-1999

jaar	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	11,6	7,6	9,3	8,8	0,5
1961	11,6	7,8	9,5	9,0	0,5
1962	12,0	7,8	8,7	8,3	0,4
1963	12,2	8,0	8,8	8,5	0,4
1964	12,9	8,2	9,2	8,8	0,4
1965	14,6	9,0	10,2	9,8	0,4
1966	15,3	9,0	10,8	10,4	0,4
1967	15,8	9,3	10,8	10,4	0,4
1968	16,7	9,6	11,3	10,9	0,4
1969	18,3	10,5	12,3	11,8	0,5
1970	18,8	10,3	12,4	11,8	0,5
1971	20,2	10,3	12,5	12,1	0,5
1972	22,6	11,1	13,2	12,7	0,5
1973	26,3	12,3	14,6	14,0	0,6
1974	29,8	12,5	14,9	14,3	0,6
1975	34,3	13,9	16,3	15,6	0,6
1976	40,6	15,4	18,9	18,2	0,8
1977	52,4	17,7	21,7	20,8	0,8
1978	63,6	20,6	24,7	23,7	1,1
1979	71,6	20,5	25,5	24,4	1,1
1980	84,8	22,9	28,7	27,4	1,4
1981	91,9	23,3	29,4	28,0	1,4
1982	106,2	25,7	32,2	30,8	1,4
1983	102,3	24,0	29,6	28,2	1,4
1984	114,6	26,4	32,5	30,8	1,7
1985	117,5	26,6	32,6	30,9	1,7
1986	121,6	26,0	32,6	31,1	1,6
1987	129,6	27,9	33,2	31,5	1,8
1988	134,5	27,7	32,4	30,7	1,7
1989	144,1	29,4	32,6	31,0	1,6
1990	146,7	28,5	33,0	.	.
1991	151,0	26,0	31,1	29,4	1,7
1992	154,6	25,6	30,2	28,4	1,7
1993	150,6	25,6	28,9	27,0	1,9
1994	154,7	25,5	29,4	27,6	1,9
1995	152,5	22,0	30,9	28,7	2,2
1996	170,4	22,8	35,2	32,5	2,8
1997	179,8	22,4	33,9	31,4	2,5
1998	178,4	22,9	34,2	32,1	2,1
1999	188,2	22,2	35,2	32,7	2,5

Bron: CBS

Tabel 3.5 Geregistreerde verkeersmisdrijven, 1960-1999

jaar	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	14,1	12,7	14,3	13,8	0,5
1961	15,4	13,7	15,1	14,6	0,5
1962	17,3	15,7	16,0	15,5	0,5
1963	17,4	16,1	16,2	15,7	0,5
1964	19,9	17,7	18,0	17,7	0,4
1965	21,0	19,2	19,4	18,9	0,5
1966	25,9	20,0	20,1	19,5	0,5
1967	29,7	20,6	20,9	20,3	0,6
1968	32,9	22,6	22,8	22,0	0,8
1969	34,4	23,6	23,8	23,1	0,7
1970	36,8	24,5	24,6	23,8	0,7
1971	38,4	25,1	25,3	24,5	0,8
1972	39,9	25,4	25,2	24,4	0,9
1973	40,2	25,0	24,8	24,0	0,8
1974	42,5	26,1	25,3	24,5	0,8
1975	46,6	34,4	33,7	32,7	1,0
1976	53,2	40,5	40,0	38,8	1,1
1977	60,0	46,5	46,0	44,7	1,4
1978	65,4	51,0	50,3	48,7	1,6
1979	70,2	52,7	52,0	50,4	1,6
1980	74,6	55,3	54,4	52,6	1,7
1981	78,4	57,7	56,9	54,9	2,0
1982	78,9	57,6	57,0	54,8	2,2
1983	81,4	58,8	58,1	55,8	2,3
1984	81,3	57,1	56,4	54,0	2,4
1985	80,8	54,4	53,8	51,5	2,2
1986	76,9	52,7	52,1	49,9	2,2
1987	74,5	48,1	47,3	45,0	2,2
1988	76,5	48,7	47,4	45,0	2,3
1989	81,7	52,4	51,0	48,4	2,6
1990	82,1	46,8	47,0	44,6	2,4
1991	82,3	44,0	42,6	40,2	2,4
1992	84,6	44,1	37,9	35,4	2,6
1993	85,4	39,6	33,8	31,3	2,5
1994	89,1	40,9	34,2	31,4	2,8
1995	89,2	41,6	36,4	33,5	2,9
1996	98,5	46,2	40,5	37,0	3,5
1997	99,7	41,9	42,3	38,4	4,0
1998	105,4	41,3	42,0	38,6	3,4
1999	117,1	37,4	42,6	38,9	3,7

Bron: CBS

Tabel 3.6 Geregisteerde criminaliteit, naar aard van de gepleegde misdrijven, 1995-1999

misdrijf	1995	1996	1997	1998	1999
	(x 1.000)				
totaal	1.222,9	1.183,2	1.218,9	1.222,2	1.284,3
Wetboek van Strafrecht	1.124,5	1.073,8	1.103,4	1.101,5	1.152,1
geweldsmisdrijven	64,6	66,7	74,4	76,6	86,6
verkrachting	1,4	1,4	1,5	1,6	1,8
feitelijke aanranding der eerbaarheid	2,4	2,2	2,5	2,5	3,0
overige seksuele misdrijven	1,1	1,1	2,6	2,5	2,5
misdrijven tegen het leven en persoon*	13,8	14,5	14,6	16,2	18,5
mishandeling	27,9	30,0	37,6	38,0	42,3
diefstal met geweld	15,7	15,1	14,2	14,4	17,5
afpersing	2,2	2,2	1,3	1,4	1,0
vermogensmisdrijven	903,9	833,6	846,0	842,3	872,4
valsheidsmisdrijven	11,7	11,4	7,6	7,3	7,6
eenvoudige diefstal	346,0	325,4	332,2	328,3	363,8
gekwalificeerde diefstal	532,7	483,1	487,5	487,3	480,0
verduistering	5,8	5,8	7,0	6,9	7,8
bedrog	6,6	6,9	10,2	10,6	11,6
heling en schuldheling	1,0	1,0	1,5	1,8	1,6
vernieling en openbare orde	152,5	170,4	179,8	178,4	188,2
tegen de openbare orde	11,0	13,0	6,2	3,8	4,6
discriminatie	0,3	0,4	0,5	0,3	0,4
gemeengevaarlijke misdrijven	7,0	8,7	8,1	7,5	8,4
tegen het openbaar gezag	2,2	1,8	1,3	1,8	2,4
schennis der eerbaarheid	2,5	2,3	2,4	2,3	2,3
vernieling	129,5	144,3	161,3	162,7	170,1
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	3,5	3,2	3,1	4,2	4,9
Wegenverkeerswet	89,2	98,5	99,7	105,4	117,1
rijden onder invloed	27,7	30,8	30,9	29,6	30,5
doorrijden na / verlaten plaats ongeval	55,7	61,0	64,6	71,2	82,8
overige misdrijven Wegenverkeerswet	5,8	6,7	4,2	4,7	3,8
Wet op de Economische Delicten	2,0	1,1	2,2	3,1	3,7
milieuhygiënische wetten	1,9	0,9	1,8	2,2	2,9
overige misdrijven Wet op de Econ. delicten	0,1	0,2	0,4	0,9	0,8
Opiumwet	3,5	6,6	10,3	7,7	7,6
Wet Wapens en munitie	1,9	2,2	2,0	3,4	3,4
Wetboek Militair Strafrecht	1,6	0,8	0,4	0,3	0,2
overige wetten	0,3	0,4	0,9	0,8	0,2

* Betreft bedreiging, (poging tot) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.
Bron: CBS, Politie-statistiek.

Vervolg tabel 3.6

1995	1996	1997	1998	1999	
(per 100.000 inwoners van 12-79 jaar)					misdrijf
9.654	9.315	9.556	9.532	9.950	totaal
8.877	8.453	8.650	8.590	8.925	Wetboek van Strafrecht
510	525	584	597	671	geweldd misdrijven
11	11	12	12	14	verkrachting
19	18	20	19	23	feitelijke aanranding der eerbaarheid
9	9	21	19	20	overige seksuele misdrijven
109	115	114	125	143	misdrijven tegen het leven en persoon*
220	236	295	296	328	mishandeling
124	119	111	112	135	diefstal met geweld
17	18	10	11	8	afpersing
7.136	6.562	6.633	6.569	6.758	vermogensmisdrijven
93	89	60	57	59	valsheidsmisdrijven
2.732	2.562	2.605	2.560	2.818	eenvoudige diefstal
4.205	3.803	3.822	3.800	3.718	gekwalificeerde diefstal
46	45	55	54	60	verduistering
52	54	80	83	90	bedrog
8	8	12	14	12	heling en schuldheiling
1.204	1.341	1.409	1.391	1.458	vernieling en openbare orde
87	102	49	30	35	tegen de openbare orde
3	3	4	2	3	discriminatie
55	69	63	58	65	gemeengevaarlijke misdrijven
17	14	10	14	19	tegen het openbaar gezag
20	18	19	18	18	schennis der eerbaarheid
1.023	1.136	1.264	1.269	1.318	vernieling
28	25	24	33	38	overige misdrijven Wetboek van Strafrecht
704	775	778	822	907	Wegenverkeerswet
219	242	242	231	236	rijden onder invloed
440	480	504	555	642	doorrijden na / verlaten plaats ongeval
46	53	33	36	29	overige misdrijven Wegenverkeerswet
16	8	18	24	29	Wet op de Economische Delicten
15	7	14	17	22	milieuhygiënische wetten
1	2	3	7	6	overige misdrijven Wet op de Econ. delicten
27	52	81	60	59	Opiumwet
15	17	16	27	27	Wet Wapens en munitie
13	6	3	2	2	Wetboek Militair Strafrecht
2	3	7	6	1	overige wetten

Tabel 3.7 Geregisteerde criminaliteit, opgehelderde zaken en gehoorde verdachten, naar aard van de gepleegde misdrijven, 1999

misdrijf	opge- maakte pv's (x 1.000)	opgehel- derde zaken	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
totaal	1.284,3	194,2	267,2	235,6	31,6
Wetboek van Strafrecht	1.152,1	145,1	205,1	179,1	26,0
gewelddsmisdrijven	86,6	38,7	51,3	47,1	4,2
verkrachting	1,8	1,0	1,1	1,1	0,0
feitelijke aanranding der eerbaarheid	3,0	1,2	1,4	1,4	0,0
overige seksuele misdrijven	2,5	1,4	1,5	1,5	0,0
misdrijven tegen het leven en persoon*	18,5	9,2	11,4	10,7	0,8
mishandeling	42,3	21,6	28,5	25,5	3,0
diefstal met geweld	17,5	4,0	6,7	6,3	0,4
afpersing	1,0	0,4	0,6	0,6	0,0
vermogensmisdrijven	872,4	80,8	114,1	95,3	18,8
valsheidsmisdrijven	7,6	2,4	3,6	2,8	0,8
eenvoudige diefstal	363,8	40,6	52,6	39,6	13,0
gekwalficeerde diefstal	480,0	30,0	47,2	44,1	3,1
verduistering	7,8	2,8	3,3	2,6	0,7
bedrog	11,6	3,8	4,8	3,9	0,9
heling en schuldheiling	1,6	1,3	2,6	2,3	0,2
vernietiging en openbare orde	188,2	22,2	35,2	32,7	2,5
tegen de openbare orde	4,6	2,4	5,2	4,7	0,6
discriminatie	0,4	0,1	0,2	0,2	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	8,4	1,5	2,6	2,5	0,2
tegen het openbaar gezag	2,4	2,0	3,1	2,8	0,3
schennis der eerbaarheid	2,3	0,8	0,9	0,9	0,0
vernietiging	170,1	15,3	23,1	21,7	1,4
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	4,9	3,4	4,5	4,0	0,5
Wegenverkeerswet	117,1	37,4	42,6	38,9	3,7
rijden onder invloed	30,5	26,7	30,5	28,4	2,2
verlaten plaats ongeval	82,8	8,3	9,0	7,7	1,3
overige misdrijven Wegenverkeerswet	3,8	2,4	3,1	2,8	0,2
Wet op de Economische delicten	3,7	2,1	2,9	2,7	0,2
milieuhygiënische wetten	2,9	1,5	1,9	1,8	0,2
overige misdrijven Wet op de Econ. delicten	0,8	0,6	1,0	0,9	0,0
Opiumwet	7,6	6,5	11,5	10,1	1,4
Wet Wapens en munitie	3,4	2,8	4,1	3,8	0,3
Wetboek Militair Strafrecht	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0
overige wetten	0,2	0,1	0,8	0,7	0,1

* Betreft bedreiging, (poging tot) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.
Bron: CBS, Politiestatistiek.

Tabel 3.8 Geregistreerde diefstallen en verduisteringen, 1980-1999

	1980	1985	1990	1995	1998	1999
	(x 1.000)					
diefstal fiets	117,6	185,5	194,2	162,2	143,5	149,4
diefstal bromfiets	20,2	18,3	18,9	24,3	20,1	20,0
diefstal motoren/scooters	1,5	1,9	1,8	2,8	2,7	2,8
diefstal personenauto's	14,5	23,7	27,3	40,9	37,4	37,8
diefstal andere motorvoertuigen	1,2	1,2	1,8	3,2	5,6	5,1
diefstal uit/vanaf voertuig	68,5	167,7	181,2	179,1	190,0	198,9
diefstal vaartuigen	1,4	1,6	1,4	1,3	1,0	1,1
diefstal uit/vanaf vaartuig	2,6	3,1	3,8	2,5	2,2	2,1
zakkenrollerij	10,8	16,1	28,2	30,7	40,3	48,9
beroving op straat	.	.	7,7	8,3	10,3	12,3
gewapende overval	.	.	.	1,1	3,4	2,9
diefstal uit woonhuizen	53,3	101,9	104,0	118,1	90,4	92,0
diefstal uit scholen	.	.	.	10,1	7,7	8,1
diefstal uit bedrijven	.	.	76,6	65,2	66,8	70,7
diefstal uit sportcomplexen	.	.	11,1	8,8	6,3	6,7
winkeldiefstal	31,3	54,1	52,4	45,9	44,0	44,1
diefstal van/uit automaten	1,4	2,6	2,6	1,4	0,8	0,9
diefstal op kampeerterein	.	.	3,2	3,0	2,4	2,5
diefstal op/van(af) militair terrein	.	.	3,3	2,6	2,2	1,7

Bron: CBS

Tabel 3.9 Geregisteerde criminaliteit, per politieregio, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(pv's x 1.000)					(pv's per 100.000*)
Groningen	37,6	38,3	37,4	39,5	39,8	8.592
Friesland	24,7	25,4	37,8	38,5	36,8	7.289
Drenthe	20,6	21,6	22,3	26,1	25,4	6.623
IJsselland	27,9	27,9	30,0	27,8	28,0	7.252
Twente	36,4	33,4	31,3	33,7	33,0	6.786
Noord- en Oost-Gelderland	46,2	43,4	42,5	41,4	41,4	6.550
Gelderland-Midden	47,9	47,0	44,5	45,0	45,5	8.767
Gelderland-Zuid	36,7	40,2	39,1	42,7	44,1	10.828
Utrecht	108,0	101,6	109,2	109,7	109,5	12.213
Noord-Holland-Noord	37,3	38,6	39,8	38,1	38,9	8.120
Zaanstreek-Waterland	187,1	18,5	18,9	18,9	18,6	7.673
Kennemerland	36,9	40,0	34,0	42,6	42,4	10.454
Amsterdam-Amstelland	125,0	121,3	129,0	126,9	144,6	19.545
Gooi en Vechtstreek	21,2	20,5	19,9	19,6	19,1	10.062
Haaglanden	87,5	80,9	85,2	80,4	88,0	11.493
Hollands Midden	45,9	47,4	47,3	45,9	49,9	8.220
Rotterdam-Rijnmond	112,7	96,8	112,8	108,0	111,4	11.297
Zuid-Holland-Zuid	30,2	28,2	27,7	30,5	32,5	8.244
Zeeland	22,9	22,2	20,4	21,1	20,9	6.973
Midden- en West-Brabant	79,2	79,8	82,7	84,5	87,5	10.372
Brabant-Noord	38,1	39,0	40,7	41,4	43,4	8.648
Brabant-Zuid-Oost	53,9	49,7	50,4	53,9	56,0	9.604
Limburg-Noord	32,0	30,7	31,1	32,1	34,2	8.436
Limburg-Zuid	54,7	56,6	54,7	42,2	60,7	11.143
Flevoland	20,4	22,2	19,6	24,0	26,4	10.896
totaal	1.371,0	1.171,2	1.208,3	1.214,7	1.277,9	9.900

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 3.10 Geregistreerde geweldsmisdrijven, per politieregio, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(pv's x 1.000)					(pv's per 100.000*)
Groningen	2,5	2,5	2,7	2,9	3,0	652
Friesland	0,8	0,7	2,5	2,7	2,5	488
Drenthe	1,1	1,2	1,6	1,8	1,8	479
IJsselland	1,3	1,5	1,8	1,8	1,9	496
Twente	1,9	2,0	2,2	2,3	2,6	526
Noord- en Oost-Gelderland	2,2	2,2	2,6	2,8	2,9	457
Gelderland-Midden	2,3	2,6	2,4	2,4	2,6	500
Gelderland-Zuid	1,9	2,4	2,7	2,6	2,7	669
Utrecht	6,2	5,0	5,6	5,8	6,1	683
Noord-Holland-Noord	2,0	2,2	2,3	2,4	2,8	580
Zaanstreek-Waterland	1,2	1,1	1,3	1,3	1,4	581
Kennemerland	1,7	1,7	1,7	2,2	2,1	524
Amsterdam-Amstelland	9,5	10,2	10,0	9,8	12,2	1.649
Gooi en Vechtstreek	0,9	0,8	1,0	1,0	1,0	520
Haaglanden	3,9	4,2	4,2	4,6	5,6	729
Hollands Midden	2,2	2,5	2,8	2,9	3,5	581
Rotterdam-Rijnmond	6,7	6,4	7,8	7,9	8,6	873
Zuid-Holland-Zuid	1,5	1,5	1,6	1,7	2,1	539
Zeeland	1,2	1,3	1,5	1,6	1,7	583
Midden- en West-Brabant	3,3	3,9	4,4	4,7	5,4	645
Brabant-Noord	1,7	1,9	2,3	2,4	2,7	545
Brabant-Zuid-Oost	2,5	2,6	2,8	3,3	3,3	573
Limburg-Noord	1,6	1,6	2,0	2,0	2,3	575
Limburg-Zuid	2,7	2,6	2,7	1,9	3,2	584
Flevoland	1,4	1,6	1,6	1,8	2,1	869
totaal	64,2	66,3	74,1	76,3	86,3	669

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 3.11 Geregistreerde vermogensmisdrijven, per politieregio, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(pv's x 1.000)					(pv's per 100.000*)
Groningen	27,7	26,1	26,1	27,4	27,2	5.872
Friesland	17,1	24,1	24,1	23,7	23,2	4.588
Drenthe	14,1	14,2	14,2	17,1	16,3	4.271
IJsselland	19,6	20,1	20,1	18,1	18,1	4.694
Twente	26,4	21,0	21,0	22,4	21,6	4.438
Noord- en Oost-Gelderland	33,7	29,0	29,0	27,2	26,7	4.226
Gelderland-Midden	36,3	31,8	31,8	31,8	31,8	6.119
Gelderland-Zuid	24,5	27,8	27,8	30,5	31,4	7.703
Utrecht	83,2	82,6	82,6	82,8	81,0	9.030
Noord-Holland-Noord	26,0	26,4	26,4	24,3	24,4	5.091
Zaanstreek-Waterland	12,3	12,5	12,5	12,3	11,8	4.867
Kennemerland	29,4	23,4	23,4	29,3	29,0	7.147
Amsterdam-Amstelland	101,7	98,9	98,9	96,7	105,8	14.294
Gooi en Vechtstreek	15,7	13,5	13,5	13,7	13,3	6.988
Haaglanden	68,0	57,3	57,3	57,8	62,5	8.170
Hollands Midden	32,1	31,7	31,7	29,5	31,2	5.141
Rotterdam-Rijnmond	82,9	74,1	74,1	70,5	72,0	7.306
Zuid-Holland-Zuid	22,0	18,3	18,3	20,3	21,1	5.351
Zeeland	15,0	12,4	12,4	12,0	12,3	4.108
Midden- en West-Brabant	60,4	59,0	59,0	59,4	60,9	7.222
Brabant-Noord	28,5	28,0	28,0	28,4	29,1	5.805
Brabant-Zuid-Oost	42,2	36,3	36,3	38,9	39,7	6.815
Limburg-Noord	24,4	21,5	21,5	21,6	22,6	5.578
Limburg-Zuid	38,2	37,8	37,8	29,1	40,5	7.428
Flevoland	14,7	11,7	11,7	14,1	15,8	6.509
totaal	896,2	839,4	839,4	838,8	869,3	6.734

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 3.12 Geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, per politieregio, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(pv's x 1.000)					(pv's per 100.000*)
Groningen	5,1	5,6	6,1	6,5	6,5	1.411
Friesland	4,6	5,1	7,3	7,7	7,0	1.380
Drenthe	3,9	4,5	4,6	5,2	4,9	1.281
IJsselland	4,3	5,5	5,8	5,3	5,2	1.355
Twente	5,1	5,5	5,3	5,6	5,2	1.074
Noord- en Oost-Gelderland	6,8	7,1	7,5	7,3	7,3	1.162
Gelderland-Midden	5,7	6,5	6,9	7,2	7,1	1.372
Gelderland-Zuid	9,0	7,8	6,6	6,2	6,0	1.464
Utrecht	11,4	12,4	13,6	12,4	13,0	1.445
Noord-Holland-Noord	6,1	6,7	7,3	7,5	7,6	1.588
Zaanstreek-Waterland	2,7	2,9	3,2	3,2	3,2	1.316
Kennemerland	4,7	5,0	5,2	5,8	5,8	1.423
Amsterdam-Amstelland	8,5	9,7	9,8	9,0	11,9	1.608
Gooi en Vechtstreek	2,4	2,5	3,2	2,8	2,9	1.546
Haaglanden	9,1	10,6	10,6	9,9	10,9	1.420
Hollands Midden	7,7	8,5	7,9	8,0	8,9	1.469
Rotterdam-Rijnmond	12,1	13,4	16,0	15,6	16,6	1.685
Zuid-Holland-Zuid	4,2	5,0	4,9	5,2	5,7	1.440
Zeeland	3,5	3,6	4,1	4,4	4,1	1.373
Midden- en West-Brabant	10,0	11,8	12,7	12,7	12,9	1.531
Brabant-Noord	5,0	5,9	6,9	6,7	7,1	1.413
Brabant-Zuid-Oost	5,5	6,4	6,8	7,0	7,7	1.316
Limburg-Noord	3,3	3,8	4,3	4,4	4,9	1.202
Limburg-Zuid	6,7	8,1	7,5	6,1	9,1	1.666
Flevoland	4,2	5,5	4,9	5,8	6,0	2.466
totaal	151,5	169,6	179,0	177,5	187,4	1.452

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 3.13 Geregisteerde verkeersmisdrijven, per politieregio, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(pv's x 1.000)					(pv's per 100.000*)
Groningen	2,5	2,4	2,4	2,3	2,6	558
Friesland	2,0	2,5	3,1	3,5	3,4	673
Drenthe	1,5	1,7	1,8	1,8	2,0	523
IJsselland	2,1	2,1	2,2	2,4	2,4	625
Twente	2,8	3,0	2,6	3,0	3,1	643
Noord- en Oost-Gelderland	3,1	3,4	3,2	3,6	3,9	613
Gelderland-Midden	3,3	3,4	3,3	3,4	3,6	694
Gelderland-Zuid	1,0	1,3	1,5	3,0	3,6	879
Utrecht	6,7	7,1	7,2	7,8	8,6	953
Noord-Holland-Noord	3,5	4,0	3,7	3,6	3,8	797
Zaanstreek-Waterland	1,8	1,9	1,8	2,0	2,0	821
Kennemerland	5,3	5,0	3,6	4,4	4,7	1.150
Amsterdam-Amstelland	3,5	6,4	6,9	7,6	10,9	1.473
Gooi en Vechtstreek	1,7	1,9	2,2	2,0	1,8	955
Haaglanden	6,0	6,4	5,8	6,9	7,7	1.004
Hollands Midden	4,0	4,2	4,8	5,1	5,7	940
Rotterdam-Rijnmond	10,4	11,7	13,4	12,5	12,8	1.296
Zuid-Holland-Zuid	2,4	2,5	2,8	3,1	3,3	829
Zeeland	3,2	3,1	2,3	2,4	2,3	773
Midden- en West-Brabant	5,2	6,2	6,6	6,9	7,4	881
Brabant-Noord	2,9	3,1	3,3	3,5	4,0	797
Brabant-Zuid-Oost	3,5	3,8	4,4	4,3	4,7	800
Limburg-Noord	2,6	2,7	3,0	3,4	3,7	912
Limburg-Zuid	5,5	6,1	5,6	4,1	6,1	1.113
Flevoland	1,1	1,3	1,0	1,9	2,0	844
totaal	87,5	96,8	98,6	104,3	116,0	898

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 3.14 Geregisteerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar type en stedelijkheid, 1995-1999

	stedelijkheid				
	zeer sterk	sterk	matig	weinig	niet
totale geregisteerde criminaliteit					
1995	15.779	11.691	9.444	6.309	4.313
1996	14.265	11.394	9.458	6.318	4.310
1997	15.502	11.534	9.233	6.288	4.397
1998	15.368	11.675	9.302	6.078	4.435
1999	17.082	11.727	9.350	6.133	4.530
w.o. geweldsmisdrijven					
1995	1.041	584	461	268	180
1996	1.004	622	490	293	191
1997	1.065	711	526	340	251
1998	1.109	694	549	352	265
1999	1.304	768	582	380	286
w.o. vermogensmisdrijven					
1995	12.389	8.689	6.763	4.423	2.986
1996	10.685	8.135	6.436	4.181	2.861
1997	11.498	8.114	6.207	4.059	2.791
1998	11.427	8.295	6.144	3.799	2.702
1999	12.432	8.176	6.068	3.787	2.734
w.o. vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag					
1995	1.306	1.524	1.389	1.022	674
1996	1.377	1.645	1.614	1.180	762
1997	1.464	1.688	1.656	1.229	837
1998	1.415	1.633	1.636	1.216	879
1999	1.670	1.674	1.678	1.204	877
w.o. verkeersmisdrijven					
1995	857	810	758	562	446
1996	970	901	824	615	467
1997	1.080	907	762	609	475
1998	1.116	937	846	628	499
1999	1.380	963	892	679	549

Bron: CBS

Tabel 3.15 Ontwikkeling van enkele delictscategorieën volgens de CBS-slachtofferenquête en de Politiestatistiek, 1980-1999

	1980	1982	1984	1986	1988	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(x 1.000)													
delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden)														
gewelddelicten	654	919	1.077	890	886	937	972	849	866	842	722	860	954	998
vermogensdelicten	1.385	1.704	1.791	1.834	1.708	1.756	1.895	1.819	1.874	1.980	1.673	1.853	1.812	1.703
vernielingen	1.370	1.501	1.416	1.283	1.281	1.273	1.408	1.609	1.559	1.496	1.447	1.656	1.759	1.887
delicten* die bij de politie zijn gemeld														
gewelddelicten	147	152	253	235	186	128	250	275	270	264	204	223	204	249
vermogensdelicten	643	760	889	940	882	861	974	951	1.035	967	843	953	865	831
vernielingen	273	292	323	289	238	309	255	355	291	329	326	405	407	483
delicten* waarbij een document is ondertekend**														
gewelddelicten	.	.	.	.	.	.	98	125	116	137	108	132	134	131
vermogensdelicten	.	.	.	.	.	.	847	860	923	861	742	836	715	726
vernielingen	.	.	.	.	.	.	160	261	213	234	254	299	279	353
door de politie geregistreerde misdrijven														
gewelddismisdrijven	27	32	35	40	45	50	59	62	66	65	67	74	77	87
vermogensmisdrijven	501	684	833	841	857	840	950	956	977	904	834	846	842	872
vernielingen	71	90	97	105	117	124	132	127	131	130	144	161	163	170

* Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden).

** Vanaf 1992 naar gevraagd in de enquête.

Bron: CBS

Tabel 3.16 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(x 1.000)							
gewelddelicten	972	849	866	842	722	860	954	998
seksuele delicten	163	182	202	157	134	200	193	181
mishandeling	273	217	181	257	159	196	270	242
bedreiging	536	450	483	428	430	464	491	575
vermogensdelicten	1.895	1.819	1.874	1.980	1.673	1.853	1.812	1.703
w.o. inbraak	182	218	204	229	165	168	107	132
fietsdiefstal	658	586	691	671	634	748	780	701
diefstal uit auto	267	300	228	251	209	249	193	241
zakkenrollerij	235	229	259	286	192	206	228	215
overige diefstal	512	458	466	512	449	458	483	389
vernielingen	1.408	1.609	1.559	1.496	1.447	1.656	1.759	1.887
beschadiging van auto	821	946	879	875	875	882	957	1.071
overige vernielingen	587	663	679	620	572	774	802	816
doorrijden na ongeval	185	162	234	188	164	174	165	193
totaal	4.460	4.439	4.533	4.506	4.006	4.544	4.691	4.781
	(abs.)							
steekproefaantal	3.949	4.934	5.503	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952

Bron: CBS

Tabel 3.17 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden) die bij de politie zijn gemeld

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(per 100 delicten)							
gewelddelicten	26	32	31	31	28	26	21	25
seksuele delicten	13	10	10	15	5	9	5	6
mishandeling	44	53	45	48	50	47	38	42
bedreiging	20	32	34	27	27	24	19	24
vermogensdelicten	51	52	55	49	50	51	48	49
w.o. inbraak	98	83	94	89	98	92	93	89
fietsdiefstal	48	47	48	40	40	45	43	39
diefstal uit auto	69	73	75	64	81	72	71	68
zakkenrollerij	50	55	62	59	59	64	52	64
overige diefstal	27	26	33	27	29	27	32	30
vernielingen	18	22	19	22	23	24	23	26
beschadiging van auto	20	26	23	27	24	23	22	26
overige vernielingen	15	16	14	15	21	26	24	26
doorrijden na ongeval	42	28	32	24	29	44	37	34
totaal	35	37	37	36	35	36	33	34
	(abs.)							
steekproefaantal	3.949	4.934	5.503	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952

Bron: CBS

Tabel 3.18 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden) waarbij een document is ondertekend

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(per 100 delicten)							
gewelddelicten	10	15	13	16	15	15	14	13
seksuele delicten	2	3	4	6	5	5	2	3
mishandeling	24	26	24	33	41	39	30	29
bedreiging	5	14	13	10	8	10	10	9
vermogensdelicten	45	47	49	43	44	45	39	43
w.o. inbraak	87	75	84	83	90	81	82	81
fietsdiefstal	43	43	42	36	34	38	36	34
diefstal uit auto	60	74	75	62	79	71	68	61
zakkenrollerij	44	48	54	47	51	58	36	57
overige diefstal	19	18	28	22	21	20	22	23
vernielingen	11	16	14	16	18	18	16	19
beschadiging van auto	16	20	18	21	20	19	19	20
overige vernielingen	5	11	8	8	14	17	13	17
doorrijden na ongeval	28	19	14	16	23	31	28	24
totaal	26	29	28	28	29	29	25	26
	(abs.)							
steekproefaantal	3.949	4.934	5.503	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952

Bron: CBS

Tabel 3.19 Verdachten 1998, naar enkele kenmerken en naar hun totale aantal antecedenten*

kenmerken	aantal antecedenten						totaal
	1	2	3-4	5-10	11-20	21+	
totaal	85.700	24.200	20.900	21.000	10.100	9.500	171.300
geslacht							
man	68.700	20.600	18.500	19.300	9.500	8.900	145.500
vrouw	17.000	3.600	2.300	1.700	600	600	25.800
gemeente-klasse naar inwonertal							
< 20.000	13.200	3.300	2.600	2.100	800	500	22.400
20.000-50.000	19.800	5.300	4.500	4.200	1.800	1.400	37.100
50.000-100.000	11.800	3.800	3.300	3.500	1.700	1.400	25.500
100.000-200.000	15.400	4.900	4.300	4.700	2.500	2.400	34.100
vier grote steden	17.200	5.700	5.300	5.600	2.800	3.300	39.800
buitenland	6.000	700	400	400	200	200	7.800
verslaving**							
geen verslaving	85.200	23.900	20.100	18.900	7.600	4.000	159.700
alcohol	100	100	100	300	300	500	1.300
drugs	400	300	600	1.700	1.900	4.300	9.200
alcohol en drugs	0	0	0	100	200	700	1.100
leeftijd in 1998							
12-17	11.700	3.200	2.000	1.100	100	0	18.100
18-24	19.700	6.600	5.800	5.000	1.700	500	39.300
25-34	21.000	6.900	6.900	7.800	4.100	3.900	50.600
35-44	14.900	3.800	3.500	4.500	2.800	3.700	33.200
45-54	10.700	2.400	1.800	1.900	1.100	1.100	18.900
55+	7.700	1.300	900	700	300	300	11.200
leeftijd ten tijde van eerste antecedent							
12-17	13.100	6.700	7.700	10.000	5.700	6.000	49.200
18-24	19.300	6.500	6.200	6.200	2.800	2.400	43.400
25-34	20.800	5.100	3.800	3.100	1.100	700	34.600
35-44	14.600	3.200	2.000	1.200	200	100	21.300
45-54	10.400	1.800	800	300	100	0	13.400
55+	7.400	800	300	100	0	0	8.500

* Aantallen afgerond op honderdtallen.

** Omdat verslavingsproblematiek niet stelselmatig wordt bijgehouden in de regio's, moet aangenomen worden dat de aantallen verslaafden een ondergrens vormen.

Bron: HKS/ABRIO

Tabel 3.20 Misdrijven van verdachten in 1998, naar type en naar het totale aantal antecedenten van de verdachte*

misdrijfcategorie	aantal antecedenten						totaal
	1	2	3-4	5-10	11-20	21+	
<i>misdrijven waarvan in 1998 verdacht</i>							
geweld	18.500	7.700	8.400	9.700	5.300	5.100	54.600
waarvan diefstal geweld	1.900	1.100	1.400	1.800	1.100	1.500	8.700
waarvan seksueel geweld	2.300	600	500	600	300	100	4.400
vermogen	37.300	15.700	16.100	22.200	15.900	28.200	135.400
vernietiging en openbare orde	17.400	7.000	7.100	7.500	3.800	4.100	46.900
verkeer	26.400	7.800	6.900	7.100	3.200	2.300	53.700
opiumwet	4.600	1.700	1.900	2.600	1.700	1.800	14.200
overig	12.600	4.100	3.600	3.600	2.000	1.900	27.800
totaal	116.800	44.100	43.800	52.700	31.900	43.300	332.500
<i>misdrijven waarvan ooit verdacht</i>							
geweld	18.500	12.300	19.100	37.300	33.400	57.600	178.300
waarvan diefstal geweld	1.900	1.800	3.500	8.100	8.200	20.600	44.200
waarvan seksueel geweld	2.300	1.100	1.500	2.400	1.900	2.400	11.700
vermogen	37.300	27.500	47.200	113.300	139.600	487.200	852.100
vernietiging en openbare orde	17.400	12.300	19.000	35.600	30.700	55.500	170.500
verkeer	26.400	11.500	14.900	26.500	20.300	30.800	130.400
opiumwet	4.600	2.500	3.700	8.200	9.100	23.200	51.300
overig	12.600	5.900	7.100	12.300	9.900	14.700	62.700
totaal	116.800	72.000	111.000	233.200	243.100	669.200	1.445.300

* Aantallen afgerond op honderdtallen.
Bron: HKS/ABRIO

Tabel 3.21 Verdachten 1998, voor enkele kenmerken naar hun totale aantal antecedenten (in %)

kenmerken	aantal antecedenten						totaal
	1	2	3-4	5-10	11-20	21+	
totaal	50	14	12	12	6	6	100
geslacht							
man	47	14	13	13	7	6	100
vrouw	66	14	9	7	2	2	100
gemeenteklasse naar inwonertal							
< 20.000	59	15	11	9	4	2	100
20.000-50.000	53	14	12	11	5	4	100
50.000-100.000	46	15	13	14	7	6	100
100.000-200.000	45	14	13	14	7	7	100
vier grote steden	43	14	13	14	7	8	100
buitenland	77	8	5	5	2	2	100
onbekend	51	14	11	12	7	6	100
verslaving*							
geen verslaving	53	15	13	12	5	3	100
alcohol	4	4	9	21	25	36	100
drugs	4	3	7	18	21	46	100
alcohol en drugs	1	1	3	10	18	68	100
leeftijd in 1998							
12-17	65	18	11	6	1	0	100
18-24	50	17	15	13	4	1	100
25-34	41	14	14	15	8	8	100
35-44	45	12	11	13	8	11	100
45-54	56	13	9	10	6	6	100
55+	69	12	8	6	3	2	100
leeftijd ten tijde van eerste antecedent							
12-17	27	14	16	20	12	12	100
18-24	44	15	14	14	6	5	100
25-34	60	15	11	9	3	2	100
35-44	69	15	9	6	1	0	100
45-54	78	14	6	2	0	0	100
55+	87	9	3	1	0	0	100

* Omdat verslavingsproblematiek niet stelselmatig wordt bijgehouden in de regio's, moet aangenomen worden dat de aantallen m.b.t. verslaafden een ondergrens vormen.

Bron: HKS/ABRIO

Tabel 3.22 Misdrijven van verdachten in 1998, per type naar het totale aantal antecedenten van de verdachte (in %)

misdrijfcategorie	aantal antecedenten						
	1	2	3-4	5-10	11-20	21+	totaal
<i>misdrijven waarvan in 1998 verdacht</i>							
geweld	34	14	15	18	10	9	100
waarvan diefstal geweld	21	13	16	20	13	18	100
waarvan seksueel geweld	53	14	12	12	6	3	100
vermogen	28	12	12	16	12	21	100
vernietiging en openbare orde	37	15	15	16	8	9	100
verkeer	49	15	13	13	6	4	100
opiumwet	32	12	13	18	12	13	100
overig	45	15	13	13	7	7	100
totaal	35	13	13	16	10	13	100
<i>misdrijven waarvan ooit verdacht</i>							
geweld	10	7	11	21	19	32	100
waarvan diefstal geweld	4	4	8	18	19	47	100
waarvan seksueel geweld	20	10	12	21	16	21	100
vermogen	4	3	6	13	16	57	100
vernietiging en openbare orde	10	7	11	21	18	33	100
verkeer	20	9	11	20	16	24	100
opiumwet	9	5	7	16	18	45	100
overig	20	9	11	20	16	24	100
totaal	8	5	8	16	17	46	100

Bron: HKS/ABRIO

Tabel 3.23 Verdachten 1998, per categorie van hun totale aantal antecedenten, naar enkele kenmerken (in%)

kenmerken	aantal antecedenten						totaal
	1	2	3-4	5-10	11-20	21+	
totaal	100	100	100	100	100	100	100
geslacht							
man	80	85	89	92	94	94	85
vrouw	20	15	11	8	6	6	15
gemeenteklasse naar inwonertal							
< 20.000	15	13	12	10	8	5	13
20.000-50.000	23	22	22	20	18	15	22
50.000-100.000	14	16	16	16	17	15	15
100.000-200.000	18	20	21	22	24	26	20
vier grote steden	20	24	25	27	28	34	23
buitenland	7	3	2	2	2	2	5
onbekend	3	3	2	3	3	3	3
verslaving*							
geen verslaving	99	98	96	90	76	42	93
alcohol	0	0	1	1	3	5	1
drugs	0	1	3	8	19	45	5
alcohol en drugs	0	0	0	1	2	8	1
leeftijd in 1998							
12-17	14	13	10	5	1	0	11
18-24	23	27	28	24	17	5	23
25-34	24	29	33	37	40	41	30
35-44	17	16	17	21	28	39	19
45-54	12	10	8	9	11	12	11
55+	9	6	4	3	3	3	7
leeftijd ten tijde van eerste antecedent							
12-17	15	28	37	47	56	63	29
18-24	23	27	30	30	28	25	25
25-34	24	21	18	15	11	7	20
35-44	17	13	9	6	2	1	12
45-54	12	8	4	1	0	0	8
55+	9	3	1	0	0	0	5

* Omdat verslavingsproblematiek niet stelselmatig wordt bijgehouden in de regio's, moet aangenomen worden dat de aantallen m.b.t. verslaafden een ondergrens vormen.

Bron: HKS/ABRIO

Tabel 3.24 Misdrijven van verdachten in 1998, per categorie van het totale aantal antecedenten van de verdachte, naar type misdrijf (in %)

misdrijfcategorie	aantal antecedenten						totaal
	1	2	3-4	5-10	11-20	21+	
<i>misdrijven waarvan in 1998 verdacht</i>							
geweld	16	17	19	18	17	12	16
waarvan diefstal geweld	2	2	3	3	3	4	3
waarvan seksueel geweld	2	1	1	1	1	0	1
vermogen	32	36	37	42	50	65	41
vernietiging en openbare orde	15	16	16	14	12	9	14
verkeer	23	18	16	14	10	5	16
opiumwet	4	4	4	5	5	4	4
overig	11	9	8	7	6	4	8
totaal	100	100	100	100	100	100	100
<i>misdrijven waarvan ooit verdacht</i>							
geweld	16	17	17	16	14	9	12
waarvan diefstal geweld	2	2	3	3	3	3	3
waarvan seksueel geweld	2	2	1	1	1	0	1
vermogen	32	38	43	49	57	73	59
vernietiging en openbare orde	15	17	17	15	13	8	12
verkeer	23	16	13	11	8	5	9
opiumwet	4	3	3	4	4	3	4
overig	11	8	6	5	4	2	4
totaal	100	100	100	100	100	100	100

Bron: HKS/ABRIO

Tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel 4.1   **Inschrijvingen en afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg, 1960-1999***

	ingeschreven zaken bij het OM	afdoeningen door het OM	afdoeningen door de rechter
1960	121.318	70.185	50.468
1961	111.302	63.100	49.039
1962	113.359	62.531	48.534
1963	116.937	60.662	52.774
1964	142.500	82.444	59.189
1965	141.791	80.682	60.729
1966	135.392	71.967	61.736
1967	136.011	75.005	60.530
1968	134.503	72.732	61.490
1969	134.041	76.754	58.922
1970	136.135	77.445	56.431
1971	145.991	86.253	56.845
1972	145.031	86.044	58.007
1973	148.772	85.381	58.548
1974	154.197	92.817	61.372
1975	163.631	88.234	65.794
1976	167.240	97.688	73.379
1977	186.545	104.774	77.700
1978	196.722	108.612	83.293
1979	207.570	113.120	84.636
1980	229.771	129.548	91.764
1981	246.278	141.841	92.767
1982	259.326	149.009	99.901
1983	259.251	165.619	96.342
1984	268.800	138.694	83.756
1985	266.074	140.758	85.421
1986	271.970	139.595	84.760
1987	279.265	138.479	84.529
1988	263.336	142.188	87.121
1989	269.788	146.265	87.349
1990	260.844	144.758	85.183
1991**	.	.	90.937
1992**	.	.	87.025
1993	268.248	161.763	84.985
1994	273.311	161.084	103.304
1995	257.842	147.472	110.053
1996	250.726	133.765	111.485
1997	250.865	130.790	112.928
1998	242.482	120.232	112.187
1999	234.679	114.451	115.062

* 1960-1990= gewone strafzaken, economische strafzaken, belastingstrafzaken, militaire strafzaken;
1993-1999 = Wetboek van Strafrecht, Wegenverkeerswet, Wet op de Economische delicten, Opiumwet,
Wet Wapens en munitie, overige strafwetten en onbekend.

** OM-cijfers van 1991 en 1992 ontbreken.

Bron: CBS

Tabel 4.2 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie, naar delictcategorie, 1960-1999

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
gewone strafzaken	71.665	81.273	104.515	126.719	186.897	225.530	227.494					
economische strafzaken	49.653	40.997	29.021	26.052	37.441	34.110	27.811					
belastingstrafzaken	.	17.860	537	8.292	768	970	828					
Wetboek van Strafrecht								157.356	147.492	144.192	140.724	137.565
geweldsmisdrijven								28.931	29.155	30.689	31.402	32.700
vermogensmisdrijven								103.276	91.593	85.447	80.520	74.811
vernieling en openbare orde								22.921	24.414	25.666	25.661	25.645
overige misdrijven WvSr								2.228	2.330	2.390	3.141	4.409
Wegenverkeerswet								42.746	47.178	47.958	46.378	45.896
Wet op de Economische delicten								34.329	29.301	29.868	30.410	28.402
Opiumwet								9.911	10.992	12.007	11.314	10.573
Wet Wapens en munitie								4.597	5.375	5.285	5.090	5.018
overige strafwetten en onbekend		1.661	2.062	2.568	4.665	5.464	4.711	8.903	10.388	11.555	8.566	7.225
totaal*	121.318	141.791	136.135	163.631	229.771	266.074	260.844	257.842	250.726	250.865	242.482	234.679

* In 1960 exclusief belastingstrafzaken; in 1990 exclusief Wet op de Economische delicten.

Bron: CBS

Tabel 4.3 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie, naar delict(categorie), 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	157.356	147.492	144.192	140.724	137.565	58,6
gewelddsmisdrijven	28.931	29.155	30.689	31.402	32.700	13,9
verkrachting	1.117	1.048	979	904	975	0,4
feitelijke aanranding der eerbaarheid	675	705	767	721	844	0,4
overige seksuele misdrijven	1.236	1.281	1.225	1.160	1.100	0,5
bedreiging	3.812	4.066	4.248	4.655	4.998	2,1
misdrijven tegen het leven	2.558	2.448	2.540	2.551	2.675	1,1
mishandeling	13.167	13.688	15.053	15.450	16.006	6,8
dood en lichamelijk letsel door schuld	102	66	88	66	59	0,0
diefstal met geweld	5.574	5.210	5.105	5.356	5.512	2,3
afpersing	682	641	677	539	530	0,2
overige geweldsdelicten	8	2	7		1	0,0
vermogensmisdrijven	103.276	91.593	85.447	80.520	74.811	31,9
valsheidsmisdrijven	17.187	16.301	14.456	12.025	11.208	4,8
eenvoudige diefstal	35.471	32.015	32.705	31.181	29.583	12,6
diefstal met braak	14.194	11.411	10.353	9.613	8.336	3,6
(overige) gekwalificeerde diefstal	25.691	21.948	19.054	18.620	17.233	7,3
verduistering	2.544	2.484	2.230	2.306	2.267	1,0
bedrog	2.133	2.113	2.003	2.282	2.117	0,9
heling en schuldheling	6.056	5.321	4.646	4.493	4.067	1,7
vernieling en openbare orde	22.921	24.414	25.666	25.661	25.645	10,9
tegen de openbare orde	9.053	10.549	10.322	9.847	9.706	4,1
discriminatie	164	245	151	144	126	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	1.155	1.194	1.450	1.288	1.364	0,6
tegen het openbaar gezag	3.207	3.093	3.420	3.780	4.390	1,9
schennis der eerbaarheid	514	498	582	526	542	0,2
vernieling	8.828	8.835	9.741	10.076	9.517	4,1
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	2.228	2.330	2.390	3.141	4.409	1,9
Wegenverkeerswet	42.746	47.178	47.958	46.378	45.896	19,6
rijden onder invloed	29.911	34.360	34.914	33.958	33.724	14,4
doorrijden na ongeval	6.867	7.192	7.498	7.138	6.925	3,0
overige misdrijven Wegenverkeerswet	5.968	5.626	5.546	5.282	5.247	2,2
Wet op de Economische delicten	34.329	29.301	29.868	30.410	28.402	12,1
Opiumwet	9.911	10.992	12.007	11.314	10.573	4,5
harddrugs	7.973	7.985	8.069	7.447	7.381	3,1
softdrugs	1.938	3.007	3.938	3.867	3.192	1,4
Wet Wapens en munitie	4.597	5.375	5.285	5.090	5.018	2,1
overige strafwetten en onbekend	8.903	10.388	11.555	8.566	7.225	3,1
totaal	257.842	250.726	250.865	242.482	234.679	100

Bron: CBS

Tabel 4.4 Afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg door het Openbaar Ministerie, naar delict(categorie), 1995-1999

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	(%)
Wetboek van Strafrecht	87.459	74.267	71.801	63.960	57.234	50,0
geweldsmisdrijven	12.860	12.056	12.792	11.841	11.638	10,2
verkrachting	476	404	362	314	278	0,2
feitelijke aanranding der eerbaarheid	359	408	406	359	317	0,3
overige seksuele misdrijven	562	494	587	439	437	0,4
bedreiging	2.042	1.937	2.019	1.994	1.993	1,7
misdrijven tegen het leven	531	508	523	368	401	0,4
mishandeling	7.180	6.820	7.456	7.182	7.353	6,4
dood en lichamelijk letsel door schuld	66	56	41	52	37	0,0
diefstal met geweld	1.376	1.206	1.200	990	732	0,6
afpersing	266	217	193	142	89	0,1
overige geweldsdelicten	2	6	5	1	1	0,0
vermogensmisdrijven	59.744	47.698	43.271	36.680	30.298	26,5
valsheidsmisdrijven	7.296	6.937	6.220	6.162	5.624	4,9
eenvoudige diefstal	23.970	18.491	17.235	13.646	11.239	9,8
diefstal met braak	6.991	4.958	4.286	3.324	2.383	2,1
(overige) gekwalificeerde diefstal	14.142	11.014	9.774	8.052	6.408	5,6
verduistering	1.670	1.377	1.269	1.245	1.045	0,9
bedrog	1.276	1.183	1.183	1.320	1.038	0,9
heling en schuldheiling	4.399	3.738	3.304	2.931	2.561	2,2
vernieling en openbare orde	13.677	13.238	14.429	13.834	13.094	11,4
tegen de openbare orde	4.872	5.384	5.630	5.158	4.823	4,2
discriminatie	98	141	133	86	73	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	514	499	617	504	460	0,4
tegen het openbaar gezag	1.813	1.572	1.868	1.964	2.160	1,9
schennis der eerbaarheid	408	381	410	385	341	0,3
vernieling	5.972	5.261	5.771	5.737	5.237	4,6
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	1.178	1.275	1.309	1.605	2.204	1,9
Wegenverkeerswet	21.153	21.771	23.382	20.300	20.418	17,8
rijden onder invloed	13.781	14.898	16.208	13.646	13.359	11,7
doorrijden na ongeval	4.768	4.842	5.292	5.040	5.095	4,5
overige misdrijven Wegenverkeerswet	2.604	2.031	1.882	1.614	1.964	1,7
Wet op de Economische delicten	27.225	24.285	20.610	23.952	25.551	22,3
Opiumwet	4.490	4.523	4.820	3.945	2.960	2,6
harddrugs	3.155	2.945	2.850	2.269	1.687	1,5
softdrugs	1.335	1.578	1.970	1.676	1.273	1,1
Wet Wapens en munitie	3.065	3.480	3.706	3.369	3.267	2,9
overige strafwetten en onbekend	4.080	5.439	6.471	4.706	5.021	4,4
totaal	147.472	133.765	130.790	120.232	114.451	100

Bron: CBS

Tabel 4.5 Afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg door het Openbaar Ministerie, naar wijze van afdoening, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
sepot	53.290	45.083	41.612	34.300	26.253	22,9
technisch sepot	29.924	25.978	23.886	18.956	14.880	13,0
beleidssepot	23.366	19.105	17.726	15.344	11.373	9,9
voorwaardelijk sepot	3.769	3.889	3.638	2.932	2.331	2,0
onvoorwaardelijk sepot	12.009	9.176	7.759	6.414	4.295	3,8
'kale' sepot	7.588	6.040	6.329	5.998	4.747	4,1
voeging ad informandum	9.985	7.205	7.421	6.255	4.788	4,2
voeging ter berechting	17.423	15.015	15.355	12.988	9.092	7,9
transactie	57.607	57.763	59.140	59.306	66.843	58,4
overdracht naar een ander parket	6.302	6.020	5.099	5.096	5.466	4,8
overig	2.865	2.679	2.163	2.287	2.009	1,8
totaal	147.472	133.765	130.790	120.232	114.451	100

Bron: CBS

Tabel 4.6 Afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg door de rechter, naar delict(categorie), 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	73.424	72.538	69.013	70.311	73.803	64,1
geweldsmisdrijven	14.418	15.152	15.759	16.397	18.322	15,9
verkrachting	417	413	420	404	416	0,4
feitelijke aanranding der eerbaarheid	206	277	305	303	348	0,3
overige seksuele misdrijven	694	791	811	740	767	0,7
bedreiging	1.603	1.727	1.888	2.238	2.729	2,4
misdrijven tegen het leven	1.109	1.190	1.185	1.247	1.238	1,1
mishandeling	6.139	6.449	6.843	7.263	8.416	7,3
dood en lichamelijk letsel door schuld	25	28	17	24	25	0,0
diefstal met geweld	3.831	3.899	3.894	3.805	3.960	3,4
afpersing	392	378	389	373	423	0,4
overige geweldsdelicten	2	-	7	-	-	0,0
vermogensmisdrijven	48.837	46.440	41.688	41.352	41.292	35,9
valsheidsmisdrijven	10.105	8.209	7.200	6.122	6.547	5,7
eenvoudige diefstal	12.912	13.663	13.619	14.671	14.015	12,2
diefstal met braak	5.561	5.195	4.633	4.680	4.655	4,0
(overige) gekwalificeerde diefstal	15.275	14.137	11.586	11.217	10.856	9,4
verduistering	1.015	1.150	1.013	1.055	1.194	1,0
bedrog	730	792	749	711	876	0,8
heling en schuldheiling	3.239	3.294	2.888	2.896	3.149	2,7
vernieling en openbare orde	9.449	9.979	10.590	11.320	12.580	10,9
tegen de openbare orde	3.515	3.781	4.123	4.472	4.787	4,2
discriminatie	74	51	70	36	49	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	661	626	708	679	739	0,6
tegen het openbaar gezag	1.372	1.447	1.427	1.759	2.168	1,9
schennis der eerbaarheid	102	122	126	149	174	0,2
vernieling	3.725	3.952	4.136	4.225	4.663	4,1
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	720	967	976	1.242	1.609	1,4
Wegenverkeerswet	20.726	22.048	25.150	24.053	24.042	20,9
rijden onder invloed	15.655	17.448	19.967	18.814	18.201	15,8
doorrijden na ongeval	1.776	1.730	1.974	2.070	2.384	2,1
overige misdrijven Wegenverkeerswet	3.295	2.870	3.209	3.169	3.457	3,0
Wet op de Economische delicten	6.496	6.581	7.071	5.986	5.472	4,8
Opiumwet	5.018	5.545	6.639	7.239	7.338	6,4
harddrugs	4.266	4.606	4.894	4.963	4.767	4,1
softdrugs	752	939	1.745	2.276	2.571	2,2
Wet Wapens en munitie	2.184	2.053	2.085	1.983	2.029	1,8
overige strafwetten en onbekend	2.205	2.720	2.970	2.615	2.378	2,1
totaal	110.053	111.485	112.928	112.187	115.062	100

Bron: CBS

Tabel 4.7 Afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg door de rechter, naar delict(categorie), 1995-1999 – schuldigverklaringen

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	63.321	63.283	60.271	60.975	66.922	63,3
gewelddsmisdrijven	12.848	13.488	14.141	14.694	16.701	15,8
verkrachting	352	329	337	335	337	0,3
feitelijke aanranding der eerbaarheid	174	241	273	261	301	0,3
overige seksuele misdrijven	625	695	744	674	682	0,6
bedreiging	1.394	1.489	1.637	1.976	2.482	2,3
misdrijven tegen het leven	969	1.071	1.034	1.111	1.086	1,0
mishandeling	5.502	5.755	6.174	6.511	7.726	7,3
dood en lichamelijk letsel door schuld	20	22	14	18	24	0,0
diefstal met geweld	3.459	3.539	3.567	3.464	3.670	3,5
afpersing	351	347	359	344	393	0,4
overige geweldsdelicten	2	-	2	-	-	0,0
vermogensmisdrijven	41.521	40.115	35.874	35.287	37.461	35,4
valsheidsmisdrijven	9.364	7.520	6.573	5.574	6.022	5,7
eenvoudige diefstal	10.123	11.081	10.980	11.712	12.655	12,0
diefstal met braak	4.253	4.179	3.831	3.914	4.164	3,9
(overige) gekwalificeerde diefstal	13.350	12.620	10.352	9.954	9.928	9,4
verduistering	902	1.017	912	954	1.088	1,0
bedrog	616	697	629	604	763	0,7
heling en schuldheling	2.913	3.001	2.597	2.575	2.841	2,7
vernieling en openbare orde	8.336	8.836	9.387	9.925	11.324	10,7
tegen de openbare orde	3.098	3.318	3.632	3.900	4.281	4,0
discriminatie	53	35	50	25	40	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	600	572	638	620	678	0,6
tegen het openbaar gezag	1.181	1.298	1.265	1.525	1.932	1,8
schennis der eerbaarheid	92	104	110	127	155	0,1
vernieling	3.312	3.509	3.692	3.728	4.238	4,0
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	616	844	869	1.069	1.436	1,4
Wegenverkeerswet	19.513	20.846	23.766	22.831	23.005	21,7
rijden onder invloed	14.973	16.759	19.157	18.144	17.699	16,7
doorrijden na ongeval	1.565	1.479	1.703	1.823	2.108	2,0
overige misdrijven Wegenverkeerswet	2.975	2.608	2.906	2.864	3.198	3,0
Wet op de Economische delicten	5.653	5.788	6.291	5.335	4.810	4,5
Opiumwet	4.606	5.143	6.198	6.791	6.914	6,5
harddrugs	3.908	4.288	4.562	4.650	4.495	4,2
softdrugs	698	855	1.636	2.141	2.419	2,3
Wet Wapens en munitie	2.045	1.928	1.936	1.819	1.922	1,8
overige strafwetten en onbekend	2.070	2.570	2.775	2.425	2.213	2,1
totaal	97.208	99.558	101.237	100.176	105.786	100

Bron: CBS

Tabel 4.8 Afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg door de rechter, naar delict(categorie), 1995-1999 – vrijspraken en ontslagen van alle rechtsvervolging

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	3.045	3.068	2.908	3.042	3.497	70,8
geweldsmisdrijven	731	847	788	857	980	19,8
verkrachting	51	64	61	55	66	1,3
feitelijke aanranding der eerbaarheid	23	24	19	28	33	0,7
overige seksuele misdrijven	51	66	56	49	66	1,3
bedreiging	84	95	82	102	122	2,5
misdrijven tegen het leven	81	73	97	82	109	2,2
mishandeling	337	394	360	418	431	8,7
dood en lichamelijk letsel door schuld	5	6	3	6	1	0,0
diefstal met geweld	88	119	95	98	140	2,8
afpersing	11	6	11	19	12	0,2
overige geweldsdelicten	-	-	4	-	-	0,0
vermogensmisdrijven	1.659	1.578	1.486	1.470	1.653	33,5
valsheidsmisdrijven	476	443	428	330	381	7,7
eenvoudige diefstal	295	320	309	339	355	7,2
diefstal met braak	128	146	131	131	154	3,1
(overige) gekwalificeerde diefstal	430	358	318	358	410	8,3
verduistering	71	84	61	60	64	1,3
bedrog	56	42	62	50	64	1,3
heling en schuldheling	203	185	177	202	225	4,6
vernietiging en openbare orde	599	563	571	625	754	15,3
tegen de openbare orde	246	243	254	303	333	6,7
discriminatie	16	12	13	9	7	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	39	30	45	31	35	0,7
tegen het openbaar gezag	118	86	84	97	161	3,3
schennis der eerbaarheid	6	8	7	6	10	0,2
vernietiging	174	184	168	179	208	4,2
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	56	80	63	90	110	2,2
Wegenverkeerswet	493	493	504	462	544	11,0
rijden onder invloed	219	197	212	172	181	3,7
doorrijden na ongeval	133	172	163	170	224	4,5
overige misdrijven Wegenverkeerswet	141	124	129	120	139	2,8
Wet op de Economische delicten	518	510	526	404	469	9,5
Opiumwet	198	201	221	223	278	5,6
harddrugs	168	156	165	147	179	3,6
softdrugs	30	45	56	76	99	2,0
Wet Wapens en munitie	42	49	60	54	48	1,0
overige strafwetten en onbekend	93	91	132	143	105	2,1
totaal	4.389	4.412	4.351	4.328	4.941	100

Bron: CBS

Tabel 4.9 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door de rechter, naar combinaties van opgelegde straffen en maatregelen, 1960-1999*

straf/maatregel	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
(abs.)												
gevangenisstraf (zonder geldboete)	12.576	13.666	14.941	17.124	17.977	21.797	22.077	33.961	33.584	33.330	34.472	37.790
onvoorwaardelijk	6.395	7.705	8.407	10.099	9.261	10.361	10.051	19.846	19.024	18.456	18.718	20.847
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	3.817	4.167	4.547	4.698	6.108	5.390	4.582	4.803	4.886	5.074	5.500	5.650
voorwaardelijk	2.364	1.794	1.987	2.327	2.608	6.046	7.444	9.312	9.674	9.800	10.254	11.293
geldboete (zonder gevangenisstraf)	15.933	17.570	20.789	23.719	40.084	31.131	27.861	39.953	41.406	43.389	41.577	42.225
w.o. onvoorwaardelijk						27.509	23.868	33.169	33.841	36.410	34.482	34.842
gevangenisstraf (met geldboete)	6.612	7.818	8.164	11.608	13.901	16.145	12.431	8.794	8.272	7.997	7.821	8.103
overig + onbekend						2.899	5.296	13.176	14.870	15.080	15.030	17.038
totaal**	35.121	39.054	43.894	52.451	71.962	71.972	67.665	95.884	98.132	99.796	98.900	105.156
(%)												
gevangenisstraf (zonder geldboete)	35,8	35,0	34,0	32,6	25,0	30,3	32,6	35,4	34,2	33,4	34,9	35,9
onvoorwaardelijk	18,2	19,7	19,2	19,3	12,9	14,4	14,9	20,7	19,4	18,5	18,9	19,8
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	10,9	10,7	10,4	9,0	8,5	7,5	6,8	5,0	5,0	5,1	5,6	5,4
voorwaardelijk	6,7	4,6	4,5	4,4	3,6	8,4	11,0	9,7	9,9	9,8	10,4	10,7
geldboete (zonder gevangenisstraf)	45,4	45,0	47,4	45,2	55,7	43,3	41,2	41,7	42,2	43,5	42,0	40,2
w.o. onvoorwaardelijk						38,2	35,3	34,6	34,5	36,5	34,9	33,1
gevangenisstraf (met geldboete)	18,8	20,0	18,6	22,1	19,3	22,4	18,4	9,2	8,4	8,0	7,9	7,7
overig + onbekend						4,0	7,8	13,7	15,2	15,1	15,2	16,2
totaal**	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* In 1960-1990 uitsluitend voornaamste opgelegde hoofdstraffen; t/m 1990: onherroepelijke afdoeningen; 1991 e.v.: afdoeningen in eerste aanleg.

** In 1995-1999 exclusief afdoeningen met schuldigverklaring zonder oplegging van straf (1995: 662; 1996: 714; 1997: 721; 1998: 638; 1999: 630).

Bron: CBS

Tabel 4.10 Afdoeeningen rechtbankstrafzaken door de rechter naar opgelegde straffen en maatregelen*, 1960-1999**

straf/maatregel	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	(%)
(abs.)													
hoofdstraffen													
gevangenisstraf	19.188	21.484	23.105	28.732	31.878	37.942	34.508	42.755	41.856	41.327	42.293	45.893	29,5
hechtenis	157	109	82	23	13	67	114	200	218	209	196	245	0,2
geldboete	22.545	25.388	28.953	35.327	53.985	47.276	49.597	48.747	49.678	51.386	49.399	50.328	32,3
tuchtschool	874						2.333	2.824	417	8	1	-	-
berisping	9						70	28	2	-	-	-	-
arrest							869	785	85	-	-	-	-
jeugddetentie							421	2.829	3.007	3.435	3.805	3.805	2,4
taakstraf						1.074	4.235	13.885	17.123	17.973	18.062	20.744	13,3
leerproject							69	395	584	744	831	831	0,5
bijkomende straffen													
ontzetting van rechten	7	3	-	-	-	-	-	9	8	9	12	4	0,0
Rijkswerkinrichting	80	50	34	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ontzegging rijbevoegdheid	2.696	6.721	9.939	14.473	26.126	21.699	16.309	14.466	15.279	16.458	16.122	16.379	10,5
verbeurdverklaring voorwerpen	492	592	1.163	2.539	2.746	2.738	2.551	3.161	3.355	3.269	3.197	3.124	2,0
overig						1	198	48	57	49	41	43	0,0
maatregelen													
onttrekking aan het verkeer	254					2.243	1.908	2.955	3.034	2.920	2.948	2.777	1,8
terbeschikkingstelling													
(van de regering)	436	335	262	123	93	161	74	241	342	300	194	221	0,1
ondertoezichtstelling						76	62	40	1	-	-	-	-
overig						76	70	3.091	5.332	6.670	8.638	10.365	6,7
totaal (incl. onbekend)	46.738	54.682	63.538	81.220	114.841	113.353	112.898	134.552	140.768	145.022	146.375	155.664	100

* Inclusief dubbelstellingen en zowel opgelegde (deels) voorwaardelijke als (deels) onvoorwaardelijke sancties.

** T/m 1990: onherroepelijke afdoeeningen; 1991 e.v.: afdoeeningen in eerste aanleg.

Bron: CBS

Tabel 4.11 Afdoeeningen rechtbankstrafzaken door de rechter; opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, naar duur van het onvoorwaardelijke deel, 1960-1999*

duur	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
	(abs.)											
tot < 1 maand	4.176	5.933	7.457	8.394	8.944	6.724	6.797	7.559	7.574	7.939	8.962	10.725
1 maand - < 3 maanden	1.948	2.052	2.161	2.787	2.541	3.558	4.558	6.280	6.125	5.626	5.756	6.493
3 - < 6 maanden	1.940	1.886	2.012	2.029	1.959	2.680	3.279	4.678	4.187	3.923	3.856	3.939
6 maanden - < 1 jaar	1.460	1.318	978	972	1.104	1.821	2.394	3.062	3.075	3.004	3.097	2.846
1 - < 3 jaar	639	625	311	502	646	1.281	1.507	2.732	2.586	2.627	2.435	2.417
3 jaar en langer	49	58	35	113	175	287	612	970	976	986	858	923
totaal**	10.212	11.872	12.954	14.797	15.369	16.351	19.147	25.281	24.523	24.105	24.964	27.343
	(%)											
tot < 1 maand	40,9	50,0	57,6	56,7	58,2	41,1	35,5	29,9	30,9	32,9	35,9	39,2
1 maand - < 3 maanden	19,1	17,3	16,7	18,8	16,5	21,8	23,8	24,8	25,0	23,3	23,1	23,7
3 - < 6 maanden	19,0	15,9	15,5	13,7	12,7	16,4	17,1	18,5	17,1	16,3	15,4	14,4
6 maanden - < 1 jaar	14,3	11,1	7,5	6,6	7,2	11,1	12,5	12,1	12,5	12,5	12,4	10,4
1 - < 3 jaar	6,3	5,3	2,4	3,4	4,2	7,8	7,9	10,8	10,5	10,9	9,8	8,8
3 jaar en langer	0,5	0,5	0,3	0,8	1,1	1,8	3,2	3,8	4,0	4,1	3,4	3,4
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* T/m 1990: onherroepelijke afdoeeningen; 1991 e.v.: afdoeeningen in eerste aanleg.

** Inclusief onbekend.

Bron: CBS

Tabel 4.12 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door de rechter; opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke geldboeten, naar hoogte van het onvoorwaardelijke deel, 1960-1999*

boete	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
	(abs.)											
tot < f 50	13.304	8.023	4.261	1.257	597	319	77	117	110	78	50	25
f 50 - < f 100	6.993	10.267	9.354	4.503	2.640	926	455	578	471	386	303	249
f 100 - < f 500	2.106	6.700	14.546	24.012	26.584	16.547	12.819	13.310	12.743	11.273	10.841	10.757
f 500 of meer	142	398	792	5.555	24.164							
f 500 - < f 1.000						15.048	13.336	15.090	15.775	17.846	15.964	15.877
f 1.000 - < f 5.000						12.760	11.671	16.376	16.930	18.101	18.469	19.407
f 5.000 of meer						236	203	724	647	677	757	796
totaal	22.545	25.388	28.953	35.327	53.985	45.836	38.561	46.195	46.676	48.361	46.384	47.111
	(%)											
tot < f 50	59,0	31,6	14,7	3,6	1,1	0,7	0,2	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1
f 50 - < f 100	31,0	40,4	32,3	12,7	4,9	2,0	1,2	1,3	1,0	0,8	0,7	0,5
f 100 - < f 500	9,3	26,4	50,2	68,0	49,2	36,1	33,2	28,8	27,3	23,3	23,4	22,8
f 500 of meer	0,6	1,6	2,7	15,7	44,8							
f 500 - < f 1.000						32,8	34,6	32,7	33,8	36,9	34,4	33,7
f 1.000 - < f 5.000						27,8	30,3	35,4	36,3	37,4	39,8	41,2
f 5.000 of meer						0,5	0,5	1,6	1,4	1,4	1,6	1,7
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* T/m 1990: onherroepelijke afdoeningen; 1991 e.v.: afdoeningen in eerste aanleg.

Bron: CBS

Tabel 4.13 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen, naar delictcategorie

	1995	1996	1997	1998	1999
geweldsmisdrijven	4.625	4.575	4.693	4.632	5.160
vermogensmisdrijven	14.477	13.814	13.204	14.030	15.319
openbare orde en openbaar gezag	1.144	1.148	1.217	1.315	1.622
Wegenverkeerswet	1.054	947	933	907	1.095
Wet op de Economische delicten	186	187	173	92	150
Opiumwet	2.974	3.067	3.132	3.281	3.185
Wet Wapens en munitie	505	432	393	359	404
overige wetten + onbekend	359	400	417	395	473
totaal	25.324	24.570	24.162	25.011	27.408

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 4.14 Gemiddelde duur van door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen in detentiedagen van het onvoorwaardelijk deel, naar delictcategorie*

	1995	1996	1997	1998	1999
geweldsmisdrijven	354	345	341	301	293
vermogensmisdrijven	78	73	68	64	58
openbare orde en openbaar gezag	125	138	129	127	109
Wegenverkeerswet	30	32	29	32	32
Wet op de Economische delicten	50	36	63	52	40
Opiumwet	255	262	291	278	277
Wet Wapens en munitie	76	87	93	101	100
overige strafwetten	206	210	178	170	222
totaal	151	151	154	140	133

* Exclusief vervroegde invrijheidstelling (VI).

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 4.15 Detentiejaren van door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen, naar delictcategorie

	1995	1996	1997	1998	1999
gewelddsmisdrijven	4.480	4.328	4.385	3.826	4.141
vermogensmisdrijven	3.103	2.762	2.464	2.466	2.450
openbare orde en openbaar gezag	392	435	431	457	485
Wegenverkeerswet	88	82	74	80	95
Wet op de Economische delicten	26	19	30	13	16
Opiumwet	2.077	2.201	2.495	2.498	2.415
Wet Wapens en munitie	105	103	100	100	110
overige wetten + onbekend	202	230	203	184	288
totaal	10.473	10.159	10.182	9.625	10.001

* Exclusief vervroegde invrijheidstelling (VI).

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 4.16 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde vrijheidsstraffen, naar duurcategorie van het onvoorwaardelijke deel

	1995	1996	1997	1998	1999
t/m 2 weken	4.569	5.054	5.261	5.979	6.997
>2 weken t/m 1 maand	4.541	4.058	4.101	4.314	5.008
>1 t/m 3 maanden	6.933	6.562	6.001	6.176	6.920
>3 t/m 6 maanden	3.657	3.216	3.098	2.978	3.147
>6 t/m 9 maanden	628	741	743	796	709
>9 maanden t/m 1 jaar	1.450	1.509	1.433	1.549	1.358
>1 t/m 2 jaar	2.191	2.120	2.185	2.033	1.942
>2 t/m 4 jaar	964	910	940	851	938
langer dan 4 jaar	388	398	397	330	389
totaal	25.321	24.568	24.159	25.006	27.408

* Exclusief vervroegde invrijheidstelling (VI).

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 4.17 Afdoeningen rechtbankstrafzaken in eerste aanleg door de rechter; doorlooptijd (in dagen) van inschrijving tot afdoening, naar kamer en delict(categorie), 1995 en 1999

delict	meervoudige kamer		politierechter		kinderrechter	
	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Wetboek van Strafrecht						
geweldsmisdrijven	200	213	261	245	207	207
verkrachting	216	260	373	384	269	254
feitelijke aanranding der eerbaarheid	283	270	280	334	235	227
overige seksuele misdrijven	300	332	306	331	229	254
bedreiging	267	215	249	225	211	195
misdrijven tegen het leven	196	199	303	318	253	239
mishandeling	250	233	274	261	215	203
dood en lichamelijk letsel door schuld	383	466	*	240	*	*
diefstal met geweld	160	177	202	155	193	205
afpersing	172	164	262	216	215	196
overige geweldsdelicten	*	-	281	-	-	-
vermogensmisdrijven	252	273	224	199	224	213
valsheidsmisdrijven	367	434	281	315	223	201
eenvoudige diefstal	223	226	183	145	218	200
diefstal met braak	174	186	183	159	216	223
(overige) gekwalificeerde diefstal	219	202	219	192	224	211
verduistering	355	385	289	239	274	202
bedrog	354	340	281	288	268	322
heling en schuldheling	259	284	266	251	245	234
vernietiging en openbare orde	251	262	262	237	225	210
tegen de openbare orde	297	331	258	253	222	205
discriminatie	*	*	319	296	-	*
gemeengevaarlijke misdrijven	198	200	294	328	235	224
tegen het openbaar gezag	286	310	235	200	250	175
schennis der eerbaarheid	*	*	273	275	*	*
vernietiging	330	225	271	235	229	226
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	276	291	288	215	205	194
Wegenverkeerswet						
rijden onder invloed	299	368	207	175	146	189
doorrijden na ongeval	*	*	253	287	204	202
overige misdrijven Wegenverkeerswet	301	305	257	250	192	198
Wet op de Economische delicten	487	501	291	295	*	*
Opiumwet						
harddrugs	170	178	180	169	182	181
softdrugs	295	295	297	268	*	209
Wet Wapens en munitie	265	248	289	245	270	215
totaal**	225	235	236	218	220	210

* Bij gering aantal zaken (<10) geen gemiddelde doorlooptijd weergegeven.

** Inclusief overige strafwetten en onbekend.

Bron: CBS

Tabel 4.18 Rechtbankstrafzaken: afdoeningen in hoger beroep en cassatie

	1985		1990		1995		1996		1997		1998		1999	
	(x 1.000)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)	
hoger beroep bij het hof	7,4	8,5	9,7	9,2	8,9	9,0	9,1	9,0	8,9	9,0	9,1	9,1	9,1	9,1
bevestiging vonnis eerste aanleg	0,9	0,6	0,4	0,3	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,3	0,3
schuldigverklaring, incl. strafwijziging	0,3	6,3	7,3	7,0	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1
vrijspraak	0,5	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
ontslag van alle rechtsvervolgning	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
overige eindbeslissingen	5,7	0,8	1,1	1,1	0,9	0,9	1,2	1,1	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9
cassatie	0,7	1,4	1,8	1,6	1,4	1,4	1,6	1,6	1,4	1,4	1,7	1,4	1,7	1,7
verwerping van het beroep	0,6	1,2	1,5	1,3	1,1	1,1	1,3	1,3	1,1	1,1	1,3	1,2	1,3	1,3
terugwijziging/verwijzing	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
overige eindbeslissingen	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	0,4	0,4

Bron: CBS

Tabellen bij hoofdstuk 5

Tabel 5.1 Capaciteit van de penitentiaire inrichtingen, naar type inrichting^a

	totaal	huizen van bewaring	bijzondere inrichtingen ^b	gevangenen kort/langgestraften	halfopen gevangenen	zelfmeldinrichtingen	open inrichtingen	gecombineerde inrich- tingen voor mannen	penitentiaire inrich- tingen voor vrouwen
1960	4.896		2.546				2.350		-
1965	4.676		2.065				1.504		1.107
1970	4.037		2.264				1.077		696
1975	3.440		1.950				1.003		487
1980	3.983		2.274				1.189		520
1981	4.091		2.387				1.176		528
1982	4.278		2.430				1.217		631
1983	4.366		2.409				1.223		734
1984	4.918		2.451	1.264			101	986	116
1985	4.997		2.458	1.342			105	959	133
1986	5.033		2.481	1.356			105	957	134
1987	5.075		2.473	1.394			105	877	226
1988	5.979	2.882	77	1.151	240	639	119	645	226
1989	6.512	3.540	77	1.189	316	674	125	349	242
1990	7.195	3.349	77	1.335	290	632	143	1.086	286
1991	7.713	3.931	77	1.645	300	642	136	642	340
1992	7.935	4.633	77	1.829	320	600	136	-	340
1993	7.948	4.614	125	1.291	80	190	189	1.050	409
1994	8.567	4.505	173 ^c	1.487		483	202	1.303	414
1995	10.208	6.323	168	1.088		563	193	1.459	414
1996	11.992	7.736	172	1.180		703	299	1.425	477
1997	12.250	7.110	176	1.872		905	376	1.378	433
1998	12.491	7.908	178	1.516		443	573	1.361	512
1999	12.401	6.933	35	2.210		871	237	1.468	647

a Tot en met 1987 is gebruik gemaakt van gegevens die verstrekt zijn door de bevolkingsadministraties van de penitentiaire inrichtingen. Met ingang van 1988 worden de gegevens verwerkt die rechtstreeks afkomstig zijn van het ministerie van Justitie. Tot en met 1987 was de peildatum 31 december. Met ingang van 1988 is de peildatum 30 september. Met ingang van 1988 zijn de gesloten inrichtingen uitgesplitst in gevangenen, halfopen inrichtingen en zelfmeldinrichtingen.

b Anders dan hvb of gevangenis, bv. een penitentiair ziekenhuis, het Penitentiair Selectiecentrum, enz.

c De omvang van de categorie bijzondere inrichtingen is uitgebreid ten gevolge van een verbeterde registratie.

Bron: CBS

Tabel 5.2 Tenuitvoerlegging preventieve hechtenis en vrijheidstraffen meerderjarigen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993
<i>gedetineerden op 30 september naar delict waarvan zij worden verdacht</i>				
<i>danwel waarvoor zij zijn veroordeeld</i>		7.302	7.495	8.037
gewelddsmisdrijven		27%	33%	36%
vermogensmisdrijven		32%	29%	28%
vernieling en openbare orde		4%	4%	4%
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht		1%	2%	4%
Wegenverkeerswet		2%	2%	1%
Opiumwet		21%	18%	18%
overige wetten		4%	3%	0%
onbekend / n.v.t. (waaronder vreemdelingenbewaring)		9%	7%	8%
<i>gemiddelde bevolking in de penitentiaire inrichtingen naar titel</i>	6.846			7.432
waarvan preventief gehecht	2.576			2.718
waarvan tot gevangenisstraf veroordeeld	3.405			4.198
waarvan tot hechtenis veroordeeld	168			179
waarvan vreemdelingen	230			252
overigen	467			85
<i>gratie</i>				
gratieverleningen	2.403	2.644	2.907	2.473
afwijzingen gratie	5.258	5.236	5.548	5.160
kwijtgescholden detentiejaren				174
<i>onttrekking aan detentie</i>				
onttrekkingen aan detentie (incl. (half)open inrichtingen), bv. niet terug na weekendverlof)				1.224
aantal ontvluchtelingen uit <i>gesloten</i> inrichtingen	75	50	44	59
waarvan per 1 maart 2000 inmiddels weer zijn aangehouden			41	51
aanhoudingen van gedetineerden die zich aan detentie onttrekken				1.161
<i>aantal heenzzendingen meerderjarige personen wegens plaatsgebrek</i>	857	1.204	2.930	4.340
<i>suicides in penitentiaire inrichtingen</i>	5	4	7	8

Vervolg tabel 5.2

1994	1995	1996	1997	1998	1999	Bron
8.737	10.329	11.931	11.770	11.759	11.872	CBS
36%	34%	32%	29%	30%	30%	CBS
28%	30%	28%	27%	28%	28%	CBS
4%	5%	5%	6%	6%	7%	CBS
3%	3%	4%	3%	3%	3%	CBS
1%	1%	1%	1%	1%	3%	CBS
16%	15%	15%	16%	17%	17%	CBS
1%	1%	1%	1%	2%	2%	CBS
11%	11%	15%	17%	13%	14%	CBS
8.393	9.646	11.059	11.745	11.775	11.673	CBS
2.790	3.135	3.629	3.997	4.290	4.373	CBS
4.864	5.594	6.230	6.277	6.039	5.740	CBS
201	91	156	276	262	277	CBS
348	573	747	883	887	1.000	CBS
190	253	297	312	297	283	CBS
2.043	2.058	2.372	2.216	2.650	2.285	Directie Bestuurszaken
4.551	3.670	3.271	3.053	2.288	2.241	Directie Bestuurszaken
121	174	243	318	405	n.b.	Directie Bestuurszaken
937	1.068	1.014	997	917	764	DJI (Verantwoordingsrapportage)
21	22	17	13	21	12	DJI (Feiten in cijfers, 1999)
15	12	14	12	11	7	DJI (Feiten in cijfers, 1999)
960	1.038	980	1.018	885	782	DJI (Verantwoordingsrapportage)
5.316	4.200	1.809	891	400	0	DJI (Feiten in cijfers, 1999)
3	14	16	10	10	12	DJI (Feiten in cijfers, 1999)

Tabel 5.3 Gedetineerden naar geboorteland, per werelddeel en enkele landen, naar verblijfstitel, 1999

	totaal	voorlopige hechtenis	gevangenisstraf	hechtenis	uitzetting/ uitlevering	passant KZ/TBS	overige
	(%)						
<i>werelddeel</i>							
Europa	60	63	65	67	14	67	66
Afrika	15	13	11	13	49	10	11
Azië	6	5	4	3	29	5	2
Zuid-Amerika	17	18	19	17	4	16	22
Noord- en Midden-Amerika	1	1	1	1	4	1	0
Oceanië en onbekend	0	0	0	0	0	0	0
<i>enkele landen</i>							
Nederland	47	49	52	58	0	62	59
Suriname	9	9	10	8	3	9	9
Nederlandse Antillen en Aruba	7	7	7	8	0	6	12
Marokko	8	9	7	6	8	5	3
Turkije	5	5	6	3	2	3	1
Algerije	3	2	2	1	23	2	1
ex-Joegoslavië	2	2	2	2	3	1	2
totaal	100	100	100	100	100	100	100
	(abs.)						
totaal	11.872	4.553	5.518	328	910	288	275

Bron: CBS

Tabel 5.4 Ontwikkelingen in de totale populatie van de justitiële jeugdinrichtingen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
<i>capaciteit</i>										
formele capaciteit (ultimo het jaar)	722	802	832	846	888	1.045	1.214	1.410	1.581	
formele capaciteit (gemiddeld)	716	799	807	841	874	972	1.098	1.278	1.464	
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	685	754	769	807	858	920	1.064	1.227	1.414	
<i>bezetting</i>										
bezettingspercentage (gemiddeld)	94%	94%	97%	96%	97%	97%	96%	97%	95%	
bezetting absoluut (gemiddeld)	640	707	745	778	831	895	1.025	1.181	1.335	
t/m 13 jaar			5%	6%	5%	5%	5%	4%	5%	
14 en 15 jaar			29%	29%	27%	28%	29%	28%	26%	
16 en 17 jaar			56%	56%	56%	54%	53%	53%	51%	
18 jaar en ouder			10%	9%	12%	13%	13%	15%	18%	
jongens			79%	80%	81%	81%	80%	80%	80%	
meisjes			21%	20%	19%	19%	20%	20%	20%	
<i>strafrechtelijk</i>										
voorlopige hechtenis	30%	30%	30%	28%	26%	28%	27%	24%	26%	
veroordeeld tot vrijheidsstraf	4%	4%	4%	6%	6%	4%	4%	5%	6%	
veroordeeld tot strafrechtelijke maatregel	7%	6%	8%	11%	14%	18%	21%	26%	27%	
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening*	59%	60%	58%	55%	54%	50%	48%	45%	41%	
<i>opnames</i>										
autochtonen			46%	44%	40%	40%	40%	0,43	42%	
allochtonen			54%	56%	60%	60%	60%	0,57	58%	
<i>heenzendingen minderjarigen</i>		56	54	53	149	124	169	136	72	

* Voortgezette hulpverlening is de hulp aan ex-ots- en ex-voogdij-jongeren die na het bereiken van de 18-jarige leeftijd in overleg met de inrichting en na toestemming van het ministerie kiezen voor een verlengd verblijf in de inrichting.

Bron: DJI

Tabel 5.5 Ontwikkelingen in de populatie van de opvanginrichtingen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
<i>capaciteit</i>										
formele capaciteit (ultimo het jaar)	320	340	360	350	366	401	457	575	634	
formele capaciteit (gemiddeld)	314	340	338	359	351	366	416	485	612	
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	297	311	320	344	350	347	409	450	585	
<i>bezetting</i>										
bezettingspercentage (gemiddeld)	93%	95%	97%	95%	97%	98%	97%	97%	96%	
bezetting absoluut (gemiddeld)	276	294	310	327	340	341	395	434	557	
1 t/m 13 jaar		4%	4%	4%	4%	6%	5%	4%	4%	
14 en 15 jaar		26%	27%	26%	26%	26%	28%	26%	27%	
16 en 17 jaar		65%	64%	63%	61%	63%	60%	59%	55%	
18 jaar en ouder		5%	5%	7%	9%	6%	7%	11%	15%	
jongens	92%	92%	92%	92%	92%	92%	88%	90%	91%	
meisjes	8%	8%	8%	8%	8%	8%	12%	10%	9%	
strafrechtelijk	80%	83%	83%	85%	87%	89%	89%	90%	89%	
voorlopige hechtenis	70%	71%	73%	66%	63%	74%	70%	67%	62%	
veroordeeld tot vrijheidsstraf	9%	10%	11%	13%	16%	9%	11%	14%	15%	
veroordeeld tot strafrechtelijke maatregel	1%	2%	2%	5%	8%	6%	8%	9%	12%	
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening	20%	17%	17%	15%	13%	11%	11%	10%	11%	
<i>opnames</i>										
totaal aantal	1.866	1.885	1.881	1.983	1.998	1.809	1.782	2.202	2.892	
autochtonen	47%	43%	45%	43%	37%	34%	36%	39%	37%	
allochtonen	53%	57%	55%	57%	63%	66%	64%	61%	63%	
<i>uitschrijvingen</i>										
gemiddelde verblijfsduur in één inrichting in dagen	55	56	60	59	62	68	80	72	71	

Bron: DJI

Tabel 5.6 Ontwikkelingen in de populatie van de behandelinrichtingen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
<i>capaciteit</i>										
formele capaciteit (ultimo het jaar)	402	462	472	496	522	644	757	835	905	
formele capaciteit (gemiddeld)	402	459	469	482	523	606	682	793	852	
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	388	443	449	463	508	573	655	777	829	
<i>bezetting</i>										
bezettingspercentage (gemiddeld)	94%	93%	97%	97%	97%	97%	96%	96%	95%	
bezetting absoluut (gemiddeld)	364	414	434	451	492	554	630	746	781	
1 t/m 13 jaar			6%	6%	6%	5%	5%	5%	4%	
14 en 15 jaar			31%	31%	28%	29%	30%	29%	27%	
16 en 17 jaar			51%	51%	51%	48%	49%	48%	48%	
18 jaar en ouder			13%	11%	15%	18%	16%	18%	21%	
jongens		72%	70%	71%	73%	74%	74%	74%	72%	
meisjes		28%	30%	29%	27%	26%	26%	0,26	28%	
strafrechtelijk veroordeeld tot strafrechtelijke maatregel	11%	11%	12%	14%	19%	26%	29%	35%	37%	
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening	89%	89%	88%	86%	81%	74%	71%	65%	63%	
<i>opnames</i>										
totaal aantal		408	383	436	437	573	549	805	1.247	
autochtonen		62%	60%	56%	54%	61%	56%	56%	55%	
allochtonen		38%	40%	44%	46%	39%	44%	44%	45%	
<i>uitschrijvingen</i>										
gemiddelde verblijfsduur in één inrichting in dagen		394	411	426	365	388	424	379	375	

Bron: DJI

Tabel 5.7 Gestarte taakstraffen, 1981-1999*

	aantal	mislukking- percentage
1981	217	
1982	917	
1983	1.668	
1984	2.431	
1985	2.814	
1986	3.419	
1987	4.005	
1988	4.913	
1989	5.942	
1990	6.626	13%
1991	7.159	15%
1992	8.608	16%
1993	10.099	14%
1994	12.171	13%
1995	13.126	10%
1996	15.589	
1997	16.066	22%
1998	16.372	
1999	17.920	

* Alleen meerderjarigen.
Bron: DPJ&R

Tabel 5.8 Stroomcijfers tbs, 1960-1999

	aantal opleggingen tbs	aantal beëindigingen tbs	aantal personen met lopende tbs-maatregel (ultimo)	aantal passanten (ultimo)	capaciteit tbs-inrichtingen (formeel, ultimo)	bezetting tbs-inrichtingen (ultimo)	proefverloven (ultimo)	ontvluchtingen
1960								
1965	142	243	1.493	65				
1970	131	250	985	21				
1975	99	143	461					
1980	85	105	391	10				
1985	106	81	452	19	421	395	19	
1990	95	63	522	18	405	378	27	
1991	117	91	550	32	506	496	41	
1992	117	64	597	42	541	541	42	
1993	134	49	685	71	570	565	63	
1994	199	59	772	109	607	606	72	20
1995	180	84	855	158	630	624	79	7
1996	196	64	840	170	728	705	95	7
1997	156	64	1.110	167	866	853	101	6
1998	141	73	1.200	171	970	935	80	6
1999	120	86	1.224	148	1.175	1.003	76	2

Bron: DJI

Tabel 5.9 Kenmerken tbs-populatie, 1990, 1995, 1998 en 1999

	30 juni 1990 (enquête)	1 januari 1995	1 januari 1998	1 januari 1999
<i>persoonsgegevens</i>				
geslacht				
man	97%	95%	95%	95%
vrouw	3%	5%	5%	5%
leeftijd (mediaan)				
op peildatum	31	36	34	34
bij oplegging tbs	26	27	28	29
culturele achtergrond				
Nederlands	76%	72%	70%	69%
Turks/Marokkaans/mediterraan	4%	5%	6%	7%
Antilliaans/Surinaams	12%	15%	15%	15%
overig	8%	8%	9%	9%
<i>situatie ten tijde van het delict</i>				
burgelijke staat				
ongetrouwd		76%	76%	75%
getrouwd		8%	7%	8%
gescheiden		14%	16%	16%
weduwstaat		2%	1%	1%
opleidingsniveau				
geen	17%	4%	4%	5%
buitengewoon of lager onderwijs	72%	83%	83%	81%
middelbaar onderwijs of hoger	11%	13%	13%	14%
beroepsniveau				
geen beroep/gepensioneerd/werkloos		68%	56%	48%
ongeschoolde arbeid		19%	27%	32%
geschoolde arbeid/lagere employees		11%	13%	15%
middelbaar en hoger		1%	2%	4%
zelfstandig		1%	1%	1%
bron van inkomsten				
arbeid/ziektewet		28%	27%	27%
uitkering		58%	55%	54%
geen inkomen		6%	9%	9%
overig		7%	9%	10%
verslavingsprobleem				
nee	39%	30%	32%	36%
ja	61%	70%	68%	64%

Vervolg tabel 5.9

	30 juni 1990 (enquête)	1 januari 1995	1 januari 1998	1 januari 1999
<i>justitiële voorgeschiedenis en hulpverlenings- historie</i>				
eerdere veroordeling gevangenisstraf				
geen	21%	33%	32%	30%
ja	79%	67%	68%	70%
eerdere tbs met verpleging				
nee	92%	91%	91%	92%
ja	8%	9%	9%	8%
tehuiservaring				
nee		58%	62%	63%
ja		42%	38%	37%
eerder hulpverleningscontact				
nee	34%	32%	31%	28%
ja	66%	68%	69%	72%
<i>delictkenmerken</i>				
agressieve component in delict	96%	100%	100%	100%
seksuele component	34%	28%	27%	28%
vermogenscomponent	27%	26%	29%	30%
brandstichting	9%	12%	12%	10%
<i>diagnostische gegevens</i>				
persoonlijke stoornis	60%	75%	78%	80%
psychotische stoornis	24%	23%	26%	25%
aan misbruik van middelen gerelateerde stoornis		33%	38%	39%
<i>verwacht zorgsysteem</i>				
langdurig verblijf tbs (> 8 jr)	5%	5%	7%	8%
intramurale GGZ	12%	11%	9%	8%
beschermde woonvorm	22%	23%	21%	22%
zelfstandig	38%	28%	42%	42%
zwakzinnigenzorg	0%	0%	1%	1%
anders	0%	0%	1%	2%
geen beoordeling mogelijk	23%	32%	19%	16%

Bron: Dr. F.S. Meijers Instituut, afd. Monitoring en Research

Tabel 5.10 Afdoening boetevonnissen door het CJIB, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
werkvoorraad op 1 januari	196.078	254.837	226.463	215.485	197.568
van parketten ontvangen boetevonnissen	165.571	144.772	136.163	118.853	117.840
totaal boetebedrag	<i>f</i> 139.139.784	<i>f</i> 104.785.066	<i>f</i> 118.104.567	<i>f</i> 124.922.858	<i>f</i> 116.740.553
afgedaan	106.812	173.146	147.141	136.770	124.114
door betaling	84%	61%	64%	64%	68%
opgelegd/oninbaar	14%	31%	23%	18%	16%
gratie/rechtsmiddel	1%	3%	5%	6%	6%
vervangende hechtenis	1%	5%	8%	12%	10%
betaald binnen 1 jaar	59%	62%	62%	65%	65%
betaald binnen 2 jaar	77%	75%	79%	80%	79%
totaal geïnd bedrag	<i>f</i> 59.730.464	<i>f</i> 74.091.480	<i>f</i> 75.398.072	n.b.	<i>f</i> 75.900.000

Bron: CJIB

Tabellen bij hoofdstuk 6

Tabel 6.1 Gehoorde minderjarige verdachten, 1960-1999

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	22,9	21,1	1,8
1961	24,9	22,9	2,0
1962	21,0	19,5	1,5
1963	20,5	19,1	1,4
1964	21,9	20,4	1,5
1965	22,0	20,4	1,6
1966	21,3	19,7	1,6
1967	22,3	20,6	1,7
1968	24,6	22,7	1,9
1969	25,4	23,3	2,1
1970	25,8	23,7	2,1
1971	28,3	26,2	2,1
1972	30,9	28,8	2,1
1973	32,5	30,2	2,3
1974	32,7	30,2	2,5
1975	31,7	28,9	2,8
1976	37,4	34,3	3,1
1977	39,6	36,4	3,2
1978	39,4	36,1	3,3
1979	41,3	37,4	3,9
1980	42,3	38,2	4,1
1981	44,9	40,4	4,5
1982	48,9	44,0	4,9
1983	45,5	40,8	4,7
1984	46,9	41,5	5,4
1985	46,6	40,6	6,0
1986	45,7	40,4	5,3
1987	42,7	37,5	5,2
1988	40,4	35,8	4,6
1989	39,4	35,3	4,1
1990	38,3	33,9	4,4
1991	39,7	35,0	4,7
1992	41,4	36,3	5,1
1993	37,1	32,6	4,5
1994	38,7	34,0	4,7
1995	41,4	35,8	5,6
1996	51,0	44,2	6,8
1997	47,3	40,8	6,5
1998	46,4	40,5	5,9
1999	47,9	41,3	6,6

Bron: CBS

Tabel 6.2 Gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven, 1960-1999

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	1,9	1,8	0,1
1961	1,9	1,8	0,1
1962	1,5	1,5	0,1
1963	1,7	1,6	0,1
1964	1,8	1,7	0,1
1965	1,9	1,8	0,1
1966	1,8	1,7	0,1
1967	1,7	1,6	0,1
1968	1,9	1,8	0,1
1969	1,9	1,8	0,1
1970	1,8	1,8	0,1
1971	2,0	1,9	0,1
1972	2,1	2,0	0,1
1973	2,2	2,1	0,1
1974	2,2	2,1	0,1
1975	2,1	2,0	0,1
1976	2,5	2,4	0,1
1977	2,6	2,5	0,2
1978	2,6	2,5	0,1
1979	2,5	2,4	0,1
1980	2,7	2,6	0,1
1981	2,9	2,8	0,2
1982	3,1	2,9	0,2
1983	2,8	2,6	0,2
1984	2,9	2,7	0,2
1985	3,1	2,8	0,2
1986	3,4	3,2	0,2
1987	3,2	2,9	0,2
1988	3,2	2,9	0,2
1989	3,3	3,0	0,3
1990	3,5	3,2	0,3
1991	4,0	3,6	0,3
1992	4,7	4,3	0,4
1993	4,6	4,2	0,4
1994	5,3	4,8	0,5
1995	6,5	5,7	0,8
1996	7,9	7,0	1,0
1997	8,3	7,2	1,1
1998	8,1	7,1	1,0
1999	9,7	8,3	1,4

Bron: CBS

Tabel 6.3 Gehoorde minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven, 1960-1999

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	16,4	14,9	1,4
1961	18,2	16,6	1,6
1962	14,9	13,7	1,2
1963	14,6	13,5	1,2
1964	15,9	14,6	1,3
1965	15,8	14,4	1,4
1966	15,2	13,7	1,4
1967	16,2	14,7	1,5
1968	18,1	16,4	1,7
1969	18,6	16,7	1,9
1970	18,9	17,1	1,8
1971	20,8	19,0	1,8
1972	23,8	21,9	1,9
1973	25,0	23,0	2,1
1974	25,1	22,9	2,2
1975	24,0	21,5	2,5
1976	28,1	25,3	2,8
1977	28,7	25,9	2,8
1978	27,2	24,4	2,8
1979	29,3	25,9	3,5
1980	28,8	25,2	3,6
1981	31,1	27,1	3,9
1982	34,0	29,8	4,2
1983	33,1	29,0	4,1
1984	33,5	28,7	4,8
1985	32,9	27,7	5,2
1986	31,0	26,3	4,6
1987	28,0	23,6	4,4
1988	26,2	22,3	3,9
1989	24,7	21,4	3,3
1990	25,3	21,6	3,7
1991	26,0	22,1	3,9
1992	26,5	22,3	4,1
1993	23,4	20,0	3,4
1994	23,4	19,8	3,5
1995	24,1	20,1	4,0
1996	28,0	23,5	4,6
1997	25,6	21,2	4,4
1998	25,5	21,3	4,2
1999	24,5	20,2	4,3

Bron: CBS

Tabel 6.4 Gehoorde minderjarige verdachten van vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, 1960-1999

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	1,7	1,6	0,0
1961	2,0	2,0	0,1
1962	1,9	1,8	0,1
1963	2,0	2,0	0,1
1964	2,0	2,0	0,0
1965	2,4	2,3	0,1
1966	2,6	2,5	0,1
1967	2,4	2,4	0,1
1968	2,5	2,5	0,1
1969	2,6	2,6	0,0
1970	2,9	2,8	0,1
1971	3,1	3,0	0,1
1972	3,0	3,0	0,1
1973	3,4	3,4	0,1
1974	3,7	3,6	0,1
1975	4,1	4,0	0,1
1976	5,0	4,9	0,1
1977	6,4	6,3	0,1
1978	7,8	7,5	0,2
1979	7,5	7,3	0,2
1980	8,8	8,5	0,3
1981	8,9	8,6	0,3
1982	9,7	9,4	0,4
1983	8,0	7,7	0,3
1984	9,2	8,8	0,4
1985	9,3	8,8	0,4
1986	9,8	9,5	0,4
1987	9,3	8,9	0,4
1988	8,8	8,5	0,4
1989	8,6	8,3	0,4
1990	8,2	7,8	0,4
1991	8,2	7,9	0,4
1992	8,5	8,1	0,4
1993	7,8	7,2	0,5
1994	8,6	8,0	0,5
1995	9,1	8,5	0,6
1996	13,0	11,9	1,1
1997	11,0	10,3	0,8
1998	10,5	9,9	0,6
1999	11,0	10,3	0,7

Bron: CBS

Tabel 6.5 Door politie en Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten, naar delictsoort, 1985-1999

misdrijf	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
totaal	46.549	38.321	41.378	50.962	47.263	46.372	47.960
Wetboek van Strafrecht	45.564	37.422	40.042	49.388	45.133	44.508	45.669
geweldd misdrijven	3.076	3.505	6.482	7.927	8.250	8.136	9.725
verkrachting	97	71	144	184	177	141	182
feitelijke aanranding der eerbaarheid	198	141	322	323	338	308	515
overige seksuele misdrijven	114	99	118	143	286	227	201
misdrijven tegen het leven en persoon*	361	472	1.038	1.275	1.071	1.052	1.316
mishandeling	1.631	1.587	2.799	3.731	4.670	4.490	5.137
diefstal met geweld	555	953	1.721	1.930	1.527	1.731	2.167
afpersing	120	182	340	341	181	187	207
vermogensmisdrijven	32.931	25.255	24.062	28.028	25.574	25.520	24.538
valsheidsmisdrijven	105	126	211	228	186	150	277
eenvoudige diefstal	17.186	12.906	10.942	13.147	11.773	10.700	10.578
gekwalificeerde diefstal	14.389	11.195	12.184	13.930	12.734	13.732	12.501
verduistering	159	247	235	230	265	286	424
bedrog	185	185	215	236	266	275	323
heling en schuldheling	907	596	275	257	350	377	435
vernietiging en openbare orde	9.250	8.214	9.133	12.969	11.011	10.463	10.986
tegen de openbare orde	2.298	2.345	3.137	4.409	1.935	1.414	1.836
discriminatie	-	15	13	53	29	16	14
gemeengevaarlijke misdrijven**	481	512	844	1.308	1.101	884	1.078
tegen het openbaar gezag	320	226	97	120	144	204	221
schennis der eerbaarheid	166	74	47	62	47	79	69
vernietiging	5.985	5.042	4.995	7.017	7.755	7.866	7.768
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	233	448	365	464	298	389	420
Wegenverkeerswet	641	567	663	761	906	728	947
rijden onder invloed	196	274	218	214	231	265	301
doorrijden na / verlaten plaats ongeval	105	94	245	327	315	288	424
overige misdrijven Wegenverkeerswet					360	175	222
Wet op de Economische delicten	4	13	75	55	84	134	190
milieuhygiënische wetten	0	6	63	47	48	40	55
overige misdrijven WED	4	7	12	8	36	94	135
Opiumwet	109	127	311	468	539	389	419
harddrugs	73	101	228	384	462	-	-
softdrugs	36	26	83	84	77	-	-
Wet Wapens en munitie	104	124	255	257	579	573	697
Wetboek Militair Strafrecht	-	4	3	1	0	1	0
overige wetten	-	64	29	32	22	39	38
bevolking 12 t/m 17 jaar per 1 januari	1.434.547	1.162.112	1.095.057	1.092.525	1.092.979	1.099.274	1.106.685

* Betreft bedreiging, (poging) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.

** Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar worden gebracht, zoals brandschichting, tot ontploffing brengen, vernielen van electriciteitswerken, vernietiging van enig werk diende voor het openbaar vervoer of luchtverkeer en de vernietiging van gebouwen.

Tabel 6.6 Geweldsmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
mishandeling	2.799	3.731	4.670	4.490	5.137
diefstal met geweld/afpersing	2.061	2.271	1.708	1.918	2.374
misdrijven tegen leven/persoon	1.038	1.275	1.071	1.052	1.316
seksueel geweld	584	650	801	676	898
totaal	6.482	7.927	8.250	8.136	9.725

Bron: CBS

Tabel 6.7 Vermogensmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
gekwalficeerde diefstal	12.184	13.930	12.734	13.732	12.501
eenvoudige diefstal	10.942	13.147	11.773	10.700	10.578
overige vermogensmisdrijven	936	951	1.067	1.088	1.459
totaal	24.062	28.028	25.574	25.520	24.538

Bron: CBS

Tabel 6.8 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, gehoorde minderjarige verdachten, naar type misdrijf, 1995-1999

	1995	1996	1997*	1998	1999*
totaal vernielingen	4.995	7.017	7.755	7.866	7.768
vernietiging auto	948	1.250	2.640	2.685	2.508
vernietiging openbaar vervoer/ gebouwen	994	1.226	850	869	1.026
overige vernietiging	3.053	4.541	4.265	4.312	4.234
overige*	4.138	5.952	3.256	2.597	3.218
totaal	9.133	12.969	11.011	10.463	10.986

* Onder 'overige' vallen: tegen de openbare orde; discriminatie; gemeengevaarlijke misdrijven; tegen het openbaar gezag en schennis der eerbaarheid.

Tabel 6.9 Gehoorde meisjes en jongens van 12-17 jaar per 100.000, naar enkele misdrijfcategorieën, 1994-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
vermogen - jongens	3.569	4.177	3.766	3.793	3.577
vermogen - meisjes	739	850	820	780	795
vernietiging - jongens	1.507	2.106	1.820	1.759	1.820
vernietiging - meisjes	120	203	141	106	127
geweld - jongens	1.011	1.241	1.282	1.269	1.474
geweld - meisjes	146	178	202	186	256

Bron: CBS

Tabel 6.10 Halt-verwijzingen, 1987-1999

1987	1.184
1988	2.154
1989	4.738
1990	6.456
1991	8.948
1992	11.084
1993	11.167
1994	14.316
1995	17.235
1996	21.413
1997	20.867
1998	21.748
1999	22.756

Bron: Halt Nederland

Tabel 6.11 Aantal Halt-verwijzingen per 1.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar, 1992-1999

1992	13,3
1993	12,3
1994	14,1
1995	16,2
1996	19,8
1997	19,1
1998	19,8
1999	20,6

Bron: Halt Nederland

Tabel 6.12 Aantal Halt-verwijzingen naar delicttype (aandeel in totaal), 1997-1999

delict	1997 (in %)	1998	1999
vernietiging	20	20	20
grafitti	3	4	3
vermogen	50	44	40
mishandeling	2	2	2
baldadigheid	7	8	8
vuurwerk	13	19	21
	95	95	94

Bron: Halt Nederland

Tabel 6.13 Halt-cliënten vergeleken met minderjarige verdachten bij politie m.b.t. een tweetal delicten, 1999

	vernietiging	mishandeling
minderjarige verdachten	7.768	5.137
Halt	4.704	405

Bron: DPJS, Halt Nederland en CBS

Tabel 6.14 Instroom en afdoeningen van rechtbankstrafzaken voor minderjarigen, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
ingeschreven zaken OM	23.923	26.213	27.456	27.535	27.071
afdoeningen door het OM	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533
afdoeningen door de rechter	7.687	8.297	8.154	8.714	8.869

Bron: CBS

Tabel 6.15 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie met minderjarige verdachten, naar delict(categorie), 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	21.846	23.996	24.947	24.960	24.629	91,0
geweldd misdrijven	4.444	5.093	5.606	5.668	6.099	22,5
verkrachting	158	145	173	125	156	0,6
feitelijke aanranding der eerbaarheid	205	224	244	217	317	1,2
overige seksuele misdrijven	150	178	193	180	204	0,8
bedreiging	399	564	551	588	645	2,4
misdrijven tegen het leven	168	192	173	229	207	0,8
mishandeling	1.759	2.217	2.578	2.571	2.753	10,2
dood en lichamelijk letsel door schuld	4	3	8	4	1	0,0
diefstal met geweld	1.440	1.389	1.481	1.622	1.689	6,2
afpersing	161	181	205	132	127	0,5
overige geweldsdelicten	-	-	-	-	-	0,0
vermogensmisdrijven	12.659	12.745	12.572	12.493	11.684	43,2
valsheidsmisdrijven	207	208	200	202	270	1,0
eenvoudige diefstal	2.949	3.230	3.525	3.492	3.387	12,5
diefstal met braak	2.207	2.176	2.026	1.924	1.303	4,8
(overige) gekwalificeerde diefstal	6.049	5.943	5.609	5.665	5.443	20,1
verduistering	189	177	225	226	332	1,2
bedrog	95	144	127	158	140	0,5
heling en schuldheiling	963	867	860	826	809	3,0
vernieling en openbare orde	4.594	6.011	6.587	6.531	6.498	24,0
tegen de openbare orde	2.653	3.757	3.802	3.605	3.588	13,3
discriminatie	9	38	16	14	15	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	336	381	496	508	533	2,0
tegen het openbaar gezag	264	259	305	330	448	1,7
schennis der eerbaarheid	23	33	47	29	31	0,1
vernieling	1.309	1.543	1.921	2.045	1.883	7,0
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	149	147	182	268	348	1,3
Wegenverkeerswet	595	645	736	799	783	2,9
rijden onder invloed	180	200	266	325	330	1,2
doorrijden na ongeval	202	237	267	277	253	0,9
overige misdrijven Wegenverkeerswet	213	208	203	197	200	0,7
Wet op de Economische delicten	84	79	121	295	115	0,4
Opiumwet	331	417	599	434	390	1,4
harddrugs	248	341	490	351	316	1,2
softdrugs	83	76	109	83	74	0,3
Wet Wapens en munitie	427	534	640	584	641	2,4
overige strafwetten en onbekend	640	542	413	463	513	1,9
totaal	23.923	26.213	27.456	27.535	27.071	100

Bron: CBS

Tabel 6.16 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het Openbaar Ministerie, minderjarigen, naar delict(categorie), 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	14.405	14.914	16.654	15.797	14.793	89,5
gewelddsmisdrijven	2.060	2.306	2.679	2.616	2.602	15,7
verkrachting	50	56	62	32	44	0,3
feitelijke aanranding der eerbaarheid	122	120	130	111	119	0,7
overige seksuele misdrijven	83	76	115	80	89	0,5
bedreiging	246	302	335	365	354	2,1
misdrijven tegen het leven	25	35	19	28	31	0,2
mishandeling	1.092	1.316	1.554	1.582	1.659	10,0
dood en lichamelijk letsel door schuld	2	2	3	4		0,0
diefstal met geweld	353	338	387	361	274	1,7
afpersing	87	61	74	53	32	0,2
overige geweldsdelicten						0,0
vermogensmisdrijven	9.094	8.683	9.027	8.564	7.524	45,5
valsheidsmisdrijven	153	139	124	153	145	0,9
eenvoudige diefstal	2.305	2.339	2.599	2.448	2.331	14,1
diefstal met braak	1.166	969	936	918	696	4,2
(overige) gekwalificeerde diefstal	4.316	4.083	4.190	3.930	3.248	19,6
verduistering	142	143	161	176	219	1,3
bedrog	70	110	105	109	113	0,7
heling en schuldheling	942	900	912	830	772	4,7
vernieling en openbare orde	3.171	3.805	4.788	4.464	4.423	26,8
tegen de openbare orde	1.638	2.196	2.729	2.370	2.338	14,1
discriminatie	11	17	24	5	6	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	179	203	285	232	229	1,4
tegen het openbaar gezag	193	185	260	268	315	1,9
schennis der eerbaarheid	16	25	34	16	22	0,1
vernieling	1.134	1.179	1.456	1.573	1.513	9,2
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	80	120	160	153	244	1,5
Wegenverkeerswet	437	536	521	620	594	3,6
rijden onder invloed	161	181	194	267	262	1,6
doorrijden na ongeval	129	201	207	215	189	1,1
overige misdrijven Wegenverkeerswet	147	154	120	138	143	0,9
Wet op de Economische delicten	70	76	95	289	120	0,7
Opiumwet	183	250	329	252	156	0,9
harddrugs	123	158	239	176	105	0,6
softdrugs	60	92	90	76	51	0,3
Wet Wapens en munitie	356	414	567	479	516	3,1
overige strafwetten en onbekend	436	579	254	331	354	2,1
totaal	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533	100

Bron: CBS

Tabel 6.17 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het Openbaar Ministerie, met minderjarige verdachten, naar wijze van afdoening, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
sepot	8.294	7.803	7.595	5.944	5.043	30,5
technisch sepot	3.518	3.303	3.358	2.916	2.429	14,7
beleidssepot	4.776	4.500	4.237	3.028	2.614	15,8
voorwaardelijk sepot	1.499	1.746	1.603	866	777	4,7
onvoorwaardelijk sepot	2.403	1.942	1.698	1.289	1.038	6,3
'kale' sepots	874	812	936	873	799	4,8
voeging ad informandum	958	921	1.312	1.357	998	6,0
voeging ter berechting	1.861	2.040	2.424	2.443	1.922	11,6
transactie	3.689	4.822	5.879	6.738	7.276	44,0
overdracht naar een ander parket	948	1.026	1.112	1.177	1.197	7,2
overig	137	157	98	109	97	0,6
totaal	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533	100

Bron: CBS

Tabel 6.18 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door de rechter, met minderjarige verdachten, naar delict(categorie), 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	7.311	7.924	7.708	8.192	8.376	94,4
gewelddsmisdrijven	1.964	2.218	2.344	2.543	2.619	29,5
verkrachting	75	54	60	58	68	0,8
feitelijke aanranding der eerbaarheid	65	102	104	124	102	1,2
overige seksuele misdrijven	83	87	120	109	114	1,3
bedreiging	114	124	166	168	196	2,2
misdrijven tegen het leven	58	90	96	99	93	1,0
mishandeling	540	646	645	784	809	9,1
dood en lichamelijk letsel door schuld	5	1	1	3	1	0,0
diefstal met geweld	964	1.045	1.073	1.116	1.143	12,9
afpersing	60	69	79	82	93	1,0
overige geweldsdelicten						0,0
vermogensmisdrijven	3.982	4.088	3.535	3.675	3.676	41,4
valsheidsmisdrijven	95	73	77	53	56	0,6
eenvoudige diefstal	424	484	471	533	556	6,3
diefstal met braak	338	352	319	343	294	3,3
(overige) gekwalificeerde diefstal	2.817	2.816	2.357	2.375	2.338	26,4
verduistering	43	64	47	57	86	1,0
bedrog	24	16	15	36	26	0,3
heling en schuldheling	241	283	249	278	320	3,6
vernieling en openbare orde	1.329	1.578	1.790	1.913	2.018	22,8
tegen de openbare orde	825	1.076	1.165	1.234	1.248	14,1
discriminatie	2	3	4	4	4	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	194	148	193	222	228	2,6
tegen het openbaar gezag	33	48	55	55	117	1,3
schennis der eerbaarheid	6	6	11	5	10	0,1
vernieling	269	297	362	393	411	4,6
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	36	40	39	61	63	0,7
Wegenverkeerswet	88	89	109	146	140	1,6
rijden onder invloed	25	24	31	53	45	0,5
doorrijden na ongeval	26	29	36	42	41	0,5
overige misdrijven Wegenverkeerswet	37	36	42	51	54	0,6
Wet op de Economische delicten	7	6	5	12	6	0,1
Opiumwet	125	139	193	218	182	2,1
harddrugs	120	133	186	201	166	1,9
softdrugs	5	6	7	17	16	0,2
Wet Wapens en munitie	106	81	97	101	112	1,3
overige strafwetten en onbekend	50	58	42	45	53	0,6
totaal	7.687	8.297	8.154	8.714	8.869	100

Bron: CBS

Tabel 6.19 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door de rechter, naar delict(categorie), 1995-1999 – schuldigverklaringen

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	6.373	6.931	6.727	7.074	7.420	94,4
geweldsmisdrijven	1.748	1.967	2.100	2.258	2.368	30,1
verkrachting	62	40	51	47	55	0,7
feitelijke aanranding der eerbaarheid	54	94	97	114	92	1,2
overige seksuele misdrijven	77	73	114	100	107	1,4
bedreiging	99	100	136	137	173	2,2
misdrijven tegen het leven	51	83	86	84	82	1,0
mishandeling	476	560	563	691	718	9,1
dood en lichamelijk letsel door schuld	5	1	1	3	1	0,0
diefstal met geweld	874	956	982	1012	1055	13,4
afpersing	50	60	70	70	85	1,1
overige geweldsdelicten						0,0
vermogensmisdrijven	3.414	3.532	3.028	3.088	3.211	40,9
valsheidsmisdrijven	88	63	69	49	49	0,6
eenvoudige diefstal	337	377	378	391	440	5,6
diefstal met braak	255	280	228	268	231	2,9
(overige) gekwalificeerde diefstal	2466	2490	2076	2057	2108	26,8
verduistering	37	53	43	48	79	1,0
bedrog	17	11	9	29	20	0,3
heling en schuldheiling	214	258	225	246	284	3,6
vernieling en openbare orde	1.178	1.398	1.565	1.675	1.788	22,8
tegen de openbare orde	738	959	1034	1085	1127	14,3
discriminatie	2	2	2	3	4	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	180	137	172	209	213	2,7
tegen het openbaar gezag	23	40	41	45	82	1,0
schennis der eerbaarheid	6	5	10	4	7	0,1
vernieling	229	255	306	329	355	4,5
overige misdrijven W.v. Strafrecht	33	34	34	53	53	0,7
Wegenverkeerswet	79	75	94	127	129	1,6
rijden onder invloed	25	19	27	47	42	0,5
doorrijden na ongeval	21	25	31	34	37	0,5
overige misdrijven Wegenverkeerswet	33	31	36	46	50	0,6
Wet op de Economische delicten	7	5	4	9	5	0,1
Opiumwet	118	125	176	196	168	2,1
harddrugs	113	119	170	180	152	1,9
softdrugs	5	6	6	16	16	0,2
Wet Wapens en munitie	90	72	85	86	95	1,2
overige strafwetten en onbekend	43	52	36	39	42	0,5
totaal	6.710	7.260	7.122	7.531	7.859	100

Bron: CBS

Tabel 6.20 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door de rechter, naar delict(categorie), 1995-1999 – vrijspraken en ontslagen van alle rechtsvervolging

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
Wetboek van Strafrecht	205	251	260	299	370	95,4
gewelddsmisdrijven	59	68	64	86	107	27,6
verkrachting	8	10	6	7	8	2,1
feitelijke aanranding der eerbaarheid	7	3	2	6	7	1,8
overige seksuele misdrijven	3	8	4	5	3	0,8
bedreiging	5	7	3	2	8	2,1
misdrijven tegen het leven	1	3	4	7	5	1,3
mishandeling	23	19	25	35	41	10,6
dood en lichamelijk letsel door schuld	0	0	0	0	0	0,0
diefstal met geweld	9	18	18	17	33	8,5
afpersing	3	0	2	7	2	0,5
overige geweldsdelicten						0,0
vermogensmisdrijven	76	94	86	105	124	32,0
valsheidsmisdrijven	1	5	4	0	2	0,5
eenvoudige diefstal	20	21	16	22	34	8,8
diefstal met braak	7	8	24	12	18	4,6
(overige) gekwalificeerde diefstal	38	43	30	52	52	13,4
verduistering	1	7	2	3	1	0,3
bedrog	1	0	2	3	1	0,3
heling en schuldheling	8	10	8	13	16	4,1
vernieling en openbare orde	68	87	106	108	135	34,8
tegen de openbare orde	33	53	59	72	77	19,8
discriminatie	0	1	0	0	0	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	6	5	14	8	5	1,3
tegen het openbaar gezag	6	7	8	4	30	7,7
schennis der eerbaarheid	0	1	1	0	2	0,5
vernieling	23	20	24	24	21	5,4
overige misdrijven W.v.Strafrecht	2	2	4	0	4	1,0
Wegenverkeerswet	2	2	3	2	3	0,8
rijden onder invloed	0	1	0	0	0	0,0
doorrijden na ongeval	1	0	1	1	2	0,5
overige misdrijven Wegenverkeerswet	1	1	2	1	1	0,3
Wet op de Economische delicten	0	0	0	3	1	0,3
Opiumwet	2	6	3	7	7	1,8
harddrugs	2	6	2	6	7	1,8
softdrugs	0	0	1	1		0,0
Wet Wapens en munitie	2	2	3		4	1,0
overige strafwetten en onbekend	4	1	2	3	3	0,8
totaal	215	262	271	314	388	100

Bron: CBS

Tabel 6.21 Opgelegde straffen en maatregelen voor minderjarigen (12 t/m 17 jaar) bij rechtbankstrafzaken, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999	
	(abs.)					(%)
hoofdstraffen*						
gevangenisstraf	563	370	284	254	265	2,3
hechtenis	0	2	1	1	0	0,0
geldboete	1.528	1.231	952	855	771	6,8
berisping	28	2	0	0	0	0,0
tuchtschool**	2.807	414	8	1	-	
arrest**	782	84	-	-	-	
jeugddetentie**	417	2.814	2.988	3.405	3.778	33,2
taakstraf	575***	2.926	3.446	3.675	4.039	35,5
leerproject	69	392	580	736	825	7,3
bijkomende straffen						
ontzetting van rechten	0	0	0	0	0	0,0
Rijkswerkinrichting	0	0	0	0	0	0,0
ontzegging rijbevoegdheid	14	25	21	39	33	0,3
verbeurdverklaring voorwerpen	92	123	134	120	156	1,4
overig	0	0	0	0	0	0,0
maatregelen						
onttrekking aan het verkeer	106	115	130	135	148	1,3
ondertoezichtstelling	40	1	0	0	0	0,0
terbeschikkingstelling (van de regering) ****	20	16	15	0	1	0,0
overig (incl. PIJ maatregel) ****	225	553	709	1.010	1.236	10,9
w.v. plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling / PIJ-maatregel	101	181	192	240	224	2,0
totaal (incl. onbekend)	7.482	9.177	9.353	10.399	11.363	100

* het betreft zowel voorwaardelijke als onvoorwaardelijke straffen.

** jeugddetentie vervangt vanaf 1 september 1995 de straffen 'tuchtschool' en 'arrest'.

*** t/m 1995 kon een taakstraf als bijzondere voorwaarde bij een andere straf worden opgelegd; dit betekent dat een deel van de in 1995 opgelegde taakstraffen geteld is als een andere (voorwaardelijke) hoofdstraf.

**** PIJ vervangt vanaf 1 september 1995 de 'buitengewone behandeling' en de 'jeugd-tbr'; categorie 'overig' is incl. betalingen aan de staat.

Bron: CBS

Tabel 6.22 Toepassing jeugdstrafrecht voor minderjarigen (12 t/m 17 jaar) en voor jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar), 1995-1999 (jaar eindbeslissing)

	minderjarigen (12 t/m 17 jaar)				
	1995	1996	1997	1998	1999
jeugdstrafrecht	6.493	7.789	7.845	8.475	8.646
algemeen strafrecht	1.194	508	309	239	223
totaal	7.687	8.297	8.154	8.714	8.869
	jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar)				
	1995	1996	1997	1998	1999
jeugdstrafrecht	34	43	44	51	55
algemeen strafrecht	28.563	27.071	25.298	24.576	25.638
totaal	28.597	27.114	25.342	24.627	25.693

Bron: CBS / Rechtbankstrafzaken

Tabel 6.23 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten en van rechtbankstrafzaken met verdachten van 18 t/m 24 jaar, waarbij een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd, naar de duur van het onvoorwaardelijke deel en toepassing jeugdstrafrecht, 1995-1999

minderjarigen (waarvan met toepassing jeugdstrafrecht)					
	1995	1996	1997	1998	1999
tot <1 maand	48 (5)	35 (20)	25 (14)	25 (14)	28 (18)
1 maand - <3 maanden	78 (9)	36 (16)	30 (13)	30 (15)	34 (18)
3 maanden - <6 maanden	46 (8)	31 (15)	27 (17)	18 (6)	21 (10)
6 maanden of langer	87 (39)	69 (34)	54 (29)	45 (28)	51 (39)
totaal	259 (61)	171 (85)	136 (73)	118 (63)	134 (85)

18-24-jarigen (waarvan met toepassing jeugdstrafrecht)					
	1995	1996	1997	1998	1999
tot <1 maand	1.919 (-)	1.619 (2)	1.517 (1)	1.652 (2)	2.020 (3)
1 maand - <3 maanden	1.906 (1)	1.885 (-)	1.543 (-)	1.434 (-)	1.694 (1)
3 maanden - <6 maanden	1.442 (1)	1.243 (1)	1.131 (-)	1.044 (1)	1.048 (1)
6 maanden of langer	2.245 (1)	2.090 (2)	1.882 (1)	1.838 (1)	1.682 (3)
totaal	7.512 (3)	6.837 (5)	6.073 (2)	5.968 (4)	6.444 (8)

Tabel 6.24 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten en van rechtbankstrafzaken met verdachten van 18 t/m 24 jaar, waarbij een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke geldboete is opgelegd, naar de hoogte van het onvoorwaardelijke deel, 1995-1999

minderjarigen (12 t/m 17 jaar)					
	1995	1996	1997	1998	1999
< f 50	33	19	19	15	11
f 50 - f 99	149	100	82	57	53
f 100 - f 499	839	661	490	424	366
f 500 - f 999	202	155	98	90	127
f 1.000 - f 4.999	23	13	25	24	28
f 5.000 en meer	0	0	0	0	1
totaal	1.246	948	714	610	586

jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar)					
	1995	1996	1997	1998	1999
< f 50	35	28	15	9	7
f 50 - f 99	165	132	96	70	61
f 100 - f 499	4.046	3.657	3.349	3.057	3.065
f 500 - f 999	4.442	4.405	4.310	4.222	4.377
f 1.000 - f 4.999	2.558	2.412	2.351	2.445	2.780
f 5.000 en meer	35	37	29	48	46
totaal	11.281	10.671	10.150	9.851	10.336

Bron: CBS

Tabel 6.25 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, naar combinaties van opgelegde straffen en maatregelen, 1995-1999

minderjarigen (12 t/m 17 jaar)					
	1995	1996	1997	1998	1999
gevangenisstraf (zonder geldboete)	468	327	258	227	239
onvoorwaardelijk	151	101	76	69	73
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	105	68	60	47	59
voorwaardelijk	212	158	122	111	107
geldboete (zonder gevangenisstraf)	1.433	1.188	926	827	745
onvoorwaardelijk	958	752	595	509	463
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	193	153	93	73	97
voorwaardelijk	282	283	238	245	185
gevangenisstraf (met geldboete)	95	43	26	27	26
overig*	4.418	5.444	5.660	6.215	6.742
totaal (abs.=100%)*	6.414	7.002	6.870	7.296	7.752
jongvolwassenen (18 t/m 24 jaar)					
	1995	1996	1997	1998	1999
gevangenisstraf (zonder geldboete)	10.700	10.111	9.179	9.068	9.806
onvoorwaardelijk	5.552	4.965	4.264	4.003	4.426
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	1.816	1.743	1.695	1.830	1.874
voorwaardelijk	3.332	3.403	3.220	3.235	3.506
geldboete (zonder gevangenisstraf)	9.269	8.942	8.703	8.479	8.829
onvoorwaardelijk	7.696	7.357	7.219	7.020	7.297
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	1.000	1.013	887	898	972
voorwaardelijk	573	572	597	561	560
gevangenisstraf (met geldboete)	2.600	2.324	2.066	1.953	2.096
overig*	2.659	2.861	2.794	2.560	2.841
totaal (abs.=100%)*	25.228	24.238	22.742	22.060	23.572

* Exclusief schuldigverklaring zonder strafoplegging.

Bron: CBS

Tabel 6.26 Ontwikkelingen in de totale populatie van de justitiële jeugdinrichtingen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen / %)									
<i>capaciteit</i>										
formele capaciteit (ultimo het jaar)	722	802	832	846	888	1.045	1.214	1.410	1.581	1.700
formele capaciteit (gemiddeld)	716	799	807	841	874	972	1.098	1.278	1.464	1.625
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	685	754	769	807	858	920	1.064	1.227	1.414	1.564
<i>bezetting</i>										
bezettingspercentage (gemiddeld)	94%	94%	97%	96%	97%	97%	96%	97%	95%	97%
bezetting absoluut (gemiddeld)	640	707	745	778	831	895	1.025	1.181	1.335	1.500
t/m 13 jaar			5%	6%	5%	5%	5%	4%	5%	5%
14 en 15 jaar			29%	29%	27%	28%	29%	28%	26%	28%
16 en 17 jaar			56%	56%	56%	54%	53%	53%	51%	48%
18 jaar en ouder			10%	9%	12%	13%	13%	15%	18%	20%
jongens			79%	80%	81%	81%	80%	80%	80%	78%
meisjes			21%	20%	19%	19%	20%	20%	20%	22%
strafrechtelijk										
voorlopige hechtenis	30%	30%	30%	28%	26%	28%	27%	24%	26%	25%
vrijheidsstraf	4%	4%	4%	6%	6%	4%	4%	5%	6%	5%
strafrechtelijke maatregel	7%	6%	8%	11%	14%	18%	21%	26%	27%	28%
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening*	59%	60%	58%	55%	54%	50%	48%	45%	41%	41%
<i>opnames</i>										
autochtonen			46%	44%	40%	40%	40%	0,43	42%	47%
allochtonen			54%	56%	60%	60%	60%	0,57	58%	53%
<i>heenzendingen minderjarigen</i>		56	54	53	149	124	169	136	72	18

* Voortgezette hulpverlening is de hulp aan ex-ots- en ex-voogdij-jongeren die na het bereiken van de 18-jarige leeftijd in overleg met de inrichting en na toestemming van het ministerie kiezen voor een verlengd verblijf in de inrichting.

Bron: DJI

Tabel 6.27 Ontwikkelingen in de populatie van de opvanginrichtingen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen / %)									
<i>capaciteit</i>										
formele capaciteit (ultimo het jaar)	320	340	360	350	366	401	457	575	634	650
formele capaciteit (gemiddeld)	314	340	338	359	351	366	416	485	612	629
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	297	311	320	344	350	347	409	450	585	595
<i>bezetting</i>										
bezettingspercentage (gemiddeld)	93%	95%	97%	95%	97%	98%	97%	97%	96%	100%
bezetting absoluut (gemiddeld)	276	294	310	327	340	341	395	434	557	588
t/m 13 jaar		4%	4%	4%	4%	6%	5%	4%	4%	5%
14 en 15 jaar		26%	27%	26%	26%	26%	28%	26%	27%	25%
16 en 17 jaar		65%	64%	63%	61%	63%	60%	59%	55%	55%
18 jaar en ouder		5%	5%	7%	9%	6%	7%	11%	15%	16%
jongens	92%	92%	92%	92%	92%	92%	88%	90%	91%	90%
meisjes	8%	8%	8%	8%	8%	8%	12%	10%	9%	10%
strafrechtelijk	80%	83%	83%	85%	87%	89%	89%	90%	89%	92%
voorlopige hechtenis	70%	71%	73%	66%	63%	74%	70%	67%	62%	64%
vrijheidsstraf	9%	10%	11%	13%	16%	9%	11%	14%	15%	13%
strafrechtelijke maatregel	1%	2%	2%	5%	8%	6%	8%	9%	12%	14%
civielrechtelijk (ots, voorgedij) en voortgezette hulpverlening	20%	17%	17%	15%	13%	11%	11%	10%	11%	9%
<i>opnames</i>										
totaal aantal	1.866	1.885	1.881	1.983	1.998	1.809	1.782	2.202	2.892	3.331
autochtonen	47%	43%	45%	43%	37%	34%	36%	39%	37%	33%
allochtonen	53%	57%	55%	57%	63%	66%	64%	61%	63%	67%
	(dagen)									
<i>uitschrijvingen</i>										
gemiddelde verblijfsduur in één inrichting	55	56	60	59	62	68	80	72	71	73

Bron: DJI

Tabel 6.28 Ontwikkelingen in de populatie van de behandelinrichtingen, 1990-1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	(aantal plaatsen / %)									
<i>capaciteit</i>										
formele capaciteit (ultimo het jaar)	402	462	472	496	522	644	757	835	905	1.050
formele capaciteit (gemiddeld)	402	459	469	482	523	606	682	793	852	996
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	388	443	449	463	508	573	655	777	829	970
<i>bezetting</i>										
bezettingspercentage (gemiddeld)	94%	93%	97%	97%	97%	97%	96%	96%	95%	95%
bezetting absoluut (gemiddeld)	364	414	434	451	492	554	630	746	781	912
t/m 13 jaar			6%	6%	6%	5%	5%	5%	4%	5%
14 en 15 jaar			31%	31%	28%	29%	30%	29%	27%	30%
16 en 17 jaar			51%	51%	51%	48%	49%	48%	48%	43%
18 jaar en ouder			13%	11%	15%	18%	16%	18%	21%	22%
jongens		72%	70%	71%	73%	74%	74%	74%	72%	71%
meisjes		28%	30%	29%	27%	26%	26%	26%	28%	29%
strafrechtelijk: veroordeeld tot strafrechtelijke maatregel	11%	11%	12%	14%	19%	26%	29%	35%	37%	37%
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening	89%	89%	88%	86%	81%	74%	71%	65%	63%	63%
<i>opnames</i>										
totaal aantal		408	383	436	437	573	549	805	1.247	1.146
autochtonen		62%	60%	56%	54%	61%	56%	56%	55%	57%
allochtonen		38%	40%	44%	46%	39%	44%	44%	45%	44%
	(dagen)									
<i>uitschrijvingen</i>										
gemiddelde verblijfsduur in één inrichting		394	411	426	365	388	424	379	375	354

Bron: DJI

Tabel 6.29 Strafrechtelijke en civielrechtelijke instroom in justitiële inrichtingen, autochtonen en allochtonen, 1995-1999

		1995	1996	1997	1998	1999
strafrechtelijk	autochtoon	619	595	900	880	930
	allochtoon	1.222	1.177	1.550	1.930	1.960
civielrechtelijk	autochtoon	330	315	380	430	505
	allochtoon	182	188	200	250	330

Bron: DJI

Tabel 6.30 Aandeel (in %) van vermogens- en geweldsdelicten onder jongeren in voorlopige hechtenis (1991-1999)

	vermogensdelicten (zonder geweld)	geweld tegen personen
1991	50,1	45,0
1992	47,0	47,1
1993	47,4	46,2
1994	41,6	51,0
1995	36,7	58,3
1996	35,5	56,4
1997	31,2	56,7
1998	31,8	56,2
1999	27,0	62,0

Bron: DJI (Jaarboek DPJS, 2000)

Tabel 6.31 Tenuitvoerlegging onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen minderjarigen, 1995-1999

	arreststraf	tuchtschool	jeugd-detentie	gevangenisstraf
1995	73	817	126	248
1996	12	74	841	168
1997	-	-	867	128
1998	-	-	928	120
1999*	-	-	920	133

* 1999 voorlopig cijfer

NB. Bij combinaties is steeds de zwaarste straf gekozen.

Bron: DJI

Tabel 6.32 Lopende strafrechtelijke maatregelen minderjarigen, 1995-1999

	bijzondere behandeling	jeugd-tbr	PIJ
1995	222	22	10
1996	150	13	160
1997	89	5	304
1998	37	1	446
1999	9	0	597

NB: Vanaf 1 september 1995 wordt alleen nog de PIJ-maatregel opgelegd.

Bron: DJI

Tabel 6.33 Ontwikkeling gestarte taakstraffen minderjarigen, 1983-1999

	werkstraffen	leer- en combinatie- straffen	taakstraffen niet gedifferentieerd
1983	298	6	
1984	746	34	
1985	839	33	
1986	1.321	77	
1987	1.648	242	
1988	1.687	590	
1989	1.799	655	
1990	2.062	918	
1991	1.923	932	
1992	1.884	1.205	
1993	2.306	1.701	
1994	2.822	1.157	
1995	2.767	1.754	
1996			6.452
1997			7.925
1998			9.808
1999			11.004

* Door een wijziging in de registratie zijn de aantallen vanaf 1996 niet vergelijkbaar met de jaren daarvoor.

Bron: DPJS

Tabel 6.34 Verdeling taakstraffen naar delicttype, onderscheiden naar leeftijdscategorie in %, 1999

	12 jaar	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar en ouder
geweld	37	37	37	37	33	31	30
vermogen	46	44	46	43	47	48	49
vernietiging	7	10	9	9	9	8	8
overig	9	8	8	10	11	12	13

NB: Bedacht moet hierbij worden dat met name de leeftijdscategorie 12-jarigen klein is (n=34).

Bron: Raad voor de Kinderbescherming (Jaarboek DPJS)

Tabel 6.35 Activiteiten jeugdreclassering 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
schorsing voorlopige hechtenis	447	449	572	840	1.022
begeleiding tot aan zitting	1.363	1.426	1.784	2.392	2.653
aanhouding zitting	105	73	87	117	105
in kader van voorwaardelijke veroordeling of voorwaardelijk sepot	830	1.116	1.249	1.629	2.008
begeleiding na taakstraf	0	0	9	86	103
begeleiding na vrijheidsstraf	0	0	2	19	36
totaal	2.745	3.064	3.703	5.083	5.927

Bron: pupillenregistratie DPJS (jaarboek DPJS)

Tabellen bij hoofdstuk 7

Tabel 7.1 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 16 jaar en ouder, WODC-enquêtes, 1973-1980

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980
	(%)						
gewelddelicten							
handtastelijkheden buiten			1,1	1,3	1,5	1,4	1,5
handtastelijkheden binnen							0,6
bedreiging buiten			1,5	2,5	2,6	2,8	4,1
bedreiging binnen							1,1
vermogensdelicten							
inbraak	0,9	0,7	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3
fietsdiefstal	4,0	3,0	4,5	7,1	6,3	8,0	7,6
bromfietsdiefstal*	7,0	10,0	6,5	4,0	4,2	4,5	4,9
autodiefstal*		0,5	0,4	0,5	0,6	0,3	0,4
diefstal uit auto*	2,0	2,0	1,7	3,0	2,3	2,3	2,8
diefstal van portemonnee (zonder geweld)	1,0	1,0	1,7	3,0	2,4	2,5	2,1
vernielingen							
overige vernielingen			5,0	5,9	6,8	7,7	10,4
doorrijden na aanrijding			1,0	1,0	0,9	0,9	1,4
aanrijding zonder doorrijden	3,0	3,0	4,5	7,1	6,3	8,0	

* In % van voertuigbezitters.

Bron: WODC/NIPO

Tabel 7.2 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, CBS-enquêtes, 1980-1992

	1980	1981	1982	1983	1984	1986	1988	1990	1992
	(%)								
gewelddelicten									
handtastelijkheden buiten	1,0	0,9	0,8	0,8	1,1	0,7	0,6	0,6	0,7
handtastelijkheden binnen	0,9	1,1	1,5	1,1	1,9	1,7	1,3	1,2	1,4
bedreiging buiten	3,4	3,2	3,1	3,0	3,6	2,3	3,3	3,2	3,3
bedreiging binnen	1,6	1,9	2,7	2,4	2,6	2,2	2,1	2,5	2,4
vermogensdelicten									
inbraak	1,6	1,8	2,2	2,5	2,4	2,7	3,0	2,5	2,9
fietsdiefstal	4,9	5,1	5,5	6,4	5,7	6,3	5,7	5,6	6,0
bromfietsdiefstal	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,5	0,3	0,4	0,4
autodiefstal	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3
diefstal uit auto	1,9	2,2	2,2	3,3	3,3	3,5	3,3	3,3	3,8
diefstal van portemonnee (zonder geweld)	2,4	2,5	2,4	2,1	2,8	2,1	2,3	2,2	2,6
overige diefstal	5,5	5,5	6,4	6,0	5,7	5,3	4,7	4,8	5,1
vernielingen									
diefstal vanaf auto	4,9	5,4	5,1	4,8	5,1	3,8	3,8	3,6	3,7
beschadiging van auto	9,0	9,1	9,8	9,2	9,3	8,7	8,1	8,9	8,9
overige vernielingen	6,7	7,0	6,2	6,5	6,0	6,0	5,6	5,2	6,7
doorrijden na aanrijding	1,4	2,0	2,4	1,8	2,4	1,9	2,1	1,7	1,5
ander misdrijf									
exhibitionisme	1,3	1,6	1,7	1,9	1,8	1,7	1,3	1,1	1,1
totaal*	32,8	34,0	35,5	35,2	36,2	34,3	33,6	32,7	35,1
enkelvoudig**	23,0	22,6	24,0	23,7	23,7	23,5	23,2	23,0	23,9
meervoudig***	9,7	11,4	11,6	11,5	12,5	10,8	10,5	9,7	11,2
	(abs.)								
aantal respondenten	8.475	10.738	10.765	10.931	9.730	9.502	4.686	4.513	4.448

* Inclusief exhibitionisme.

** Eenmaal of vaker slachtoffer van een delictsoort.

*** Eenmaal of vaker slachtoffer van meer delictsoorten.

Tabel 7.3 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, CBS-enquêtes, 1995-1999

	1995	1996	1997*	1998*	1999*
	(%)				
gewelddelicten	5,4	4,2	5,0	5,6	5,5
seksuele delicten**	1,1	0,7	1,2	1,1	1,1
mishandeling	1,8	1,2	1,4	1,8	1,6
bedreiging	2,8	2,5	2,7	3,1	3,3
vermogensdelicten	13,9	12,5	13,2	13,0	12,5
inbraak	2,8	2,4	2,3	1,6	1,9
fietsdiefstal	4,4	4,2	4,8	5,0	4,6
autodiefstal	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
diefstal uit auto	1,9	1,7	1,9	1,5	1,8
diefstal van portemonnaie (zonder geweld)	2,6	1,8	2,0	2,2	2,0
overige diefstal	3,7	3,4	3,3	3,7	3,0
vernielingen	9,7	8,8	10,4	11,1	11,6
beschadiging van auto	6,0	5,8	5,9	6,4	6,8
overige vernielingen	3,9	3,4	4,8	5,1	5,1
doorrijden na aanrijding	1,4	1,3	1,3	1,2	1,5
totaal	25,9	23,1	25,5	26,2	26,2
enkelvoudig***	20,2	18,6	20,4	20,7	20,6
meervoudig****	5,7	4,6	5,2	5,5	5,5
	(abs.)				
aantal respondenten	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952

* Door wijziging in onderzoekopzet niet zonder meer vergelijkbaar met 1996 en eerdere jaren (zie bijlage 2).

** In 1992-1996 alleen aan vrouwen gevraagd.

*** Eenmaal of vaker slachtoffer van een delictsoort.

**** Eenmaal of vaker slachtoffer van meer delictsoorten.

Bron: CBS

Tabel 7.4 Slachtofferschap, naar geslacht en leeftijd, 1999

	mannen	vrouwen
	(%)	
15-17 jaar	40,5	35,0
18-24 jaar	42,8	37,7
25-34 jaar	36,5	30,6
35-44 jaar	27,9	27,6
45-54 jaar	24,3	22,3
55-64 jaar	19,9	18,0
65-74 jaar	14,8	12,5
75 jaar en ouder	8,5	6,3

Bron: CBS

Tabel 7.5 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, Politiemonitor Bevolking, 1993-1999

	1993	1995	1997	1999
	(%)			
gewelddelicten				
mishandeling	0,9	0,8	1,0	1,1
bedreiging	4,4	4,7	4,9	5,7
portemonneediefstal met geweld*	0,5	0,4	0,3	0,3
vermogensdelicten				
(poging tot) inbraak**	7,8	8,9	7,7	6,7
poging inbraak**	5,3	5,9	5,2	4,5
inbraak**	3,1	3,7	3,0	2,6
fietsdiefstal***	7,3	7,6	6,6	6,4
autodiefstal***	1,1	1,1	1,0	0,9
diefstal uit auto***	10,2	10,2	7,9	7,3
diefstal van portemonnaie zonder geweld*	4,1	4,7	4,0	3,8
overige diefstal	7,9	9,2	8,9	7,3
vernielingen				
vernieling aan/diefstal vanaf auto's***	30,3	31,2	27,4	24,4
overige vernielingen	7,8	8,8	9,3	8,0
autocriminaliteit totaal	41,5	42,4	36,2	
aanrijding met doorrijden	2,4	2,7	2,6	2,4
aanrijding zonder doorrijden	10,1	10,5	10,4	10,2
andere delicten	1,2	1,5	1,4	1,0
	(abs.)			
aantal respondenten	50.702	75.560	76.248	77.539

* 1993, 1995 en 1997: beroving met en zonder geweld.

** In % van aantal woningen.

*** In % van voertuigbezitters.

Bron: Politiemonitor Bevolking

Tabel 7.6 Persoonsgebonden slachtofferschap, naar politieregio, 1993-1999, % een of meer keren slachtoffer

	1993 (%)	1995	1997	1999	(aantal respon- denten)
Groningen	27,9	30,4	27,5	25,9	1.358
Friesland	28,8	24,5	29,6	30,6	7.598
Drenthe	26,6	23,6	25,9	27,8	3.862
IJsselland	22,5	30,5	28,7	27,6	3.217
Twente	24,1	27,4	30,4	28,5	1.003
Noord- en Oost-Gelderland	25,6	28,4	29,5	23,4	1.602
Gelderland-Midden	30,6	32,3	29,7	27,8	1.000
Gelderland-Zuid	30,9	33,3	31,0	26,2	3.684
Utrecht	34,4	37,6	34,4	33,5	1.003
Noord-Holland-Noord	30,4	31,9	34,1	30,4	2.404
Zaanstreek-Waterland	29,7	30,9	34,7	26,0	1.001
Kennemerland	27,5	35,0	34,7	31,0	1.000
Amsterdam-Amstelland	38,9	39,6	38,4	39,7	1.041
Gooi en Vechtstreek	33,0	37,0	33,3	29,9	1.000
Haaglanden	27,1	33,1	36,9	33,0	8.829
Hollands Midden	36,1	33,2	32,6	31,8	6.637
Rotterdam-Rijnmond	31,8	33,5	32,1	34,2	1.003
Zuid-Holland-Zuid	31,8	31,1	30,7	28,9	2.343
Zeeland	22,9	28,7	27,4	23,5	1.001
Midden- en West-Brabant	31,2	33,8	32,8	31,0	9.390
Brabant-Noord	33,0	32,4	32,9	26,3	2.011
Brabant-Zuid-Oost	26,4	31,2	30,0	31,0	1.010
Limburg-Noord	30,6	33,9	27,7	25,1	1.870
Limburg-Zuid	28,3	32,9	31,5	24,9	1.002
Flevoland	30,1	28,3	31,2	30,5	11.670
totaal	30,1	32,3	31,9	29,9	77.539

Bron: Politiemonitor Bevolking

Tabel 7.7 Percentage werknemers dat afgelopen twaalf maanden geconfronteerd is met verschillende vormen van geweld

	beroepsgroep								
	totaal	politie- agenten	piw'ers	trein- conduc- teurs	sociale dienst - mede- werkers	huis- artsen	zieken- huis - mede- werkers	verkoop- mede- werkers	taxi- chauf- eurs
	(%)								
verbaal geweld	71,1	90,7	81,5	95,3	77,5	58,1	61,3	49,5	35,9
schelden	65,9	86,6	76,6	93,6	69,2	51,2	52,7	47,2	30,4
dreigende houding	48,7	78,3	57,7	83,2	45,7	25,6	34,0	22,7	19,8
niet serieus dreigen	36,9	58,9	44,1	68,1	34,9	19,2	23,4	15,9	13,4
seksuele opmerkingen	13,8	14,4	16,4	21,5	11,4	3,4	24,1	6,8	6,5
discriminerende opmerkingen	18,8	20,7	27,3	40,3	19,7	4,9	11,4	10,7	9,2
serieuze bedreigingen	31,2	53,1	31,5	63,4	27,0	21,2	14,9	12,6	11,5
serieus dreigen	25,8	37,8	24,1	60,1	26,7	19,7	11,1	9,1	8,8
lastig vallen	1,0	4,0	3,8	9,4	4,8	5,4	1,6	0,6	2,8
volgen	2,2	3,5	0,3	5,7	2,9	0,5	0,3	2,3	0,9
familie dreigen	1,2	2,3	0,3	2,0	1,0	2,5	0,3	0,0	0,9
voorwerp dreigen	10,8	20,7	11,5	27,5	3,2	4,4	3,2	5,5	4,6
poging verwonden	6,5	13,4	8,0	16,4	1,0	3,0	2,2	2,3	1,4
poging slaan, schoppen	18,7	41,8	22,4	42,3	3,8	4,9	7,9	6,1	6,9
fysiek geweld	28,0	54,7	29,7	58,7	11,7	11,8	18,7	9,7	12,9
seksuele handtastelijk- heden	2,4	0,5	3,1	5,4	1,0	0,0	7,0	0,0	2,3
meubels vernielen	8,7	19,4	17,1	10,7	5,1	3,0	2,2	1,6	5,1
objecten toegooien	9,1	21,9	13,6	12,4	5,4	3,0	3,8	2,3	3,2
hinderen bij verlaten vertrek	3,2	3,3	0,7	12,4	1,6	3,4	1,6	0,6	1,4
fysiek hinderen bij werk duwen, trekken, grijpen	10,7	32,2	7,7	22,8	1,9	2,0	3,5	1,3	3,2
spugen	16,2	40,6	12,6	36,2	2,5	5,4	8,6	6,5	3,2
spugen	10,7	15,9	6,6	43,6	1,6	0,5	4,8	2,3	4,6
bijten, krabben krabben	2,6	4,5	2,4	2,7	0,6	1,0	6,3	0,6	0,9
slaan, stompen, of schoppen	8,3	18,1	5,9	17,8	1,0	2,5	7,3	3,9	4,6
kopstoot	0,6	2,0	0,0	1,3	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
verwond	1,2	3,0	1,7	0,7	0,6	0,5	0,6	1,0	0,9
	(abs.)								
aantal respondenten	2.352	398	286	298	315	206	315	310	224

Bron: Middelhoven en Driessen, 2001.

Tabel 7.8 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder bedrijfs-vestigingen, 1988

branche	slachtofferschap				totaal	aantal vestigingen	
	geweldsdelicten	vermogensdelicten		vernielingen		populatie	steekproef
	bedreiging (%)	inbraak	diefstal			(x 1.000)	(abs.)
industrie	3	18	13	16	31	36	255
bouw	4	13	8	15	30	33	182
groothandel	1	14	10	22	35	44	172
auto	15	26	12	28	45	12	89
detailhandel	8	25	14	22	47	122	209
food	2	20	14	24	42	34	78
non-food	10	27	14	21	48	88	126
horeca	20	17	12	36	48	36	75
transport	5	16	10	16	32	15	103
zakelijke dienstverlening	11	27	9	24	48	50	173
totaal	8	21	13	23	42	348	1.253

branche	delicten per getroffen vestiging				
	geweldsdelicten	vermogensdelicten		vernielingen	totaal
	bedreiging (abs.)	inbraak	diefstal		
industrie	1,8	2,9	3,3	3,6	4,1
bouw	1,4	4,2	8,0	8,9	8,8
groothandel	1,5	3,2	4,6	5,1	5,7
auto	4,8	8,1	3,8	8,1	9,8
detailhandel	5,5	2,4	10,0	3,2	5,8
horeca	27,2	3,2	5,8	5,1	16,8
transport	6,7	3,7	5,6	8,3	7,9
zakelijke dienstverlening	3,0	2,9	8,2	12,0	9,2
totaal	7,1	3,0	7,5	5,9	8,4

Bron: MvJ

Tabel 7.9 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit in de detailhandel, 1991 en 1995

branche	jaar	gewelddelicten		vermogensdelicten		vernielingen		totaal	aantal vestigingen		
		bedreiging personeel	beroving	inbraak	diefstal van geld e.d.	diefstal van koopwaar	vernielingen		graffiti	populatie	steekproef
		(%)								(x 1.000)	(abs.)
levensmiddelen	1991	9	x	17	12	37	19	19	55		
	1995	7	x	45	14	57	24	10	73	27	88
genotsartikelen	1991	10	6	20	5	64	32	23	75		
	1995	4	4	38	15	74	12	21	80	7	92
textiel, schoeisel	1991	6	-	13	5	64	2	7	66		
	1995	9	4	31	9	72	12	25	77	24	92
wonen	1991	8	1	26	7	40	13	9	53		
	1995	15	1	21	8	43	12	25	68	13	95
technisch huisraad	1991	11	6	27	9	64	15	25	80		
	1995	15	1	19	17	50	15	11	67	6	64
boeken, kantoorbehoeften	1991	4	3	29	22	59	17	16	80		
	1995	9	-	19	10	63	16	17	65	4	91
doe het zelf/ontspanning	1991	6	0	17	12	49	12	13	49		
	1995	14	1	32	7	71	15	20	79	24	97
lichaamsverzorging	1991	7	-	10	9	66	14	9	74		
	1995	18	-	29	5	61	13	11	74	5	89
warenhuizen	1991	38	3	21	28	84	24	50	89		
	1995	44	4	26	35	95	39	44	97	0	94
benzinstations	1991	20	13	46	28	53	42	14	76		
	1995	20	7	37	13	66	30	12	77	2	96
overig/anders	1991										
	1995									15	110
totaal	1991	7	2	19	10	48	14	14	63		
	1995	12	2	33	10	60	16	17	74	127	1.008

Bron: MvJ

Tabel 7.10 SEH-geweldslachtoffers, naar aard van het gepleegde geweld, 1998

	abs.	%
schot van (vuur)wapen	65	1,4
scherp wapen of voorwerp	641	14,2
stomp wapen of voorwerp	461	10,2
giftige of bijtende stoffen	20	0,4
lichaamskracht	3.289	73,0
seksuele mishandeling	15	0,3
overig	21	0,5
totaal (excl. onbekend)	4.512	100
onbekend	157	

Bron: LIS

Tabel 7.11 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit, CBS-enquêtes, 1995-1999

	1995	1996	1997*	1998*	1999*
	(%)				
gewone maatregelen tegen inbraak					
sloten/grendels op buitendeuren	78,2	78,0	78,9	79,2	80,5
luiken voor ramen/deuren	10,7	10,2	12,3	12,2	12,8
buitenverlichting	71,7	72,8	74,1	75,9	75,5
alarminstallatie	5,9	7,1	7,6	8,4	8,5
er is een waakhond	17,0	15,9	16,6	16,5	14,7
andere voorzieningen	10,9	10,5	9,7	10,7	9,8
geen maatregelen (incl. onbekend)	7,3	7,4	7,6	6,7	6,5
maatregelen tegen inbraak bij langdurige afwezigheid					
andere mensen tijdelijk in huis	13,8	13,9	13,1	14,4	12,3
buren e.a. houden oogje in 't zeil	80,0	80,6	79,0	80,3	80,7
politie wordt ingelicht	9,3	10,9	9,9	10,4	10,3
er brandt altijd licht	45,7	46,1	42,9	45,7	43,6
waardevolle dingen opgeborgen	50,6	49,6	48,1	49,5	49,7
er is een waakhond	5,8	5,2	5,7	5,9	5,6
andere maatregelen	3,9	3,6	4,7	5,5	4,8
n.v.t./geen maatregelen (incl. onbekend)	12,2	11,5	12,5	12,1	
n.v.t./altijd iemand in huis	.	.	.	.	9,1
geen maatregelen (incl. onbekend)	.	.	.	.	4,1
maatregelen tegen fietsdiefstal					
veiligheidslot**	80,6	80,2	82,2	82,2	83,9
postcode gegraveerd**	36,5	36,5	35,8	34,3	32,6
fietsregistratiekaart**	25,0	26,2	25,8	24,9	24,3
maatregelen tegen diefstal van/uit auto					
alarminstallatie***	9,4	10,6	17,5	23,0	20,2
	(abs.)				
aantal huishoudens in steekproef	3.646	3.561	3.586	4.554	4.421
aantal respondenten	5.936	5.773	3.586	4.554	4.421

* Door wijziging in onderzoeksopzet niet zonder meer vergelijkbaar met 1996 en eerdere jaren (zie bijlage 2).

** In % van fietsbezitters.

*** In % van autobezitters.

Bron: CBS

Tabel 7.12 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit, Politie-monitor Bevolking, 1993-1999

	1993	1995	1997	1999
	(%)			
woningen				
met inbraakalarm	6,2	6,9	7,7	8,3
met extra hang- en sluitwerk	67,6	71,8	74,4	74,2
waarbij men wel eens licht laat				
branden bij afwezigheid	69,1	74,7	75,1	73,5
met extra buitenverlichting	51,4	64,2	66,6	68,6
	(schaalscore)			
inbraakpreventie totaal	4,9	5,4	5,6	5,6
	(abs.)			
aantal respondenten	50.702	75.560	76.248	77.539

Bron: Politie-monitor Bevolking

Tabel 7.13 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, CBS-enquêtes, 1995-1999

	1995	1996	1997*		1998*		1999*	
	(%)		**	***	**	***	**	***
voelt zich onveilig	.	.	.	.	.	.	.	21,9
bang alleen thuis	22,6	21,1	18,5	.	18,1	.	19,5	.
angst bij opendoen	55,7	57,0	54,8	.	53,9	.	56,8	.
onveilige plekken in buurt****	34,3	33,4	.	22,5	.	21,4	30,7	.
ander uitgaansgedrag	17,4	17,0	15,4	.	15,4	.	18,4	.
grote inbraakkans	.	.	.	9,6	.	8,8	.	6,6
	(abs.)							
aantal respondenten	5.936	5.773	3.586	30.181	4.554	77.125	4.421	39.670

* Door wijziging in onderzoeksopzet niet zonder meer vergelijkbaar met 1996 en eerdere jaren (zie bijlage).

** POLS, module Recht en participatie.

*** POLS, basisvragenlijst.

**** Door andere context in vragenlijst niet vergelijkbaar met 1997 en 1998.

Bron: CBS

Tabel 7.14 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, Politiemonitor Bevolking, 1993-1999

	1993	1995	1997	1999
	(%)			
voelt zich onveilig				
'wel eens'	29,2	29,0	29,5	30,8
'vaak'	6,5	6,9	6,0	6,0
'komt vaak voor'				
mijdt bepaalde plekken	11,9	11,4	11,1	11,2
rijdt of loopt om	10,5	9,9	10,0	10,2
doet 's avonds / 's nachts niet open	14,2	16,5	17,7	16,6
laat waardevolle spullen thuis	19,3	18,5	18,0	16,1
kinderen mogen ergens niet naar toe	20,4	20,8	23,2	25,4
	(schaalscore)			
onveiligheid totaal	2,9	2,9	3,0	3,0
	(abs.)			
aantal respondenten	50.702	75.560	76.248	77.539

Bron: Politiemonitor Bevolking

Tabel 7.15 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, naar geslacht en leeftijd, 1999*

	mannen	vrouwen
	(%)	
15-17 jaar	10,6	44,0
18-24 jaar	8,3	50,5
25-34 jaar	10,8	38,1
35-44 jaar	4,7	32,9
45-54 jaar	9,5	32,5
55-64 jaar	10,4	39,3
65-74 jaar	14,2	38,4
75 jaar en ouder	16,8	47,8

* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS

Tabel 7.16 Materieële schade als gevolg van veelvoorkomende criminaliteit, 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
	(x f 1 miljoen)				
gewelddelicten	106	70	108	143	229
diefstaldelicten	1.702	1.284	1.504	1.205	1.437
inbraak	859	520	451	312	481
fietsdiefstal	183	185	216	225	242
autodiefstal	187	132	232	177	176
diefstal uit auto	223	207	316	227	281
zakkenrollerij	89	63	78	66	89
overige diefstal	161	177	211	199	169
vandalisme	542	489	962	794	973
beschadiging auto	440	382	601	523	580
overige vernielingen	102	107	361	270	393
doorrijden na ongeval	230	226	213	160	222
totaal	2.579	2.069	2.787	2.302	2.860

Bron: CBS

Tabellen bij hoofdstuk 8

Tabel 8.1 Kans op slachtofferschap, naar delict, 1999

land	auto diefstal	diefstal uit auto	vandalisme aan auto	diefstal van motor	fietstdiefstal	inbraak	poging tot inbraak	diefstal met geweld	diefstal van persoonlijk bezit	seksuele incidenten	bedreiging en mishandeling
in 1999 een of meer keer slachtoffer											
Nederland	0,4	3,9	8,9	0,6	7,0	1,9	2,7	0,8	4,7	3,0	3,4
Frankrijk	1,7	5,5	8,2	0,3	1,8	1,0	1,3	1,1	3,0	1,1	4,2
Engeland en Wales	2,1	6,4	8,8	0,4	2,4	2,8	2,8	1,2	4,6	2,7	6,1
Schotland	0,7	4,2	9,0	0,1	2,0	1,5	1,9	0,7	4,6	1,1	6,1
Noord-Ierland	1,2	2,7	4,5	-	1,4	1,7	0,9	0,1	2,2	0,6	3,0
Denemarken	1,1	3,4	3,8	0,7	6,7	3,1	1,5	0,7	4,1	2,5	3,6
Finland	0,4	2,9	3,7	0,1	4,9	0,3	1,0	0,6	3,3	3,7	4,2
Portugal	0,9	4,9	6,3	0,3	0,8	1,4	1,2	1,1	1,9	0,6	0,9
Verenigde Staten	0,5	6,4	7,2	0,3	2,1	1,8	2,7	0,6	4,9	1,5	3,4
Canada	1,4	5,4	5,5	0,1	3,5	2,3	2,3	0,9	4,7	2,1	5,3
Japan	0,1	1,6	4,4	1,0	6,6	1,1	0,8	0,1	0,5	1,2	0,4
aantal ondervonden misdrijven per 100 respondenten											
Nederland	0,4	5,7	13,2	0,7	10,2	2,3	3,0	1,5	6,0	5,7	5,3
Frankrijk	2,0	6,2	11,0	0,3	1,9	1,0	1,9	1,8	3,1	1,3	6,0
Engeland en Wales	2,4	8,5	13,2	0,5	3,2	3,4	3,8	2,0	5,7	6,1	12,4
Schotland	0,9	5,8	13,0	0,2	2,3	1,5	2,2	0,9	5,0	2,1	10,3
Noord-Ierland	1,5	3,3	6,0	-	2,4	1,7	0,9	0,1	2,6	1,4	4,3
Denemarken	1,2	4,1	4,6	1,0	8,7	3,3	1,6	0,8	4,4	4,6	4,7
Finland	0,4	3,2	5,0	0,1	5,8	0,5	1,3	0,7	3,9	8,4	6,1
Portugal	1,0	6,9	9,0	0,3	0,8	1,8	1,7	1,3	2,1	1,2	2,0
Verenigde Staten	0,6	8,1	9,2	0,3	2,7	3,3	3,3	0,6	6,7	2,8	6,5
Canada	1,4	6,9	6,3	0,1	4,2	2,9	2,7	1,2	6,3	3,8	8,5
Japan	0,1	1,7	5,8	1,0	7,9	1,7	1,2	0,1	0,5	3,1	0,6

Bron: ICVS

Tabel 8.2 Percentage minderjarige verdachten, naar delict, 1995

land	diefstal	diefstal met geweld	drugs	inbraak totaal	mishandeling	moord en doodslag*	verkrachting
Nederland	21,1	25,3	3,5	23,2	15,4	7,9	13,5
Luxemburg	17,3	16,1	4,8	4,5	5,0	6,0	2,2
Engeland en Wales	40,9	45,4	12,2	36,3	23,3	6,0	8,0
Ierland	15,3	16,8	4,6	27,0	15,0	8,8	9,9
Frankrijk	28,0	30,9	10,4	29,8	12,2	7,2	15,2
Duitsland	29,6	35,5	11,7	31,5	16,2	6,3	7,9
Noorwegen	28,8	15,4	6,3	27,1	14,5	9,9	15,6
Zweden	24,5	27,7	4,3	25,2	19,6	6,8	8,2
Finland	24,0	27,3	8,7		12,9	4,5	5,6
Zwitserland	30,7	32,6	8,0	26,4	11,7	6,9	4,9
Oostenrijk	26,4	28,4	19,5	33,9	12,3	3,8	7,6
Italië	9,1	6,1	3,1	22,8	2,3	2,5	3,4
Spanje		17,5		15,1			3,5
Griekenland	11,1	3,9	1,0	11,9	0,9	4,0	4,7
Polen	29,1	26,5	1,4	38,4	16,7	6,3	13,4
Tsjechië	32,5	32,1	19,2	34,6	10,9	5,3	9,4
Hongarije	20,4	27,6	3,7	24,5	9,5	4,7	12,2
Roemenië	21,5	22,0	4,2		4,6	5,3	11,4
Bulgarije	23,1	5,3		27,3	6,7	7,6	15,3
Turkije	10,0	3,6	6,5		4,9	2,7	3,1
Estland	25,0	25,9	0,0	30,4	6,1	4,4	33,7
Letland	23,3	20,2	1,4		5,4	4,1	25,0

* Inclusief poging.

Bron: European Sourcebook

Tabel 8.3 Percentage vrouwelijke verdachten, uitgesplitst naar delict, 1995

land	diefstal	diefstal met geweld	drugs	inbraak totaal	mishandeling	moord en doodslag*	verkrachting
Nederland	16,7	7,8	12,2	8,7	8,7	9,3	3,7
Luxemburg	10,9	4,0	14,7	9,1	14,5	20,0	0,0
Engeland en Wales	26,3	8,0	10,3	4,7	12,4	9,8	0,0
Ierland	13,2	3,3	9,5	4,1	6,5	11,8	
Frankrijk	14,6	7,0	10,4	6,7	10,2	13,1	3,6
Duitsland	29,4	8,2	11,9	6,3	12,7	9,6	1,0
Noorwegen	10,1	8,6	16,7	6,3	9,5	7,0	0,0
Zweden	27,0	5,3	14,9	5,7	8,8	11,0	0,8
Finland	17,0	12,9	10,4		9,7	11,7	0,4
Zwitserland	17,1	6,1	15,7	4,5	10,8	12,5	
Oostenrijk	22,7	12,6	18,1	6,4	11,5	19,9	0,0
Spanje		10,7		5,9			1,2
Portugal	13,5	3,7	15,2	10,4	18,9		2,3
Griekenland	5,2	2,1	9,4	4,4	11,1	4,0	2,6
Polen	9,0	4,4	49,7	2,5	7,0	12,8	0,2
Tsjechië	6,5	8,0		3,9	6,6	14,0	0,0
Hongarije	9,2	10,1	12,1	4,9	9,1	16,5	1,0
Roemenië	9,0	17,8	13,3		4,3	7,5	0,3
Bulgarije	6,6	3,5		4,2	5,6	7,6	0,0
Turkije	4,5	0,6	3,5		2,8	3,3	3,2
Estland	6,5	4,7	5,0	4,8	8,4	9,1	
Letland	10,5	3,6	5,5		10,7	14,3	0,0

* Inclusief poging.

Bron: European Sourcebook

Tabel 8.4 Aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners, 1996

land	diefstal	diefstal met geweld	drugs	inbraak totaal	mishandeling	moord en doodslag*	verkrachting
Nederland	5.196,7	97,3	42,4	2.850,7	192,7	19,0	9,17
België	3.144,5	128,8	363,2	1.774,1	467,0	4,0	12,55
Luxemburg	759,5	62,7	208,2	22,2	291,1	10,6	9,88
Engeland en Wales	6.835,0	142,6		2.243,2	440,4	2,6	11,09
Ierland	1.610,2	182,1	100,9	827,1	15,3	1,4	5,01
Frankrijk	3.797,2	136,1	131,2	747,4	128,5	4,7	12,32
Duitsland	4.477,7	82,4	228,0	795,8	389,1	4,3	7,59
Denemarken	8.267,2	43,3	282,9	2.084,8	162,9	4,3	7,36
Noorwegen	4.126,6	23,2	607,3	1.861,5	230,6	2,6	9,66
Zweden	7.799,2	65,8	349,0	1.638,0	607,4	10,3	18,18
Finland	3.455,3	40,7	153,6	1.736,7	478,5	10,1	7,71
Zwitserland	3.977,9	52,3	591,0	1.030,4	57,5	2,8	4,77
Oostenrijk	2.620,3	25,5	183,6	624,8	384,6	2,3	6,45
Italië	2.450,8	54,9	68,5	404,8	41,7	4,7	2,02
Spanje					21,4	2,5	
Portugal	1.417,1	129,8	62,5	505,9	357,0		4,98
Griekenland	720,9	14,1	40,4	405,2	61,3	3,0	1,73
Polen	407,9	52,8	19,1	791,8	50,0	3,4	5,44
Tsjechië	2.660,7	41,5	19,8	954,8	75,5	2,6	6,57
Hongarije	2.662,1	26,2	4,3	926,5	96,7	5,0	4,12

* Inclusief poging.

Bron: European Sourcebook

Tabel 8.5 Aantal geregistreerde geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners, 1980-1999

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nederland	145	159	173	178	189	198	214	215	234	257	256	261	291	305	318	316	323	367	368	417
België																629	656	718	740	
Duitsland*	372	389	384	386	372	387	389	388	391	397	410	436	435	455	455	480	505	526	542	559
Frankrijk	135	149	165	175	186	189	168	162	178	191	205	224	234	243	253	268	282	295		
Engeland en Wales	229	243	266	270	280	299	311	346	375	413	431	459	493	508	535	537	596	595	1.080	1.259
Denemarken	143	158	150	156	163	175	180	175	194	205	214	225	236	245	251	222	224	233		
Noorwegen	112	124	124	143	141	152	151	169	197	219	224	226	256	278	288	294	296			
Zweden	360	353	405	417	441	457	465	490	528	563	577	577	630	694	708					
Finland	427	441	458	441	461	463	476	476	517	566	586	559	503	476	497	538	581	584	598	
Italië												291	414	380	384	386				
Verenigde Staten	597	594	571	538	539	557	618	610	637	663	732	765	773	747	716	685	637	611	567	
Canada	618	635	654	602	642	675	725	769	799	846										
Japan	41	41	39	37	36	33	31	30	30	26	25	24	25	24	24	23	23	26		

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.
Bron: WODC

Tabel 8.6 Aantal geregistreerde vermogensmiddelen per 100.000 inwoners, 1980-1999

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nederland	3.554	4.157	4.787	5.231	5.781	5.812	5.780	5.813	5.814	5.716	5.715	5.835	6.280	6.270	6.370	5.861	5.381	5.444	5.375	5.566
België																4.130	3.998	4.135	4.412	
Duitsland*	5.002	4.850	5.210	5.272	4.974	5.108	5.256	5.344	5.124	4.997	5.067	5.194	5.658	5.993	5.686	5.710	5.515	5.368	5.146	5.141
Frankrijk	3.827	4.229	5.005	5.212	5.519	5.313	4.844	4.598	4.547	4.681	4.964	5.222	5.171	5.127	5.088	4.624	4.399	4.204		
Engeland en Wales	4.441	4.892	5.412	5.314	5.677	5.774	6.119	6.129	5.708	5.866	6.938	8.141	8.542	8.335	7.687	7.383	7.086	6.349	6.535	6.612
Denemarken	7.211	7.144	7.220	7.156	7.298	7.244	7.805	8.227	8.861	9.077	9.251	9.097	9.014	8.866	9.104	9.212	9.131	8.964		
Noorwegen	2.542	2.699	3.065	3.243	3.049	3.311	3.297	3.980	4.335	4.598	4.538	4.213	4.334	4.571	4.010	4.749	4.652			
Zweden	7.517	7.425	7.777	7.688	8.131	8.666	9.310	9.097	8.996	9.368	10.018	9.585	9.390	8.906	8.091					
Finland	2.756	2.989	3.213	3.149	3.231	3.652	3.869	3.896	4.197	4.913	5.813	4.818	4.987	4.961	4.709	4.483	4.393	4.277	4.456	
Italië												4.215	3.886	3.786	3.944	4.161				
Verenigde Staten	5.353	5.264	5.033	4.637	4.492	4.650	4.863	4.940	5.027	5.078	5.087	5.185	5.003	4.738	4.659	4.593	4.450	4.319	4.054	
Canada	5.831	6.155	6.240	5.984	5.893	5.849	5.966	5.983	5.864	5.760										
Japan	1.074	1.154	1.200	1.206	1.240	1.251	1.227	1.220	1.261	1.285	1.252	1.303	1.323	1.366	1.351	1.344	1.358	1.416		

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.
Bron: WODC

Tabel 8.7 Aantal verdachten als percentage van het aantal geregistreerde misdrijven, 1996

land	diefstal	diefstal met geweld	drugs	inbraak totaal	mishandeling	moord en doodslag*	verkrachting
Nederland	12,5	43,2	254,7	9,9	64,9	101,5	75,4
Luxemburg	17,2	49,2	165,3	55,0	124,6	92,6	127,8
Engeland en Wales	7,2	15,4		5,1	37,7	73,8	33,3
Ierland	57,3	29,5	104,2	31,2	75,3	75,6	79,6
Frankrijk	10,4	27,2	100,3	11,0	79,6	86,1	78,2
Duitsland	20,7	59,7	78,2	14,2	94,5	108,9	74,9
Noorwegen	4,3	18,5	17,8	5,5	19,6	74,0	17,3
Zweden	5,2	15,9	32,0	4,4	23,0	41,0	14,9
Finland	37,4	74,2	106,0		88,9	94,5	56,5
Zwitserland	13,3	38,0	100,0	12,3	93,0	98,8	82,1
Oostenrijk	14,3	54,9	99,1	10,0	90,8	98,9	73,0
Italië	8,2	30,6	124,7	9,1	99,0	78,1	101,3
Spanje					77,8		
Portugal	24,1	72,2	126,1	25,5	122,2		111,8
Griekenland	13,7	56,3	148,8	12,0	111,2	96,8	81,6
Polen	31,2	62,2	72,1	21,2	62,8	101,0	74,6
Tsjechië	17,9	61,2	41,0	19,7	83,4	95,7	74,4
Hongarije	19,0	74,6	106,1	18,5	62,1	98,7	69,1

* Inclusief poging.

Bron: European Sourcebook

Tabel 8.8 Aantal veroordelingen per 100.000 inwoners, 1995

land	diefstal	diefstal met geweld	drugs	inbraak totaal	mishandeling	moord en doodslag*	verkrachting
Nederland	177,6	21,8	29,2		34,8	5,8	2,1
Engeland en Wales	248,2	10,0	61,0	68,3	53,0	1,0	1,1
Ierland	251,6	15,3	57,0	106,3	2,8	0,3	0,5
Duitsland	188,5	9,2	38,3	30,4	42,2	0,9	1,2
Denemarken	642,3	13,9	157,6	86,2	117,8	1,7	3,7
Noorwegen	104,1	3,9	94,0	63,9	35,6	0,9	0,8
Zweden	374,4	6,4	69,8		105,8	1,4	1,5
Finland	626,6	9,1	45,0		149,8	3,3	1,0
Zwitserland	78,9	4,2	72,2		12,6	1,0	1,0
Oostenrijk	162,9	5,7	40,3	28,4	123,8	0,7	1,7
Italië	52,3	9,9	28,8		5,0	1,3	1,7
Spanje	13,2	91,6	19,1		8,3	1,0	0,6
Portugal	80,7	16,2	27,3		27,2	3,4	1,3
Griekenland	30,8	1,9	15,0		31,8	0,8	0,4
Polen	50,1	14,2	4,8	85,2	18,4	1,7	2,5
Tsjechië	169,9	11,6	1,6		21,9	1,3	1,8
Hongarije	328,6	14,5	1,9	197,2	60,9	2,8	2,3

* Inclusief poging.

Bron: European Sourcebook

Tabel 8.9 Aantal gevangenen per 100.000 inwoners, 1980-1999

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nederland	23	23	27	29	34	33	34	34	43	42	46	49	50	53	57	67	77	75	75	75
België	56	57	60	64	66	64	64	66	64	66	65	61	68	74						
Duitsland*	91	93	100	101	100	95	88	84	83	82										
Frankrijk	66	72	56	63	70	78	77	86	88	80	78	83	84	84	87	89	90			
Engeland enWales	86	87	88	88	87	93	93	97	99	96	90	90	89	87	95	99	106	119	125	124
Denemarken	63			64	63	65	67	66	67	69	67	69	70	68	70	57				
Noorwegen	44			49	49	51	48	48	50	52	56	60	57	61	58	57				
Zweden	55	58	60	58	52	52	51	53	58	57	58	58	60	65	49					
Finland	106	101	99	97	93	90	86	85	80	68	69	69	69	67	64	63	62	58	54	
Italië	56	52	62	71	76	73	59	56	55	54	46	62	83	88	89	83				
Verenigde Staten				275	287	312	330	352	385	434	462	488	518	531	567	594	615	648	670	690
Japan			45	45	45	46	45	45	44	42	39	37	36	36	36	37	38	40		

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.
Bron: WODC

Tabel 8.10 Moord en doodslag in diverse landen, per 100.000 inwoners, 1980-1999

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nederland	1,4	1,1	1,8	1,3	1,2	1,0	1,2	1,1	1,5	1,5	1,5	1,4	1,6	1,7	1,5	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6
België	1,4	1,5	1,6	1,5	1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,6	1,5	1,8	1,2	1,4	1,2	1,4	2,1	1,2
Duitsland	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,2	1,3	1,3	1,4	1,3	2,4	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	
Frankrijk																				
Engeland																				
Ierland																				
Denemarken	1,5	1,3	1,1	1,1	0,9	1,3	1,0	0,9	1,0	1,1	0,8	1,3	1,2	1,4	1,4	1,1	1,3	1,7	0,9	
Noorwegen	0,8	0,7	1,1	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,5	1,1	1,2	1,1	0,9	0,8	1,0	1,0	0,9	0,9	
Zweden	1,6	1,8	1,5	1,5	1,4	1,5	1,8	1,6	1,7	1,8	1,4	1,6	2,0	2,0	1,8	2,0	2,3	1,8	2,1	
Finland	2,3	2,2	2,2	2,3	2,2	2,5	3,0	2,4	2,4	2,8	3,0	3,1	3,1	2,6	2,9	2,9	3,0	2,7	2,2	2,7
Italië		1,4	2,5	2,1		1,6	1,5	1,9	2,2		3,2	3,5	2,7	2,0	1,8	1,8	1,8	1,6	1,6	
Griekenland											1,0	1,3	1,3	1,4	1,3	1,4	1,6	1,9	1,9	
Verenigde Staten	10,2	9,8	9,1	8,3	7,9	7,9	8,6	8,3	8,4	8,7	9,4	9,8	9,3	9,5	9,0	8,2	7,4	6,8	6,3	
Canada	2,6	2,8	2,7	2,8	2,7	2,8	2,2	2,5	2,2						2,1	2,0	2,1	2,0	1,8	
Japan	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	

Bron: European Sourcebook, Home Office, Interpol, WODC

Tabellen bij hoofdstuk 9

Tabel 9.1 laat zien in hoeverre het in de hoofdtekst beschreven selectieproces varieert per misdrijftype, waarbij geweldsmisdrijven, vermogensmisdrijven en openbare orde/vernielingen worden onderscheiden.

Tabel 9.1 Strafrechtsketen per misdrijftype, 1999

	totaal misdrijven		gewelds- misdrijven		vermogens- misdrijven		vernielingen en openbare orde en gezag	
	(x 1.000)	(%)						
misdrijven geschat op basis van slachtofferenquêtes	4.781		998		1.703		1.887*	
waarvan gemeld		34%		25%		49%		26%
waarvan aangiftebewijs ondertekend		26%		13%		43%		19%
door de politie geregistreerd	1.284,3		86,6		872,4		188,2	
opgehelderde misdrijven	194,2		38,7		80,8		22,2	
door de politie gehoorde verdachten	267,2		51,3		114,1		35,2	
door het OM ingeschreven strafzaken	234,7		32,7		74,8		25,6	
sepots OM	26,3		5,1		8,8		4,5	
transacties OM	66,8		4,6		11,9		6,3	
schuldigverklaringen rechter	105,8		16,7		37,5		11,3	
taakstraffen (incl. leerstraffen)	21,6		4,3		9,3		3,0	
geldboetes	50,3		5,1		9,8		5,6	
gevangenisstraffen (totaal)	45,9		9,3		22,0		4,2	

* Alleen vernielingen.

Bron: CBS

Standaardclassificatie misdrijven CBS

Laatstelijk gewijzigd medio 2000

Misdrijven strafbaar gesteld in:

1 Wetboek van Strafrecht

w.v. geweldsmisdrijven

w.o.verkrachting (art. 242)

feitelijke aanranding der eerbaarheid (art. 246)

overige seksuele misdrijven (art. 243 t/m 245, 247 t/m 249, 250, 250bis)

bedreiging (art. 285)

misdrijven tegen het leven (art. 287 t/m 291, 293, 294, 296)

mishandeling (art. 300 t/m 306)

dood en lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)

diefstal met geweld (art. 312)

afpersing (art. 317)

vermogensmisdrijven

w.v. valsheidsmisdrijven (art. 208 t/m 235)

eenvoudige diefstal (art. 310)

diefstal d.m.v. braak (art. 311-5, 311-4-5)

overige gekwalificeerde diefstal (art. 311)

verduistering (art. 321 t/m 323)

bedrog (art. 326 t/m 337)

heling en schuldheling (art. 416 t/m 417bis)

vernietiging en openbare orde

w.v. tegen de openbare orde (art. 131 t/m 136, 138 t/m 151a)

discriminatie (art. 137c t/m 137g)

gemeengevaarlijke misdrijven (art. 157 en 158)

tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)

schennis der eerbaarheid (art. 239)

vernietiging (art. 350 t/m 352)

overige misdrijven Wetboek van Strafrecht

2 Wegenverkeerswet

- w.v. rijden onder invloed (art. 26)
- doorrijden na ongeval (art. 30)
- overige misdrijven Wegenverkeerswet

3 Wet op de Economische Delicten

- w.v. milieuhygiënische wetten
- overige misdrijven Wet op de Economische delicten

4 Opiumwet

- w.v. middelenlijst I
- middelenlijst II

5 Wet Wapens en munitie**6 Wetboek Militair Strafrecht****7 Overige wetten****Verkorte standaardclassificatie misdrijven**

Misdrijven strafbaar gesteld in:

- 1 Wetboek van Strafrecht, w.v.
  - geweldsmisdrijven
  - vermogensmisdrijven, w.o.
    - enkelvoudige diefstal
    - gekwalificeerde diefstal
  - vernielingen en openbare orde
  - overige misdrijven
- 2 Wegenverkeerswet
- 3 Wet op de Economische delicten
- 4 Opiumwet
- 5 Wet Wapens en munitie
- 6 Wetboek Militair Strafrecht
- 7 overige wetten

Afkortingen

ABRIO	Aanpak Bedrijfsvoering Recherche en Informatiehuishouding Opleidingen
abs.	absoluut
AID	Algemene Inspectiedienst
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
ATAN	Arbeid Ten Algemenen Nutte
AWR	Algemene Wet inzake Rijksbelastingen
BAS	Bureau Alternatieve Sancties
BBD	Bureau Bijzondere Diensten (van de DJI)
BOB	wetsvoorstel Bijzondere Opsporingsbevoegdheden
BOD	Bijzondere Opsporingsdienst
BOOM	Bureau Ontnemingswetgeving OM
BOPZ	Wet Bijzondere opnemings psychiatrie ziekenhuizen
BSGW	Bureau Schadefonds Geweldsmisdrijven
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDPC	European Committee on Crime Problems
CIS	Cel Informatie Systeem
CJIB	Centraal Justitieel Incasso Bureau
COMPAS	Communicatie OM-Parket Administratie Systeem
CRI	Centrale Recherche Informatie
CRR	Centraal Register Rijbewijzen
CSO	Centrale Systeembeheer Organisatie
CVS	Centrum voor Verzekeringsstatistiek
CVS-JC	Cliënt-volgsysteem jeugdcriminaliteit
DBSA	module voor MICA
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DRJB	directie Rechtsbijstand en Juridische Beroepen
DRp	directie Rechtspleging
DPJR	Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering
DPJS	directie Preventie Jeugd en Sanctiebeleid (voorheen DPJR)
DTC	Dagtrainingscentrum
EBI	Extra Beveiligde Inrichting
ECD	Economische Controledienst
EHRM	Europese Hof voor de Rechten van de Mens
ERV	Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid
ESM	Enquête Slachtoffers Misdrijven

EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden
FIOD	Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst
FOBA	Forensische Observatie en Begeleidingsafdeling
fte	fulltime equivalent
GBA	Gemeentelijke Bevolkingsadministratie
GSB	Grote-Stedenbeleid
gvo	Gerechtelijk vooronderzoek
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
G4	de vier grote steden
G21	de 21 middelgrote steden
Halt	Het Alternatief
HKS	Herkenningssysteem
HOI	Halfopen inrichting detentiefasering
HR	Hoge Raad der Nederlanden
hvb	huis van bewaring
IBIS	Interim Boete Incasso Systeem
IBO	Interdepartementaal Beleidsonderzoek
ICT	informatie- en communicatietechnologie
ICVS	International Crime Victims Survey
IT	informatietechnologie
IOO	Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
IVR	Integrale Veiligheidsrapportage
JDS	Justitiële Documentatie Systeem
KLPD	Korps Landelijke Politie Diensten
KMar	Koninklijke Marechaussee
KZ	Krankzinnigenwet (vervangen door PZ)
LCA	Landelijk Coördinatiepunt Arrestatiebevelen
LIS	Letsel Informatie Systeem
LOS	Landelijke Organisatie Slachtofferhulp
LRT	Landelijk Rechercheteam
MICA	Management Informatie Capaciteit Ministerie van Justitie
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MvJ	Ministerie van Justitie
NIBUD	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie en het Marktonderzoek
NeVIV	Nederlandse Vereniging van Instellingen voor Verslavingszorg
O&B	Onderzoek en Beleid (rapportenreeks van het WODC)
OM	Openbaar Ministerie

OPS	Opsporingsregister
ots	ondertoezichtstelling
ovj	officier van justitie
pg	procureur-generaal
PI	Penitentiare Inrichting
pibb	Plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling
PIJ	Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen
PMB	Politie-monitor Bevolking
PMBI	Politie-monitor Bedrijven en Instellingen
POI	Penitentiair open inrichting
POLS	Permanent Onderzoek Leefsituatie
pv	proces-verbaal
PVRO	project Versterking Rechterlijke Organisatie
PW	Politiewet
PZ	Psychiatrisch Ziekenhuis
RAIO	Rechterlijk Ambtenaar in Opleiding
RB	rechtbank
rc	rechter-commissaris
REM	module Recht en Milieu
REP	module Recht en Participatie
RSJ	Raad voor Straftoepassing en Jeugdbescherming
SBI	Standaard Bedrijfsindeling
SCO	Samenwerkende Centrales Overheidspersoneel
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
SCV	Stichting Consument en Veiligheid
SEB	Slachtofferenquête Bedrijven
sfo	strafrechtelijk financieel onderzoek
SEH	afdeling Spoedeisende Hulp
SGW	Schadefonds Geweldsmisdrijven
SIBa	Statistische Informatievoorziening en Beleidsanalyse (afdeling WODC)
SOV	Strafrechtelijke Opvang Verslaafden
Sr	Wetboek van Strafrecht
SRM	WODC-Strafrechtmonitor
SRN	Stichting Reclassering Nederland
Stcrt.	Staatscourant
Strabis	Strafrecht Boete Incasso Systeem
Sv	Wetboek van Strafvordering
tbr	terbeschikkingstelling van de regering
tbs	terbeschikkingstelling
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
TULP	Tenuitvoerleggingprogramma

TULP/JJI	Tenuitvoerleggingprogramma/ Justitiële Jeugdinstellingen
UNICRI	United Nations Interregional Criminal Justice Institute
VI	vervroegde invrijheidstelling
VIPS	Verwijs Index Personen Strafrechthandhaving
WAHV	Wet Administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wet-Mulder)
WED	Wet op de Economische Delicten
Wet RO	Wet op de Rechterlijke organisatie
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WOTS	Wet Overdracht Tenuitvoerlegging Strafvonnissen
WPR	Wet op de Persoonsregistratie
WSA	Wetenschappelijk Statistisch Agentschap
WVW	Wegenverkeerswet
wvv	wederrechtelijk verkregen voordeel

Trefwoordenregister

- aangifte** 44, 48, 52-53, 55-59, 65-68, 223-224, 237-244, 311-328, 407
- advocaten** – taken en rechtspositie 11-12
- afdoening door Openbaar Ministerie** 16-18, 85-96, 126-127, 150, 155-156, 215, 224-233, 237-246, 335-339, 367-370, 407
- afdoening door politie** 27-28, 150-151, 223-231, 237-244
- afdoening door rechter** (zie: vonnis)
- afkortingslijst** 411-414
- allochtonencriminaliteit** (zie ook: daderprofiel; gedetineerden; verdachten) 75-76, 146-149, 329, 331, 333
- alternatieve (jeugd)straffen** (zie ook: Halt; jeugdstraffen en -maatregelen) 35-36, 40-41, 100-101, 115-116, 150, 157-158, 165-167, 224-225, 234-237, 244-246, 344, 358, 374, 382, 407
- angst voor criminaliteit (zie: onveiligheidsgevoelens)
- arrondissementsrechtbank** (zie: rechterlijke macht)
- bedrijven als slachtoffer** (zie ook: preventie-maatregelen door bedrijven) 186-189, 198, 389
- begrippenlijst** – met verklaringen 295-305
- behandelinrichtingen voor jeugdigen (zie: justitiële jeugdinrichtingen)
- beleidssepot (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- beroepsgroepen als slachtoffer** 185, 197-198, 388
- beslissing omtrent vervolging (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- beslissing van de rechter (zie: vonnis)
- beveiligingsmaatregelen (zie: preventiemaatregelen)
- bijzondere opsporingsdiensten** 14
- boete (zie: geldboete)
- brandstichting** 142, 361
- burgers als slachtoffer (zie: slachtoffers)
- Buro Slachtofferhulp** – organisatie en taken (zie ook: slachtofferhulp) 26, 199-200
- cassatie (zie: rechtsmiddelen)
- classificatie van misdrijven** 409-410
- cliënt-volgsysteem** (zie ook: jeugdcriminaliteit) 148
- criminaliteitsontwikkeling** (zie ook: internationale vergelijking criminaliteit; regionale criminaliteit) 43-82, 206-211, 224, 238-244, 311, 316-328, 407
- criminele carrière (zie: recidive)
- daderprofiel** (zie ook: verdachten) 71-82, 142-149, 153-154, 166-167, 207-208, 329-334, 354-457, 360-361
- dark number (zie: ongeregistreerde criminaliteit)
- delinquenten – kenmerken (zie: daderprofiel)
- deskundigen in het strafproces (zie: getuige-deskundigen)
- detailhandel als slachtoffer (zie: bedrijven als slachtoffer)
- diefstal (zie: vermogensdelicten)
- discriminatie** 316-318, 337-338, 340-342, 349, 365, 368-369, 371-373, 388
- doorlooptijd van strafzaken** 103-104, 349
- drugsdelicten** 89-90, 11, 212, 316-318, 330, 332, 334, 336-338, 340-342, 347-349, 352-353, 365, 368-369, 371-373, 398-400, 403-404
- dwangmiddelen** 28
- economische delicten** 89-90, 316-318, 336-338, 340-342, 347-349, 365, 368-369, 371-373
- eindonderzoek (zie: terechtzitting)
- elektronisch huisarrest** 38, 42
- fraude (zie: economische delicten; vermogensdelicten)
- gedetineerden – kenmerken (zie: gevangenisbevolking)
- geldboete** (zie ook: inning van geldboete) 36, 41, 100-102, 123, 125-126, 150, 157, 167, 234-237, 244-246, 343-344, 346, 362, 374, 376-377, 407
- gerechtelijk vooronderzoek** 29
- gerechtshof (zie: rechterlijke macht)
- geregistreerde criminaliteit (zie: criminaliteitsontwikkeling)
- getuige-deskundigen** 23

getuigen 22-23

gevangenisbevolking – kenmerken 111, 160-161, 354-357, 405

gevangenscapaciteit – bezetting en doorstroming 110-114, 351

gevangnissen (zie: penitentiaire inrichtingen)

gevangenisstraffen 34, 100-103, 110, 164, 216-217, 224-226, 234-237, 343-345, 347-348, 352-354, 361, 374, 381, 407

gewelddelicten 48-49, 52, 59, 62, 64-70, 80-83, 89-92, 94-99, 111, 136-137, 139, 142-143, 153-154, 163, 167, 178-179, 189-192, 194, 198-200, 207-213, 226-227, 239-241, 312, 316-319, 321, 325-328, 330, 332, 334, 336-338, 340-342, 347-349, 352-353, 361, 363, 365-369, 371-373, 381-386, 388-391, 395, 397-401, 403-404, 406-407

gratie 112-113, 352-353

griffie 22

Halt (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen) 40, 149-154, 224-225, 228, 244-246, 367

heenzendingen 113, 352-353, 355, 378

herhaald slachtofferschap (zie: meervoudig slachtofferschap)

Herkenningsdienstsysteem (HKS) 71-82, 145-149, 268-270

Hoge Raad (zie: rechterlijke macht)

hoger beroep (zie: rechtsmiddelen)

huis van bewaring (zie: penitentiaire inrichtingen)

informatiebronnen criminaliteit en rechtshandhaving (zie ook: slachtofferenquête) 267-293

inning van geldboete (zie ook: geldboete) 125-126, 167, 362

inning van voordeelsontneming (zie ook: voordeelsontneming) 127-128

internationale rechtshulp (zie ook: overdracht van strafteuitlevering; uitlevering) 32-33

internationale vergelijking criminaliteit 203-214, 218-219, 289-292, 397-403, 406

internationale vergelijking strafrechtspleging 203-205, 215-219, 289-292, 404-405

interne criminaliteit (zie: bedrijven als slachtoffer)

inverzekeringstelling (zie: voorlopige hechtenis) jeugdbescherming – organisatie (zie: Raad

voor de Kinderbescherming)

jeugdbeschermingsmaatregelen 344, 355-357, 374, 378-381

jeugdcriminaliteit (zie ook: cliënt-volgsysteem; meisjescriminaliteit) 72-74, 78, 91-92, 133-149, 169-172, 207-208, 329, 331, 333, 363-366, 398

jeugddetentie 41, 150, 157, 164-165, 244-246, 344, 355-357, 374, 376-381

jeugdmaatregelen (zie: jeugdstraffen en -maatregelen)

jeugdreclassering 167-169, 382

jeugdstraffen en -maatregelen (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen; jeugddetentie, PIJ-maatregel) 39-42, 150, 156-159, 244-246, 344, 355-356, 374, 381

jeugdstrafrechtspleging 39-42, 133-134, 149-172, 244-246, 349, 367-382

justitiële inrichtingen (zie: justitiële jeugd-inrichtingen; penitentiaire inrichtingen)

justitiële jeugdinrichtingen – doelgroep, capaciteit, bezetting en doorstroming 160-163, 355-357, 378-381

kantongerechten (zie: rechterlijke macht)

kinderbescherming (zie: Raad voor de Kinderbescherming)

kosten van criminaliteit 184, 395

kroongetuigen (zie: getuigen)

landenvergelijkingen (zie: internationale vergelijking)

Letse Informatie Systeem (LIS) 189-192, 288

maatregelen (zie: straffen en maatregelen)

meervoudig slachtofferschap (zie ook: slachtoffers; slachtofferrisico) 183, 387

meisjescriminaliteit (zie ook: jeugdcriminaliteit; vrouwencriminaliteit) 98-99, 134-138, 144-145, 363-364, 366

milieudelicten 316-318, 365, 368-369

minister van Justitie – organisatie en taken 9

nachtdetentie 42

ondertoezichtstelling (zie: jeugdbeschermingsmaatregelen)

ongeregistreerde criminaliteit 226-227

ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel (zie: voordeelsontneming)

ontslag van rechtsvervolging (zie: vonnis)

onttrekking aan het verkeer 37, 100-102,

- 129-130, 150, 344, 374
- ontvluchten** 113-114, 352-353, 359
- ontzegging van rijbevoegdheid** 37, 100-102, 129, 344, 374
- onveiligheidsgevoelens** 195-198, 393-394
- Openbaar Ministerie** – organisatie, taken en omvang (zie ook: afdoening door Openbaar Ministerie) 15-18
- ophelderingspercentage** 44-45, 48, 50-51, 53, 55-58, 213-214, 227, 229-230, 311-315, 407
- opsporingsonderzoek** 27-29
- opvanginrichtingen voor jeugdigen (zie: justitiële jeugdinrichtingen)
- overdracht van strafteuitlegging** 32, 114-115
- parketten (zie: Openbaar Ministerie)
- penitentiair programma** 34
- penitentiaire inrichtingen** – doelgroep, bestemming en mate van beveiliging 31-32, 124, 351
- PIJ-maatregel** 41-42, 150, 158, 164-165, 374, 381
- politie** – organisatie, taken en omvang 12-14, 214-215, 309, 388
- politiekosten (zie: kosten van (straf)rechts-handhaving)
- politiemonitor (zie: slachtofferenquêtes)
- politiesept (zie: afdoening door politie)
- politie-statistiek** (zie ook: criminaliteitsontwikkeling) 46-47, 68-71, 81-82, 237-238, 267-268
- politietransactie (zie: afdoening door politie)
- processen-verbaal (zie: aangifte)
- preventiemaatregelen door bedrijven** (zie ook: bedrijven als slachtoffer) 194-195, 392-393
- preventiemaatregelen door burgers** 192-194, 392-393
- psychisch letsel bij slachtoffers** 184, 198-199
- Raad voor de Kinderbescherming** (zie ook: jeugdbescherming) 25
- Raad voor de Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming** 26
- raadsmannen (zie: advocaten)
- rassendiscriminatie (zie: discriminatie)
- rechterlijke macht** – organisatie, taken en omvang 18-22
- rechters** 19-21
- rechtsmiddelen** 31, 104, 350
- recidive** 76-82, 121-122, 145-146, 169-171, 330-334, 361
- reclassering** – organisatie, omvang en taken (zie ook: jeugdreclassering) 24-25
- regionale criminaliteit** (zie ook: criminaliteitsontwikkeling) 59-61, 181-182, 320-324, 387
- rijden onder invloed (zie: verkeersdelicten)
- sancties (zie: straffen en maatregelen)
- schade van criminaliteit (zie: kosten van criminaliteit)
- Schadefonds Geweldsmisdrijven** 185-186
- schadevergoeding aan ex-verdachten** 104-105
- schadevergoedingsmaatregel** 128-129, 184-185
- schikking (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- schuldigverklaringen (zie: vonnis)
- seksuele delicten (zie: zedendelicten)
- self report studies (zie: zelfrapportages)
- sepot (zie: afdoening door Openbaar Ministerie; afdoening door politie)
- schuldigverklaring (zie: vonnis)
- slachtofferenquête** (zie ook: internationale vergelijking criminaliteit) 63-71, 81-82, 173-174, 176-177, 206-207, 237-238, 28-287, 289-292, 383-395, 397
- slachtofferhulp** (zie ook: Buro voor Slachtofferhulp; psychisch letsel bij slachtoffers) 198-200
- slachtofferisico** 181-183, 397
- slachtoffers** – kenmerken en rechtspositie (zie ook: bedrijven als slachtoffer; beroepsgroepen als slachtoffer; meervoudig slachtofferschap; Victim Impact Statement) 9-10, 173-201, 206, 383-395, 397
- snelheid van berechting (zie: doorlooptijden van strafzaken)
- staande magistratuur (zie: Openbaar Ministerie)
- stadscriminaliteit** 61-63, 73-74, 78-79, 81, 181-183, 325
- straffen en maatregelen** (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen; jeugdstraffen en -maatregelen) 33-38, 100-103, 110, 216-219, 233-237, 343-344
- strafmaat** 101-103, 345-346, 348, 376

- strafproces** – organisatie en fasen 27-33, 221-237
- strafrechtelijk financieel onderzoek** (zie ook: voordeelsontneming) 29-30
- strafrechtelijke opvang verslaafden 38**
- Strafrechtmonitor (SRM)** 292-293
- strafrechtspleging** (zie ook: doorlooptijd van strafzaken; internationale vergelijking strafrechtspleging) 33-38, 83-107, 215-219, 221-248, 274-276, 335-350, 375-377, 407
- strafrechtstelsel** 7-42
- strafteuitlegging** 31-32, 109-131, 160-172, 276-280, 351-362
- taakstraffen (zie: alternatieve (jeugd)straffen)
- tbs** – tenuitvoerlegging, capaciteit, bezetting en doorstroming 37-38, 115-122, 344, 354, 359, 361, 374, 381
- tbs-bevolking** – kenmerken 118, 360-361
- technisch sepot (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- tenuitvoerleggingen (zie: strafteuitleggingen)
- terbeschikkingstelling (zie: tbs)
- terechtzitting** 30
- tolken** 23-24
- transactie (zie: afdoening door Openbaar Ministerie; afdoening door politie)
- uitlevering** 105, 114-115, 354
- vandalisme** 55-57, 60, 62, 54-68, 70-71, 80-82, 90-92, 94-99, 11, 138-140, 142-143, 153-154, 167, 178, 180, 195, 226-227 243-244, 314, 316-318, 323, 325-328, 330, 332, 334, 336-338, 340-342, 349, 352-353, 364-369, 371-373, 382-386, 389-390, 395, 397, 407
- veelvoorkomende delicten (zie: criminaliteitsontwikkeling)
- verbeurdverklaring** 36, 41, 100-102, 129-130, 344, 374
- verdachten** – rechtspositie (zie ook: daderprofiel) 10-11, 44-45, 48, 53, 55-58, 91-92, 134-140, 146,-151, 207-208, 212-217, 226-227, 229-230, 237-244, 311-315, 329-334, 363-366, 398-399, 403, 407
- vergelijking criminaliteit en strafrechtspleging (zie: internationale vergelijking criminaliteit; internationale vergelijking strafrechtspleging)
- verkeersdelicten** 57-59, 61-63, 80-82, 89-90, 178, 200, 315-318, 324-325, 327-328, 330, 332, 334, 336-338, 340-342, 347-349, 352-353, 365, 368-369, 371-373, 383-386, 395
- vermogensdelicten** 48, 52-55, 59, 62, 64-68, 70, 80-82, 89-92, 94-99, 111, 137, 139-140, 142-143, 153-154, 163, 167, 178-179, 192-195, 198-200, 207-209, 211-212, 215-218, 226-227 241-242, 313, 316-319, 322, 325-328, 330, 332, 334, 336-338, 340-342, 347-349, 352-353, 361, 364-369, 371-373, 381-386, 389-390, 395, 397-400, 402-404, 407
- vernietiging (zie: vandalisme)
- vervolgving en berechting (zie: strafrechtspleging)
- vervroegde invrijheidstelling** 34, 352-353
- Victim Impact Statement** (zie ook: slachtoffers) 10
- vonnis** 30, 96-104, 150, 155-160, 216, 224-228, 232-234, 237-246, 335, 340-350, 367, 371-377, 404, 407
- voordeelsontneming** (zie ook: inning van voordeelsontneming; strafrechtelijke financieel onderzoek) 37, 126-128
- voorlopige hechtenis** (zie ook: heenzendingen) 28-29, 44, 49, 104-105, 161, 311, 354-356, 378-379, 381
- vreemdelingenbewaring** 352-353
- vrijheidsstraffen (zie: gevangenisstraffen)
- vrijspraak (zie: vonnis)
- vrouwencriminaliteit** (zie ook: meisjes-criminaliteit) 73, 78-79, 91-92, 98-99, 207-208, 311-315, 329, 331, 333, 399
- wapendelicten** 89-90, 143, 316-318, 336-338, 340-342, 347-349, 365, 368-369, 371-373, 391
- wetgever** – taken 8-9
- woordenlijst (zie: begrippenlijst)
- zedendelicten** 48, 52, 139, 178, 199-200, 316-318, 327-328, 330, 332, 334, 337-338, 340-342, 349, 361, 365-366, 368-369, 371-373, 388, 391, 397-400, 403-404
- zelfmoord tijdens detentie** 352-353
- zelfrapportages** 141-145, 149, 271-274
- zittende magistratuur (zie: rechterlijke macht)